

ΑΝΤΙΣ

Τεύχος Β'
Τεύχος 467
Παρασκευή
31 Μαΐου 1991
Δρχ. 250

ΚΟΣΚΩΤΑΣ:

...ες και ήταν χτες...

...θα λοιπόν και τι βρίσκω;
...είναι οι φίλοι που με κολάκευαν,
...υπουργοί που μου τηλεφωνούσαν,
...δημοσιογράφοι που με λιβάνιζαν,
...συνδικαλιστές που απεργούσαν για μένα;
...πος είναι αυτός;
...κι' απόειδα
...γι αυτό θέλω
...αναφύγω
...ξενητειά...

- **ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ:**
Του Γούκου, του Ζάχαρη,
της παραοικονομίας
και της εγκατάλειψης
- **ΠΑΣΟΚ:**
Αδιόρθωτο και αθεράπευτο
- **ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΑ:**
Μετά την Κύπρο, τι;
- **ΑΙΘΙΟΠΙΑ ΚΑΙ ΕΡΥΘΡΑΙΑ:**
Νέα πορεία
- **ΡΩΣΙΑ:**
Εκλέγει τον νέο Τσάρο
- **ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ:**
Το μοντέλο της διάλυσης

...ΤΟ ΑΚΟΥΣΑ
ΣΤΟΝ SKY!

ΒΙΚΟ ΑΘΗΝΣ

ΕΝΗΜΕΡΩΘΕΙΤΕ ΜΕ ΤΟΝ ΠΡΩΤΟ*

Στο ραδιόφωνό σας θα βρείτε μέρα-νύχτα τους λόγους που έφεραν τον SKY 100,4 στην πρώτη θέση ακροαματικότητας.

Ο καθαρός ήχος

• Περίοδος Β'
• Χρόνος 18ος
• Τεύχος 467
Παρασκευή 31 Μαΐου 1991
Δρχ. 250

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ
ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60 • 115 21 ΑΘΗΝΑ
Τηλ: 72.32.713 - 72.49.300
72.32.819 - 72.48.240
FAX: 72.26.107 - TELEX: 214179 ANTI

• Εκδότης:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δεινοκράτους 131
115 21 Αθήνα

• Διαφημίσεις:
Γραμματεία-Λογιστήριο:
ΤΑΣΙΑ ΡΟΥΜΠΟΥ

• Σελιδοποίηση, Μοντάζ:
ΤΑΣΙΑ ΛΕΒΟΝ
ΜΑΡΙΑ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ

• Φωτοστοιχειοθεσία —
Αναπαραγωγή φιλμς:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ»
Δημοχάρους 60
Τηλ. 72.49.300

• Εκτύπωση:
Νέος Παρνασσός Α.Ε.
Παλλήνη Αττικής 15 344
160 Χιλ. Λεωφ. Μαραθώνος
Τηλ. 66.65.081

• Κάθε ενυπόγραφο άρθρο
εκφράζει τις απόψεις του
συγγραφέα του.
• Χειρόγραφα δεν
επιστρέφονται.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Εσωτερικού
Εξάμ. 2.700 δρχ.
Ετήσια 5.400
Ετήσια Οργανισμών,
Τραπεζών, κτλ.: 20.000 δρχ.
Φοιτητική ετήσια: 4.800

Εξωτερικού
Ευρώπη - Μεσογ. χώρες:
εξάμηνη: δολ. 27
ετήσια: δολ. 54
Η.Π.Α. - Καναδάς - Αν. Ασία -
Αυστραλία - Ωκεανία:
εξάμηνη: δολ. 30
ετήσια: δολ. 60

• Εμβάσματα, επιταγές:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δημοχάρους 60
115 21 ΑΘΗΝΑ

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: δρχ. 250
ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: δρχ. 350

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

• Για τα βιβλιοπωλεία
της Αθήνας:

Περιοδικό «ΑΝΤΙ»
Δημοχάρους 60
τηλ.: 72.32.713 - 72.48.240

• Για τα βιβλιοπωλεία
Β. Ελλάδας:

Κέντρο του βιβλίου.
Α. Πουλουκτσή και Σία Ε.Ε.
Λασάνη 9,
Τηλ. (031) 285.857
546 22 Θεσσαλονίκη

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Η... επιστροφή του Κοσκωτά _____ 14-17

Ο μεγαλοαπατεώνας και υπερκομματικός τραπεζίτης μετά από 2,5 περίπου χρόνια στην ξεντειά επιστρέφει στα πατρία εδάφη. Τι κουβαλάει στις αποσκευές του; Στην άλλη δίκη, των Μάτζικ, Λούβαρης και μάρτυρες παραδίδουν... μαθήματα αντιστροφής της πραγματικότητας.

Πού βρίσκεται το ΠΑΣΟΚ; _____ 18-20

Οι μονόλογοι του Α. Παπανδρέου, η προσφυγή στο «δημοκρατικό συγκεντρωτισμό», η έλλειψη πολιτικής στρατηγικής κ.λπ. είναι μερικά από τα χαρακτηριστικά της κρίσης που διαπερνά το κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης. Ιχνηλατεί ο Χρ. Κυριαζής.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ _____ 24-27

Τοκογλυφία και παραοικονομία: Το ένα χέρι νίβει το άλλο και τα δύο... κινούν την εθνική μας οικονομία. Η οποία κατά τα άλλα χάνει συνεχώς έδαφος έναντι των οικονομικών της Κοινότητας. Ποιοι δεν ανησυχούν; Γράφουν ο Αλ. Βυζάντιος και ο Κ. Τσαλόγλου.

ΑΙΘΙΟΠΙΑ, ΙΝΔΙΑ _____ 34-37

Ο Τρίτος Κόσμος βρίσκεται και πάλι στο προσκήνιο. Το δικτατορικό καθεστώς του Μεγκίστου κατέρρευσε, το κίνημα των ανταρτών της Ερυθραίας δικαιώνεται. Στην Ινδία η πολιτική οικογένεια των Γκάντι δέχθηκε και δεύτερο θανατηφόρο πλήγμα. Το πολιτικό τοπίο παραμένει εκρηκτικό αφού οι εθνικιστικές και θρησκευτικές συγκρούσεις δεν φαίνεται να κωπάζουν.

Γράφουν ακόμη:

Ο Μ. Βικελίδης για τους «σπασμούς» που συγκλονίζουν τον ΣΥΝ (σελ. 29), ο Β. Θεοδώρου αναζητεί απάντηση στο ερωτήμα «εάν είμαστε μέλη της ΕΟΚ» (σελ. 28), ο Κ. Αναστασίου αποτυπώνει τα ελληνικά διλήμματα έναντι των τουρκικών προκλήσεων (σελ. 29). Ο Στ. Κοϊλογλίου αναζητεί τον «νέο», αλλά εκλεγμένο, Τσάρο της σοβιετικής Ρωσίας (σελ. 38) και ο Ν. Χίος αποτυπώνει την γέννηση και το γήρας του γιουγκοσλαβικού μοντέλου (σελ. 40). Ένα κείμενο του Πασχάλη Κιτρομηλίδη εις μνήμην Γιώργου Τενεκίδη (σελ. 30).

ΤΟ ΚΟΥΡΔΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ ΣΗΜΕΡΑ

Το ANTI από κοινού με την Πάντειο και την ΕΕΔΑ διοργανώνει συμπόσιο για το Κουρδικό στις 6 - 7 Ιουνίου. Μία ακόμη προσπάθεια υποστήριξης και γνωριμίας με τα οράματα και τον αγώνα του κουρδικού λαού.

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑ _____ 5

Στάθης

ΠΟΛΙΤΙΚΟ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ _____ 6

Όταν ο «Τζιτζικας»

χορεύει...

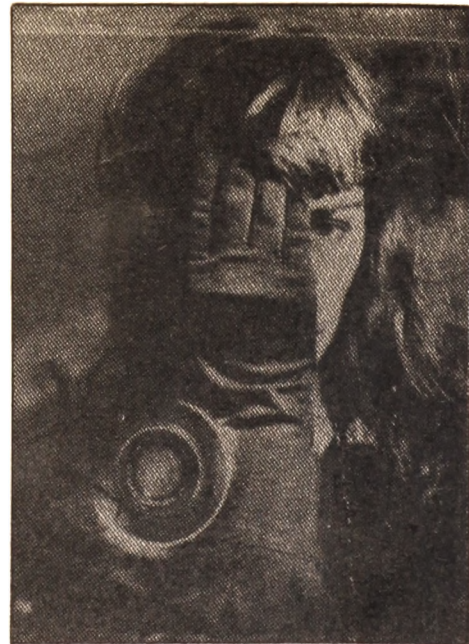
ΑΝΘΗΝΩΡ

ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ _____ 8

ΔΙΑΛΟΓΟΣ _____ 46

ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ _____

49

«Το μετώρο βήμα του πελαργού» δεν ...πάτησε το βραβείο των Καννών, ωστόσο η βράβευση των αδελφών Κοέν κάτι σημαίνει —για την αισθητική ανανέωση του κινηματογράφου. Στην Ελλάδα, φουντώνει η διαμάχη για τις περικοπές στο σχολικό εγχειρίδιο της ιστορίας. Κι οι νοσταλγικοί, θυμόμαστε τον Τζίμ Μόρισον...

Το πικρό ποτήριον της κάθαρσης

Ο ΚΟΣΚΩΤΑΣ λοιπόν έρχεται. Για να καταθέσει ως μάρτυρας στο Ειδικό Δικαστήριο την ερχόμενη εβδομάδα. Και για να καθήσει αργότερα ο ίδιος στο εδώλιο του κατηγορουμένου. Πολύτιμος άνθρωπος ο επιχειρηματίας αυτός από τη αλήστου μνήμης «νέα τζάκια». Γι' αυτό και θα φυλάσσεται ως κόρη οφθαλμού. ΘΑ ΛΑΜΨΕΙ όμως η αλήθεια απλώς και μόνο από την κατάθεσή του; Κι έχει άραγε στο μανίκι του «κρυφά χαρτιά» με τα οποία θα ανατρέψει τη σημερινή εικόνα της δίκης, μετά μάλιστα από τον θάνατο του Κουτσόγιωργα; Ο ερχομός και η κατάθεσή του αναμφίβολα θα τροφοδοτήσουν πηχυαίους τίτλους και θα τονώσουν το υποτονισμένο πολωτικό κλίμα από το οποίο τόσο ανάγκη έχουν κυβέρνηση και αντιπολίτευση για να συγκαλύψουν τη δική τους πολιτική αφασία και τη δική τους γύμνια από ιδέες και προγράμματα.

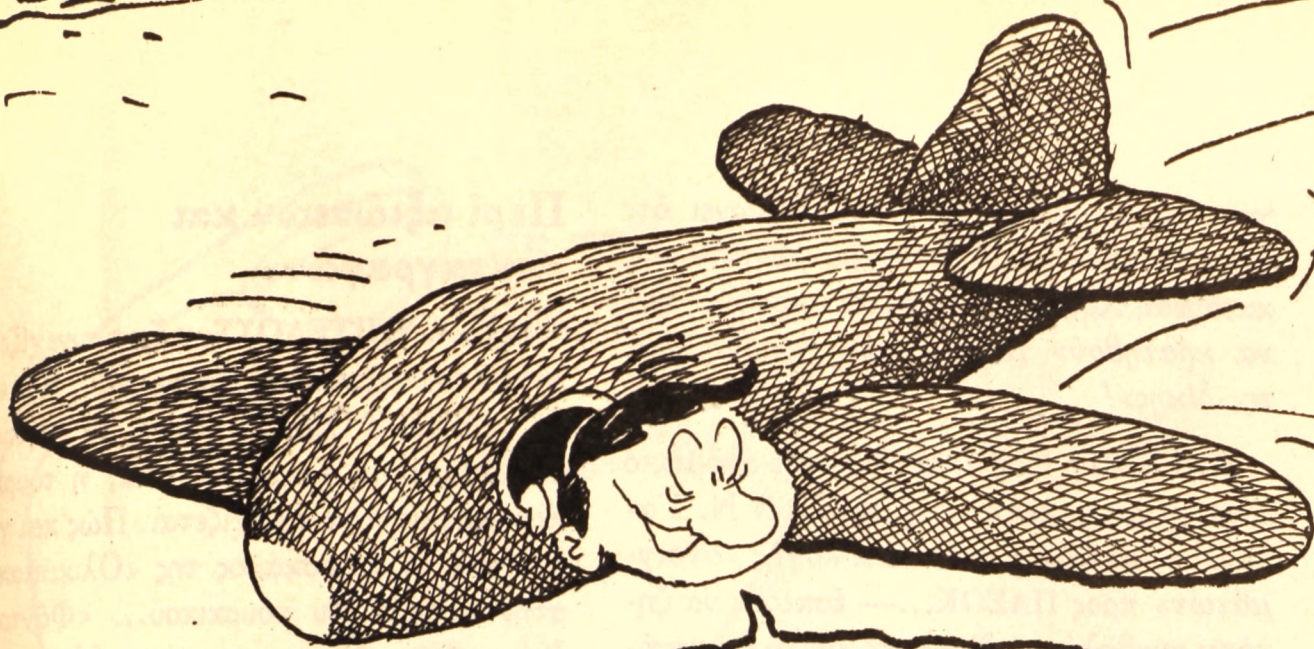
ΒΕΒΑΙΑ μπρος στο άγνωστο των προθέσεων του «δόκτορα» όλα τα κόμματα έχουν φροντίσει να πάρουν τις αποστάσεις τους έχοντας περιπέσει σε κατάσταση πλήρους σύγχυσης. Δεν ξέρουν τι να κάνουν με αυτή την περίφημη κάθαρση. Ο κ. Μητσοτάκης έσπευσε προ ημερών να προειδοποιήσει για τη μειωμένη αξιοπιστία του Κοσκωτά ως μάρτυρα. Ο κ. Παπανδρέου προσποιείται τον αδιάφορο και αναχωρεί για Λουξεμβούργο. Ο κ. Γαλανός του ΣΥΝ υποστηρίζει αναβολή της δίκης. Όλοι όμως θα αναγκαστούν τελικά να πιουν το κώνειο της κάθαρσης. Δεν γίνεται διαφορετικά.

ΚΑΙ ΘΑ ΕΙΝΑΙ πικρό για όλους το ποτήρι. Γι' αυτούς που θεώρησαν το σκάνδαλο, όντας στην εξουσία, ως «συνωμοσία ξένων κέντρων» και το αποκάλεσαν «άνθρακες ο θησαυρός». Που το συγκαλύψαν ως εξουσία γιατί δεν ήταν αμέτοχοι στους στόχους και τις επιδιώξεις του υπόδικου τραπεζίτη. Συνέπλεαν, ενίσχυαν, βοηθούσαν, καθοδηγούσαν, υποστήριζαν, συνέπρατταν τελοσπάντων. Γι' αυτούς που edίσταζαν να το αποκαλύψουν γιατί φοβόντουσαν ό,τι θα εύρισκαν κάτω από τις πέτρες που θα σήκωναν.

ΓΙ' ΑΥΤΟΥΣ που συνέλαβαν την κάθαρση ως δικαστική εκκαθάριση πολιτικών λογαριασμών. Και γι' αυτούς που όρθωναν ηθικό ανάστημα ενώ στην πραγματικότητα δεν το είχαν. Τιμωροί και καταδιωκόμενοι είχαν κάτι να κρύβουν και να φοβηθούν. Αλλά το σκάνδαλο ήρθε στο φως κι αποκαλύφθηκαν πολλές αποκρουστικές διαστάσεις του. Τα πλοκάμια του έφθαναν παντού.

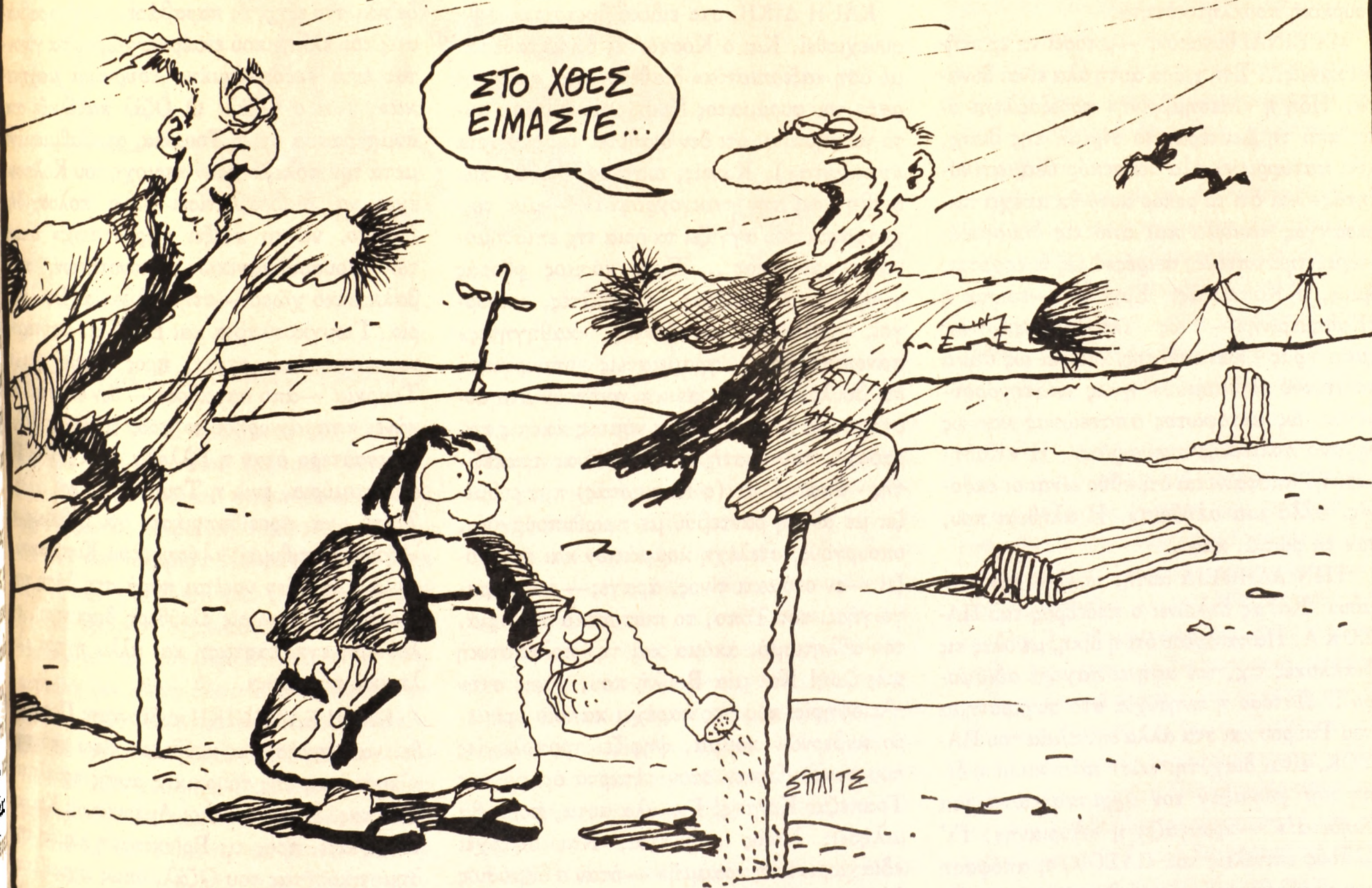
ΤΟ ΕΧΟΥΜΕ κατ' επανάληψη αναφέρει στη στήλη αυτή. Η δικαστική κατάληξη του σκανδάλου που εξελίσσεται σε μυθιστορική περιπέτεια αμερικανικού τηλεοπτικού σήριαλ είναι το τελευταίο που μας ενδιαφέρει. Ο Κοσκωτάς μπορεί να πει ενδιαφέροντα, ηχηρά ή ανόητα και γνωστά πράγματα. Αλήθειες και ψέμματα μαζί. Αλλά για μας παραμένει όχι ένα απλό επεισόδιο ορισμένων «οικονομικών ατασθαλιών» ενός επιχειρηματία αλλά ένα πολιτικό σκάνδαλο τεραστίων διαστάσεων, του οποίου οι ποινικές πτυχές μπορεί να τύχουν ή όχι δικαστικής στοιχειοθέτησης. Παραμένει ένα σκάνδαλο που διαπότισε το κοινωνικό σώμα με αξίες και πρακτικές που εξακολουθούν ακόμα να επικρατούν και μάλιστα να εκθειάζονται με ποικίλους τρόπους, ως δείγμα λαμπρόν δεξιοτεχνίας κοινωνικής και πολιτικής ανέλιξης. Παραμένει ένα σκάνδαλο που επέφερε ηθική και πολιτική σήψη, καταρράκωση των θεσμών.

ΓΙ' ΑΥΤΟ απαιτείται η κάθαρση. Πικρή και στυφή. Αλλά αναγκαία για όλοι

ΤΙ ΓΙΝΕΤΑΙ ΡΕ ΠΑΙΔΙΑ,
ΔΥΟ ΧΡΟΝΙΑ ΕΛΕΙΨΑ ΚΑΙ
ΔΕΝ ΑΛΛΑΞΕ ΤΙΠΟΤΑ!...
ΣΑΝ ΧΘΕΣ ΜΟΥ ΦΑΙΝΕΤΑΙ!...

ΣΤΟ ΧΘΕΣ
ΕΙΜΑΣΤΕ...

ΣΤΑΙΤΕ

ΣΤΑΘΗΣ 1/91

Όταν ο «Τζίτζικας» χορεύει...

ΤΟ «ΘΕΜΑ», φυσικά, είναι η αυριανή έλευση, στην Αθήνα, του φυγόδικου, υπόδικου, κ.λπ., Γ. Κοσκωτά... Και η έλευση αυτή, μαζί με την προγραμματισμένη (τη Δευτέρα) κατάθεσή του στο ειδικό δικαστήριο, «σκίασε» όλα τα άλλα: Το «εδώ και τώρα εκλογές» του Α. Παπανδρέου, τα γερμανικά χρέη (που υπολογίζονται σε 7,5 δισ. δολάρια, σε τιμές 1946), τις ακάλυπτες επιταγές (που μέσα στον Απρίλιο έφθασαν τα 11 δισ.), το διήμερο κινητοποιήσεων (εργατοϋπαλλήλων και εκπαιδευτικών), τις εξελίξεις στα Βαλκάνια, τις εξελίξεις στην Αιθιοπία και τη συνεχιζόμενη τουρκική προκλητικότητα.

ΜΑ ΕΙΝΑΙ δυνατόν; —μπορεί να ερωτηθεί κανείς... Στη χώρα αυτή όλα είναι δυνατά. Ήδη η «Μεσημβρινή» προεξόφλησε ότι, από τη Δευτέρα, το σήριαλ της δίκης, «θα καταρρίψει όλα τα ρεκόρ θεαματικότητας» και ότι το ρεκόρ αυτό θα απέχει παρσάγγας «ακόμα και από τις δημοφιλέστερες τηλεοπτικές σειρές!» Ως τι έρχεται, όμως, ο Κοσκωτάς; Έρχεται —ερωτά η «Καθημερινή»— ως «κατηγορός», ως «μάρτυρας - καταπέλτης, οιώνει ως θύμα πολιτικού εκβιασμού» ή ως «κατηγορούμενος, ως αυτόφωτος απατεώνας και ως όργανο πολιτικής σκευωρίας»; Η «Καθημερινή» αποφαινεται ότι «δύο είναι οι εκδοχές, αλλά μία αλήθεια». Η αλήθεια που, σαν τη φωτιά, καίει.

ΤΗΝ ΑΛΗΘΕΙΑ αυτή, πολλοί την τρέμουν. Και ας δηλώνει ο πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ Α. Παπανδρέου ότι η δίκη, με όλες τις διαπλοκές της, τον αφήνει παγερά αδιάφορο... Ωστόσο η ανησυχία στο συγκρότημα του Ταύρου και στα άλλα επιτελεία του ΠΑΣΟΚ, είναι διάχυτη. «Δεν πάει καλά η δίκη και φώναξαν τον αρχιαπατεώνα για βοήθεια!» —κραυγάζει η «Αυριανή». Γι' άλλους επιτελείς του ΠΑΣΟΚ, η απόφαση του προέδρου του ειδικού δικαστηρίου κ. Β. Κόκκινου, να καλέσει τον Γ. Κοσκωτά να καταθέσει, αποτελεί «πραξικόπημα», ενώ

για τον Δ. Τσοβόλα —που δηλώνει ότι «δεν ένοιωσε ποτέ κατηγορούμενος»— η κατάθεση Κοσκωτά αποτελεί «προσπάθεια να κρατηθούν τα πολιτικά προσχήματα της δίκης»!

ΚΑΙ ΕΝΩ ο Κοσκωτάς δεν ήρθε ακόμα, ο αναπληρωτής κατηγορός του ΣΥΝ Ν. Γαλανός —υπέρμαχος πάντοτε λογής «ανοιγμάτων» προς ΠΑΣΟΚ...— έσπευσε να ζητήσει αναβολή της δίκης στο ειδικό δικαστήριο έως ότου δικασθεί ο Κοσκωτάς. Το «αίτημα» προσέκρουσε στην άμεση αντίδραση του ΚΚΕ, που ζήτησε (ουσιαστικά) την παραιτήση του Ν. Γαλανού από το βουλευτικό αξίωμα, αλλά και στην αντίδραση του γραμματέα της ΕΑΡ, Φ. Κουβέλη, που δήλωσε ότι η έλευση Κοσκωτά θα πρέπει να αντιμετωπισθεί στο πλαίσιο του νόμου. «Ο,τιδήποτε άλλο —πρόσθεσε— υπηρετεί την προβολή πολιτικής άποψης, πίσω από νομικές κατασκευές».

ΚΑΙ Η ΔΙΚΗ, στο ειδικό δικαστήριο, θα συνεχισθεί. Και ο Κοσκωτάς θα καταθέσει, με όση «αξιοπιστία» διαθέτει ένας «μάρτυρας» του φυράματος Κοσκωτά. (Χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν διαθέτει και στοιχεία «υπαρκτά»). Κανείς, ωστόσο, δεν θα αμφισβητήσει την «τοιχογραφία» —μία τοιχογραφία που αγγίζει τα όρια της επιστημονικής φαντασίας... Ένας κόσμος φθοράς —πρόσωπα εξουσίας, τραπεζίτες, υπουργοί, βουλευτές, μεσάζοντες, «καθηγητές» πανεπιστημίου, γραμματείς υπουργικού συμβουλίου— που, αν και ανήκουν στο σύστημα, καταπατούν τους νόμους και τις παραδοχές του συστήματος... Ένας τραπεζίτης - απατεώνας (ο Κοσκωτάς) που ρυθμίζει με άνεση ραντεβού με πρωθυπουργούς, υπουργούς, στελέχη κομμάτων και φιλοδοξεί —εν ονόματι τίνος, άραγε;— να χειραγωγήσει τον Τύπο, το πιστωτικό σύστημα, τον αθλητισμό, ακόμα και την πολιτιστική μας ζωή! Και μία Βουλή που, χάρις στην πλειοψηφία που της παρέχει κάποιο εφήμερο κυβερνών κόμμα, ψηφίζει τροπολογίες που συντάχθηκαν στον τέταρτο όροφο της Τράπεζας Κρήτης! Για όλα αυτά, ποιος θα μιλήσει; Ποιος ευθύνεται; Και υπάρχει «διαχωριστική γραμμή» —όταν ο δημόσιος βίος της περιόδου εκείνης ήταν ένα άθλιο κουβάρι— ανάμεσα στην πολιτική και ποινική ευθύνη;

Περί αξιώσεων και «καταγραφών»

ΑΛΛΑ, ΕΠΙΤΕΛΟΥΣ, η ζωή συνεχίζεται πέραν του σκανδάλου Κοσκωτά... Και επειδή υπάρχει ο Οζάλ, η Σύμη, το Αιγαίο, η «Ολυμπιακή» και άλλα τινά, η τουρκική προκλητικότητα συνεχίζεται. Πώς και γιατί βρέθηκε το αεροσκάφος της «Ολυμπιακής» στην πορεία του τουρκικού... «Φάντομ» Και γιατί η Σύμη παραμένει ελληνική, αφού, όχι μόνον η Σύμη, αλλά και όλα τα άλλα νησιά της Δωδεκανήσου ήταν, το 1912, «τουρκικά»; Βεβαίως η Άγκυρα παραδέχθηκε ότι αυτή η απαγωγή νεαρού Βέλγου τουρίστα, ονόματι Γκι Βέρβιγκεν στη Σύμη, από Τούρκους «τελωνοφύλακες», ήταν ένα «ατυχές επεισόδιο». Αλλά φταίει γι' αυτό η αντιτουρκική υστερία του ελληνικού τύπου, που έχει την έφεση να μεγαλοποιεί ασήμαντα περιστατικά! Γι' αυτή τη τουρκική κυβέρνηση έκρινε πως, από τούδε και στο εξής, οι παραβάσεις και παραβιάσεις του ελληνικού εναέριου χώρου θα γίνονται από «εξοπλισμένα τουρκικά μαχητικά». Και ο Οζάλ; Ο Οζάλ κατέληξε σε συμπέρασμα ότι η Τουρκία, αναβαθμισμένη μετά τον πόλεμο στην περιοχή του Κόλπου, έχει να διαδραματίσει ρόλο πολυσχιδή. Πρώτο, να το παίξει «προστάτης» όλων των μουσουλμανικών μειονοτήτων, στα βαλκανικά χώρα —στην Αλβανία, Βουλγαρία, Γιουγκοσλαβία και Ελλάδα. Δεύτερο να καταστήσει σαφές, προς όλους, ότι Τουρκία —από παράδοση— δεν ειθίστα να κάνει «παραχωρήσεις» προς τρίτους. Πολ περισσότερο όταν η Ελλάδα είναι μόλις 1 εκατομμύρια, ενώ η Τουρκία 55 και βάλι. Τρίτο, να προειδοποιήσει ότι βεβαίως Άγκυρα επιθυμεί «λύση» του Κυπριακού αλλά λύση δεν νοείται παρά στη βάση της «ισότητας», χωρίς ελεύθερη διακίνηση, λεύθερη εγκατάσταση και άλλα ηχηρά ελληνικά παρόμοια.

ΚΑΙ Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ κυβέρνηση; Προσπαθεί να εξηγήσει τι χρύβεται πίσω από τη κλιμάκωση της τουρκικής αυτής προκλητικότητας. Βρίσκονται οι Αμερικανοί; Και ναι, γιατί, προς τι; Βρίσκεται η κάμψη της δημοτικότητας του Οζάλ, όπως ισχυρίζεται η τουρκική αντιπολίτευση, και η προσπάθειά του να το παίξει «ασυμβίβαστος» «συμφιλίωτος»;

Διεκδικήσεις και «καταγραφές»

ΕΤΣΙ ΕΙΧΑΝ τα πράγματα στις ελληνο-τουρκικές σχέσεις, όταν ξαφνικά, ανακινήθηκε θέμα ελληνικών απαιτήσεων έναντι της Γερμανίας. Αφορμή στάθηκε η παρουσία του καγκελάριου Χέλμουτ Κολ στην Κρήτη και η δήλωσή του (απαντώντας σε σχετική ερώτηση δημοσιογράφου) ότι «στις επαφές του με τον πρωθυπουργό κ. Μητσοτάκη δεν εθίγη θέμα επανορθώσεων». Και ο παρών Έλληνας πρωθυπουργός εβεβαίωσε του λόγου το αληθές. Κάποιοι είπαν ότι η δήλωση αυτή του Γερμανού καγκελάριου ήταν «πολύ πιο δηλητηριώδης», συγκριτικά με την δήλωση του Χανς Γκένσερ, του υπουργού του επί των Εξωτερικών, που, κατά την πρόσφατη επίσκεψή του στην Αθήνα, είπε, ορθά-κοφτά, πως «για την Γερμανία δεν υφίσταται τέτοιο θέμα».

ΩΣΤΟΣΟ, στο ελληνικό υπουργείο Εξωτερικών, κάποιοι κρατούν ακόμα τα κρατούμενα και υπολογίζουν ότι το σύνολο των ελληνικών απαιτήσεων (περιλαμβανομένης και της αποπληρωμής του κατοχικού δανείου) ξεπερνά τα 7,5 δισ. δολάρια, σε τιμές 1946, που σημαίνει 15 και πλέον δισ. δολάρια σε σημερινές τιμές. Και οι μεν υπολογισμοί είναι ακριβείς. Το ερώτημα που τίθεται είναι ένα: η πολιτική συγχυρία ευνοεί ή δεν ευνοεί την ανάληψη σχετικής πρωτοβουλίας; Η εκτίμηση του πρωθυπουργού είναι πως η συγχυρία δεν ευνοεί. Και, αφού δεν ευνοεί, το ελληνικό υπουργείο Εξωτερικών καλά θα κάνει να συνεχίσει απλώς τις «καταγραφές»...

ΜΕ ΤΗΝ τακτική αυτή διαφωνεί ο πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ που κάλεσε την κυβέρνηση να «ξεκαθαρίσει αμέσως τη θέση της» και να προχωρήσει «δυναμικά και αποτε-

λεσματικά στη διαδικασία και των αποζημιώσεων και του δανείου» —όπως, προφανώς, δεν έκανε ο ίδιος, σε ολόκληρη τη δική του οχταετία. Αλλά το είπαμε και άλλη φορά: το ΠΑΣΟΚ συμπεριφέρεται «ωσει» να μην είχε ποτέ κυβερνητική ηλικία!

Εκλογές, «έτσι χωρίς πρόγραμμα»

ΑΛΛΑ ΑΚΡΙΒΩΣ επειδή το ΠΑΣΟΚ συμπεριφέρεται «ωσει» να μην έχει κυβερνητική ηλικία, το εκτελεστικό γραφείο του κόμματος στη συνεδρίαση της περασμένης Τρίτης, αποφάσισε να συγκροτήσει «επιτροπή εκλογικού αγώνα», έργο της οποίας θα είναι η διαμόρφωση όλων εκείνων των συνθηκών που θα οδηγήσουν το ΠΑΣΟΚ σε «νικηφόρες εκλογές».

ΚΑΠΟΙΟΙ, βέβαια, ρώτησαν: υπάρχει, ακόμα εκτελεστικό γραφείο, ύστερα από τον εξευτελισμό που υπέστησαν τα μέλη του, (συνεδρίαση της προηγούμενης Παρασκευής), όταν ένας υπερόπτης Παπανδρέου δήλωσε στους δημοσιογράφους ότι «ναι η συνεδρίαση ήταν ένας δικός μου μονόλογος» και ότι οι εκτελεστικοί θα μπορούν να εκφράζονται ελεύθερα, «φθάνει να ακολουθούν τις επιλογές του κινήματος που εγώ εκφράζω»; Και κάποιοι άλλοι ρώτησαν: το ΠΑΣΟΚ ζητεί εκλογές και συγκροτεί επιτροπές εκλογικού θριάμβου, αλλά το πρόγραμμά του πού είναι;

ΑΛΛΑ λεπτομέρειες του είδους αυτού θεωρούνται «ψιλά γραμμάτια» για την ηγεσία του ΠΑΣΟΚ και, ειδικότερα, για τον αρχηγό, που δεν αναγνωρίζει ούτε Ε.Γ. ούτε κεντρική επιτροπή, ούτε εσωτερική δημοκρατία, παρά μόνο τον «θεσμό» του λαού. Και, όμως, αμφισβήτηση του αρχηγού υπάρχει!

ΚΑΤΑ ΤΑ ΑΛΛΑ, υποτίθεται ότι η χώρα κινείται στον αστερισμό της Ευρώπης και ότι αγωνιζόμαστε για να μη μείνουμε στο «περιθώριο της ενωμένης Ευρώπης». Μόνο που κάποιοι «κουτόφραγκοι» άρχισαν να μας θυμίζουν ότι, ως το 1993, θα έχουμε εισπράξει 11 δισεκατομμύρια ECU για ανάπτυξη και έργα και διερωντώνται τι έγιναν τα λεφτά αυτά ή γιατί «οι αγρότες σας δεν πληρώνουν φόρους» (χι ας διαθέτουν κάποιοι από αυτούς απαστράπτουσες «Μερσεντές») και γιατί η Πορτογαλία αποκαλείται στις Βρυξέλλες, «μέρμηγκας» και σεις «τζιτζικας»;... Ποιος θα απαντήσει στις επισημάνσεις και τα ερωτήματα αυτά;

ΑΝΤΗΝΩΡ

Κάποιοι τρελλάθηκαν

Βεβαίως και κατά συνείδησιν πρέπει να κρίνουν και να πράττουν όλοι οι πολίτες και ειδικά οι δικαστές και οι δημόσιοι κατήγοροι —και μάλιστα εκείνοι του ειδικού δικαστηρίου.

Αλλά τις μέρες αυτές παίζονται φαρσοκωμωδίες. Και επειδή δεν είναι αμέτοχη η δικαιοσύνη της πολιτικής όπως εξάλλου πρεσβεύει και ο κ. Γαλανός, πρέπει να αναρωτηθούμε για τις σκοπιμότητες των δηλώσεών του.

Η πολιτική: ο κ. Ανδρουλάκης είναι «ανανεωτικός» όπως και ο οπαδός του κ. Γαλανός είναι επίσης «ανανεωτικός» και το «Εφτάμισυ» που φιλοξενεί την συνέντευξη Γαλανού, προωθεί τις ανανεωτικές ιδέες. Και καλά ο πρώτος. Καλά και ο δεύτερος που δηλώνει «πιστός στον Συνασπισμό» (και όχι στο ΠΑΣΟΚ, αυτός, ο πολιτικά βουλευόμενος δημόσιος κατήγορος) αλλά το «Εφτάμισυ» αισθάνεται άραγε πολύ καλά όταν γίνεται το βήμα του κ. Γαλανού για όσα απίθανα είπε;

Αν ξεχάσουμε για λίγο το δημοσιογραφικό ενδιαφέρον μιας πολιτικής συνέντευξης, δεν νομίζουν μερικοί ότι διασύρονται οι ανανεωτικές ιδέες όταν η ταλαίπωρη κάθαρση υπονομεύεται —όπως υπονομεύεται— από διάφορους Γαλανούς; (Όπως και Κόκκινους εξάλλου, αλλά οι Γαλανοί είναι που αφορούν εμάς).

Η μήπως η κάθαρση είναι ένα λαστέξ εφαρμοζόμενο σύμφωνα με όσα φορούν αναλόγως σαιζόν οι διάφοροι Ανδρουλάκηδες;

Θα ξεφύγουμε από την Σκύλλα των δογματικών για να πέσουμε στη Χάρυβδη των «γιάπικς» που παριστάνουν τους στρατηλάτες της ανανέωσης συμπλέοντες με πολιτικά φρούτα όπως ο κ. Γαλανός;

Οι Γερμανικές επανορθώσεις

Εκπληξη και όχι μόνον προκαλεί η αμήχανη στάση της κυβέρνησης απέναντι στο θέμα των πολεμικών επανορθώσεων και των αναγκαστικών δανείων που πήρε η ναζιστική Γερμανία από την Τράπεζα Ελλάδος.

Διστακτική και διακριτική μετά τις αποδοθείσες στον Καγκελλάριο Χέλμουτ Κολ δηλώσεις επαναλαμβάνει ότι το θέμα των επανορθώσεων παραμένει «ανοιχτό και εν εξελίξει» δεν δείχνει όμως να προχωρά σε διατύπωση επίσημης απαίτησης.

Η αντίφαση αυτή που αν μη

τι άλλο είναι συνέχεια των παλινοδιών που υπήρχαν όταν το θέμα συζητήθηκε στη Βουλή, ύστερα από ερώτηση του τότε Προέδρου του Συνασπισμού Χ. Φλωράκη και όταν συζητήθηκε στο περιθώριο της επίσκεψης Γκένσερ, προκαλεί δικαιολογημένα ερωτηματικά.

Η κυβέρνηση οφείλει να θέσει ανοιχτά και επίσημα το θέμα και να κινήσει άμεσα τις σχετικές διαδικασίες για την πληρωμή από την Γερμανία των αναγκαστικών δανείων και των πολεμικών επανορθώσεων.

Η κυβέρνηση, η διστακτικότητα και η δήλωση ότι το θέμα παραμένει ανοιχτό δεν σημαίνουν τίποτα. Αντίθετα οδηγούν σε νέες αναβολές και καθυστερήσεις που δίκαια αργότερα θα χαρακτηριστούν σχόπιμες.

Τώρα η κυβέρνηση πρέπει να κάνει το πρώτο βήμα. Να σχηματισθεί διακομματική επιτροπή στη Βουλή όπως ζήτησε η αξιωματική αντιπολίτευση και να θέσει ανοιχτά και δυναμικά το θέμα των επανορθώσεων στην Γερμανία. Μ.Β.

Μνήμη

Όταν πέρις στο τχ. 438 (20.4.90) κάναμε μία εκτενή αναφορά στην δικτατορία των συνταγματαρχών και την στάση που τήρησαν —τότε— ο Κ. Καραμανλής και ο Α. Παπανδρέου στάθηκε αδύνατο να βρούμε τη δήλωση που είχε κάμει στις 22.4.1967 ο σημερινός Πρόεδρος της Δημοκρατίας. Η δήλωση εκείνη είχε μεταδοθεί από το BBC και το Παρίσι. Ο λόγος που η δήλωση εκείνη είχε κηρυχθεί σε «αφάνεια» είναι προφανώς για όποιον κάνει τον κόπο να την διαβάσει ολόκληρη. Αυτά είχε βρει να πει τότε ο κ. Καραμανλής. Η δημοκρατία είχε καταλυθεί, δεν έκαμνε άμεση δήλωση αποκήρυξης του πραξικοπήματος αλλά λυπήθηκε βαθύτατα και θυμήθηκε τα προσωπικά του πάθη.

Σας την παραδίδουμε γιατί η ιστορία μας γράφεται αποσπασματικά, και επιλεκτικά, δηλαδή τελικά, παραπλανητικά.

Η ΔΗΛΩΣΙΣ ΚΑΡΑΜΑΝΛΗ ΤΗΣ 23.4.1967

«Ως αληθής δημοκράτης έλυπήθην βαθύτατα δια την δραματικήν τροπήν την οποίαν έλαβεν ή έν Έλλάδι κατάστασις. Η χώρα συγκλονισμένη από άγρια πολιτικά πάθη εύρισκετο ούσιαστικώς εις άνωμαλίαν από τριετίας. Τάς εξέλιξεις αúτάς άλλωστε τάς προέβλεψα και προσεπάθησα να σώσω την άσταθην έλληνικήν Δημοκρατίαν διά τής έξ-ημερώσεως τών πολιτικών μας ήθών και τού έκ-συγχρονισμού τού πολιτεύματος τής χώρας. Και όταν διεπίστωσα ότι ματαιοπονούσα απέχωρησα όριστικώς τής πολιτικής.

«Εκτοτε διεπράχθησαν πολλά σφάλματα και έξ όλων τών πλευρών. Τό προπατορικών όμως αμάρτημα, έκ τού οποίου απέρρευσαν και τά βασικά σφάλματα, θαρύνει τόν άρχηγόν τής Ένώσεως Κέντρου. Εις αúτόν ένεπιστεύθη ό λαός και μάλιστα μέ τήν εύνοιαν τού Στέμματος, τήν τύχην τής χώρας. Έάν ό Παπανδρέου έπολιτεύετο μέ στοιχειώδη σύνεσιν ούδέποτε ή χώρα θά έφθανεν εις τήν παρούσαν επικίνδυνον περιπέτειαν. Αντ' αúτου διεπράξε τό σφάλμα να εξαπολύση θύελλαν τών παθών και άπειλών θεσμούς και πρόσωπα να δημιουργήσιν τό κλίμα, τό οποίον εξέθρεψε και τό προχθασινόν πραξικόπημα».

Αισιοδοξία τρόμου

Αισιόδοξα μηνύματα για την πορεία της ελληνικής οικονομίας «εξέπεμψαν» για μία ακόμα φορά μέλη της κυβέρνησης πρωτοστατούντος του Προέδρου της Κ. Μητσοτάκη.

Οι ομιλίες κυβερνητικών παραγόντων στην ετήσια γενική συνέλευση του ΣΕΒ, στο Συνέδριο των εξαγωγέων και στην Ημερίδα για το Κοινοτικό πρόγραμμα σκόπευαν από τη μία στο να καθησυχάσουν τον επιχειρηματικό κόσμο και να του υπενθυμίσουν τα «μέτρα» που πήρε η κυβέρνηση για την αναστήλωση της οικονομίας και από την άλλη να «περάσουν τη γραμμή» ότι, «όλα πάνε καλά».

Στο μεταξύ: Το χρηματιστήριο παραπαίει και ο γενικός δείκτης τιμών είναι καρφωμένος γύρω στο 1.000 παρά τις παραινέσεις του αναπληρωτή υπουργού Εθνικής Οικονομίας κ. Ευθ. Χριστοδούλου, ενώ παράλληλα κυκλοφορούν πλαστές πιετοχές, και πλαστά πεντοχίλιαρα, η τοκογλυφία και η φοροδιαφυγή βρίσκονται σε έξαρση, η ανεργία αυξάνεται, οι τιμές ανεβαίνουν, η παραγωγή μειώνεται και γενικώς η οικονομία... στέλνει τα δικά της μηνύματα. Σ.Π.

Σαββατοκύριακα αναψυχής

Την προπερασμένη Κυριακή 19/5 ομάδα ...εμπειρογνομόνων εξέδραμε στο Λονδίνο. Θα λέγε κανείς τι φυσικότερο από το να περάσει κανείς ένα ανέμελο Σαββατοκύριακο στο Λονδίνο.

Ως εδώ όλα καλά. Όμως η ομάδα ήταν περίεργη στην σύνθεσή της αν και με συναφή ενδιαφέροντα. Ο πρώτος τη τάξει ήταν ο πρόεδρος μιας κρατικής βιομηχανίας που έχει σχέση με τις κατασκευές αρμάτων. Και από δίπλα τρεις έμποροι όπλων. Ο ένας δουλεύει για λογαριασμό του και οι άλλοι δύο για λογαριασμό των Τσάτσων. Μην πάει το μυαλό σας σε υπόδικους.

Τώρα γιατί πετάχτηκαν όλοι

αυτοί ως το Λονδίνο; Μα είχαν μία συνάντηση με Άγγλους ειδικούς και ...παραγωγούς ανταλλακτικών που όμοια θα μπορούσε να κατασκευάσει και η κρατική εταιρεία του ταξιδιώτη προέδρου. Και ύστερα αναρωτιόμαστε γιατί δεν προκόβει η ελληνική βιομηχανία. Μα πώς να την αφήσουν οι μεσάζοντες... Δ.Κ.

Γραφειοκρατικές εμπνεύσεις

Σοβαρότατη εμπλοκή στη λειτουργία του ιδρύματος «Γεωργίου και Αικατερίνης Χατζηκώστα» προκαλούν οι τριβές που έχουν εμφανισθεί εδώ και δύο χρόνια περίπου μεταξύ των μελών του εξαμελούς Δ.Σ. με αποτέλεσμα τη μη συγκρότηση του Δ.Σ. σε σώμα καθώς οι 3 σύμβουλοι που διορίζονται από το υπουργείο Οικονομικών θεωρούν τους υπόλοιπους 3 που προέρχονται από το Δήμο Αθηναίων «παράνομους».

Αυτή η δυστοκία —εκτός των οικονομικών ζημιών ύψους 18 εκ. δρχ.— προκαλεί και μία σειρά άλλα προβλήματα που σχετίζονται με το πάγωμα εισαγωγής νέων οικοτρόφων, την αδυναμία εκπλήρωσης των υποχρεώσεων του οικοτροφείου προς όσα παιδιά φιλοξενεί, την διακοπή της τροφοδοσίας και την μη αναπλήρωση του προσωπικού.

Πρόσφατα, οι εργαζόμενοι στο οικοτροφείο έκρουσαν τον κώδωνα του κινδύνου επισημαίνοντας παράλληλα ότι το ίδρυμα ουδέποτε αντιμετώπισε παρόμοια αδιαφορία εκ μέρους του κράτους στα 140 χρόνια της λειτουργίας του. Και βέβαια δεν πρόκειται για αιτήματα οικονομικών παροχών εφόσον η περιουσία που διαθέτει το Ίδρυμα ανέρχεται στα 10 δισ. δρχ. Απλώς, ζητούν από τους αρμόδιους να εγκαταλείψουν τα διαδικαστικά τερτίπια και να διευκολύνουν το Ίδρυμα να επιτελέσει το έργο του. Έργο, που αφορά την περιθαλψη παιδιών από προβληματικές, άπορες, διαζευγμένες... κ.λπ. οικογένειες. Ν.Χ.

Η ομοεθνής «Ομόνοια» και η Β. Ήπειρος

Η συμβολική σημασία της πλατείας Ομονοίας —όπως και εκείνη της πλατείας Συντάγματος— πόρρω απέχει από τα όσα συμβαίνουν εκεί. Τόπος πολλαπλής χρήσεως, έχει συνδεθεί πλέον περισσότερο με λογής - λογής καταστάσεις σύγκρουσης, που κοινό τους παρονομαστή έχουν τις συμπεριφορές στα όρια του περιθωρίου και της ανομίας —ή τα πηγαδάκια της θερμής σύγκρουσης οπαδών ποδοσφαίρου και πολιτικής, σε εναλλασσόμενους ρόλους.

Κοντά στα πάγια πλέον αυτά γνωρίσματα της πλατείας ήρθε να προστεθεί, στη νύχτα της, η «επιχείρηση αρετής» που ανέλαβαν οι δυνάμεις της τάξης, για να «εκκαθαρίσουν» τον τόπο όχι από κάποια «κακοποιά» στοιχεία που κινούνται στις παρυφές του κοινού ποινικού δικαίου, αλλά από τους κατά πάγια αρχή και διακήρυξη ομοεθνείς μας Βορειοηπειρώτες. Κάποιες «μπούκες» των πεινασμένων φερέοικων φυγάδων του Αλβία ήσαν η αφορμή για τα νυχτερινά πογκρόμ που εξαπέλυσε η ελληνική πολιτεία εναντίον αυτών που, μέσα από τις χλούβες της Αστυνομίας, εξακολουθούν να φωνάζουν «Δεν πάω πίσω στην Αλβανία, καλά είναι εδώ».

Στα Ιωάννινα που θα μεταφερθούν η αγορά εργασίας είναι πιο σφιχτή και οι συμπατριώτες τους Ηπειρώτες περισσότερο «Έλλη-

νες». Ίσως, για να μπορέσουν να τους ανεχτούν όσο τους ανέχτηκε η απρόσωπη πόλη στην πλατεία Ομονοίας.

Από τη μία πλευρά, το καθεστώς του φόβου και της ανέχειας στην «κομμουνιστική» Αλβανία· από την άλλη πλευρά, η κρίση του εθνικού κράτους, του κράτους δικαίου και του κράτους προνοίας στην «πατρίδα τους», με μια κυβέρνηση που έδειξε και τους προηγούμενους μήνες πόσο καλά ξέρει να φορτώνει τα «αδέλφια μας», με τη «βοήθεια» της αστυνομίας πάντα, σε λεωφορεία και να τα στέλνει πίσω από κει που ήρθαν, αφού πριν τους είχε τάξει λαγούς με πετραχήλια στους προεκλογικούς λόγους στις περιοδείες του κ. Μητσοτάκη στη Β. Ήπειρο.

Πού να σταθούν οι ομοεθνείς μας; Μήπως στις διακηρύξεις του κ. Σαμαρά ότι με τους ...Ούγγρους συμφωνούμε στα μειονοτικά;

Τ.Κ.

Περί απεργιών

Δεκαήμερο απεργιακών κινητοποιήσεων, πανελλαδική απεργία από την ΓΣΕΕ και στάσεις εργασίας προαναγγέλλθηκαν από εκπροσώπους εργαζόμενων στον ιδιωτικό τομέα, στις προβληματικές επιχειρήσεις και σε ορισμένους δημόσιους οργανισμούς όπου ήδη έχουν αρχίσει απεργίες, όπως στα νοσοκομεία.

Τα ερωτήματα που τίθενται, γι' άλλη μια φορά ξεπερνούν τα λογής - λογής αυτονόητα, από το δικαίωμα στην απεργία, μέχρι τη μορφή της και το περιεχόμενο των αιτημάτων της. Ουδείς αμφισβητεί και το απεργιακό δικαίωμα και τα οικονομικά αιτήματα των απεργών, δεδομένης της σημαντικής κρίσης που πλήττει όχι μόνο το εισόδημα αλλά και το ίδιο το δικαίωμα στην εργασία, σε αρκετά ευρεία έκταση μάλιστα —όπως μαρτυρά τόσο το αυξανόμενο ποσοστό

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΠΟΛΥΤΥΠΟ

Ο κόσμος του κιτς, η κακογουστιά χωρίς μέτρο, όπως εντοπίζεται στο περιβάλλον μας, σήμερα. Αυτή είναι η περιήγηση, που πραγματοποιείται με αυτό το βιβλίο: περιήγηση στο νεοελληνικό χώρο, τις διανθρώπινες σχέσεις, τις νοοτροπίες, τη γλώσσα και ουσιαστικά το ύφος και το ήθος της ζωής μας.

Μέσα από χίλια

και πλέον φωτογραφικά παραδείγματα, το κιτς καταγγέλλεται όσο και διακωμωδείται.

Με άρθρα, που καλύπτουν ένα μεγάλο αριθμό υποθεμάτων, με υλικό καταταγμένο σε ενότητες, έτσι που να συγκροτείται μια σφαιρική θεώρηση του φαινομένου.

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ
Δεινοκράτους 131 Αθήνα 115 21 τηλ.: 7249300

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΠΟΛΥΤΥΠΟ

ΕΛΛΗ ΣΚΟΠΕΤΕΑ: ΤΟ «ΠΡΟΤΥΠΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ» ΚΑΙ Η ΜΕΓΑΛΗ ΙΔΕΑ Ώψεις του εθνικού προβλήματος στην Ελλάδα (1830-1880)

Ποιες είναι οι αντιλήψεις για το ελληνικό έθνος και τον προορισμό του;

Αυτό είναι το καίριο ερώτημα που θέτει και ερευνά η ιστορικός Έλλη Σκοπετέα. Βιβλίο ιστορικό όσο και ιδεολογικό, που είναι χρήσιμο για την κατανόηση του νεοελληνικού βίου, έως και της σημερινής συγκυρίας.

εργαζομένων που εγγράφονται στους καταλόγους ανεργίας του ΟΑΕΔ, όσο και ο δείκτης ανεργίας στην Ελλάδα που αναγράφεται σε εκθέσεις διεθνών οργανισμών.

Τα ερωτήματα, όμως, υπάρχουν και εκπορεύονται όχι από την κριτική περί συντεχνιών και τη λογική περί «αναγκαιών θυσιών», βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας και παραγωγικότητας της οικονομίας και τα τοιαύτα, αλλά από αυτό το ίδιο το συνδικαλιστικό μέτωπο. Π.χ., πώς είναι δυνατόν να εξαγγέλονται απεργίες με τον τρόπο που εξαγγέλονταν και πριν από λίγα χρόνια, τη στιγμή που η συμμετοχή των εργαζομένων στα συνδικάτα και στη δραστηριότητά τους έχει μειωθεί σε σημείο κρίσης; Πώς είναι δυνατόν η συνδικαλιστική ηγεσία να ακολουθεί απaráλλαχτα την τακτική της κινητοποίησης όταν η συνδικαλιστική οργάνωση νοσεί βαθύτατα λόγω κρίσης εμπιστοσύνης των εργαζομένων προς τις διοικήσεις πρωτοβάθμιων και δευτεροβάθμιων σωματείων;

Πώς μπορεί το Εργατικό Κέντρο Αθήνας να προχωρά σε απεργίες, όταν στο προ ημερών Συνέδριό του ήσαν πάρα πολλοί εκείνοι οι ήδη εκλεγμένοι αντιπρόσωποι που ούτε καν παρακολούθησαν τις εργασίες του; Και πώς μπορεί η ΓΣΕΕ να τίθεται «αλληλέγγυη» με τους κλάδους εκείνους που περιθωριοποιούνται μέσα από τις κυβερνητικές επιλογές διαχείρισης της κρίσης, όταν η ηγεσία της συμφώνησε με τον ΣΕΒ μια συμφέρουσα διετή εργασιακή σύμβαση; Μήπως δεν είναι ορατές οι διαφορικές καταστάσεις στους κόλπους των εργαζομένων, που προκαλούν ρήγματα στην κοινωνική αλληλεγγύη αν η συνδικαλιστική τακτική εξακολουθήσει να είναι η ίδια με την προ πενταετίας;

Είναι ερωτήματα που, σίγουρα, έχει υπ' όψη της η ηγεσία των συνδικάτων. Μόνο που δεν αναθεωρεί την τακτική της, πρώτα απ' όλα την «ενδοταξική»...

Τ.Κ.

Τα λεφτά μας, κύριοι...

Η ιστορία είναι από τις συνήθειες που αποδεικνύουν την εμμονή μας στην υπανάπτυξη και την ανευθυνότητα. Πριν λίγους μήνες συνήφθη ελληνοσοβιετική συμφωνία που υλοποιούμενη προβλέπει την ανταλλαγή επισκέψεων νέων από τις δύο χώρες. Οι σοβιετικοί έφτασαν προ εβδομάδος και αναχώρησαν σήμερα. Οι δικοί μας θα ταξιδέψουν το φθινόπωρο. Ως εδώ όλα καλά.

Το απαράδεκτο είναι άλλο. Υποτίθεται ότι οι ανταλλαγές είναι επ' ωφελεία και των δύο χωρών. Ευκαιρία που έφτασαν οι ξένοι εδώ να τους οργανώσουν επισκέψεις γνωριμίας, να συναντήσουν επί της νέους Έλληνες επιχειρηματίες, διανοούμενους κ.λπ. και εν πάση περιπτώσει να τους δει και κάποιος αρμόδιος και να τους ενημερώσει για το Κύπριακό, την βαλκανική μας πολιτική, την ευρωπαϊκή μας διάσταση και άλλα παρόμοια ανύπαρκτα μεν αλλά τουλάχιστον αναλώσιμα για τους ανευθυνούπεθους των υπουργείων. Είρετε τι έκαμε αντ' αυτών η φιλοξενούσα αρχή, η Γενική Γραμματεία Νέας γενιάς του υπουργείου Πολιτισμού; Τους εγκατέστησε σε ένα ξενοδοχείο της Αθήνας και τους πήγε μερικές φορές στο Σούνι για μπάνιο και φάρι...

Ενδεχομένως οι δικοί μας να σκέφτονται ότι επενδύουν για ανάλογες ευωχίες στη Μόσχα αλλά εν πάση περιπτώσει η χώρα είναι φτωχή —έτσι λέγεται— και όταν επιχειρεί ανταλλαγές του είδους καλό είναι να τις αξιοποιεί.

Επειδή η επιχείρηση - αναψυχή των 18 σοβιετικών νέων δρομολογήθηκε όπως δρομολογήθηκε εμείς προτείνουμε στον κ. Τζανντάκη να κρατήσει από τους μισθούς του κ. Σιώφη το σχετικό ποσό και να τον υποχρεώσει να δώσει ο εν λόγω αστέρας μια συνέντευξη Τύπου που θα ενημερώνει τον ελληνικό τύπο για το έργο της αρμοδιότητάς του. Ας θυμηθεί να στείλει και σε μας μία πρόσκληση για να θέσουμε —τότε— ένα -δύο ερωτήματα...

Κ.Θ.

Ο αριστερός ηγέτης, ο σεμνός αγωνιστής

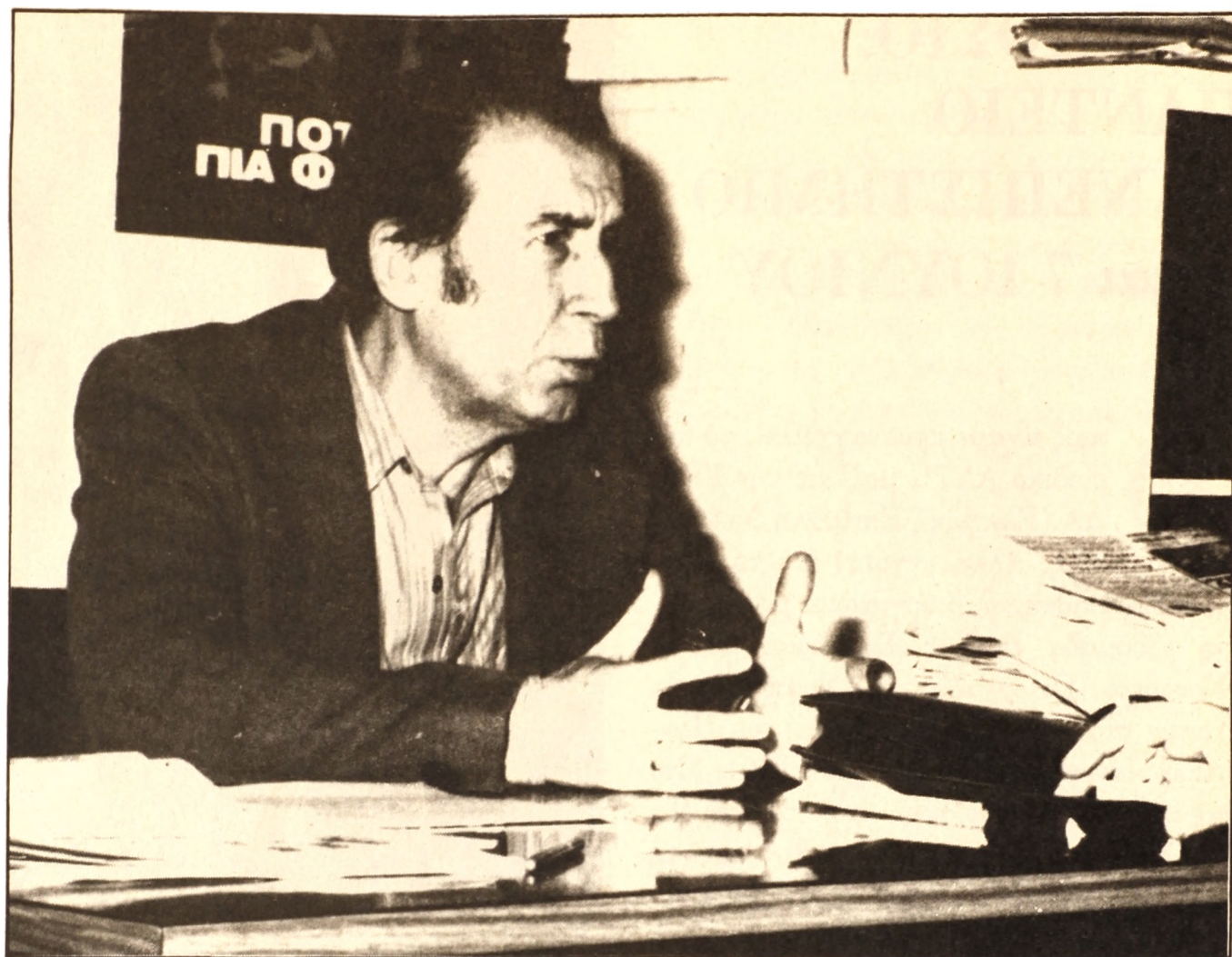
Ο Μπάμπης Δρακόπουλος έφυγε. Ο πρωτοπόρος πολιτικός στοχαστής, ο σεμνός και συνεπής αγωνιστής, ο κομμουνιστής ηγέτης που συνδέθηκε με το εγχείρημα της κομμουνιστικής ανανέωσης σε μία από τις πλέον κρίσιμες περιόδους της ιστορίας μας αλλά και του αιτήματος ανανέωσης της Αριστεράς στον τόπο μας σημάδεψε με την πολύπλευρη συμβολή του μία νέα σελίδα αγώνων της Αριστεράς.

Ηγετικό στέλεχος της ΟΚΝΕ, συνελήφθη το 1938 από την δικτατορία Μεταξά και εξορίστηκε στη Φολέγανδρο. Το 1940 ζητά να σταλεί στο μέτωπο αλλά παραδίδεται στον κατακτητή. Δραπετεύει και παίρνει μέρος στην ανασυγκρότηση του ΚΚΕ και της ΟΚΝΕ. Ηγετικό στέλεχος της ΕΠΟΝ, δουλεύει στην παρανομία σε όλη τη διάρκεια του εμφυλίου. Το 1949 καταδικάζεται σε θάνατο και αποφυλαχίζεται το 1960. Γραμματέας της ΕΔΑ το 1962, μέλος της ΚΕ του ΚΚΕ (εκλέγεται στο 8ο συνέδριο το 1961), το 1963 τοποθετήθηκε γραμματέας του Γραφείου Εσωτερικού της ΚΕ του ΚΚΕ.

Από τους ιδρυτές του ΠΑΜ, μετέχει ενεργά στον αγώνα για την ανατροπή της χούντας. Μετά τη 12η Ολομέλεια και τη διάσπαση της ΚΕ του ΚΚΕ το 1968 αναλαμβάνει με τα άλλα μέλη του Γραφείου Εσωτερικού την καθοδήγηση του κόμματος ως το συνέδριό του. Εκλέγεται γραμματέας του ΚΚΕ Εσωτερικού στην έκτακτη ολομέλεια του 1969 και παραμένει σ' αυτή την θέση μέχρι το 1982. Το 1971 συλλαμβάνεται από τη Χούντα, καταδικάζεται σε 14 χρόνια φυλάκη και αμνηστεύεται το 1973 μετά το Πολυτεχνείο.

Η οικειοθελής αποχώρησή του το 1982 από την ηγεσία του ΚΚΕ εσ. ήταν μια πράξη ευρύτερης σημασίας για την Αριστερά. Ηγέτης - δάσκαλος ο Μπάμπης Δρακόπουλος επικύρωσε με αυτή του την ενέργεια τις αξίες τις οποίες πίστευε, τη συλλογική προσπάθεια και τη δημοκρατική λειτουργία.

Η απολογία του Μπάμπη Δρακόπουλου στο πενταμελές Εφετείο όπου δικαζόταν με άλλα στελέχη του ΚΚΕ εσ. από τη χούντα για παράβαση του νόμου 509 διατύπωσε με

σαφήνεια μια ιστορική τομή στην κομμουνιστική και όχι μόνο Αριστερά. Συνδύασε την κομμουνιστική ανανέωση και την ενότητα της Αριστεράς με την ανάδειξη της δημοκρατίας ως στοιχείου εκ των ων ουκ άνευ της σοσιαλιστικής προοπτικής. Έθεσε τον ευρωπαϊκό προσανατολισμό ως μία βασική συνισταμένη όχι μόνο για την Αριστερά αλλά και για τη χώρα. Και ανίχνευσε τη στρατηγική του τρίτου δρόμου που αργότερα εκφράσθηκε με τον ευρωκομμουνισμό ανεξάρτητα από την τύχη που είχε στη συνέχεια αυτή η μεγάλη προσπάθεια και το εγχείρημα της κομμουνιστικής ανανέωσης.

Ο Μπάμπης Δρακόπουλος δεν ήταν μόνο ο ιστορικός ηγέτης της κομμουνιστικής ανανέωσης. Οι αναζητήσεις του, ο πολιτικός του στοχασμός, η ανίχνευση νέων οριζόντων για την Αριστερά, η τόλμη και η κριτική σε μία περίοδο όπου τα θέσφατα του παγκόσμιου κομμουνιστικού κινήματος ήταν τεράστιοι ογκόλιθοι για τη σκέψη, το όνειρο και το όραμα της Αριστεράς και του σοσιαλισμού, άνοιξαν νέους δρόμους. Η συμβολή του σε μία τέτοια περίοδο για την ανάδειξη

νέων ιδεών και τη στήριξη αναζητήσεων για μία ριζοσπαστική σύγχρονη και ανανεωμένη Αριστερά είναι η τεράστια και ανεκτίμητη συνεισφορά του Μπ. Δρακόπουλου στη νέα σελίδα της Αριστεράς που ακόμη γράφεται.

Ο Μπ. Δρακόπουλος ήταν από αυτούς που τολμούσαν. Υποστήριζε απόψεις τολμηρές, θαρραλέες και πρωτοπόρες σε μία δύσκολη περίοδο, τότε που αυτές όχι μόνο θεωρούνταν αιρετικές αλλά και καταδικαστέες.

Ένας δάσκαλος της Αριστεράς, ένας σεμνός και ανιδιοτελής αγωνιστής, ένας ηγέτης - «αντιηγέτης» έφυγε. Ας τον αποχαιρετίσουμε με το λόγο του Μανόλη Αναγνωστάκη:

«Ο Μπάμπης έφυγε. Το περιμέναμε από καιρό, ίσως ο θάνατος ήταν μια λύτρωση γι' αυτόν αλλά βέβαια είναι πολύ δύσκολο να συνειδητοποιήσουμε ακόμα ποιας ανώτερης ποιότητας προσωπικότητα χάθηκε για την πολιτική ζωή του τόπου και ιδιαίτερα τον κόσμο της Αριστεράς, της καινούριας ζητούμενης Αριστεράς, που τόσο, ειδικά τώρα, την έχει ανάγκη...».

«Το Κουρδικό ζήτημα»

ΔΙΕΘΝΕΣ
ΣΥΜΠΟΣΙΟ:
ΠΑΝΤΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
6 και 7 ΙΟΥΝΙΟΥ

Όπως είχαμε προαναγγείλει, το περιοδικό ANTI, μαζί με την ΕΕΔΔΑ (Ελληνική Επιτροπή Διεθνούς Δημοκρατικής Αλληλεγγύης) και το Πάντειο Πανεπιστήμιο, διοργανώνει την επόμενη εβδομάδα Διεθνές Συμπόσιο για το Κουρδικό. Οι εργασίες του Συμποσίου θα γίνουν στο Μεγάλο Αμφιθέατρο του Παντείου Πανεπιστημίου (Συγγρού 136). Στο φουαγιέ θα λειτουργήσει κατά το διήμερο του Συμποσίου φωτογραφική έκθεση από τη ζωή, τους αγώνες και την ιστορία του κουρδικού λαού σε όλες τις χώρες του διαμελισμένου Κουρδιστάν. Θα προβάλλονται επίσης ντοκυμανταίρ από την σημερινή κατάσταση στο Κουρδιστάν. Την τελευταία ημέρα, ο διάσημος βάρδος των Κούρδων Τέμο, που θα έρθει ειδικά για το Συμπόσιο θα τραγουδήσει και θα παίξει σάζι σε ρυθμούς της πατρίδας του.

Οι εισηγήσεις θα αρχίζουν κάθε πρωί στις 10 και κάθε απόγευμα στις 5 και θα διαρκούν τρισήμισι ώρες.

Την Παρασκευή το πρωί, μετά από εισήγηση, θα γίνει συζήτηση στρογγυλής τράπεζας με εκπροσώπους κουρδικών οργανώσεων και επιτροπών για τα προβλήματα των Κούρδων προσφύγων στην Ελλάδα.

Λεπτομέρειες για την διοργάνωση του Συμποσίου θα ανακοινωθούν σε συνέντευξη Τύπου που θα γίνει την Δευτέρα 3 Ιουνίου στις 12 το μεσημέρι στην αίθουσα Ανταποκριτών Ξένου Τύπου. Στη συνέντευξη θα μιλήσουν από τους διοργανωτές του Συμποσίου, ο πρόεδρος του Παντείου κ. Δημ. Κώνστας, ο πρόεδρος της ΕΕΔΔΑ κ. Χάρης Παπαμάργαρης και ο εκδότης του ANTI εκ μέρους της συντακτικής του επιτροπής.

Σήμερα δίνουμε τον κατάλογο των ξένων ομιλητών και μερικά βιογραφικά τους στοιχεία:

Joyce Blau

Η κ. Τζόις Μπλάου είναι καθηγήτρια της Κουρδικής γλώσσας στη Σορβόννη. Έχει γράψει πολλές μελέτες για το κουρδικό ζήτημα και ειδικά για την κουρδική γλώσσα και τον πολιτισμό. Έχει δραστηριοποιηθεί σχετικά με τα προβλήματα του Τρίτου Κόσμου.

Στο Συμπόσιο θα μιλήσει για τον κουρδικό πολιτισμό.

David McDowall

Ο κ. Ντέιβιντ Μακντόουαλ είναι συγγραφέας. Έχει εργαστεί για το Βρετανικό Συμβούλιο στις Ινδίες και το Ιράκ κι έχει γράψει τρεις μονογραφίες —η μία για το κουρδικό ζήτημα— για το *Minority Rights Group*. Η μονογραφία του για τον Λίβανο βραβεύθηκε το 1982.

Το θέμα της ομιλίας του είναι: «Ανεξαρτησία ή Αυτονομία; Το δίλημμα του κουρδικού κινήματος».

Andrew Whitley

Ο κ. Άντριου Γουίτλυ είναι Διευθυντή του *Middle East Watch*, ενός ανεξάρτητου οργανισμού για τα ανθρώπινα δικαιώματα που εδρεύει στη Νέα Υόρκη και είναι παράρτημα του *Helsinki Watch*. Σαν δημοσιογράφος δούλεψε στους *Financial Times* και το *BBC* ειδικευμένος σε θέματα Μέσης Ανατολής. Αυτόν τον καιρό δουλεύει για τη συγκέντρωση υλικού που αφορά τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο Κουρδιστάν.

Θα μιλήσει για την αναζήτηση τρόπων ώστε το Κουρδικό να παραμείνει στην επικαιρότητα.

Salah Jmhor

Ο κ. Σαλάχ Τζμόρ είναι Κούρδος από το Ιράκ. Είναι διδάκτωρ της Διπλωματικής Ιστορίας και των Διεθνών Σχέσεων και δίδαξε σαν βοηθός καθηγητής στην Ελβετία. Τώρα είναι συντονιστής - εκπρόσωπος των Κούρδων σε διεθνείς οργανισμούς και βοηθός του Αγά Χαν στις κουρδικές υποθέσεις.

Θα μιλήσει για την ανάγκη παροχής βοήθειας και τις μεθόδους που πρέπει να ακολουθηθούν.

ήμερα»

Omar Sheikhmous

Ο κ. Ομά Σεϊχμούς είναι Κούρδος από την Συρία. Τώρα είναι καθηγητής της κουρδικής κουλτούρας στο Πανεπιστήμιο της Στοκχόλμης.

Το θέμα της ομιλίας του είναι: «Το Κουρδικό ως περιφερειακό πρόβλημα. Η δυνατότητα μιας ειρηνικής λύσης».

Hushyar Zebary

Ο κ. Χουσιάρ Ζεμπάρι είναι εκπρόσωπος του Κουρδικού Μετώπου (Ιράκ) στην Ευρώπη. Είναι στέλεχος του KDR (Ιράκ) —κόμμα του Μπαρζανι. Στο Συμπόσιο θα μιλήσει σαν εκπρόσωπος του Μετώπου και θα αναφερθεί στην κατάσταση των Κούρδων του Ιράκ και την παρούσα φάση των πολιτικών εξελίξεων.

Sertac Bucak

Ο κ. Σερτάτς Μπουτσάκ είναι Κούρδος από την Τουρκία. Ζει και εργάζεται στην Γερμανία (Βρέμη) και είναι υπεύθυνος του «Initiative for Human Rights in Kurdistan».

Θα μιλήσει για το Κουρδικό Ζήτημα στην Τουρκία και την πολιτική της κυβέρνησης Οζάλ για το Κουρδικό.

Abas Vali

Ο κ. Αμπάς Βάλι είναι Κούρδος από το Ιράν. Διδάσκει στο Πανεπιστήμιο του Swansea στην Ουαλία. Θα μιλήσει για το κουρδικό ζήτημα στο Ιράν.

Halil Teymour

Ο κ. Χαλίλ Τεϋμούρ είναι Κούρδος που ζει στην Σοβιετική Αρμενία. Έχει ασχοληθεί με θέματα κουρδικής κουλτούρας και είναι υπεύθυνος για εκδόσεις σε κουρδική γλώσσα στην Αρμενία. Η ομιλία του θα αναφέρεται στην κατάσταση των Κούρδων στην ΕΣΣΔ και την σημερινή θέση τους στην Αρμενία όπου η γενικότερη κατάσταση είναι ρευστή και μεταβαλλόμενη.

Jawad Mella

Ο κ. Ζαουάντ Μελά είναι Κούρδος από την Συρία και γενικός γραμματέας της Επιτροπής Απελευθέρωσης του Κουρδιστάν. Θα αναφερθεί στην καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο Κουρδιστάν.

Ποια είναι η σημερινή κατάσταση στο

Κουρδιστάν μετά την γενοκτονία και ποιες οι προοπτικές μετά τις συζητήσεις της Βαγδάτης και την εγκαθίδρυση ελεγχόμενων από τον ΟΗΕ θυλάκων μέσα στο Ιράκ; Ποια είναι η κατάσταση μέσα στο ελεύθερο Κουρδιστάν;

Αυτά είναι βέβαια τα πρώτα αλλά όχι τα μόνα ερωτήματα σχετικά με το κουρδικό ζήτημα σήμερα. Το Κουρδικό έχει και πάλι τις ημέρες αυτές σκιαστεί από άλλα διεθνή γεγονότα. Όμως αυτή τη φορά δεν πρέπει καμιά επικαιρότητα να παραμερίσει το κουρδικό ζήτημα. Η έκταση της καταπίεσης που υφίστανται οι Κούρδοι πρέπει να αφυπνίσει την διεθνή κοινότητα. Εξάλλου το κουρδικό σαν βασικό πρόβλημα της Μέσης Ανατολής και με διαστάσεις τέτοιες όπως και το Παλαιστινιακό έχει πια τεθεί «επί τάπητος». Η ωρίμανση του κουρδικού κινήματος σε όλες τις χώρες του διαμελισμένου σώματος του Κουρδιστάν φέρνει συνεχώς στο προσκήνιο το αίτημα πολιτικών λύσεων. Φυσικά οι απόψεις διαφέρουν για την κατεύθυνση προς την οποία θα οδηγηθούν οι λύσεις αυτές.

Αλλά έτσι τίθεται μια σειρά από άλλα ερωτήματα που σχετίζονται με τον βαθμό ανάπτυξης του κουρδικού κινήματος και τις μορφές του πολιτικού ή ένοπλου αγώνα. Η κουλτούρα, η γλώσσα, η αναζήτηση εθνικής ταυτότητας σε αντιδιαστολή με τις προσπάθειες αφομοίωσης και ενσωμάτωσης από τα αυταρχικά καθεστώτα της περιοχής θέτουν σειρά προβλημάτων και αιτημάτων.

Από την άλλη, η γεωπολιτική άποψη δεν είναι η λιγότερο ενδιαφέρουσα. Στην ιδέα άλλωστε αυτής της γεωπολιτικής άποψης που υπηρετεί πρωτίστως τα τουρκικά συμφέροντα —αλλά και τα συμφέροντα άλλων χωρών κάποτε αρκετά μακρυνών από την

ζώνη άμεσης επιρροής— έχει μέχρι τώρα θυσιαστεί ο κουρδικός λαός και έχει υποστεί επανειλημμένα διώξεις και εξοντώσεις που φτάνουν τα όρια ολοκληρωτικής γενοκτονίας.

Για τους λόγους αυτούς υποχρέωση κάθε ευαισθητοποιημένου πολίτη όπου γης είναι να στρέφει την προσοχή του στον χειμαζόμενο κουρδικό λαό. Πολύ περισσότερο εμείς οι Έλληνες, που ζήσαμε και την καταπίεση και τους διωγμούς της προσφυγιάς με κορυφαία στιγμή εκείνη της μικρασιατικής καταστροφής, πρέπει να δείξουμε ευαισθησία και ενδιαφέρον για το κουρδικό ζήτημα. Αλλά υπάρχει και άλλος πρόσθετος λόγος:

Τις ώρες αυτές, η τουρκική επιθετικότητα προς την Ελλάδα και την Κύπρο φέρνει στην επικαιρότητα την συμπεριφορά των τουρκικών κυβερνήσεων απέναντι στους Κούρδους —στάση και συμπεριφορά που λίγο απέχει από εκείνη του Σαντάμ Χουσεϊν.

Αλλά το χρέος της ανθρωπιστικής βοήθειας είναι το περισσότερο επείγον αυτήν την στιγμή. Ένα μεγάλο τμήμα του κουρδικού λαού πεθαίνει κάθε ώρα αβοήθητο και εγκαταλελειμένο στα βουνά του Κουρδιστάν. Η συμπαράσταση και η βοήθεια και ανεπαρκής είναι και δεν φτάνει στους Κούρδους. Τι μπορούμε να κάνουμε; Το Συμπόσιο που οργανώνεται την ερχόμενη βδομάδα με την συμμετοχή Ελλήνων και ξένων ειδικών ελπίζουμε ότι θα συμβάλει στην ευαισθητοποίηση και κινητοποίηση της ελληνικής κοινής γνώμης.

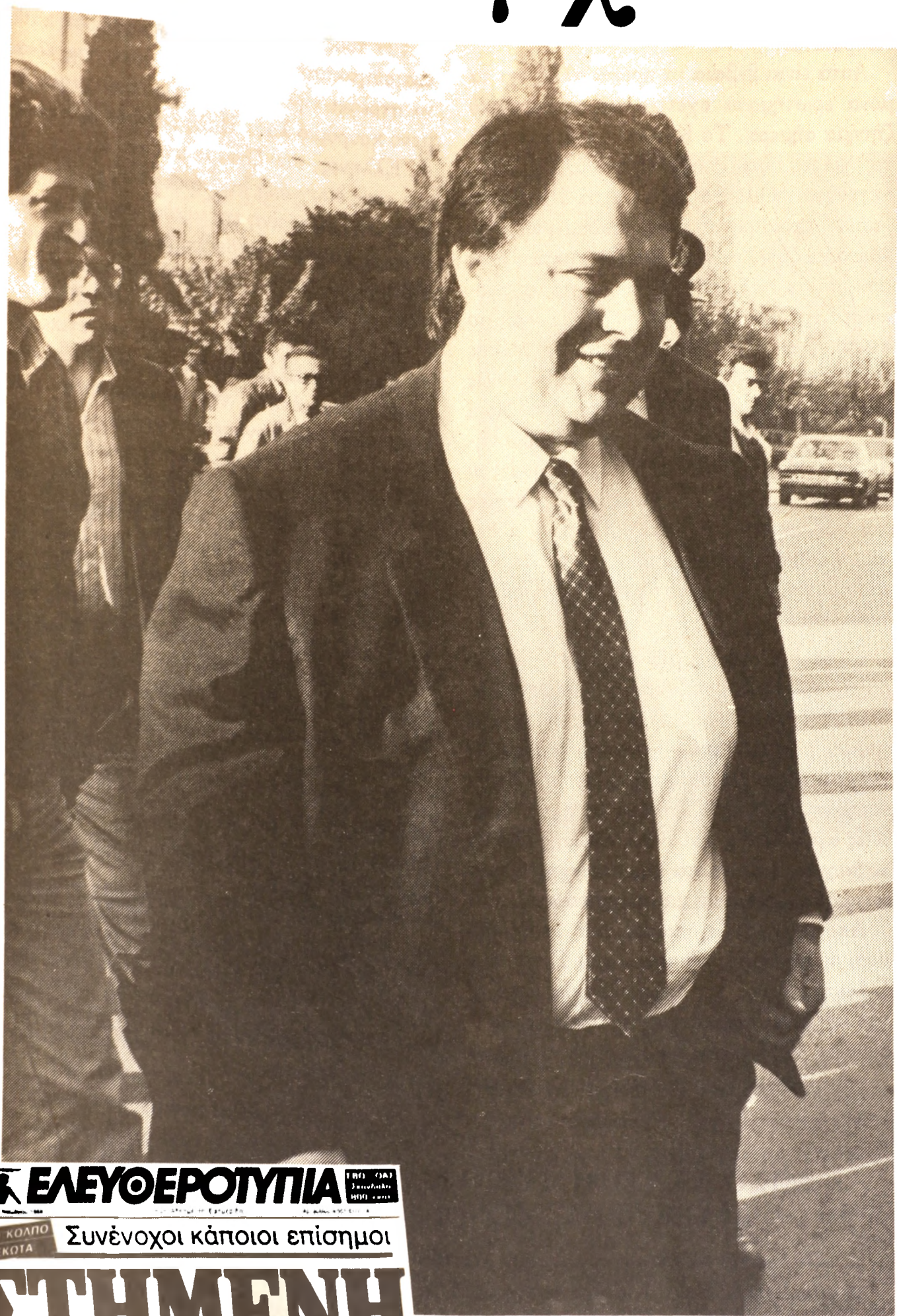
Γι' αυτό σας καλούμε να έλθετε στο Πάντειο Πανεπιστήμιο και να μετάσχετε ενεργά στις συζητήσεις που αναμένονται να είναι ενδιαφέρουσες αφού οι εισηγήσεις θα κινήσουν έντονο το ενδιαφέρον με τα πολλαπλά ζητήματα που θέτουν. □

ΜΙΣΟ ΕΚΑΤΟΜΜΥΡΙΟ ΚΟΥΡΔΟΙ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ ΔΙΑΣΚΟΡΠΙΣΜΕΝΟΙ ΚΑΙ ΑΒΟΗΘΗΤΟΙ

«Οι πρόσφυγες στερούνται ακόμη και των στοιχειωδών συνθηκών υγιεινής και περίθαλψης», λέει ο Κούρδος ηγέτης κ. Τζελάλ Ταλαμπανί, σε πρόσφατη έκκλησή του, «ο ιρανικός ερυθρός Σταυρός δεν μπορεί να τους βοηθήσει γιατί βρίσκονται μέσα στο Ιράκ, ο ΟΗΕ και η βοήθεια από την Δύση δεν έκαναν αισθητή την παρουσία τους. Το μόνο που τους απέμεινε ήταν να προσπαθήσουν να γυρίσουν στα σπίτια τους. Τώρα, με τον ιρακινό στρατό μπροστά τους και τα ιρανικά σύνορα κλεισμένα πίσω τους δεν μπορούν να κάνουν ούτε βήμα».

Ο κ. Ταλαμπανί τονίζει: «Πρέπει να ξαναρχίσει μια φυσιολογική ζωή στην περιοχή και πρώτα από όλα να ξεκινήσει η παραγωγή και η οικονομική ζωή. Να σώσουμε ό,τι μπορούμε από τη σοδειά. Μόνον έτσι θα μπορέσει η κοινότητά μας να αντιμετωπίσει τους μήνες που έρχονται».

Ιδού... έρχεται

Δύο χρόνια και επτά μήνες είναι μεγάλο διάστημα. Τόσος χρόνος πέρασε από τις ημέρες εκείνες που ο καλά φρουρούμενος από τους άνδρες του αστυνομικού Ρουμελιώτη —του οποίου προϊστάτο ο γνωστός και ως «υπουργός του τέλεξ» Τάσος Σεχιώτης— πάλαι ποτέ εμφανιζόμενος και υπογράφων ως «δρ», καμάρι της κ. Ελένης Βλάχου και «γόνιμος σε ιδέες» φίλος του Γιωργάκη Παπανδρέου, ο γνωστός και μη εξαιρετέος Γιώργος Κοσκωτάς δεν μετέβαινε στο γήπεδο να παρακολουθήσει τον αγώνα του «Θρύλου» αλλά τόνσκαγε «α λα γαλλικά».

Τι «α λα γαλλικά»... Στην Βραζιλία πήγε ο άνθρωπος και μάλιστα μέσω Αφρικής με το αεροπλάνο του φίλου των κ. Ανδριανόπουλου και Ανδρουλάκη αξιότιμου κυρίου Αργύρη Σαλιαρέλη.

Όχι ότι ο βοηθός του αρχαγγέλου της κάθαρσης κ. Παλαιοκρασσάς δεν ήξερε τίποτε... Ο άνθρωπος, μαζί με τον κ. Γούναρη της κλαδικής της ΝΔ στην Βόρειο Ελλάδα, έχαναν ό,τι μπορούσαν για να μην αφήσουν τον Κοσκωτά να πέσει αποκλειστικά στα χέρια του ΠΑΣΟΚ.

Χθεσινοί και αυριανοί τίτλοι (από δυο μόνον εφημερίδες...).

Ένα χρήσιμο τεστ νοημοσύνης εν όψει της άφιξης Κοσκωτά.

Τι σας τα λέμε όμως όλα αυτά; Μήπως πάμε να τα ισοπεδώσουμε όλα; Ελάτε λοιπόν εσείς και ξεκαθαρίστε τα. Αποδώσατε τον Κοσκωτά σε έναν μόνο. Βάλτε του την ταμπέλα ενός κόμματος. Μέγα φέυδος. Ο Κοσκωτάς ήταν υπερκομματικός. Υπό μία αίρεση: επειδή για κακή του τύχη (του ΠΑΣΟΚ, του Κοσκωτά ή μήπως δική μας κακή τύχη;) στην εξουσία ήταν τότε το ΠΑΣΟΚ, το προνόμιο της σχέσης είναι του ΠΑΣΟΚ και του αρχηγού αυτού Ανδρέα Παπανδρέου.

Γιατί βέβαια το τότε κυβερνών κόμμα έβαζε υπογραφές και κρατούσε την σφραγίδα και αυτό έπρεπε να παρανομεί για να υπάρχει και να δρα ο Κοσκωτάς. Έτυχε να είναι το ΠΑΣΟΚ. Ήταν το ΠΑΣΟΚ και σήμερα το οποιοδήποτε κόμμα μπορεί να ισχυριστεί ότι «αν εκείνο ήταν στην εξουσία» αυτά δεν θα συνέβαιναν. Αφωνοί εμείς: δική προθέσεων θα κάνουμε; Και θα κατηγορήσουμε συλλήβδην την ΝΔ εξαιτίας του Ανδριανόπουλου και του Παλαιοκρασσά;

Αλλά δεν μπορούμε να αποσιωπήσουμε και να λησμονήσουμε το γεγονός ότι το καλοκαίρι και το φθινόπωρο του 1988 έφαχνες

με το φανάρι ένα στέλεχος του ΠΑΣΟΚ να κάμει μια δήλωση αποκήρυξης του φαινομένου Κοσκωτά και δεν εύρισκες όπως και δεν μπορούσες να βρεις ούτε έναν υπουργό για να διαφοροποιηθεί από τον «δρα». Κι ας λένε τώρα ό,τι θέλουν στο κανάλι «τους» και τις εφημερίδες «τους».

Και στις εφημερίδες αυτές αρθρογραφούν ακόμα τώρα και κορδώνονται από τα μεγάφωνα των σταθμών οι δημοσιογράφοι εκείνοι που υπηρέτησαν με τεχνικές γυμνοσάλιαγκα τον «δρα». Να θυμήσουμε ονόματα; Ποιον από όλους που κοσμούν τώρα το στερέωμα; Μέχρι και ο βουλευτής - εξάδελφος κ. Γ. Λιάνης στελέχωνε το λαμπρό επιτελείον. Και τι Βλαστάρηδες και τι Ρουμπάτηδες...

Έχει σημασία αυτή η σταχυολόγηση; Και όμως έχει. Γιατί κανείς τους δεν ομολόγησε ανοιχτά και ουδείς οικεία βουλήσει —αλλά μόνον μετά από εξαναγκασμό του επιτρόπου— δεν επέστρεψε τα κλοπιμαία. Και κανείς δεν εξήγησε τον μηχανισμό λεηλασίας. Ποιος θα το έκαμνε άλλωστε; Μήπως ο κ. Κουνελάκης ή μήπως ο κ. Μπου-

σμπορέλης που υπηρεφάνως διακήρυττε ότι είναι παλαιά και «ακριβή πουτάνα»;

Εκεί μας πήγε ο κ. Α. Παπανδρέου και οι τόσο συνεργάτες του που δεν τόλμησαν ούτε στιγμή να σηκώσουν το ανάστημά τους διαμαρτυρόμενοι για τον διασυρμό της χώρας, της αρετής και κάθε αρχής δικαίου. Μήπως ας πούμε ο καλύτερος όλων των δελφίνων ο κ. Σημίτης είχε το ανάστημα να μιλήσει ευθαρσώς; Και τα παληκαράκια τύπου Αρσένη τι έκαναν; Φωνασκούσαν κρατώντας όμως και την πισινή για να βρεθούν και πάλι στην αυλή της Εκάλης.

Από μεθαύριο μην ξεγελαστείτε πάλι. Αντί να διαβάσετε τις εφημερίδες —που πολλές τώρα το γύρισαν 100% (βλέπε λ.χ. ΕΘΝΟΣ και ΝΕΑ)— πηγαίνετε στα παλιόπωλεια του Γιουσουρούμ και αγοράστε μερικά από τα φύλλα των ημερών εκείνων που, ελέω Ανδρέα, Σεχιώτη, Σαλιαρέλη και λοιπών αποχωρούσε ο κύριος Κοσκωτάς. Η ημερομηνία είναι μεταξύ 6 και 8 Νοεμβρίου 1988. Οι σημερινές σας εφημερίδες...

ΖΩΣΤΑΣΤΗΣ
ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ
Αρχές
το ξεκούραστο

ΜΙΑ ΣΗΜΑΝΤΙΚΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ
Το 1992, οι κομμουνιστές και ο κόσμος της εργασίας

ΚΑΘΑΡΣΗ ΤΩΡΑ
με απλή και εκλογές

ΟΚΑΛΥΠΤΙΚΟ
ομοσχέδιο για τον 3239

ΓΚΛΟΝΙΖΕΙ
ίτημα της καθαρής
ΡΙΖ
ΣΥΓΚΛΟΝΙΖΕΙ
το αίτημα της διακοπής

ΘΕΣΣΑΛΙΑ: Γενική
κινητοποίηση των αγροτών

ΕΚΕΥΩΡΙΑ
ατά της καθαρής

ΑΡΣΗ ΜΕΤΑ μαζί με το ΠΑΣΟΚ

ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ
Απογευματινή Αθηναϊκή Εφημερίδα

ΟΡΓΗ ΛΑΟΥ
Τρομακτικές οι ευθύνες
Κόμματα: Εκλογές τώρα

ΝΤΡΟΠΗ
Αφησαν τον Κοσκωτά να εξευτελίσει το Κράτος!

ΝΤΡΟΠΗ
Αφησαν τον Κοσκωτά να καταθέσει

ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ
Απογευματινή Αθηναϊκή Εφημερίδα

Μισή ώρα συνομιλία με τον Κοσκωτά

ΤΟΝ ΑΦΗΞΑΝ!
Οι Αμερικανοί τον έπιασαν, τον ανέκριναν, αλλά...

ΤΟΝ ΕΣΤΕΙΛΑΝ! ΟΙ ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΙ!

ΑΥΡΙΟ ΣΤΟ «Ρ»: Διακήρυξη της ΚΕ για τα 70χρονα του ΚΚΕ

ΡΙΖΟΣΤΑΣΤΗΣ
ΠΡΟΚΑΤΑΡΚΤΙΚΟ ΤΟΝ ΤΟΝ ΚΟΡΟΝ ΕΚΟΡΕΤΕ

ΕΚΚΕ: Το αίτημα πλέον για εκλογές με απλή αναλογική αποτελεί άμεση εθνική ανάγκη

ΘΕΑΤΡΙΝΙΣΜΟΙ
για παραπλάνηση και συγκάλυψη των ευθυνών

ΚΑΤΑΓΕΛΙΑ - ΣΟΚ

ΘΕΑΤΡΙΝΙΣΜΟΙ
Ο ΓΑΛΑΝΟΣ ΚΑΤΑΓΓΕΛΛΕΙ

ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ
Απογευματινή Αθηναϊκή Εφημερίδα

ΦΑΡΣΑ!
Ελεύθερος
11 μέρες, αντί για φυλακή

«Εγώ ειμί και πάλι»
Το φως και το σκότος

ΦΑΡΣΑ!
Ήρθε ο Κοσκωτάς

Πώς αντιστρέφεται η πραγμα

Το ANTI με άρθρα του, απεκάλυπτε το φθινόπωρο του 1987 ότι η αγορά των *MAGIC-II* ήταν υπερκοστολογημένη τουλάχιστον 3 φορές, παρά την συγκάλυψη που επιχειρούνταν τότε από τους πρωταγωνιστές, ότι δηλαδή δεν υπήρχε ουσιαστικά διαφορά τιμής (βλέπε συνέντευξη Κοντοδιού στο ΕΞΠΡΕΣ της 1.12.1987). Σήμερα έχει αποδειχθεί ότι η υπερκοστολόγηση ήταν τουλάχιστον 6πλάσια. Ήδη έχουν αγορασθεί άλλα 100 βλήματα, σαν συνέχεια της σύμβασης των 207 βλημάτων για την οποία γίνεται η δίκη, σε κόστος 6πλάσιο της τιμής των αμερικανικών. Αν δεν θελήσουμε να αγοράσουμε περισσότερα *MAGIC* σε αντικατάσταση των παλιών, επειδή με τους χειρισμούς των κατηγορουμένων μόνον αυτά αναρτώνται στα *MIRAGE*, θα τα πληρώνουμε σε 6πλάσια τιμή. Σήμερα το ANTI αποδεικνύει ότι η λύση που μεθοδεύτηκε ήταν όχι μόνον η ακριβότερη αλλά και τα τεχνικά στοιχεία που κατέθεσαν υπέρ των *MAGIC*, εκτός από τους κατηγορουμένους ο κ. Ζακολίκος και ο υποπτέραρχος Μπανάκος είναι όχι μόνον ανακριβή αλλά και υπέρ των αμερικανικών βλημάτων.

Τα τεχνικά στοιχεία υπεροχής των *MAGIC-II* που κατετέθηκαν μέχρι σήμερα, είναι τα εξής τρία:

- Η πυροκεφαλή του *MAGIC-II* είναι 12 Kgr ενώ του *AIM-9L* περίπου 6 Kgr.
- Το *MAGIC* «ενεργοποιείται» αμέσως μετά την εκτόξευσή του στα 300 μέτρα ενώ το *AIM-9L* χρειάζεται 1.000 μέτρα.
- Το *MAGIC* έχει διπλάσια περίπου ταχύτητα και δύναμη αποχωρισμού.

Και τα τρία αυτά τεχνικά δεδομένα όπως προκύπτει από τα στοιχεία που ακολουθούν είναι τελείως ανακριβή και μάλιστα αποβαίνουν υπέρ των αμερικανικών βλημάτων. Πιο συγκεκριμένα:

- Το συνολικό βάρος της πυροκεφαλής του *MAGIC* είναι 12,5 Kgr του δε *AIM-9L* 14,9 Kgr.
- Το *Magic* «ενεργοποιείται» στα 500 μέτρα ενώ το *AIM-9L* στα 180 έως 300 μέτρα.
- Η συνολική τάση του *MAGIC* είναι 2.650 daN επί 1,9 δευτερόλεπτα έναντι διπλάσιας περίπου του *AIM-9L* η ίδια σχέση υπάρχει και για τις ταχύτητες.

Κατατέθηκε επίσης ότι το *MAGIC* είναι «καλύτερης και νεότερης τεχνολογίας» και ότι αντέχει στα αντίμετρα όπως άκουσαν!

Αυτό θυμίζει τις συγκεκριμένες προδιαγραφές που τέθηκαν για το Ραντάρ του *MIRAGE*, «να αποδίδει καλώς», που το εκμεταλλεύθηκαν οι Γάλλοι και μας είπαν πήρατε ό,τι προδιαγράψατε! Θα θυμίζαμε τέλος ότι στις κατευθυντήριες οδηγίες προμηθειών τονίζεται ότι μόνο ποσοτικοποιημένα κριτήρια πρέπει να εφαρμόζονται και στην απλούστερη προμήθεια. Τέλος το επιχείρημα της Επιτροπής Μαρινάκη -Κοντοδιού ότι η αγορά *MAGIC* «βαρύνει διότι δίδει εναλλακτική πηγή, είναι παραπλανητικό και για τον απλό λόγο ότι αντίθετα μας δέσμευσε σε μία και μόνη πηγή, αφού επιμελώς ματαιώθηκε η πιστοποίηση και ενός δεύτερου τύπου βλήματος. Έτσι αποκτήσαμε μία πλατφόρμα στην οποία αναρτούμε τα 300 βλήματα *MAGIC*, και όχι τα χιλιάδες άλλου τύπου, κάθε επί πλέον *MAGIC* δε που προμηθευόμεθα το πληρώνουμε σε 6πλάσιες τιμές!

Έτσι το Εμιράτο του *Abu-Dhabi* απεδείχθη σοφότερο πιστοποιώντας τα 36 αεροπλάνα του *MIRAGE-2000* σε αμερικανικά όπλα. Και το πιο σημαντικό, επειδή πολλοί μάρτυρες καταθέτουν μισές αλήθειες, και ολόκληρα ψέμματα, όπως αυτά που εντοπίσαμε, ίσως θα έπρεπε να ζητούνται έγγραφα στοιχεία και, ει δυνατόν, ποσοτικοποιημένα.

Προσωπικά έχουν πάρει ως φαίνεται το συγκρότημα του Ταύρου και τα έντυπα και ο σταθμός του «επιχειρηματία» Σωκράτη Κόκκαλη την υπόθεση για τους πυραύλους «Μάτζικ». Ενοχλήθηκαν σφόδρα από την κατάθεση του εκδότη του ANTI Χρ. Γ. Παπουτσάκη. Άσχετα από τα όσα έσερναν στο παρελθόν στον κ. Γ. Λούβαρη, κυκλοφόρησαν την περασμένη Τρίτη και Τετάρτη και με σκανδαλώδη τρόπο παραποίησαν το νόημα της κατάθεσης του εκδότη με τρόπο που να εξαγάξουν τον «φίλο» του κ. Α. Παπανδρέου.

«Το ANTI εκβίαζε τον Λούβαρη!» ήταν ο υπέρτιτλος του «Λόγου» στις 22/5 και ακολουθούσε ο υπότιτλος «Συντριπτικά

ικότητα

οικεία σε βάρος του Β. Ζήση και του Χ. Παπουτσάκη». Τα... «συντριπτικά στοιχεία» ήταν κάποια μισόλογα που φέλλισε ο Λούβαρης στην διάρκεια της διαδικασίας παρ' όλο που προκλήθηκε από τον εκδότη ANTI και εκείνη τη στιγμή και αργότερα δεν είπε λέξη που να αναφέρεται σε... διασμό. Είναι χαρακτηριστικό ότι στο ρεπορτάζ η «σοβαρή» κουριάς αναφέρει:

Η εφημερίδα μας ρώτησε τον κ. Λούβαρη, αν τα όσα ανέφερε, χθες για τους Παπουτσάκη και Λούβαρη «αποτελούν απλώς ένα υπερασπιστικό πυροτέχνημα».

«ΟΧΙ» ήταν η απάντησή του. «Έχω στα χέρια μου ατράνταχτα στοιχεία για να αποδείξω του λόγου το αληθές».

ΕΡ: Γιατί τότε δεν το καταθέτατε μέχρι σήμερα;

ΛΟΥΒΑ.: Την ημέρα και την ώρα θα την κρίνω εγώ. Πάντως αυτό θα γίνει πολύ σύντομα. Και τότε θα δούμε που βρίσκεται η α-

λήθεια και που το φέμα. Τέσσερα χρόνια διασύρουν το όνομά μου, μόνο και μόνο για να εμπλέξουν τον πρώην πρωθυπουργό. Κατασκεύασαν ανύπαρκτα σκάνδαλα. Όμως ο καιρός έχει γυρίσματα».

Έτσι λοιπόν ο κ. Λούβαρης επιφυλάχθηκε για το... απώτερο μέλλον και όταν βέβαια ο μάρτυρας Χρ. Παπουτσάκης δεν θα είναι παρών στη διαδικασία. Κατά τα άλλα η δίκη καρκίνοβαται εξαιτίας της αποχής των δικηγόρων και έχει μπει ήδη στην τέταρτη εβδομάδα.

Από την ακροαματική διαδικασία προκύπτει ότι η υπεράσπιση του κ. Λούβαρη θα δεχτεί ότι ο κατηγορούμενος ήταν ενδιαφερόμενος για την αγορά αλλά όχι ως λήπτης προμηθείας αλλά σαν επιχειρηματίας, πρόεδρος δηλ. της εταιρείας ΜΑΣΚΟ που ασχολούνταν με αντισταθμιστικά. Βέβαια ο ισχυρισμός είναι πολύ αδύνατος γιατί και πάλι δεν δικαιολογείται η αναγραφή —και μάλιστα κατόπιν ισχυράς εμμονής— του ονόματος «Λούβαρης» στο περίφημο τέλος. Και στο τέλος - τέλος πάλι υπάρχει η ανάμιξη με τις εταιρείες των Τσάτσων και όπως χαρακτηριστικά τόνισε ο εκδότης του ANTI στην κατάθεσή του «αυτό δεν δηλώνει τίποτε περισσότερο από το ότι ο κ. Λούβαρης δεν έπαιρνε τα λεφτά από την τσέπη της α-

γοράς αλλά από την άλλη τσέπη, εκείνη των αντισταθμιστικών».

Για τους άλλους κατηγορούμενους, η υπεράσπιση θα υποστηρίξει ότι δεν έφταιγαν οι αξιωματικοί αφού οι αποφάσεις είχαν δρομολογηθεί «από ψηλά» και θα προσπαθήσει να εδραιώσει το ανεύθυνο των αξιωματικών. Ο μάρτυς Μαραγκάκης είπε όμως χαρακτηριστικά στην κατάθεσή του:

«Οι κυβερνήσεις έρχονται και παρέρχονται αλλά η Αεροπορία παραμένει και οι αξιωματικοί της πρέπει να εργάζονται γι' αυτήν».

Μια παρατήρηση πάντως από την ακροαματική διαδικασία είναι η παραπλανητική συμπεριφορά των συνηγόρων που δεν δίστασαν είτε να διαβάσουν παραποιημένα τα κείμενα του ANTI, με αποτέλεσμα να μειώσουν τη δική τους εικόνα, είτε να διαβάσουν αποσπασματικά κείμενα των κατηγορουμένων (Μαρινάκης) που τους ενεφάνιζαν να αντιστρατεύονται τα όσα υποστήριξαν εν τέλει για την αγορά των MATZIK.

Τέλος, η όλη εικόνα που αποτυπώθηκε στο ρεπορτάζ μερικών εφημερίδων —μη εξαιρουμένων της «Αυγής» και των «Νέων»— είναι ελαφρώς ...αποκλίνουσα από την πραγματικότητα. Το τραστ του δικαστικού έκασε το θαύμα του.

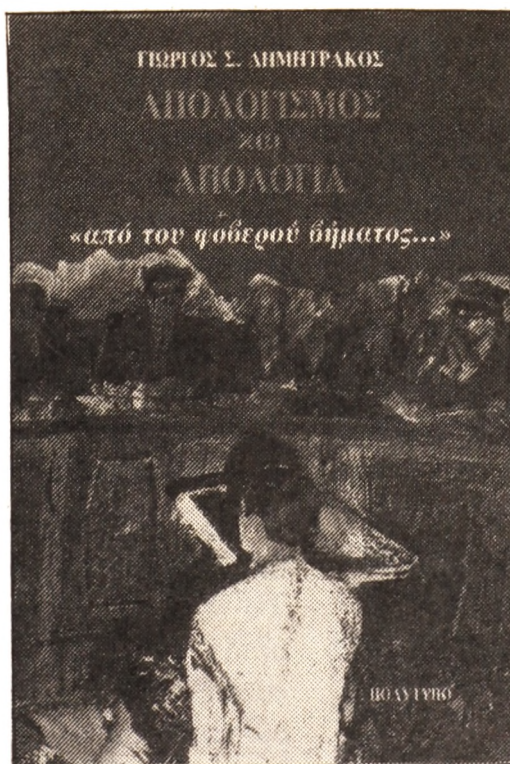

ΚΕΙΜΕΝΑ:

- Ν. ΑΛΙΒΙΖΑΤΟΣ
- Γ. ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗΣ
- Τ. ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΥ
- ΕΥ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ
- Θ. ΒΕΡΕΜΗΣ
- Θ. ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ
- Η. ΗΛΙΟΥ
- Δ. ΚΟΝΤΟΓΙΩΡΓΑ
- Γ. ΚΟΝΤΟΓΙΩΡΓΗΣ
- Γ. ΚΟΥΚΙΑΔΗΣ
- Γ. ΜΑΥΡΟΓΟΡΔΑΤΟΣ
- Δ. ΝΙΚΟΠΟΥΛΟΣ
- Ν. ΠΑΝΤΑΖΟΠΟΥΛΟΣ
- Χ. ΠΑΠΑΣΤΑΘΗΣ
- Π. ΠΕΤΡΙΔΗΣ
- ΑΛ. ΡΗΓΟΣ
- ΧΡ. ΡΟΖΑΚΗΣ
- Κ. ΣΒΟΛΟΠΟΥΛΟΣ
- ΑΛ. ΣΒΩΛΟΣ
- ΑΝ. ΤΑΧΟΣ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ:
Θεσμοί, ιδεολογία και πολιτική στο Μεσοπόλεμο

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΟΛΥΤΥΠΟ

ΓΙΩΡΓΟΣ Σ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΣ
ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ και ΑΠΟΛΟΓΙΑ
«από του φοβερού βήματος...»

Εκδόσεις
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ»

Έχουν γραφεί πολλά χρονικά από τα χρόνια του Εμφυλίου στην Ελλάδα.

Η μαρτυρία του Γ.Σ. Δημητράκου είναι, ίσως, η συγκλονιστικότερη.

Μάθημα μνήμης και ήθους.

Το ΠΑΣΟΚ «είναι εκεί»: στο

Η τελευταίες υπό τον Α. Παπανδρέου συνεδριάσεις του Εκτελεστικού Γραφείου του ΠΑΣΟΚ θύμισαν αρκετά τις περιόδους εκείνες του παρελθόντος, όπου το σημερινό κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης, μπροστά σε μία κρίση, προσέφευγε στην τακτική του «δημοκρατικού συγκεντρωτισμού», προσπαθώντας να υποκαταστήσει την έλλειψη κινητήριας πολιτικής στρατηγικής με την διοικητική ενδοκομματική πειθαρχία απέναντι στην εκάστοτε «εσωτερική απειλή».

ΚΟΙΝΟΣ παρονομαστής των κρίσεων που κάθε φορά διαπερνούν το ΠΑΣΟΚ, είναι η αμφισβήτηση της δομής και της λειτουργίας του ως σχηματισμού με προσωποπαγή ή και προσωποποιημένη ηγεσία και δημοψηφισματική σχέση με τους οπαδούς του.

ΕΙΝΑΙ επόμενο, αυτό το είδος πολιτικής και οργάνωσης να αντιμετωπίζει πλέον μια πολύ ισχυρή αμφισβήτηση λόγω της εμπλοκής του ηγέτη του στα λογής - λογής μεγάλα ή μικρά «ελλείμματα» της οκταετούς διακυβέρνησης της χώρας και, κυρίως, λόγω των κατηγοριών που αντιμετωπίζει ο Α. Παπανδρέου, δικαζόμενος «ωσει παρών» στο Ειδικό Δικαστήριο. Η αμφισβήτηση αυτή περνά από διάφορες φάσεις, εκφράζεται κάθε φορά στο α' ή στο β' επίπεδο του ΠΑΣΟΚ, αναφέρεται σε ένα διευρυνόμενο φάσμα θεμάτων και προσλαμβάνει ποικίλες μορφές, από την αντιπαράθεση προς τον Πρόεδρο μέχρι την εμφάνιση ομάδων ή προσώπων με θέσεις διαφοροποιημένες από του αρχηγού. Σε κάθε περίπτωση, οι διαφορο-

ποιήσεις και οι συνακόλουθες αντιπαράθεσεις που εκκινούν από και καταλήγουν στη *de facto* αμφισβήτηση της αρχηγικής αυθεντίας του Κινήματος, πυκνώνουν τον τελευταίο καιρό και οδηγούν σε κρίσεις από το γεγονός ότι η εν λόγω αμφισβήτηση δεν εκτυλίσσεται μέσα σε ένα θεσμοποιημένο πλαίσιο, το οποίο ανέκαθεν απουσίαζε από το ΠΑΣΟΚ.

Η ΑΠΟΥΣΙΑ αυτή, που ήταν κάποτε και το μεγάλο πλεονέκτημα για ένα ανερχόμενο χαρισματικού τύπου σχήμα με δεσπόζουσα τη λαϊκιστική θεματική και πολιτική του οργάνωση, δεν επέτρεφε να διαμορφωθούν άλλοι πόλοι και πεδία πολιτικής πέραν του αρχηγικού και προκαλεί τώρα μια οξυτάτη δυσκαμψία και ανελαστικότητα στη διαχείριση της ετεροδοξίας και της αντιπαράθεσης· αποτέλεσμα είναι η αμφισβήτηση αυτή να μεταφράζεται άμεσα σε παράλυση ή αδράνεια των διαδικασιών και των οργάνων που θα πρέπει να διαθέτει ενεργά ένα κόμμα αξιωματικής αντιπολίτευσης, προκειμένου να παράγει την πολιτική εκείνη που το νομιμοποιεί σ' αυτό το ρόλο του.

ΣΕ ΜΕΓΑΛΟ βαθμό, το ΠΑΣΟΚ παρουσιάζει σήμερα δημοσίως και σχεδόν σε όλες τις πτυχές της πρακτικής του το σύνδρομο της σύγχυσης ρόλων και λειτουργιών: είναι κόμμα αξιωματικά αντιπολιτευόμενο την κυβέρνηση της χώρας, ή κόμμα αντιπολιτευόμενο αυτοχειριαστικά τον ίδιο τον εαυτόν του;

Η δύναμη αδράνειας του λαϊκισμού

ΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑ συνδέεται άμεσα με το διάζευγμα εκσυγχρονισμός / καθυστέρηση. Το ΠΑΣΟΚ, παράλληλα προς την κρίση η οποία εκπορεύεται από τη δυσκολία προσαρμογής και αποτελεσματικότητάς του σε ρόλους εκτός κρατικής εξουσίας —μετά μάλιστα από μια κυβερνητική του ήττα στο επίπεδο κυρίως της ηθικής— αντιμετωπίζει και μια ενδοκομματική διαίρεση ανάμεσα σε δύο πτέρυγες, οι όροι της αντιπαράθεσης των οποίων δίνουν ακριβώς την εικόνα ενός κόμματος αντιπολιτευομένου τον εαυτόν του: παρά τον εγγενή κίνδυνο σχηματοποίησης που διατρέχουν οι απόπειρες κωδικοποίησης και ταξινόμησης των τάσεων σε έ-

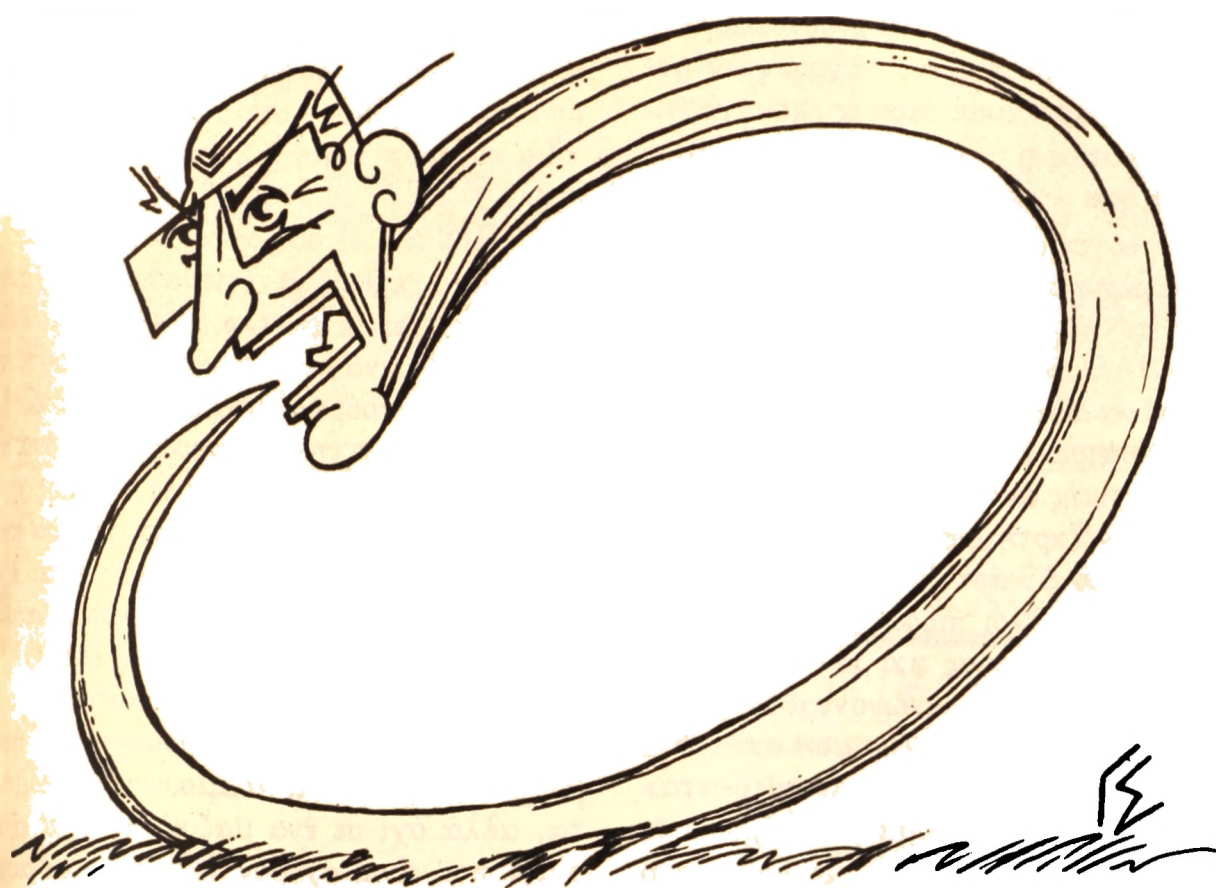
ναν πολιτικό σχηματισμό, και μάλιστα του μεγέθους αλλά και της μορφής του ΠΑΣΟΚ, μπορούμε να πούμε ότι η μία πτέρυγα διατυπώνει αιτήματα ενός συνολικού εκσυγχρονισμού στα πλαίσια μιας ευρωπαϊκής μετα-το-ιστορικο-σχίσμα αριστεράς και η άλλη αντιπροσωπεύει το ιστορικά ριζωμένο αντιδεξιό ρεύμα του παραδοσιακού κεντρώου χώρου που περιορίζεται τα τελευταία χρόνια ολοένα και περισσότερο στο μέσοι του διανύσματος Αριστερά - Δεξιά.

Η ΔΕΥΤΕΡΗ αυτή τάση, που αποτελεί ακόμα, κατά τα φαινόμενα, την επικρατούσα επιλογή του κ. Παπανδρέου, στη θεματική και το λόγο που αναπτύσσει, τουλάχιστον κατά την πολιτική του επικοινωνία με τους οπαδούς και το εκλογικό σώμα γενικότερα, συνδέεται με ή / και προϋποθέτει ένα κράμα αυταρχισμού και λαϊκισμού το οποίο απέκτησε και εξαιρετικά εδραίες κοινωνικές αναφορές, όταν ευρύτατα λαϊκά στρώματα επωφελήθηκαν της εισοδηματικής αναδιανομής κατά την κυβερνητική οκταετία του ΠΑΣΟΚ και, επιπρόσθετα, ενσωματώθηκαν στους μηχανισμούς και στα σύμβολα του κράτους παροχών. Η δημοσιονομική κρίση αυτού του τύπου κράτους —το οποίο λειτουργήσε κατά τη δεκαετία του '80 και ως ένα συνεχώς διευρυνόμενο κράτος - εργοδότης— μαζί με την απομάχρυνση του διαχειριστή του από την εξουσία δημιουργεί ένα ενδεχόμενο ιδιότυπης περιθωριοποίησης των υλικά αναβαθμισμένων αυτών στρωμάτων, και έναν πολιτικό «αλυσωτισμό» του με δυσμενείς συνέπειες για τον κομματικούς πάτρωνα.

Η ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΗ από αυτές είναι μία αυξανόμενη δύναμη αδράνειας στο ΠΑΣΟΚ που προκύπτει από μία αντίφαση: από το ένα μέρος η προνομιακή και εν πολλοίς δεσπόζουσα στην κρατική του πολιτική κοινωνική ομάδα των άλλοτε απόκληρων «μη προνομιούχων» συνιστά το συμπαγές στερο ίσως, όσο και υπολογίσιμο, στρώμα στήριξης, από όλη την εκλογική βάση το ΠΑΣΟΚ, με δυνατότητα άμεσης απόκρισης και κινητοποίησης, ισχυρούς δεσμούς ταύτισης και νομιμότητας προς το «Κίνημα», και αρκετά ικανοποιητική κατανομή μεταξύ των αστικών κέντρων που συνιστούν τη κρίσιμη εκλογική μάζα. Από το άλλο μέρος, όμως, η δημοσιονομική κρίση του κράτους παροχών, η αναστολή στην επέμβαση,

αυτόν του

του Χρ. Κυριαζή

των εργοδοτικών του λειτουργιών και η μη διαχείρισή του από το ΠΑΣΟΚ είναι παράγοντες που ωθούν αυτό το στρώμα και τις πολιτικές του αντιπροσωπεύσεις στο «Κίνημα» σε συμπεριφορές και πρακτικές αμυντικής διεκδίκησης άλλοτε κεκτημένων, που δεν συνιστούν την ενδεδειγμένη στρατηγική ούτε καν για την άσκηση ρόλων αξιωματικής αντιπολίτευσης. Αυτή η καχύπτου μορφοποιητική άμυνα και η αναπόφευκτη περιχαράκωση ενισχύονται ακόμα περισσότερο, αφού επενδύονται πολιτικά με την τακτική που επιλέγει ο Α. Παπανδρέου να αντιπροσωπεύει την διωκόμενη «δημοκρατική παράταξη», των «ταπεινών».

Η ΑΤΕΛΕΣΦΟΡΗ τακτική αυτού του αγωνιστικού και άλλοτε κραυγαώδη αρθρωμένου λαϊκισμού δεν είναι το μόνο στοιχείο που δημιουργεί πρόσθετες δυσκολίες στην ανεύρεση μιας νέας ταυτότητας στο ΠΑΣΟΚ. Αν οι τέως μη προνομιούχοι καταχωρούνται, σε αξιακό επίπεδο, ως υπέρμαχοι της ελπίδας στην «χρυσή οκταετία» του ΠΑΣΟΚ και στο ισχυρότατο σύμβολο του ηγέτη, μια άλλη κοινωνική κατηγορία, που κληρονομεί την καταγωγή της από τους κοινωνικούς μετασχηματισμούς της πρόσφατης μεταπολιτευτικής εποχής, και συνδέει το μέλλον της με ορισμένους θεσμικούς εκσυγχρονισμούς, εμφανίζεται σήμερα αποστασιοποιημένη από τους λαϊκούς συμμάχους της μέσα στο άλλοτε «μπλοκ της αλλαγής»: είναι τα νέα μεσαία στρώματα των μισθωτών του πρωτογενούς τομέα, που κατά τη σταθεροποιητική φάση 1985-1987 είχαν πολλάκις κατηγορηθεί από τον τότε ηγέτη του ΠΑΣΟΚ ως «συντεχνίες», «ρετιρέ», «προνο-

μιούχοι» κτλ. σε μια προσπάθειά του να αντιμετωπίσει την δημοσιονομική κρίση χωρίς να θίξει τη λαϊκότερη πελατεία του.

Κρίση συμμαχιών και οργανώσεων

ΤΑ ΣΤΡΩΜΑΤΑ αυτά, που συνδέονται τώρα περισσότερο με τους εκσυγχρονιστές του ΠΑΣΟΚ, αποτέλεσαν έναν εξίσου ισχυρό κορμό στην πολιτική επιρροή του ΠΑΣΟΚ και είναι στους συνδικαλιστικούς φορείς αυτών των στρωμάτων στους οποίους στηρίχθηκε η κυβέρνηση της πρώτης τετραετίας του «Κινήματος» για να πραγματοποιήσει κάποια θεσμική μεταρρύθμιση με κατεύθυνση το κράτος παροχών και το τριμερές μοντέλο του νεο-κορπορατισμού (κράτος - εργοδοσία - εργαζόμενοι). Οι διαδικασίες μέσω των οποίων αυτή η κοινωνική ομάδα εντάχθηκε στην πολιτική ήσαν περισσότερο θεσμοποιημένες και εκλογικευμένες από τον τύπο δημοψηφισματικής συμμετοχής των κοινωνικά κατώτερων στρωμάτων, ενώ η συμμετοχή της στη θεσμική μεταρρύθμιση εργασιακών και παραγωγικών σχέσεων προσέφερε μια αρμοδιότητα στις αποφάσεις και στην άσκηση διευθυντικών ρόλων που την διαφοροποίησε ακόμα περισσότερο από τους λαϊκιστικούς τρόπους σύνδεσης με το πολιτικό και την πολιτική των λαϊκότερων στρωμάτων.

Η ΕΝΤΑΣΗ που προκάλεσε στις σχέσεις των δύο αυτών άνισων μεταξύ τους κοινωνικών κατηγοριών η επιδίωξη ισορροπιών στην πελατειακή πολιτική κρατικής επινοημένης δικαιωμάτων και προνομίων του κυβερνητικού ΠΑΣΟΚ, έγινε εντονότερη μετά τον Απρίλιο του '90, σε σημείο που ολόκληρες

κατηγορίες νέων μισθωτών (τραπεζικοί, ΔΕΗ κλπ.), επιδιώκοντας τη σταθερότητα δικαιωμάτων τους και κοινωνικού τους «στάτους» μέσα στα πλαίσια ακριβώς του κυβερνητικού προγράμματος ανακατανομής πόρων, κατοχυρώνουν συμφωνίες που συνεπάγονται τη διεύρυνση της απόστασής τους από τους άλλοτε λαϊκούς συμμάχους τους: οι τελευταίοι εγγράφονται μαζικά στους καταλόγους της ανεργίας και της εργασιακής ανασφάλειας όταν οι «προνομιούχοι» του μικρότερου δημόσιου τομέα, σπάνε αυτή την ίδια την εισοδηματική πολιτική της κυβέρνησης, από θέση ισχύος πολλές φορές. Ένδειξη των ρωγμών που υπάρχουν στον μέχρι πρόσφατα κοινωνικό συνασπισμό του ΠΑΣΟΚ είναι και η φράση του Α. Παπανδρέου ότι ο Πρόεδρος της ΓΣΕΕ και μέλος της ΚΕ του «Κινήματος» Λάμπρος Κανελλόπουλος, με τη συμφωνία του με τους βιομήχανους, μετατράπηκε σε... «Πρόεδρο του ΣΕΒ». Αυτή η αντίληψη της ηγεσίας της αξιωματικής αντιπολίτευσης αποκτά ξεχωριστή σημασία αν ληφθεί υπόψη ότι η πολιτική του Προέδρου της ΓΣΕΕ δεν διεκδικεί να αντιπροσωπεύσει κάποιες «προνομιούχες συντεχνίες» του δημοσίου αλλά αυτούς τους ίδιους τους εργαζόμενους στον ιδιωτικό τομέα, με μια κυβερνητική πολιτική που ο ίδιος ο Α. Παπανδρέου χαρακτηρίζει «κοινωνικά αναισθητή».

ΕΚΕΙΝΟ που βρίσκεται σε κρίση δεν είναι μάλλον η σωματειακή αντιπροσώπευση αλλά η πολιτική. Δεν είναι ο κ. Γιατράς, ο κ. Πρωτόπαππας, ο κ. Κανελλόπουλος ή ακόμα - ακόμα ο κ. Μπάκουλης, που δεν αντιπροσωπεύουν τα συμφέροντα, δικαιώματα και στάτους εργαζομένων που κληρονομήθηκαν από τη δεκαετία του '80, αλλά το μοντέλο πολιτικής ενσωμάτωσης και κινητοποίησης που το ΠΑΣΟΚ αντιπροσώπευσε, καθ' όλη σχεδόν τη διάρκεια της μεταπολιτευτικής φάσης, κατά τρόπο ηγεμονικό —έστω και δάνειο, σε αρκετά κρίσιμα σημεία του, από την κομμουνιστική αριστερά.

Ο «κόσμος του ΠΑΣΟΚ» δεν πιστώνει στην έκταση που το έκανε παλαιότερα, τους τρόπους οργάνωσης και ένταξής του στην πολιτική που οδηγούσαν στις μαζικής κλίμακας κινητοποιήσεις οι οποίες κυριάρχησαν μέχρι και τα μέσα της δεκαετίας του '80. Το κράμα γραφειοκρατικής ιδεολογικής οριζόντιας οργάνωσης και κάθετης πελατειακής αντιπροσώπευσης που συνιστούσε μέχρι πρόσφατα τον κυρίαρχο τρόπο σχέσεων και καταμερισμού εξουσιών ανάμεσα στην ηγεσία και στις μεσαίες και κατώτερες βαθμίδες του Κινήματος, έχει τεθεί σε ριζική δοκιμασία. Παράλληλα, αυτή η δοκιμασία που οφείλεται σε αλλαγές της πολιτικής συμπεριφοράς και αξιών σε μαζικό επίπεδο, επιδεινώνεται από την κρίση την οποία διέρχεται η ιδεολογία της «αλλαγής», και τα προκείμενά της

στο επίπεδο των παραστάσεων της κοινωνικής δομής και των συμμαχιών.

Ανεπάρκεια κινήτρων κινητοποίησης

ΦΑΙΝΕΤΑΙ πως το απλουστευτικό σχήμα προνομιούχοι / μη προνομιούχοι και η κατασκευή της «εθνικής λαϊκής ενότητας» έχουν επιμετρήσει το ζειν τους, καθώς σε ένα παραδοσιακό και ισχυρότατο ιδεολογικό και πολιτικό διπολισμό —που άφηνε ελάχιστα δύο μεγάλα Κόμματα— έχει αρχίσει να διαμορφώνεται μία κατηγορία που συμπεριφέρεται ίσως περισσότερο σε συνάρτηση με και σε αναφορά προς τα εκάστοτε κοινωνικά και πολιτικά προβλήματα και λιγότερο με όρους παράδοσης και προσήλωσης στις ιστορικές πολιτικές οικογένειες. Αυτή η διαδικασία μπορεί να υποτεθεί ότι αρχίζει από το χώρο του ΠΑΣΟΚ, με την αυτονόμηση των κοινωνικά περισσότερο ισχυρών και πολιτικά - θεσμικά περισσότερο εκλογικευμένων κοινωνικών μεριδών και στρωμάτων, κατά την περίοδο όπου, η οικονομική και κοινωνική κρίση που δρομολογείται από την ανεπαρκή και ασυναφή πολιτική της κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ έρχεται να συναρθρωθεί με την ηθική κρίση στη διαχείριση του «πολιτικού χρήματος», δηλαδή με την ανικανότητα

εκσυγχρονισμού δομών, πρακτικών και κουλτούρας. Διότι η αδιαφάνεια, η αλαζονεία, το αθέσιμο και το προσωποπαγές, οι άτυπες εξουσίες, τα φαινόμενα πελατειακής ή κορπορατιστικής νομής της εξουσίας κτλ. δεν είναι μόνον επιφαινόμενα συνυφασμένα με αυτό καθ' αυτό το εξουσιαστικό φαινόμενο, αλλά και αρνητικοί δείκτες εκσυγχρονισμού μίας ούτως ή άλλως, κοινωνικά αυτονομημένης και «σιδηράς» εξουσίας.

ΕΙΝΑΙ λογική η υπόθεση ότι, στο βαθμό που η κυβέρνηση της ΝΔ ακολουθεί κατά γράμμα σε πάρα πολλές περιπτώσεις τη «γραφή ΠΑΣΟΚ», δεν υπάρχει κανένα κίνητρο που να ωθεί σε μία συγκροτημένη πολιτική απόπειρα εκσυγχρονισμού το κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης. Ο Α. Παπανδρέου, ανεξαρτήτως της έκβασης της δίχης στο Ειδικό Δικαστήριο, θα συνεχίσει να προβάλλει τα μέχρι τώρα πρότυπα ενδοκομματικής πειθαρχίας και κοινωνικής κινητοποίησης που συμπυκνώνονται στις φράσεις του «θα κάνω το χρέος μου απέναντι σε όσους διαφοροποιούνται ανεπίτρεπτα» και «εκλογές εδώ και τώρα». Το πρώτο το έχει ανάγκη αφού αποτελεί το ισχυρότερο τεκμήριο συνέχειας του ίδιου, δηλαδή τον μοναδικό μέχρι τώρα τρόπο ενδοκομματικής διαχείρισης που ο ίδιος διαμόρφωσε και γιατί το απαιτεί η μη αμφισβήτησή του στην

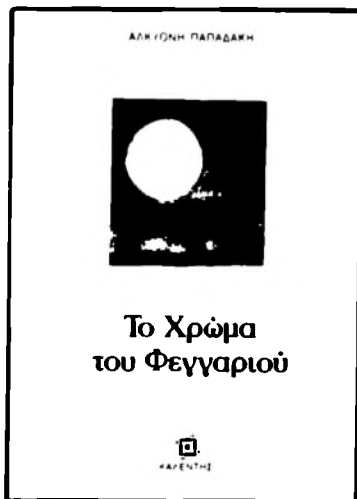
κρίσιμη αυτή περίοδο της δίχης· το δεύτερο, ανεξαρτήτως των σχεδίων ή υπολογισμών του κ. Μητσοτάκη, είναι ο μόνος δρόμος που έχει για να διατηρήσει όσο μπορεί περισσότερο την επιρροή του ΠΑΣΟΚ με την υπόσχεση της «επανόδου κάποτε» στο τιμόνι του κράτους, δηλαδή την υπόσχεση μιας επανάκτησης των «απωλεσθέντων» για τον «διωκόμενο» επίσης κόσμο της «παράταξης».

ΟΜΩΣ και οι δύο αυτές αλληλοσυμπληρούμενες τακτικές μιας περασμένης «χρυσής δεκαετίας» είναι φανερό πως ούτε τις ενδοκομματικές ανάγκες εξοικονομούν ούτε τον τέως πρωθυπουργό υπηρετούν: και οι δύο τακτικές έχουν την αναφορά τους μόνο στο ΠΑΣΟΚ και δεν είναι ικανές —όπως ήσαν άλλοτε— να συγκροτήσουν τη γέφυρα προς την κοινωνία και την πολιτική· είναι ένας λόγος και μια πρακτική που αναφέρονται όχι στην εκτός αλλά στην εντός ΠΑΣΟΚ εξουσία. Και είναι γνωστό ότι αυτό ταιριάζει με τις αυτάρχεις αντι-κοινωνίες που ήσαν μέχρι πρόσφατα τα κομμουνιστικά κόμματα, αλλά όχι σε ένα μαζικό «κόμμα εξουσίας» που είναι σχεδόν βέβαιο ότι με αυτές τις τακτικές θα διευρύνει την κρίση του, αρχίζοντας από μόνο του την πορεία προς τον κοινωνικό κατακερματισμό, την πολιτική διασπορά, τη συρρίκνωση. □

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

Αλκυόνη Παπαδάκη

ΤΟ ΧΡΩΜΑ ΤΟΥ ΦΕΓΓΑΡΙΟΥ

Εκδόσεις ΚΑΛΕΝΤΗ
Μαυρομιχάλη 5

Τηλ.: 3623553, 106 79 ΑΘΗΝΑ

ΤΗΣ ΙΔΙΑΣ

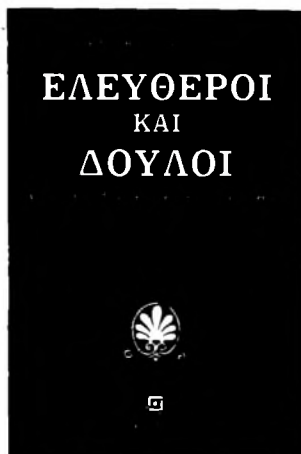
- Η ΜΠΟΡΑ
- ΤΟ ΚΟΚΚΙΝΟ ΣΠΙΤΙ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

Δημήτρη Τσιμπουκίδη

ΕΛΕΥΘΕΡΟΙ ΚΑΙ ΔΟΥΛΟΙ

Ανατομία της δουλκτητικής
κοινωνικής σκέψης

Εκδόσεις ΚΑΛΕΝΤΗ
Μαυρομιχάλη 5

Τηλ.: 3623553, 106 79 ΑΘΗΝΑ

ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ

- Ο ΠΟΛΥΒΙΟΣ ΚΑΙ Η ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

Δημήτρη Τσιμπουκίδη

Ο ΠΟΛΥΒΙΟΣ ΚΑΙ Η ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ

Εκδόσεις ΚΑΛΕΝΤΗ
Μαυρομιχάλη 5

Τηλ.: 3623553, 106 79 ΑΘΗΝΑ

ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ

- ΕΛΕΥΘΕΡΟΙ ΚΑΙ ΔΟΥΛΟΙ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ

Βιβλία για τις ΔΙΑΚΟΠΕΣ

κι ένας ΜΕΓΑΛΟΣ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ
με θέμα «Το Σχολείο, ο κόσμος μου»

ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ
ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ, ΤΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ
ΚΑΙ ΤΑ ΑΓΓΛΙΚΑ

Χαρούμενες διακοπές
για την προσχολική ηλικία
της ΑΝΝΑΣ ΜΕΡΚΟΥΡΗ

•
Χαρούμενες διακοπές
για το δημοτικό
(6 τίτλοι) των Ρ. ΚΑΡΘΑΙΟΥ,
Κ. ΜΑΝΟΥ-ΠΑΣΣΑ

•
Χαρούμενες διακοπές
με αγγλικά
(4 τίτλοι) της Κ. ΚΟΝΤΟΛΕΩΝ

•
Καλοκαιρινά για το δημοτικό
(6 τίτλοι) της ΑΓΓ. ΒΑΡΕΛΛΑ

Ζήτω! Διακοπές!
(4 τίτλοι)

•
Μπλοκ
διακοπών-ταξιδιού
(4 τίτλοι)

•
Η Α΄ Γυμνασίου
πάει διακοπές
του Μ. ΚΟΝΤΟΛΕΩΝ

•
Η Β΄ Γυμνασίου
πάει διακοπές
των Μ. ΚΟΝΤΟΛΕΩΝ-
Π. ΜΗΛΩΡΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

Νικητάρá 3, 106 78 Αθήνα, τηλ. 3638362
(Κεντρική διάθεση: Εμμ. Μπενάκη 16, Αθήνα)

ΓΙΑΤΙ ΤΟ ΔΙΑΒΑΣΜΑ ΕΙΝΑΙ ΑΠΟΛΑΥΣΗ

Οι διαρκείς αντιφάσεις του Σ

Στις 27 μέχρι 30 Ιουνίου αναμένεται να πραγματοποιηθεί η Πανελλαδική Συνέλευση του Συνασπισμού όπως ανακοίνωσε η Πρόεδρος του Μαρία Δαμανάκη.

Θα είναι ένα σώμα το οποίο θα ασχοληθεί με θέματα φυσιολογίας και οργάνωσης του Συνασπισμού (εκλογή οργάνων κ.λπ.) και πολιτικής (διακήρυξη και διαμόρφωση μιας μίνιμουμ θέσης σε ζητήματα πολιτικών συμμαχιών κλπ.).

Ουσιαστικά πρόκειται για ένα συνέδριο ενός πολυκομματικού φορέα, όπως είναι σήμερα ο Συνασπισμός, που πραγματοποιείται εν μέσω μιας διπλής πολιτικής έντασης (κυβερνητική πολιτική και η αδυναμία της αντιπολίτευσης να προβάλλει πειστική εναλλακτική λύση καθώς και η δίχρη για το σκάνδαλο Κοσκωτά και οι επιπτώσεις της στα πολιτικά κόμματα) αλλά και μιας εσωκομματικής και όχι μόνο κρίσης των κομμάτων που συναποτελούν τον Συνασπισμό.

Η παρατεινόμενη κρίση στο ΚΚΕ μετά το 13ο Συνέδριό του είναι η μία πλευρά αυτής της εσωσυνασπισμικής κρίσης και η αδυναμία των υπόλοιπων συνιστωσών του καθώς και των ονομαζόμενων «ανανεωτικών» να διαμορφώσουν προτάσεις υπέρβασης των τριγμών πολιτικών και άλλων είναι η άλλη πλευρά.

Οι φόβοι για αναβολή του συνεδρίου φαίνεται να έχουν ξεπεραστεί αφού όπως δηλώνεται επισήμως ο Συνασπισμός έχει μπει στην τελική ευθεία για το πανελλαδικό σώμα.

Ωστόσο το «βαθύ κάθισμα» του Συνασπισμού δεν έχει ξεπεραστεί, ούτε φαίνεται ότι θα ξεπεραστεί εύκολα. Με δεδομένα τη στάση της «συντηρητικής» μερίδας του ΚΚΕ, τον «ρεαλισμό» ορισμένων από αυτή όπως και τον «ρεαλισμό» της «ανανεωτικής» μερίδας και μιας μεγάλης τάσης της ΕΑΡ και των άλλων συνιστωσών του Συνασπισμού, περισσότερο θα λειτουργήσει «θεραπευτικά» εξασφαλίζοντας ορισμένες δυνατές ισορροπίες παρά καταλυτικά στην κατεύθυνση δηλαδή της ενεργοποίησης μιας σημαντικής μερίδας οπαδών ή μελών και πολιτικής συμμετοχής τους.

Και ξαφνικά ενώ όλα έδειχναν ότι επικρατεί νηνεμία στο ΚΚΕ, μετά τα όσα έγιναν στην τελευταία ΚΕ, το Π.Γ. αποφάσισε να εισηγηθεί στην Κ.Ε. που αρχίζει σήμερα τα όργανα του Συνασπισμού να μην εκλέγονται αλλά να ορίζονται από τα κόμματα και τις δυνάμεις που τον απαρτίζουν κατόπιν συνεννοήσεων.

Είναι προφανές ότι αυτή η απόφαση θα οξύνει την ήδη τεταμένη κατάσταση στο ΚΚΕ αλλά και τον Συνασπισμό αφού ούτε οι «ανανεωτικοί» στο ΚΚΕ ούτε οι άλλες συνιστώσες στον ΣΥΝ συμφωνούν με αυτή την πρόταση. Αν υιοθετηθεί κάτι τέτοιο —που θεωρείται και ως πρόταση «διαπραγμάτευσης» από ορισμένους για υιοθέτηση μέσης «λύσης» στον Συνασπισμό— θα δημιουργηθεί νέο πρόβλημα αν οι «ανανεωτικοί» του ΚΚΕ δεν «πειθαρχήσουν» στον Συνασπισμό οπότε μπορεί, όπως εκτιμάται, να αρχίσει η διαδικασία καθαίρεσης από την ΚΕ ή η ανάκληση από τον Συνασπισμό όσων δεν «πειθαρχήσαν».

Η σημερινή συνεδρίαση της ΚΕ του ΚΚΕ θεωρείται ιδιαίτερα κρίσιμη για τις εξελίξεις στο ΚΚΕ αλλά και στον Συνασπισμό μετά και την «έκρηξη» Γαλανού. Τα όσα ακολουθούν καταγράφουν την κατάσταση στον Συνασπισμό ένα μήνα πριν τον ορισμό ημερομηνίας για το συνέδριό του και βέβαια πριν την προηγούμενη απόφαση του Π.Γ. του ΚΚΕ.

Με δεδομένη την «εσωσυνασπισμική» κατάσταση και τις εντάσεις στο ΚΚΕ έστω και αυτό το βήμα «θεραπείας» της εξωφθαλμής πολιτικής ακινησίας του Συνασπισμού θεωρείται από την συντριπτική πλειοψηφία των ηγετικών του στελεχών ως ένα θετικό πρόκριμα.

Εξασφαλίζεται η συνέχεια του Συνασπισμού, η ανανέωση της ηγεσίας του και τακτοποιούνται εκκρεμή οργανωτικά ζητήματα ενώ διαμορφώνεται ένα πλαίσιο πολιτικής παρέμβασης κοινά αποδεκτό σε πρώτη φάση. Παράλληλα απομακρύνεται ο κίνδυνος της «ρήξης» και της διάστασης που θα μπορούσε να οδηγήσει ακόμα και σε διάσπαση.

Ισορροπία ή ρήξη;

Αυτή όμως η ισορροπία που όπως φαίνεται θα επιτευχθεί κρύβει και την συνεχή αντίφαση στο Συνασπισμό αφού η μεν πλειοψηφία των «συντηρητικών» στο ΚΚΕ επιθυμεί να τον κρατά στο ίδιο μήκος «χύματος» ή παράλληλο έστω με αυτή, η δε πλειοψη-

φία των «ανανεωτικών» στον Συνασπισμό (μειοψηφία στην ΚΕ του ΚΚΕ, ένα μέρος της ΕΑΡ, η Πορεία και άλλοι) επιθυμεί την ενίσχυσή του όχι οργανωτικά αλλά πολιτικά που μεταφράζεται πρακτικά σε αυτοδύναμη παρέμβαση και συνεπώς σε μία όλο και πιο αυτόνομη λειτουργία από την ισορροπία των κομματικών μηχανισμών και κυρίως του ΚΚΕ, αφού αυτό είναι η βασική δύναμη του Συνασπισμού.

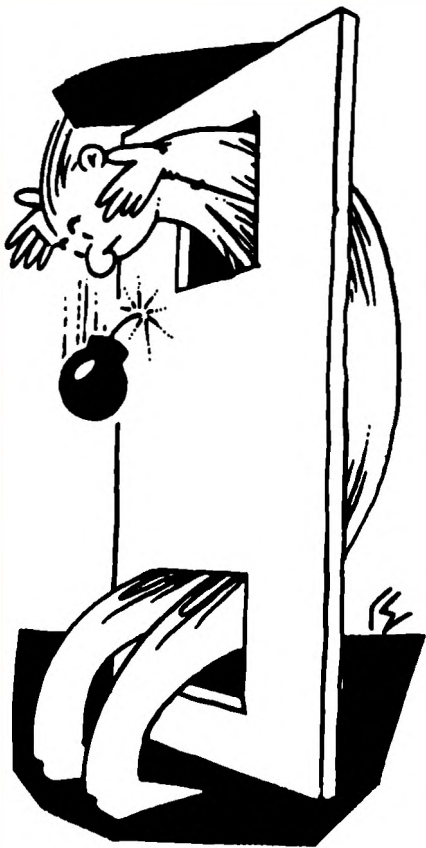
Το ενδεχόμενο έτσι της «ρήξης» θα μένει ανοιχτό αφού η μία πλευρά θα συγκρατείται όχι από την πολιτική στήριξη του Συνασπισμού και διαμόρφωσης θετικής πολιτικής με στόχο την υπέρβαση της κρίσης, που καταγράφεται τώρα ως «οργανωτικό» πρόβλημα, αλλά από το πώς θα εκτιμάται στη δεδομένη κάθε φορά συγκυρία το κόστος μιας διάστασης και ποιος ή ποιοι θα το «φορτωθούν» ή θα το εισπράξουν.

Βεβαίως η «ρήξη» φαίνεται να απομακρύνεται, το πολιτικό θέμα όμως έχει τεθεί —όχι βέβαια με αυτή τη μορφή— τόσο από τους «38» της ΕΑΡ όσο και από μία μερίδα

Συνασπισμού

του Μ. Βικελίδη

Νηνεμία στο ΚΚΕ;

σεων που συζητούνται.

Οι προτάσεις αυτές υποστηρίζουν η πρώτη την απευθείας εκλογή των οργάνων και της ηγεσίας, η δεύτερη τον διορισμό, από τα κόμματα και τις κινήσεις που απαρτίζουν το Συνασπισμό, των οργάνων και της ηγεσίας με δικαίωμα φυσικά ανάκλησης από κάθε κόμμα και η τρίτη —ενδιάμεση— την εκλογή ενός ποσοστού και τον διορισμό ενός άλλου.

Η πλέον πιθανή να κερδίσει την πλειοψηφία στην ΚΕ είναι η τρίτη αφού υποστηρίζεται και από «συντηρητικούς» και από «ανανεωτικούς» παρ' όλο που υπάρχουν διαφορετικές προσεγγίσεις για τα ποσοστά των εκλεγμένων και των διορισμένων. Προφανώς η «ποσόστωση» θα κρίνει και το ποια από τις δύο «τάσεις» στο ΚΚΕ θα εξασφαλίσει την πλειοψηφία στην εκπροσώπηση στο Συνασπισμό.

Αυτό το θέμα αναμένεται να συζητηθεί μετά την ΚΕ του ΚΚΕ από την εκτελεστική Επιτροπή του Συνασπισμού όπου θα ληφθούν και οι οριστικές αποφάσεις.

Ανοιχτό παραμένει όμως ακόμη και το θέμα της Διακύρηξης του Συνασπισμού την οποία επεξεργάζεται ειδική επιτροπή με τη συμμετοχή εκπροσώπων από όλα τα κόμματα και τις κινήσεις που τον απαρτίζουν. Παρ' όλες τις συζητήσεις που έχουν γίνει ως τώρα και παρ' όλο που έχει επιτευχθεί μία κατ' αρχήν «σύμπτωση» σε θέματα που προκαλούν τριβές, όπως αυτό π.χ. των πολιτικών συμμαχιών, δεν έχει υπάρξει οριστική κατάληξη.

Η δυστοκία αυτή είναι ένα δείγμα των αντιφάσεων που αναφέραμε και πριν οι οποίες παρά τις φιλότιμες και θετικές προσπάθειες και πρωτοβουλίες της Προέδρου του Συνασπισμού **Μαρίας Δαμανάκη** δύσκολα θα ξεπεραστούν. Το πλέον πιθανό είναι να υπάρξει και εδώ μία «μέση λύση» που να ερμηνεύεται μετά αναλόγως αφού έτσι μπορεί να ξεπεραστεί η τωρινή δυστοκία.

Όλα αυτά βέβαια έχουν και τις επιπτώσεις τους στην πολιτική παρέμβαση του Συνασπισμού. Όπως και οι εσωκομματικές κρίσεις, και κυρίως αυτή του ΚΚΕ, στη συνολική διαμόρφωση της πολιτικής δράσης του Συνασπισμού.

Στο ΚΚΕ πάντως το πλέον αξιοσημείωτο αυτών των ημερών μετά την τελευταία συνεδρίαση της ΚΕ όπου συζητήθηκαν τα των διαρροών, τα των δημοσίων τοποθετήσεων των μελών της ΚΕ και έγινε η παραίτηση του πρώην γραμματέα Γρ. Φαράκου ήταν η συνεδρίαση της Επιτροπής Πόλης Θεσσαλονίκης. Σε αυτή τη συνεδρίαση όχι μόνον δεν πέρασε η απόφαση της ΚΕ αλλά πλειοψήφισε η «αντιεισήγηση» του Π. Λαφαζάνη που είχε γίνει στην ΚΕ. Επιπλέον απορρίφθηκε και το «ανοιχτό γράμμα» της ΚΕ προς τα μέλη του ΚΚΕ.

Η τοποθέτηση αυτή που ερμηνεύθηκε από ορισμένους ως προσωπική ήττα της κ. **Αλέκας Παπαρήγα** αποτελεί μάλλον ένα δείγμα της εσωκομματικής κατάστασης παρ' ήττας ή νίκης προσώπων. Οι αντίστοιχες συνεδριάσεις που θα γίνουν στην Αθήνα, τον Πειραιά και στις άλλες μεγάλες πόλεις θα δείξουν και πώς διαμορφώνονται τελικά οι μετασυνεδριακοί συσχετισμοί στο ΚΚΕ μετά την εδραίωση της νέας καθοδήγησης. Δεν είναι λίγοι αυτοί πάντως που ζητούν την αξιοποίηση του Χ. Φλωράκη, θέμα που έθεσε και ο Ορ. Κολοζώφ την περασμένη Κυριακή. Τέτοιες σκέψεις, αλλά και προβληματισμοί και άλλων στελεχών που κατατάσσονται στους «συντηρητικούς», όπως και η αναμονή που υπάρχει σε θέματα τόσο του ΚΚΕ (απόφαση ΚΕ κ.λπ.) όπως και του Συνασπισμού δείχνουν από μία άποψη και την αναμονή που υπάρχει από την πλευρά των «συντηρητικών» στη διαμόρφωση μιας πολιτικής σε ό,τι αφορά το κόμμα αλλά και τον Συνασπισμό.

Τι αποτελέσματα θα έχει αυτή η ηρεμία τώρα, μετά τη θύελλα στο ΚΚΕ, είναι νωρίς να εκτιμηθεί.

Ωστόσο οι εξελίξεις που θα δρομολογηθούν παράλληλα και με το πανελλαδικό σώμα του Συνασπισμού θα δείξουν όχι μόνο το πώς διαμορφώνονται οι συσχετισμοί αλλά και ποια στοιχεία θα κυριαρχήσουν στη χάραξη πολιτικών τόσο στο ΚΚΕ όσο και στο Συνασπισμό. Είναι μία ακόμη πλευρά των πολλών αντιφάσεων που καλείται να αντιμετωπίσει ο Συνασπισμός στο συνέδριό του.

Από αυτή την άποψη δεν είναι καθόλου υπερβολική η εκτίμηση πολλών στελεχών του Συνασπισμού ότι σε αυτό το πανελλαδικό του σώμα ο Συνασπισμός καλείται να ιδρυθεί εκ νέου και να μιλήσει για την Αριστερά όχι μόνο του παρόντος αλλά και του μέλλοντος... □

των «συντηρητικών» του ΚΚΕ ως θέμα δηλαδή πολιτικής, φυσιγνωμίας και παρέμβασης του Συνασπισμού, της σύγχρονης με άλλα λόγια Αριστεράς η οποία θα μπορεί να διεκδικήσει με άλλους όρους την ανανέωση και ανασυγκρότηση της σοσιαλιστικής «παράταξης».

Μέσα σε αυτό το αντιφατικό από πολλές απόψεις πλαίσιο προκύπτει να γίνει το πανελλαδικό σώμα του Συνασπισμού. Ήδη υπάρχει, σύμφωνα με στελέχη του Συνασπισμού, μία μεγάλη κινητικότητα στη διακίνηση της κάρτας μέλους αφού και από το ΚΚΕ διακινείται, μιας και ορισμένα προβλήματα τα οποία αφορούσαν την «διπλή ένταξη» φαίνεται κατ' αρχήν να έχουν ξεπεραστεί. Σύμφωνα με τα ίδια στελέχη έχουν τυπωθεί και μοιράζονται πάνω από 80.000 κάρτες μέλους και λέγεται ότι η ανταπόκριση είναι ικανοποιητική και θετική παρά τα προβλήματα που υπάρχουν.

Αυτά τα προβλήματα εντοπίζονται κυρίως σε μία απογοήτευση τόσο από τα όσα γίνονται στο ΚΚΕ όσο και από τη στάση ορισμένων «ανανεωτικών».

Η εκλογή των οργάνων

Από την άλλη πλευρά η συζήτηση στο ΚΚΕ για τον τρόπο εκλογής οργάνων του Συνασπισμού αναμένεται να έχει ολοκληρωθεί αυτό το Σαββατοκύριακο οπότε και η ΚΕ θα καταλήξει μεταξύ των τριών προτά-

Η τοκογλυφία ως... ανα

Τρεις χιλιάδες τοκογλυφικά γραφεία και μαγαζιά διεσπαρμένα σε ολόκληρη την Ελλάδα, διακινούν κάθε χρόνο 300-400 δισεκατομμύρια δραχμές και δανείζουν ζεστό χρήμα «αυθημερόν και με απόλυτη εχεμύθεια» όχι κρυφά, ούτε «πίσω από την πλάτη κανενός» αλλά ολοφάνερα ακόμα και μέσω μικρών αγγελιών.

Δανίζουν αλλά και «δανειζονται» από επιχειρηματίες και εμπόρους, μεγαλογιατρούς και μεγαλοαγρότες που βιάζονται να κερδίσουν σε μικρό χρονικό διάστημα πολλά πλάσια απ' όσα κερδίζει κανείς καταθέτοντας τα χρήματά του στις τράπεζες ή «παίζοντάς» τα στο χρηματιστήριο.

Γραφεία «μαϊμούδες» με ταμπέλες «εισαγωγές - εξαγωγές», «γενικό εμπόριο», «ενεχυροδανειστήριο», γύρω από την Ομόνοια, στον Πειραιά και την Θεσσαλονίκη, τον Βόλο, την Λάρισα, το Ηράκλειο, την Βέροια και την Κατερίνη αλλά και άλλες επαρχιακές πόλεις χωρίς γραφειοκρατικές διατυπώσεις και διαδικασίες δανίζουν αυτό που λείπει στην αγορά. Το ζεστό χρήμα. Στις κωμοπόλεις και τα χωριά τα γραφεία «μαϊμούδες» δεν τα διακρίνει κανείς τόσο εύκολα. Διαθέτουν πιο πεζές ταμπέλες. Εκεί το ρόλο του τοκογλύφου τον παίζουν ακόμα και οι κουρείς, οι ράφτες και οι μπακάληδες.

Τα τοκογλυφικά γραφεία και μαγαζιά στην Ελλάδα δεν έκαναν τώρα την εμφάνισή τους. Η τοκογλυφία είναι ίσως το δεύτερο παλιότερο επάγγελμα στον κόσμο, αλλά ειδικά στην Ελλάδα ανδρώθηκε τα τελευταία χρόνια που το καταναλωτικό πρότυπο επέβαλε τη μεγάλη ζωή και το γρήγορο και εύκολο κέρδος. Η τοκογλυφία είναι αναπόσπαστα δεμένη με την παραοικονομία και τη φοροδιαφυγή, η μία ενισχύει την άλλη και όλες μαζί στηρίζουν ουσιαστικά την οικονομία. Χωρίς τα τοκογλυφικά γραφεία το μισό εμπόριο δεν θα υπήρχε, η αυτοαπασχόληση θα σήμαινε ασιτία και η υπόλοιπη οικονομία θα πλήρωνε τα σπασμένα.

Στον επιχειρηματικό και εμπορικό κόσμο η «υπόθεση Ζάχαρη» δεν προκάλεσε καμιά έκπληξη. Η αποκάλυψη της υπόθεσης από τον υπουργό Οικονομικών κ. Ι. Παλαιοκρασσά δεν εξέπληξε κανένα. Το μόνο άμεσο όφελος της όλης της ιστορίας είναι ότι ο

υπουργός Οικονομικών «κέρδισε πόντους» μέσα στην κυβέρνηση. Βαλλόμενος πανταχόθεν και ιδιαίτερα από την ηγεσία του υπουργείου Εθνικής Οικονομίας η οποία τον κατηγορεί ότι καθυστερεί την εισπραξη εσόδων, με την αποκάλυψη «απέδειξε» πόσο δύσκολο έργο έχει αναλάβει και πόσο χρήμα διακινείται με την παραοικονομία. Όσο η εισπραξη των εσόδων του Δημοσίου καθυστερεί, τόσο η υπόθεση της τοκογλυφίας θα διατηρείται ζωντανή. Μετά και τούτη η υπόθεση θα περάσει στα «ψιλά» των εφημερίδων.

Στο μεταξύ εκπρόσωποι των επαγγελματιών και των εμπόρων με δηλώσεις τους τονίζουν ότι «η αγορά έτσι κινείται» και αποδίδουν την έξαρση της τοκογλυφίας στην κακή λειτουργία του τραπεζικού και του φορολογικού συστήματος. Οι τράπεζες, λένε, καθυστερούν τη χορήγηση δανείων και πολλές φορές λόγω της στενότητας σε ρευστό σε αφήνουν εκτεθειμένο στην αγορά. Παράλληλα οι έμποροι συχνά-πυκνά βρίσκονται με ένα μάτσο μεταχρονολογημένες επιταγές που δεν μπορούν να τις «σπάσουν» με αποτέλεσμα να καταφεύγουν στα τοκογλυφικά γραφεία και μαγαζιά για να αποκτήσουν ζεστό χρήμα.

Η ύπαρξη της τοκογλυφίας, λένε τις τελευταίες μέρες εκπρόσωποι των παραγωγικών τάξεων, στηρίζεται στην πτωτική τάση της ζήτησης, στην έλλειψη ρευστού χρήματος για την εξόφληση υποχρεώσεων, στο ακριβό τραπεζικό χρήμα, στις χρονοβόρες διαδικασίες έγκρισης δανείων για κεφάλαια κίνησης, στις υπερβολικές εμπράγματα εγγυήσεις που ζητούν οι τράπεζες και στην ύ-

παρξη εκτεταμένης παραοικονομίας.

Η ύπαρξη όμως του φαινομένου της τοκογλυφίας, λένε οι εκπρόσωποι των παραγωγικών τάξεων, ταλανίζει χρόνια την αγορά και το γνωρίζουν πολύ καλά στο υπουργείο Οικονομικών.

Και ενώ θα περίμενε κανείς ότι το υπουργείο θα είχε σπεύσει από καιρό να αναζητήσει λύσεις σε συνεργασία με τις τράπεζες, ώστε να περιοριστεί κατά το δυνατόν το κύκλωμα της τοκογλυφίας - φοροδιαφυγής - παραοικονομίας το μόνο που κάνει είναι να μεθοδεύει την προεξόφληση μεταχρονολογημένων επιταγών. Έτσι οι τράπεζες θα εισπράττουν τις απαραίτητες προμήθειες αλλά και θα ελέγχουν περισσότερο από ό,τι τώρα τους δανειολήπτες. Πρόκειται δηλαδή για «αβάντα» του υπουργείου προς τις τράπεζες και είναι φανερό πως ο κ. Παλαιοκρασσάς αναζητεί τρόπους να επωφεληθούν τα πιστωτικά ιδρύματα από την κυκλοφορία χρήματος και παράνομων κερδών.

Υπολογίζεται ότι αν μπουν στο παιχνίδι οι τράπεζες το δημόσιο θα κερδίσει 25 δισεκατομμύρια δραχμές σε πρώτη φάση, έσοδα απρόβλεπτα και «εξαιρετικά χρήσιμα» σε μία περίοδο που παρατηρείται υστέρηση εσόδων. Αν το υπουργείο Οικονομικών δεχθεί τις σχετικές προτάσεις της Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών, τότε οι τράπεζες θα παραλαμβάνουν προς φύλαξη καθώς για εγγύηση δανείων κάθε επιταγή, ακόμα και μεταχρονολογημένη.

Έτσι τα έσοδα των τοκογλύφων θα μειωθούν, αλλά θα αυξηθούν των τραπεζών και φυσικά και του Δημοσίου.

αιότητα

του Αλέκου Βυζάντιου

Δυστυχώς όμως για τον κ. Παλαιοκρασά η υπόθεση δεν είναι τόσο εύκολη. Η γνωστή σύμβαση της Γενεύης του 1932, ορίζει ότι η επιταγή είναι μέσο συναλλαγής και όχι πιστωτικός τίτλος. Κατά συνέπεια, ο υπουργός Οικονομικών μπορεί μεν να βρήκε ευκαιρία, μετά την αποκάλυψη της υπόθεσης τοκογλυφίας, να επιλύσει ταμειακά προβλήματα του Δημοσίου, αλλά θα πρέπει να πείσει όλον τον κόσμο, ότι οι τράπεζες

Η τοκογλυφία διώκεται σύμφωνα με το άρθρο 4 του Ποινικού Κώδικα και αποτελεί αδίκημα, σε βαθμό πλημμελήματος, που επισύρει ποινή φυλάκισης μέχρι δύο ετών καθώς και χρηματική ποινή.

Αν ο υπαίτιος για τοκογλυφία ασκεί τις σχετικές πράξεις κατά επάγγελμα ή κατά συνήθεια, τότε τιμωρείται τουλάχιστον με έξι μήνες φυλάκιση.

Πρέπει να σημειωθεί ότι το αξιόποινο εξαλείφεται αν ο δράστης της τοκογλυφίας με τη θέλησή του και πριν εξεταστεί από την αρμόδια αρχή... εξουδετερώσει την παράνομη κατάσταση και αποδώσει στον «οφειλέτη» ό,τι του πήρε μαζί με τους νόμιμους τόκους.

νομιμοποιούνται να παρανομούν μόνο και μόνο για να εισπράξουν μερίδιο των τοκογλυφικών κερδών.

Έτσι και αλλιώς πάντως, είτε μπουν στο παιχνίδι και οι τράπεζες είτε όχι, η τοκογλυφία, άμεσα συνδεδεμένη με την παραοικονομία, θα συνεχίσει να λειτουργεί παράλληλα με αυτήν.

Και μην ξεχνάμε ότι η παραοικονομική δραστηριότητα αντιπροσωπεύει σήμερα γύρω στο 50% του επίσημου ΑΕΠ και ότι το ποσοστό αυτό κατατάσσει την Ελλάδα στην πρώτη θέση των χωρών με υψηλό δείκτη παραοικονομίας. Στις αρχές της δεκαετίας μας το αντίστοιχο ποσοστό είχε υπολογισθεί γύρω στο 30% του ΑΕΠ ενώ το 1985 ο καθηγητής Αγγ. Αγγελόπουλος το εκτίμησε σε 40%.

Σήμερα, δεν υπάρχει στην πραγματικότητα κανένας κλάδος της οικονομικής δραστηριότητας στον οποίον να μην εντοπίζονται «εξω-οικονομικές ενέργειες»: φαίνεται όμως ότι οι αυτοαπασχολούμενοι κατορθώ-

νουν να συγκεντρώνουν το μεγαλύτερο μέρος της παραοικονομίας στα χέρια τους.

Το χάλιστο φορολογικό σύστημα «δεν θέλει και δεν μπορεί» να συλλάβει όλη τη φορολογητέα ύλη. Δεν θέλει γιατί κάθε φορά υπάρχει η κομματική πελατεία που κινδυνεύει να χάσει το εκάστοτε κυβερνών κόμμα, ενώ δεν μπορεί γιατί δεν διαθέτει τον κατάλληλο μηχανογραφικό εξοπλισμό... σε αντίθεση με τον τοκογλύφο Ζάχαρη που διέθετε Η/Υ.

Το φορολογικό σύστημα επιβραβεύει τον φοροφυγά αφού κάθε κυβέρνηση «ρυθμίζει τα χρέη» με δόσεις ενώ από τον μισθωτό παρακρατεί το φόρο. Η υψηλή φορολογία για τους μισθωτούς τους στρέφει σε παράλληλες δραστηριότητες οι περισσότερες από τις οποίες σχετίζονται με το εμπόριο.

Αλλά βέβαια η φοροδιαφυγή των «παράλληλων απασχολήσεων» ωχριά μπροστά σε εκείνη της παραοικονομίας. Και όλοι γνωρίζουν ότι στην Ελλάδα η παραοικονομία δίνει και παίρνει. Στο κύκλωμά της βρίσκει τα πάντα. Υπερτιμολογήσεις εισαγωγών και υποτιμολογήσεις εξαγωγών, ενοικιάσεις θαλαμηγών και αυτοκινήτων, κατασκευές σπιτιών (κύριες κατοικίες και εξοχικά), συνεργεία αυτοκινήτων, πρακτορεία ταξιδιών, εμπορικές επιχειρήσεις, συνεταιριστικές επιχειρήσεις, παροχή ιατρικών, παραϊατρικών και οδοντιατρικών υπηρεσιών, ταξί, δαπάνες για φροντιστήρια κατ'οίκον και ένα σωρό υπηρεσίες. Στις τελευταίες αυτές περιλαμβάνονται: εστιατόρια, καφενεία, ζαχαροπλαστεία, ξενοδοχειακές μικρο-μονάδες, κουρεία και κομμωτήρια, ινστιτούτα καλλονής, διαφημιστικές και εκτελωνιστικές υπηρεσίες, λογιστικά γραφεία, «θρησκευτικά» ιδρύματα και άλλα παρόμοια.

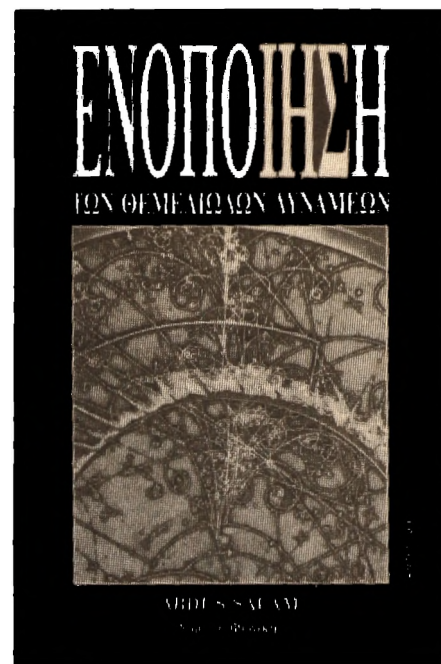
Τα ποσά που διακινούνται μέσω της παραοικονομίας είναι τεράστια και συνεπώς τεράστια και η φοροδιαφυγή, η οποία όπως προαναφέρθηκε συνδέεται στενά και με την τοκογλυφία. Είναι αδύνατον να θελήσει κανείς να περιορίσει το ένα χωρίς να θίξει το άλλο. Αλλά ποιος θα διακινδύνευε να θίξει το ένα τρίτο του εργατικού δυναμικού της χώρας που εμπλέκεται με τον έναν ή τον άλλο τρόπο στο τρίπτυχο «παραοικονομία - φοροδιαφυγή - τοκογλυφία»; □

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

Abdus Salam

Νόμπελ Φυσικής

ΕΝΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ

- «Το βιβλίο προσφέρει μια συναρπαστική εικόνα της φύσης της σύγχρονης θεωρητικής φυσικής αλλά και του τρόπου σκέψης των μεγάλων δημιουργών της. Το συνιστούμε ανεπιφύλακτα τόσο στους επαγγελματίες φυσικούς, όσο και στο ευρύ κοινό...»

The New Scientist - 30 Νοε. 90

Ένας νομπελίστας φυσικός, ο Abdus Salam μιλά για το μεγαλύτερο όνειρο της φυσικής επιστήμης. Περιγράφει την πορεία ενοποίησης των τεσσάρων θεμελιωδών δυνάμεων της φύσης και τον τρόπο με τον οποίο οι θεωρητικοί φυσικοί προσεγγίζουν το θέμα της τάξης σ' έναν φαινομενικά χαοτικό κόσμο.

Στο ίδιο βιβλίο δύο ακόμη νομπελίστες φυσικοί, οι πρωτοπόροι της κβαντομηχανικής Werner Heisenberg και Paul Dirac, μιλούν για τη φιλοσοφία που διαπερνά την εργασία των θεωρητικών φυσικών αλλά και τις μεθόδους που χρησιμοποιούν σ' αυτήν.

Το βιβλίο δεν παρουσιάζει τεχνικές δυσκολίες και είναι προσιτό στο ευρύ κοινό που ενδιαφέρεται για την πρόοδο της μοντέρνας φυσικής.

σελ. 140, 1.600 δρχ.

Εκδόσεις **κάτοπτρο**

Ισαύρων 10 και Δαφνομήλη

114 71 Αθήνα - Τηλ. 3643272, Fax 3641864

Εγκαταλείπουμε το «εθνικό», προσφεύγουμε στο «κοινοτικό» κράτος

του Κ. Τσαλόγλου

Η ελληνική οικονομία χάνει συνεχώς έδαφος σε σχέση με τις οικονομίες των άλλων κρατών-μελών της ΕΟΚ. Η ελληνική κοινωνία δεν δείχνει να ανησυχεί από την εξέλιξη.

Τους πρόσφατους πανηγυρισμούς για δήθεν κατανόηση εκ μέρους των εργαζομένων της ανάγκης για συνεπή εφαρμογή της περιοριστικής εισοδηματικής πολιτικής διαδέχτηκε κύμα απεργιών, των απασχολούμενων στο δημόσιο κυρίως, με συνέπεια την προοδευτική καταστρατήγηση της εισοδηματικής πολιτικής. Η σιωπηρή κυβερνητική υπαναχώρηση δείχνει ότι ούτε η κυβέρνηση ανησυχεί επαρκώς από τις οικονομικές εξελίξεις.

ΟΙ ΚΙΝΗΤΟΠΟΙΗΣΕΙΣ των μισθωτών, αλλά και όσων άλλων θίγονται τα λεγόμενα παραδοσιακά «κεκτημένα», έστω και αν επιβάλλονται εκσυγχρονιστικές αλλαγές στη λειτουργία του εθνικού, παραγωγικού και διανομής πλούτου, μηχανισμού, είναι κατανοητές ως ανθρώπινες αντιδράσεις. Εκείνο που δεν είναι κατανοητό είναι γιατί η ελληνική κοινωνία αρνείται επίμονα να αναλάβει τις δικές της ευθύνες στην προσπάθεια ανακοπής των καταστροφικών εξελίξεων, αν και είναι ορατοί διά γυμνού οφθαλμού.

Η ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΗ αντιπολίτευση ισχυρίζεται ότι η αρνητική στάση του οικονομικά ενεργού πληθυσμού απέναντι σε όσα εισηγείται ή αποφασίζει η κυβέρνηση έχει την έννοια της αποδοκιμασίας της ασκούμενης οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής. Η «εξήγηση» είναι αποκαλυπτική της ανευθυνότητας με την οποία εξακολουθεί το ΠΑΣΟΚ να στέκεται μπροστά στα εθνικά προβλήματα. Και είναι αποκαλυπτική της κραυγαλέας ανευθυνότητάς του γιατί αυτό που τώρα διεκυβεύεται δεν είναι η διατήρηση τούτου ή εκείνου του ύψους των πραγματικών αμοιβών των εργαζομένων, του εισοδήματος των αγροτών και του φορολογικού βάρους των ελεύθερων επαγγελματιών. Αυτό που διακυβεύεται είναι η διαφύλαξη όσης μας απέμεινε ικανότητας να εμποδίσουμε την κατολίσθηση του τόπου ως την κατηγορία των αθεράπευτα υπανάπτυκτων χωρών.

Αν η ασκούμενη πολιτική, συνεπώς, φταίει για τις ενδο-εθνικές αντιπαραθέσεις που εμποδίζουν να σωθεί ο τόπος, θα πρέπει να αναπτυχθεί στο λαό η σωστή πολιτική και να ενεργοποιηθεί για την εφαρμογή της. Ποια είναι, όμως, αυτή η πολιτική; Πότε την πρότεινε η ηγεσία του ΠΑΣΟΚ;

Η ΑΡΙΣΤΕΡΑ λιθοβολεί, και αυτή, την κυβερνητική πολιτική: «συμπαράστέκεται» στις κινητοποιήσεις των θιγομένων από τα κυβερνητικά μέτρα, αλλά αντί να προτείνει λύσεις καταφεύγει, μέσα και έξω από τη Βουλή, στο γνωστό «επιχείρημα» της αμη-

χανίας: να γίνει διάλογος, αφού προηγουμένα σχηματιστεί κυβέρνηση προοδευτικής κατεύθυνσης! Η Αριστερά, πάντως, έχει ένδικο δικαιολογητικό για τη στάση της. Δεν έχει βρει ακόμα —αν τους βρει ποτέ— τους μηχανισμούς που θα θέσει σε λειτουργία για να υλοποιηθούν όσα υπόσχεται. Δεν ξέρει το κράτος, και με ποιες αρμοδιότητες, θα πρέπει να αντικαταστήσει το σημερινό, το οποίο δεν ανέχεται ο λαός. Με όσα, λοιπόν, χαρακτηρίζουν την αντιπολιτευτική συμπεριφορά και της αριστεράς δεν κατορθώνεται τίποτε λιγότερο ή περισσότερο από το να εθαρρύνονται οι πολίτες στην... οφειλόμενη αντιπαραθέσή τους με το κράτος, και την οποία πολιτική εξουσία το ελέγχει.

ΑΛΛΑ αυτό, ακριβώς, είναι το σοβαρότερο πρόβλημα που δυναστεύει τη σημερινή Ελλάδα: η ασυμφιλίωτη αντίθεση κράτους και κοινωνίας, η πεισματική άρνηση όλων να συνεργαστούν με το κράτος, ακόμα και όταν αυτή η συνεργασία συνιστά τη θεμελιώδη προϋπόθεση για να διαφυλαχθεί ένα καλύτερο εθνικό αύριο. Η άλλη όψη της αντίθεσης κοινωνίας - κράτους είναι η χαλάρωση ως την πλήρη εξαφάνισή της, της κοινωνικής αλληλεγγύης. Τίποτε χειρότερο για να οδηγηθούμε στην αποσύνθεση.

ΕΙΝΑΙ δύσκολο —και ανεπίκαιρο— να αναζητήσει κανείς τους υπευθύνους της εθιμότητας της κοινωνίας προς το κράτος. Οι πολιτικοί που κατά καιρούς ανέλαβαν τη διακυβέρνηση της χώρας κάναν τα εντελώς αντίθετα από όσα θα βοηθούσαν στην ανο-

γωγή του κράτους σε πραγματικό υπηρέτη των κοινωνικών συμφερόντων. Αλλά και αυτοί οι πολιτικοί ήταν γέννημα - θρέμμα μιας κοινωνίας που επί δύο χιλιάδες χρόνια, σχεδόν, έζησε κυνηγημένη από εχθρικές, καταπιεστικές εξουσίες. Στο κράτος αυτών των εξουσιών ο ταλαιπωρημένος πολίτης έμαθε να μην οφείλει τίποτε άλλο εκτός από το μίσος του και να διεκδικεί τα πάντα. Οι σχέσεις του με το κράτος περιορίστηκαν, έτσι, σε σχέσεις με το κόμμα που ως οπαδός του το βοήθησε να καταλάβει την εξουσία, προσδοκώντας ότι το κόμμα θα θέσει στην υπηρεσία του τις δυνατότητες του κράτους για ικανοποίηση εισοδηματικών ή επαγγελματικών βλέψεων. Αυτή η ιδιότυπη σχέση ψηφοφόρου και κόμματος - κράτους εμπόδιζε την αποδέσμευση του κράτους από το κόμμα, μετέτρεψε το κράτος σε μέσο για την επιτυχία των κομματικών επιδιώξεων. Όταν το «φίλιο» κόμμα χάνει την εξουσία ο οπαδός κάνει ό,τι περνάει από το χέρι του για να υπονομεύσει το αντίπαλο κράτος - κόμμα. Και εκείνοι που έχασαν την εξουσία του συμπαραστέχονται!

ΟΣΟ διαρκούσε ο παλιός τύπος του εθνικού κράτους με τις πλήρεις «περιφραγμένες» εξελίξεις σε όλους τους τομείς του εθνικού βίου, η διάσταση κοινωνίας και πολιτικής εξουσίας δεν έθετε σε κίνδυνο την εθνική αυτοδυναμία. Τώρα, τα πράγματα είναι διαμετρικά αντίθετα. Η ένταξη στην ευρωπαϊκή κοινότητα με την ολοκληρούμενη οικονομική, κοινωνική, διοικητική και αμυντική ενοποίηση, συρρικνώνει ταχύτατα όσο είχε απομείνει κύρος στο ελληνικό κράτος, συμπαράσυροντας το κύρος της πολιτικής εξουσίας που το ελέγχει, στη συνείδηση όχι μόνο των Ελλήνων, αλλά και των κοινοτικών μας εταίρων.

ΕΙΝΑΙ ενδεικτικό ότι κανένα κυβερνητικό μέτρο δεν συναντά, πλέον, την κατανόηση του κοινού, εκτός αν συνοδεύεται από την πληροφορία ότι «το επιβάλλει η ΕΟΚ». Εχόντες, άκοντες, αποδέχονται όλοι, τότε, την «χρησιμότητά» του. Στη θέση, δηλαδή, του ελληνικού κράτους υποκαθίστανται, με ταχύτατους μάλιστα ρυθμούς, το Κοινοτικό κράτος. Κοινός τόπος είναι η προσδοχία του απλού πολίτη, σύμφωνα με την οποία, «εδώ που φτάσαμε» μόνο με τις οδηγίες από τις Βρυξέλλες, μόνο αν τα αναλάβει η ΕΟΚ, θα λυθούν και τα δικά μας προβλήματα. Η απαξίωση του ελληνικού κράτους στη συνείδηση του Έλληνα πολίτη εδραιώνεται όλο και πιο βαθιά.

ΤΗΝ ΑΠΑΞΙΩΣΗ του κράτους, της εθνικής πολιτικής εξουσίας, την επιτείνει η ρα-

γδαία διείσδυση του ξένου κεφαλαίου στην ελληνική αγορά, με την απορρόφηση των ισχυρότερων μεταποιητικών και εμπορικών επιχειρήσεων. Στο βαθμό που χάνεται η ελληνικότητα των μεγάλων πλουτοπαραγωγικών μονάδων γίνεται φανερό ότι χάνεται και η δυνατότητα του ελληνικού κράτους να ρυθμίζει τα της λειτουργίας τους, μετακινούμενης της σχετικής αρμοδιότητας στο κοινοτικό νομικό «κεκτημένο».

Είναι πολύ νωρίς, εντούτοις, για να γίνει δεκτή ως η ευνοϊκότερη εξέλιξη υπέρ των ελληνικών συμφερόντων η υποβάθμιση του εθνικού κράτους προς όφελος της «Ευρωπαϊκής αρχής». Όταν, μάλιστα η υποβάθμιση συντελείται την ώρα που τα άλλα κράτη - μέλη της ΕΟΚ εργάζονται εντατικά για την επέκταση και ισχυροποίηση του παραγωγικού τους δυναμικού, ώστε να ακούγεται με σεβασμό η φωνή τους στην ενιαία «Ευρώπη», εμείς οδεύουμε, ουσιαστικά, σε ένα είδος εθνικής διάλυσης μέσα στην Κοινότητα, με όλα όσα αυτό συνεπάγεται στην υπόστασή μας ως κυρίαρχου Έθνους.

ΤΙΘΕΤΑΙ επιτακτικά πλέον, το ερώτημα: ποια πολιτική παράταξη θα αναλάβει το έργο της συμφιλίωσης της κοινωνίας με το κράτος ώστε να κινητοποιηθεί ολόκληρο το εθνικό δυναμικό στο έργο αντιστροφής των αποσυνθετικών εξελίξεων, οι οποίες ολοκλήθαρα διαγράφονται στον εθνικό μας ορίζοντα;

ΕΠΑΝΑΛΑΜΒΑΝΟΥΝ όλα τα κόμματα την ανάγκη «εκσυγχρονισμού» των πολιτικών τους προγραμμάτων για να πετύχουν —όπως λένε— τη συναίνεση του λαού στην προσπάθεια «σταθεροποίησης και ανάπτυξης» της οικονομίας. Αλλά ποιος είναι ο «εκσυγχρονισμός» που έχουν κατά νου; Σε ποια «εκσυγχρονισμένη» πολιτική θα εναποτεθεί η εμπιστοσύνη του λαού, όταν κανείς δεν μιλάει για την ανάγκη πλήρους διαχωρισμού του κράτους από το κόμμα, όταν η κυριότερη μέθοδος στην οποία καταφεύγουν για να φθείρουν τον πολιτικό αντίπαλο που κυβερνά είναι να καλούν το λαό σε πλήρη ανυπακοή προς την πολιτική εξουσία και το κράτος που οι ίδιοι δεν ελέγχουν; Αν συνεχιστεί η ίδια κακομεταχείριση του κράτους, και μέσω αυτού της κοινωνίας, από τα πολιτικά κόμματα, ποιου εθνικού κράτους, τελικά, θα έχουν την ευθύνη; Ποιας κοινωνίας θα έχουν τη συμπαράσταση;

ΤΑ ΧΡΟΝΙΚΑ περιθώρια για εφαρμογή σωστής πολιτικής και σωστής κοινωνικής συμπεριφοράς στένεψαν υπερβολικά. Υπάρχει, άραγε, ελπίδα να το συνειδητοποιήσουμε;

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΑΝ

**ΒΡΑΒΕΙΟ FEMINA
1988**

ΑΜΟΖ ΟΖ

Μετάφραση: Μαρία Χωρεάνθη

ΜΙΧΑΕΛ ΕΝΤΕ

Μετάφραση: Μαρία Αγγελίδου

Από το συγγραφέα

ΤΩΝ

«ΙΣΤΟΡΙΑ ΧΩΡΙΣ ΤΕΛΟΣ»

«ΜΟΜΟ»

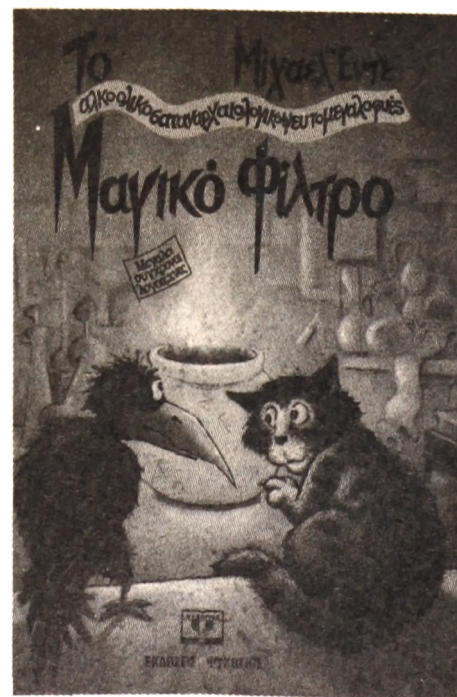
και

«Ο ΚΑΘΡΕΦΤΗΣ

ΜΕΣ ΣΤΟΝ ΚΑΘΡΕΦΤΗ»

τώρα

«ΤΟ ΜΑΓΙΚΟ ΦΙΛΤΡΟ»

**ΓΙΑ ΑΝΑΓΝΩΣΤΕΣ
ΜΕ ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ**

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ

ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ 1

ΤΗΛ.: 3602535 - 3618654

Εμείς είμαστε μέλη της ΕΟΚ;

του Β. Θεοδώρου

Η Κυβέρνηση όχι μόνο δεν αποκατέστησε το κύρος και την αξιοπιστία της χώρας στην ΕΟΚ, αλλά με την «πολιτική» της την θέτει ουσιαστικά εκτός των «12».

Είναι λυπηρό και συνάμα οδυνηρό το γεγονός, αλλά δυστυχώς η Κυβέρνηση μετά από ένα μικρό διάστημα έντονης παρουσίας στην ΕΟΚ και προβολής των εθνικών θεμάτων, έχασε ακόμα και τη δυνατότητα παρακολούθησης των Κοινοτικών εξελίξεων. Παράλληλα, οι τοποθετήσεις των απεσταλμένων υπουργών της Κυβέρνησης στα Συμβούλια υπουργών της ΕΟΚ χαρακτηρίζονται από αντιφάσεις, έλλειψη στρατηγικής, απουσία τακτικής προσέγγισης των θεμάτων που σχετίζονται με τις Διαθεσμικές Διασκέψεις αλλά και αδυναμία απορρόφησης των Κοινοτικών κεφαλαίων.

Όσο για το Κυπριακό και την πολυδιαφημιζόμενη από την κυβέρνηση πρωτοβουλία της ΕΟΚ για την επίλυσή του ως θυμηθούμε την τελευταία δήλωση του προεδρεύοντος του Συμβουλίου υπουργών Εξωτερικών των «12» κ. Πόος.

Δεν υπάρχει, είπε ο κ. Πόος, ευρωπαϊκή πρωτοβουλία για το Κυπριακό που να είναι ανεξάρτητη ή που να ανταγωνίζεται εκείνη του γ.γ. του ΟΗΕ. Και να σκεφθεί κανείς ότι τώρα την Προεδρία του Συμβουλίου των υπουργών της ΕΟΚ την ασκεί το Λουξεμβούργο. Τι θα γίνει λοιπόν όταν από 1ης Ιουλίου αναλάβει την Προεδρία η Ολλανδία η οποία ως γνωστόν είναι ο πλέον ένθερμος υποστηρικτής της Τουρκίας από όλες τις άλλες χώρες της ΕΟΚ;

Αλλά πέρα από το Κυπριακό και στα άλλα «καυτά» θέματα η κυβέρνηση δεν κατορθώνει να ακουστεί η φωνή της ούτε στα Συμβούλια υπουργών, ούτε στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ούτε στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και ως ισχυρίζεται το αντίθετο.

Στα Συμβούλια υπουργών για παράδειγμα η κυβέρνηση υποστηρίζει ότι στην υπό διαμόρφωση «Νέα Ευρωπαϊκή Πράξη» πρέπει να προβλέπεται ότι η ασφάλεια και η άμυνα κάθε χώρας - μελών είναι υπόθεση όλων των χωρών - μελών, αλλά δεν επιχειρηματολογεί, δεν αναζητά συμμάχους, δεν το διαπραγματεύεται με κάτι άλλο και δεν το θέτει σαν κοινοτικό θέμα αλλά σαν εθνικό, χωρίς παράλληλα να προβάλλει «ζήτημα ζωτικού συμφέροντος». Κατά συνέπεια ποιος αφελής μπορεί να περιμένει ότι η κυβερνητική πρόταση δεν θα πέσει στο κενό και ότι θα έχει συνέχεια;

Υποστηρίζει ακόμα η κυβέρνηση ότι πρέπει να καλυφθεί το «δημοκρατικό έλλειμμα» μέσω της ενίσχυσης του Ευρωπαϊκού

Κοινοβουλίου αλλά ξεχνά ότι, με ελάχιστες εξαιρέσεις, η φωνή των ευρωβουλευτών μας δεν έχει ακουστεί στο Ημικύκλιο του Στρασβούργου και ότι η σχέση των Ελλήνων προς το σύνολο των ευρωβουλευτών είναι πολύ μικρότερη, από τις ψήφους που διαθέτει ο Έλληνας υπουργός στο σύνολο των ψήφων του Συμβουλίου υπουργών.

Αν λοιπόν το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο αποκτήσει περισσότερες εξουσίες, αυτό δεν πρέπει να γίνει σε βάρος των εξουσιών του Συμβουλίου.

Αλλά υπάρχουν και χειρότερα σε ότι αφορά την «πολιτική» της κυβέρνησης απέναντι στην ΕΟΚ.

Το υπουργείο Εξωτερικών υποστηρίζει ότι όλο και περισσότερες αποφάσεις του Συμβουλίου υπουργών θα πρέπει να λαμβάνονται με ειδική πλειοψηφία και όχι με ομοφωνία απεμπολώντας έτσι ουσιαστικά τις δυνατότητες άσκησης «βέτο» στα καυτά θέματα που απασχολούν την Ελλάδα.

Υποστηρίζει ακόμα τη μείωση των μελών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής γεγονός που θα καταλήξει να μείνουμε χωρίς επίτροπο όσο και αν αυτό μοιάζει με υπερβολή.

Είναι σαφές λοιπόν ότι «κάτι δεν πάει καλά» τους τελευταίους μήνες και στις θέσεις που υποστηρίζουμε στις Βρυξέλλες, το Λουξεμβούργο και το Στρασβούργο.

Αλλά υπάρχει και συνέχεια... στην οθόνη του κύρους και της αξιοπιστίας μας που υποσχέθηκε η κυβέρνηση να αποκαταστήσει. Συνέχεια που σχετίζεται με το δάνειο και την τήρηση των όρων που τέθηκαν από την ΕΟΚ για να το χορηγήσει (δόση - δόση),

την προσαρμογή της νομοθεσίας μας στο Κοινοτικό Δίκαιο και τις παραβιάσεις του που συνεχίζονται.

● Η αξιοπιστία δεν αποκαθίσταται φυσικά όταν η είσπραξη των εσόδων του δημοσίου υπολείπεται κατά πολύ του ύψους που συμφωνήθηκε με την ΕΟΚ, ούτε όταν το δημόσιο έλλειμμα υφίσταται πλήγματα από την αύξηση των δαπανών μισθοδοσίας λόγω νέων προσλήψεων.

Ο αρμόδιος Επίτροπος κ. Κριστόφερ σεν πριν λίγες μέρες ζήτησε απερέγκλιτο και με ταχύτερους ρυθμούς εφαρμογή του σταθεροποιητικού προγράμματος της ελληνικής κυβέρνησης η οποία του «απάντησε» με την υπογραφή συλλογικών συμβάσεων που προβλέπουν αυξήσεις άνω των ορίων της εισοδηματικής πολιτικής.

Ο πληθωρισμός εξάλλου, αντί να περιοριστεί δραστικά όπως συμφωνήθηκε μεταξύ κυβέρνησης και Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ετοιμάζεται για νέα άλματα μετά τις τελευταίες απελευθερώσεις των τιμών σε βασικά προϊόντα κατανάλωσης, ενώ η αποκρατικοποίηση προχωρεί με ρυθμούς χελώνας. Χρειάστηκε, είπε ο πρωθυπουργός κ. Μπ. Κωνσταντίνου, δέκα χρόνια η Θάτσερ για να ολοκληρώσει την αποκρατικοποίηση στη Βρετανία. Μόνο που η Θάτσερ δεν είχε πάρει δάνειο από την ΕΟΚ...

Συνεπώς... ασυνέπεια και εδώ, αλλά κι αλλού. Στο θέμα της προσαρμογής στο Κοινοτικό Δίκαιο. Η Ελλάδα κρατά με επιμονή την προτελευταία θέση μεταξύ των χωρών - μελών της ΕΟΚ στα θέματα ενσωμάτωσης του Κοινοτικού Δικαίου και παρ' το γεγονός αυτό υποστηρίζει την επίτευξη της Ολοκλήρωσης της Εσωτερικής Αγοράς την οποία και καθυστερεί.

Παράλληλα, άθελά της ίσως, η κυβέρνηση δημιουργεί προβλήματα στις σχέσεις με την ΕΟΚ, τότε γιατί διαπραγματεύεται με την Ιαπωνία την ανάθεση έργων που έχει αναλάβει να υλοποιήσουν εταιρείες μας (π.χ. κινητή τηλεφωνία) άλλοτε γιατί προσπαθεί να «αλλοιώσει» όρους διαγωνισμούς (π.χ. Μετρό) και άλλοτε διότι εκδηλώνει ανοικτή την προτίμησή της στην ανάμιξη αμερικανικών κεφαλαίων εκεί που δεν χωρά ανάμιξη (Εδώ χωρίς παράδειγμα...).

Δυστυχώς χάνουμε οριστικά την αξιοπιστία μας και μαζί με αυτή και μία θέση στους «12» σήμερα, στους «14», «16» «18» αύριο...

Τουρκικές προκλήσεις...

του Κ. Αναστασίου

Ενώ ο παρασκηνιακός διπλωματικός διάλογος για την απεμπλοκή και λύση του Κυπριακού βρίσκεται σε πλήρη εξέλιξη εντείνεται η τουρκική αδιαλλαξία και προκλητικότητα. Οι πρόσφατες «ιστορικές αναφορές» του κ. Οζάλ για τα Δωδεκάνησα, οι επαναλήψεις περί του πληθυσμού της χώρας του και τελικά οι απροκάλυπτα επιθετικές ενέργειες στο Αιγαίο αποτελούν τους κρίκους της ίδιας αλυσίδας, της ίδιας πάγιας τακτικής που ακολουθεί η Άγκυρα για να εδραιώσει συνθήκες και να επιβάλει τα «δικαιώματά» της.

λες τις κατευθύνσεις τις τουρκικές προκλήσεις κατά της χώρας. Φέρεται να ελπίζει ότι οι επισημάνσεις αυτές, χωρίς τυμπανοκρουσίες και ανοιχτή κινητοποίηση της κοινής γνώμης, θα αποφέρουν καρπούς ή τουλάχιστον θα αναχαιτίσουν τους Τούρκους και θα μειώσουν την ένταση. Ίδωμεν.

Διαφορετική άποψη φέρεται επίσης να επικρατεί στους ηγετικούς κύκλους του υπουργείου Εξωτερικών όπως εκφράζεται από τον κ. Α. Σαμαρά. Σύμφωνα με δημοσιογραφικές πληροφορίες η άποψη του κ. Σαμαρά για εντονότερη αντίδραση και σειρά άλλων ενεργειών που θα έδιναν άλλες διεθνείς διαστάσεις στην ένταση, δεν βρήκε πρόσφορο έδαφος στην κυβέρνηση.

Αλλαγή πλεύσης συνιστά και το κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης διά στόματος κ. Παπανδρέου υπαινισσόμενο ενδοτικότητα ή υπακοή στα κελεύσματα του υπερατλαντικού συμμάχου από τη μεριά της κυβέρνησης. Και αντιτίθεται τώρα ο κ. Παπανδρέου στο διάλογο με την Τουρκία διαπιστώνοντας (όντας στην αντιπολίτευση) την ανειλικρίνεια των προθέσεων της Τουρκίας και τις μόνιμες επιδιώξεις της. Πράγματα γνωστά, που βεβαίως γνώριζε ο κ. Παπανδρέου κι όταν συνέχισε τον διάλογο με την Τουρκία μετά το 1981, κι όταν ακολουθήσε μία πολιτική έντονης αντιπαράθεσης με αποκορύφωμα τον Μάρτιο του 1987 (όταν η Τουρκία παρατράβηξε το σκοινί) όταν προσήλθε στο Νταβός της Ελβετίας να συζητήσει τετ-α-τετ με τον κ. Οζάλ και να τον υποδεχθεί στη συνέχεια στην Αθήνα.

Τα *mea culpa* δεν ωφελούν όταν πρόκειται για τόσο σοβαρά εθνικά θέματα. Γιατί το ζητούμενο πάντα είναι η επωφελέστερη τακτική που διασφαλίζει τα συμφέροντα της χώρας και φυσικά είναι πάντα συνάρτητη των πραγματικών δυνατοτήτων της χώρας και της εθνικής συγκυρίας. Αναμένει κανείς τα αποτελέσματα της συνδιάσκεψης του ΠΑΣΟΚ για την εξωτερική πολιτική και την άμυνα που, όπως ανακοινώθηκε, θα γίνει στην Θεσσαλονίκη στις 21, 22 και 23 Ιου-

νίου για να διαπιστώσει αν το κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης διδάχτηκε ορισμένα πράγματα από την παραμονή του στην εξουσία για 8 ολόκληρα χρόνια κι αν επιθυμεί να χαράξει μία πολιτική σα να ήταν κυβέρνηση κι όχι κίνημα της δεκαετίας του '70.

Διάλογος ή μη διάλογος με την Τουρκία —μολονότι πρέπει να διευκρινίζεται ποιο είναι το επίδικο αντικείμενο του διαλόγου— ή άλλες τακτικές «μικτές», πολυεπίπεδες και πολυμερείς, αποτελούν όφεις, πτυχές του ίδιου βασικού προβλήματος και δεν πρέπει να απολυτοποιούνται και να μυθοποιούνται με αναθέματα, κατάρες ή πανηγυρισμούς. Μήπως δεν ήταν η συνάντηση κορυφής Καραμανλή - Ντεμιρέλ στην οποία αποσπάστηκε η υπόσχεση του τότε Τούρκου πρωθυπουργού για παραπομπή του θέματος της υφαλοκρηπίδας στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, άσχετο αν ο κ. Ντεμιρέλ υπαναχώρησε κατόπιν; Μήπως η ελληνική πλευρά δεν πρότεινε τότε σύμφωνο μη επίθεσης με την Τουρκία, ιδέα που σύμφωνα με ορισμένες δημοσιογραφικές πληροφορίες καλλιεργούν τώρα οι Αμερικανοί, έστω κι αν πρόκειται για δύο «συμμάχους»;

Τα σοβαρά κι οργανωμένα κράτη, χωρίς να παραβιάζουν τους κανόνες του ανοιχτού, υπεύθυνου δημόσιου πολιτικού διαλόγου για την εξωτερική τους πολιτική, αναζητούν συμπτώσεις και συναινέσεις ώστε να ισχυροποιούν την διαπραγματευτική τους θέση. Και φροντίζουν όχι μόνο το φρόνημα του λαού έναντι της ορατής απειλής να διατηρούν υψηλό αλλά και αθόρυβα να θωρακίζονται αμυντικά και να προετοιμάζονται για το χειρότερο χωρίς εξάρσεις και πανικούς.

Γιατί μόνο μια πειστική δύναμη αποτροπής στηριγμένη σε μία υγιή και ισχυρή οικονομία και στην αποφασιστικότητα του λαού να αμυνθεί και να υπερασπιστεί την πατρίδα του αποτελεί αξιόπιστη απάντηση. Τα διάφορα «μολών λαβέ» στον αέρα δεν πείθουν κανέναν. Είναι μάλιστα άκρως παραπλανητικά και γι' αυτό επικίνδυνα. □

...και ελληνικά διλήμματα

Ο Γιώργος Τενεκίδης και η Κύπρος

() Γιώργος Κ. Τενεκίδης, ομότιμος καθηγητής του διεθνούς δικαίου στην Πάντειο Ανωτάτη Σχολή Πολιτικών Επιστημών και μέλος της Ακαδημίας Αθηνών, πέθανε στις 8 Οκτωβρίου 1990. Άρχισε τη σταδιοδρομία του το 1941 ως υπηγγής και έκτακτος καθηγητής του δημοσίου διεθνούς δικαίου στο Πανεπιστήμιο της Θεσσαλονίκης. Το 1944 συλλήφθηκε από τις γερμανικές αρχές κατοχής για τη συμμετοχή του στην εθνική αντίσταση. Το 1951 εκλέχθηκε καθηγητής στην Πάντειο Σχολή, απ' όπου απολύθηκε το 1968 από τη στρατιωτική δικτατορία. Από το 1968 ως το 1976 δίδαξε στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου των Παρισίων (από το 1970 Πανεπιστήμιο Παρισίων II). Στην Πάντειο Σχολή επανέρχεται το 1974 και το ακαδημαϊκό έτος 1976-1977 εκλέγεται πρύτανης, ενώ το 1986 εκλέγεται μέλος της Ακαδημίας Αθηνών. Παράλληλα προς την πολύπλευρη επιστημονική και συγγραφική του δραστηριότητα, η οποία του εξασφάλισε πολλές διεθνείς ακαδημαϊκές διακρίσεις στον κλάδο του, ασχολήθηκε ενεργά με την προώθηση της εθνικής υπόθεσης της Κύπρου τόσο κατά την περίοδο 1963-1964 όσο και από το 1974 και εξής. Κατά τις τελευταίες δεκαετίες ο λόγος του αποτελούσε χωρίς αμφιβολία μία από τις πιο έγκυρες και σεβαστές φωνές για το κυπριακό πρόβλημα στην Ελλάδα.

Το κείμενο που ακολουθεί εκφωνήθηκε σε τιμητική εκδήλωση στη μνήμη του Γιώργου Τενεκίδη, που οργανώθηκε στο Σπίτι της Κύπρου στις 18 Δεκεμβρίου 1990.

Αισθάνομαι ότι απόψε προσέρχομαι για να επιτελέσω ένα χρέος εξ ονόματος της ιδιαίτερής μου πατρίδας προς έναν μεγάλο φίλο και αφοσιωμένο πρόμαχο των δικαιών της Κύπρου. Δύο Κύπριοι της νεότερης γενεάς, όχι και τόσο νέοι πλέον, που ανδρωθήκαμε κοντά στον Γιώργο Τενεκίδη με το παράδειγμα του ήθους του πάντα ως οδηγό, ερχόμαστε απόψε να του αποδώσουμε τον ελάχιστο φόρο τιμής με όλο το συναίσθημα της συντριβής που νιώθει κανείς για μια προσωπική απώλεια, την απώλεια ενός πολύ οικείου και φίλτατου προσώπου.

Όμως δεν πρέπει να μιλούμε για απώλεια διότι ο Γιώργος Τενεκίδης είναι μαζί μας με τη σκέψη και το επιβλητικό του έργο, έργο πολυδιάστατο και πολυσχιδές το οποίο θα παραμένει ζωντανό για όλους όσους θεραπεύουμε τις πολιτικές και νομικές επιστήμες, αλλά και για όσους διαθέτουν επίγνωση της σημασίας της έννοιας ελληνισμός και κήδονται των κρίσιμων εθνικών θεμάτων που συνδέονται με αυτή την έννοια.

Δεν είναι βέβαια δυνατόν απόψε να αναφερθούμε στο σύνολο του έργου του Γιώργου Τενεκίδη και τη σημασία του. Θα εξειδικεύσουμε την αναφορά μας στην προσφορά του στην κατανόηση και προώθηση της υπόθεσης της Κύπρου, η οποία αποτελούσε σημείο τομής των δύο θεμελιωδών αξόνων της σκέψης του: της ενασχόλησής του αφ' ενός με το Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο ως αίτημα δημιουργίας μιας αποδεκτής διεθνούς «δικαιοταξίας» κατά τη δική του ορολογία, και αφ' ετέρου της φροντίδας του για τον ελληνισμό ως ιστορική έννοια και ως ζωντανή παρουσία οικουμενικής σημασίας.

Ο μελετητής του έργου του Γιώργου Τενεκίδη διαισθάνεται αρχικά και συλλαμβάνει αργότερα μία βαθύτερη «διαλεκτική» μεταξύ των δύο αυτών πόλων της σκέψης του —του αιτήματος της δικαιοταξίας και της μέριμνας για την έννοια ελληνισμός. Αυτό ερμηνεύει την ενασχόληση που διατρέχει το συγγραφικό του έργο με την αρχαιοελληνική διάσταση και συμβολή στον χώρο των διακρατικών σχέσεων και στη διαμόρφωση των εννοιών του δημοσίου διεθνούς δικαίου. Η συμβολή του Γιώργου Τενεκίδη στον τομέα αυτόν της επιστήμης, που εκτιμήθηκε και εξάρθηκε πρόσφατα από την *Jacqueline de Romilly* στο βιβλίο *La Grèce antique et la découverte de la liberté*,¹ δεν εξαντλείται με τις παλαιότερα δημοσιευμένες

εργασίες του αλλά συνεχίζεται ως το τέλος με τη μελέτη του για τις ελληνικές πηγές του πατέρα του δημοσίου διεθνούς δικαίου Ούγου Γροτίου, την οποία άφησε ημιτελή —και την οποία ελπίζουμε ότι θα ολοκληρώσει η κυρία Τενεκίδου.

Προέκταση της διάστασης αυτής του έργου του Γιώργου Τενεκίδη, στοιχείο της αντίληψής του για την ιστορικότητα της έννοιας του ελληνισμού ήταν και η φροντίδα του για τη σύγχρονη διεθνή θέση της Ελλάδας και του ελληνικού κόσμου γενικότερα. Ως προς το ζήτημα αυτό η θεωρία συναντούσε την πράξη στη δράση του Γιώργου Τενεκίδη και σ' αυτό το σημείο εντοπίζεται και η ιδιαίτερή του μέριμνα για την Κύπρο. Στην περίπτωση της Κύπρου έβλεπε ο Γιώργος Τενεκίδης να ανακύπτει από το αίτημα της επιβολής της διεθνούς δικαιοταξίας με την κατάρχηση των αρχών της δικαιοσύνης και της ελευθερίας μεταξύ αλλά και εντός των κρατών του διεθνούς συστήματος και συγχρόνως συνελάμβανε την ιδιομορφία του αιτήματος που συνίστατο στην περιφρούρηση διά της δικαιοταξίας της επιβίωσης ενός ξεχωριστού τμήματος του ελληνισμού.

Και είναι στο σημείο ακριβώς αυτό που βλέπει κανείς να εκδηλώνεται ανάγλυφη εκείνη η βαθύτερη αλληλουχία μεταξύ της πίστης στην οικουμενικότητα των αρχών του δικαίου και των δικαιωμάτων του ανθρώπου και της συναισθησης του πατριωτικού καθήκοντος και του εθνικού χρέους που διέκρινε τη στάση και τις πράξεις του Γιώργου Τενεκίδη.

Σ' αυτό το πλαίσιο, ευρύτατο στην οριοθέτησή του από τις ελληνικές πνευματικές αξίες και τις αρχές του δικαίου, τοποθετείται η αντίληψη του Γιώργου Τενεκίδη για την Κύπρο και το κυπριακό πρόβλημα ειδικότερα. Αυτό εξηγεί και την απαρασάλευτη εμμονή του στα δίκαια του κυπριακού λαού ως προς τον χειρισμό του Κυπριακού και την βαθειά του πίστη ότι μόνο με γνώμονα τις αρχές του Διεθνούς Δικαίου θα μπορούσε να επιτευχθεί βιώσιμη λύση για την Κύπρο, ως μία επί μέρους περίπτωση του αγώνα κάθε αθέτου ανθρώπου για την οικοδόμηση της διεθνούς δικαιοταξίας. Προς το αίτημα αυτό είναι προσανατολισμένα τα αλληπάλληλα επιστημονικά μελετήματα και άρθρα του Γιώργου Τενεκίδη, τόσο σε ελληνική όσο και σε γαλλική γλώσσα, στα οποία επιμένει στην εφαρμογή των αρχών και των κανόνων του διεθνούς δικαίου στην επίλυση

του Κυπριακού. Αυτό το νόημα έχει η ακατάβλητη επιχειρηματολογία του Γιώργου Τενεκίδη υπέρ της «διεθνοποίησης» του Κυπριακού² και αυτή ακριβώς υπήρξε η τελευταία του υποθήκη στο κείμενο «Το Κυπριακό, ο μέγας απών», στο οποίο συσχετίζει το ζήτημα της Κύπρου με την κρίση του Περσικού Κόλπου³.

Θα μου επιτρέψετε να μην επιμείνω ιδιαίτερα σ' αυτή τη σημαντική και ευρύτερα γνωστή πτυχή του έργου του Γιώργου Τενεκίδη και να στραφώ προς ένα συνοπτικό χαρακτηρισμό του ιστορικού οράματός του για την Κύπρο όπως πολλές φορές είχα το προνόμιο να το συζητήσω μαζί του και όπως αναδύεται από τα κείμενά του. Το ιστορικό αυτό όραμα συνιστά και την προϋπόθεση της στάσης του στο Κυπριακό. Αυτό φαίνεται χαρακτηριστικά στο λαμπρό βιβλίο του του 1964 *Chypre: histoire récente et perspectives d'avenir*, όπου η έκθεση των αρχών επίλυσης του Κυπριακού πλαισιώνεται με μια αναδρομή σε τέσσερις χιλιετηρίδες ελληνικού πολιτισμού στην μεγαλόνησο⁴. Θα πρέπει να υπογραμμίσουμε ιδιαίτερα την επιστημονική σημασία αυτής της μελέτης. Η έκδοσή της αποτελεί σταθμό στη γαλλόφωνη βιβλιογραφία για το Κυπριακό, η οποία προ της παρεμβάσεως του Γιώργου Τενεκίδη υπήρξε ιδιαίτερα πενιχρή. Το βιβλίο του 1964 εισήγαγε το σοβαρό προβληματισμό γύρω από το Κυπριακό ως διεθνές και ιστορικό ζήτημα στη γαλλόφωνη φιλολογία της πολιτικής επιστήμης και του διεθνούς δικαίου και αποτέλεσε την αφετηρία για την εμφάνιση σοβαρών επιστημονικών έργων στα μετέπειτα χρόνια, όπως η σημαντική συνθετική μελέτη του *Francois Crouzet*⁵.

Το ιστορικό όραμα του Γιώργου Τενεκίδη για την Κύπρο αποτυπώνεται εύγλωττα και στο κείμενό του για τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο στη συλλογή την οποία οι Γιάννος Κρανιδιώτης και Γιώργος Τσαλαχός αφιέρωσαν στον εθνάρχη, όπως και στον προσαγορευτήριο λόγο του κατά την αναγόρευση του πρώτου Προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας σε επίτιμο διδάκτορα της Παντείου Σχολής⁶.

Σε ορισμένους παρατηρητές μπορεί να δημιουργηθεί η εντύπωση ότι η αγάπη και η άνευ όρων αφοσίωση του Γιώργου Τενεκίδη προς την Κύπρο υπήρξε κάποιου είδους ψυχολογικό υποκατάστατο για την απώλεια της Μικρασιατικής του πατρίδας. Αυτός ο ψυχολογισμός είναι κατά τη γνώμη μου εσφαλμένος και μειώνει τη σημασία που απέδιδε ο Γιώργος Τενεκίδης στην Κύπρο. Για να κατανοηθεί και να ερμηνευθεί η στάση του θα πρέπει να ιδωθεί σε σχέση προς μία αντίληψη ενός ευρύτερου ελληνισμού, πέρα από τον ελλαδισμό του ελληνικού κράτους. Αυτός ο ευρύτερος ελληνισμός είναι στα μάτια του Γιώργου Τενεκίδη αυθεντικότερος

διερμηνευτής και κληρονόμος των ελληνικών πνευματικών παραδόσεων τις οποίες ο ίδιος θεωρούσε μοναδική και πανανθρώπινη παρακαταθήκη. Σ' αυτό το ζήτημα ο Γιώργος Τενεκίδης αποτελεί εκπρόσωπο μιας παράδοσης της σύγχρονης ελληνικής σκέψης η οποία περιλαμβάνει επίσης τον Γιώργο Θεοτοκά και τον Γιώργο Σεφέρη.

Δεν είναι τυχαίο ότι και οι τρεις, Θεοτοκάς, Σεφέρης, Τενεκίδης είδαν την Κύπρο, σε χαρακτηριστικά τους κείμενα με αυτό το πρίσμα: ως έναν ιδιόμορφο και πλούσιο ελληνισμό, που έπρεπε να περιφρουρηθεί για να μην ισοπεδωθεί από τον ελλαδισμό, ώστε να συντηρήσει τη δική του αυθεντική φωνή στην πολυφωνία του ελληνικού πολιτισμού. Είναι ενδεικτικό ότι και οι τρεις αυτοί στοχαστές είναι εξωελλαδικής προέλευσης, τηρούν τις κριτικές αποστάσεις τους απέναντι στα πράγματα του ελληνικού κράτους, απόσταση που εκφράζεται με έναν γενναίο φιλελευθερισμό απέναντι στον παγερό συντηρητισμό της μεταπολεμικής Ελλάδας. Η προδιάθεση αυτή τους κάνει να επιζητούν έναν ευρύτερο ελληνικό ορίζοντα: το όραμά τους δεν είναι τοπικιστικό, δεν τους απασχολεί με τη στενή έννοια η χαμένη ιδιαίτερή τους πατρίδα. Αντίθετα μάλιστα ο Γεώργιος Θεοτοκάς αναζητά τον ευρύτερο ορίζοντα του ελληνισμού στον κόσμο της Ορθοδοξίας στη Μέση Ανατολή, δεν στέκεται μόνο στην Κωνσταντινούπολη. Ο Σεφέρης δεν θρηνεί μόνο για τη Σμύρνη, αλλά ανακαλύπτει τη μαγεία του βυζαντινού κόσμου της Καππαδοκίας με τις σπηλαιώδεις εκκλησίες, τα σεληνιακά τοπία και τα τρωγλοδύτικα χωριά ενώ πέρα από την Καππαδοκία αφουγκράζεται τους ζωντανούς παλμούς του ελληνισμού στην Κύπρο.

Ο Γιώργος Τενεκίδης τέλος δεν περιορίζεται στην Ιωνία που της αφιέρωσε τόσο έργο χα κείμενα⁷, αλλά στο πλέγμα των διεθνών σχέσεων και της διεθνούς δικαιοταξίας βλέπει τη διευρυμένη παρουσία του ελληνισμού που αντιπροσωπεύει η ύπαρξη μιας ανεξάρτητης και κυρίαρχης Κυπριακής Δημοκρατίας. Δεν σταματά μάλιστα σ' αυτό: με τη λογική που πηγάζει από τις αρχές της δικαιοταξίας διεκδικεί και την περιφρούρηση των δικαιών άλλων κοιτίδων της ελληνικής ιστορίας με ειδικό διεθνές καθεστώς, της Ίμβρου και της Τενέδου για παράδειγμα⁸, για να διαφυλαχτεί ακριβώς η πολλαπλότητα της πολιτισμικής συγκρότησης του ελληνισμού. Στη σκέψη του Γιώργου Τενεκίδη δηλαδή, οι αρχές του διεθνούς δικαίου και των δικαιωμάτων του ανθρώπου αποτελούν την καλύτερη εγγύηση για τη διασφάλιση της επιβίωσης και της επιτέλεσης της ιστορικής αποστολής του ελληνισμού στον κόσμο. Αυτή η τελική σύνθεση προφυλάσσει τη στάση του από κάθε στοιχείο σωβινισμού και καταξιώνει τον πατριωτισμό του ως

Νέα Οικολογία

Τεύχος 80, Ιούνιος 1991

Μηνιαία επιθεώρηση, Μαυρομιχάλη 39, Αθήνα 106 80, τηλ. 36.19.837

Πολιτικά κείμενα των: Γιάννη Σακιώτη, Βαγγέλη Στογιάννη, Σμάρως Γιαννακούλου, Θ. Τσουμαλάκου

Στ. Μπογιατζή: Άνθρωποι και Σκουπίδια

Λεωνίδα Λουλούδη: Μάθημα Πολιτικής Οικολογίας

Γιάννη Παρασκευόπουλου: Χρονικά των οικοπεδοποιήσεων

*

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥΣ ΥΓΡΟΒΙΟΤΟΠΟΥΣ

*

Κριστίν Χέντερ: Ανοικτές επαφές με φάλαινες

Γρηγόρη Τσούνη: Η Τυτώ

Μιχάλη Μοδινού: Κατανάλωση και ατομική στάση

Μιχάλη Παπαγιαννάκη: Ευρω-οικολογικά

Ζέφης Κόλλια: Green Marketing και Νέα Τάξη

Σ. Βυζαντινοπούλου: Ολοκληρωμένη αντιμετώπιση ζιζανίων

Ζαν Λου Μοτσάνε: Οι αστικές μεταφορές στον 3ο Κόσμο

Δημήτρη Κωστόπουλου: ΠΛΗΘΗ ΚΑΙ ΚΕΡΑΜΟΙ

Βαγγέλη Στογιάννη: Οι ευκαιρίες των κερασιών

Γιάννη Παρασκευόπουλου: Υπάρχει οικολογικός εκσυγχρονισμός;

Πιερ Τυϊλλιέ: Η βιολογική πρόκληση

ΠΕΤΡΟΥ ΠΙΖΑΝΙΑ

Ο ΜΑΡΕΙΣΜΟΣ
ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ
ΣΟΣΙΑΛΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΡΩΤΟ
ΕΤΝ

στοιχείο μιας γνήσιας κοσμοπολιτικής συνείδησης.

Η συνάφεια της θεώρησης του Γιώργου Τενεκίδη με εκείνην του Γιώργου Σεφέρη φαίνεται χαρακτηριστικά ήδη από τις αρχικές ενασχολήσεις του πρώτου με την Κύπρο. Στον πρόλογο του βιβλίου του του 1964 χαρακτηρίζει τη μεγαλόνησο ως χώρο όπου «το θαύμα λειτουργεί ακόμη», για να υπογραμμίσει τη μοναδικότητά της. Η μεταγενέστερη σκέψη του εξελίσσεται σταθερά σ' αυτόν τον άξονα.

Εκεί που ο Γιώργος Τενεκίδης προχωρεί πέρα από τους άλλους δύο στοχαστές είναι το ιδεολογικό υπόβαθρο με το οποίο συνδέει το ιστορικό του όραμα για την Κύπρο. Η διατράνωση των δικαιών της Κύπρου, η διεκδίκηση της αυτοδιάθεσης του λαού της και η περιφρούρηση της πολιτειακής της υπόστασης αποτελούσαν για τον Γιώργο Τενεκίδη την πεμπτούσια μιας κριτικής τοποθέτησης στο πλαίσιο της ελληνικής πολιτικής ζωής. Η φωνή που συχνά ύψωνε υπέρ της Κύπρου συνιστούσε συγχρόνως φωνή διαμαρτυρίας κατά των παγιωμένων στάσεων της ελληνικής πολιτικής πρακτικής. Όταν εμφανιζόταν ως πρόμαχος της ελευθερίας της Κύπρου ο Γιώργος Τενεκίδης ουσιαστικά ολοκλήρωνε έναν αδιάσπαστο αγώνα υπέρ των ελευθεριών του ελληνικού

λαού. Η δικαίωση της Κύπρου ως πολιτικό πρόγραμμα για τον Γιώργο Τενεκίδη αποτελούσε συνέχεια του αγώνα για τις ελευθερίες του ελληνικού λαού στον οποίο είχε στρατευθεί ως μέλος της ΕΛΔ του Αχ. Σβώλου και κατ' επέκταση του ΕΑΜ κατά τη γερμανική κατοχή της Ελλάδας. Η αμφισβήτηση της επίσημης ελληνικής πολιτικής στο Κυπριακό υπήρξε στοιχείο της συνεπούς τοποθέτησης του Γιώργου Τενεκίδη στον κεντρο-αριστερό χώρο, όπου, χωρίς να αποχτά κομματική ταυτότητα, συχνά συμπορεύτηκε με την αριστερά, ακριβώς λόγω της ευαισθησίας του στα ζητήματα της κοινωνικής δικαιοσύνης και των πολιτικών ελευθεριών.

Πασχάλης Μ. Κιτρομηλίδης

Αναθεωρημένη μορφή ομιλίας στο πολιτικό μνημόσυνο του Γιώργου Τενεκίδη, στο Σπίτι της Κύπρου, 18 Δεκεμβρίου 1990.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Παρίσι 1989. Η *Jacqueline de Romilly* εξαίρει ιδιαίτερα τις εξής εργασίες του Γ. Τενεκίδη: *La notion juridique d'indépendance et la tradition hellénique*, Αθήνα 1954 και *"La cité d'Athènes et les droits de l'homme"*, *Mélanges G.J. Wiarda*, Παρίσι 1988, σσ. 605-637.
2. Βλ. ιδίως τη μελέτη «Διεθνοποίηση και αποδιεθνοποίηση του Κυπριακού» στον τόμο *Κύπρος*.

Ιστορία, προβλήματα και αγώνες του λαού της, επιμ. Γ. Τενεκίδη και Γ. Κρανιδιώτη, Αθήνα 1981, σ. 195-323. Στην αυτοτελή ανατύπωση της μελέτης αυτής, Αθήνα 1982, επιτάσσεται μια χρήσιμη αναγραφή των μελετών του Γ. Τενεκίδη για το Κυπριακό. Πιο πρόσφατα βλ. Γ. Τενεκίδη, *Οι νομικές διαστάσεις του Κυπριακού*, Αθήνα 1988.

3. Το Βήμα, 28 Οκτωβρίου 1990, σ. 36.

4. Παρίσι: *Nagel*, 1964 και γερμανική έκδοση με τον τίτλο *Zypern - Jungste Geschichte und politische Perspektiven*, Γενεύη 1966.

5. *Francois Crouzet, Le conflit de Chypre 1946-1959*, 2 τόμοι, Βρυξέλλες 1973.

6. Γ. Τενεκίδης, «Καθώς τον καταξιώνει η αιωνιότητα», *Μακάριος όπως τον είδαν*, Αθήνα 1980, σ. 193-211 και Αναγόρευση του Προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας Αρχιεπισκόπου Μακαρίου σε Επίτιμο Διδάκτορα των Πολιτικών Επιστημών, Πάντειος Σχολή, Αθήνα 1977.

7. Βλ. «Οι ρίζες μας, ρίζες πολυτίμες του νέου ελληνισμού», *Μικρασιατική Ηχώ*, Ιανουάριος 1964 αναδημοσιεύθηκε αυτόθι αρ. 293, Σεπτέμβριος - Οκτώβριος 1990, σ. 10-12 και τον πρόλογο στην έκδοση του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών *Η Έξοδος*, τόμ. Α', *Μαρτυρίες από τις Επαρχίες των Δυτικών Παραλιών της Μικρασίας*, επιμ. Φ.Δ. Αποστολόπουλου, Αθήνα 1980, σ. ιζ' λστ'.

8. Γ. Τενεκίδης, *Ίμβρος και Τένεδος. Ιστορία - Νομικό Καθεστώς - Σύγχρονη Πραγματικότητα*, Θεσσαλονίκη 1986.

βιβλία αφισσες περιοδικα

αιολος

ΣΟΛΩΝΟΣ 114 - 106 81 ΑΘΗΝΑ - ☎ 363.0214,

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΤΖΙΛΙΒΑΚΗΣ

ΠΟΙΗΤΙΚΟΙ ΚΥΚΛΟΙ
ΜΥΘΟΛΟΓΙΕΣ
ΤΟ ΧΡΩΜΑ ΤΟΥ ΟΥΡΑΝΟΥ

Κεντρική διάθεση Βιβλιοπωλείο ΠΡΙΣΜΑ
Μπουμπουλίνας 48 ΠΕΙΡΑΙΑΣ Τηλ. 4172366

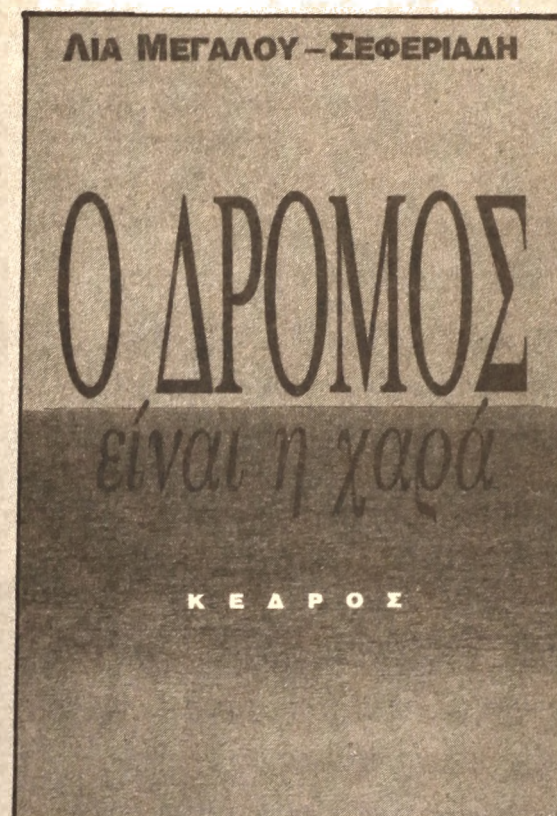
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ

Γ. Γενναδίου 3 – Τηλ. 36.02.007

Ν. Δ. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΠΟΥΛΟΣ: ΜΕ ΤΟΝ ΤΡΟΠΟ ΤΟΥ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ

Φέτος, που συμπληρώνονται 80 χρόνια από το θάνατο του μεγάλου Σκιαθίτη πεζογράφου μας, ο ΚΕΔΡΟΣ παρουσιάζει, με την επιμέλεια του Ν.Δ. Τριανταφυλλόπουλου, την Ανθολογία «Με τον τρόπο του Παπαδιαμάντη». Τα χαριτωμένα αφηγήματα της Ανθολογίας, γραμμένα από παλαιότερους (Βάρναλη, Καραγάτση, Λαπαθιώτη) και νεώτερους με το ύφος του Παπαδιαμάντη, αντανakλούν τη μαγεία του κόσμου του και της γραφής του.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΟΤΖΙΑΣ: Ο ΠΥΓΜΑΧΟΣ

Η τρίτη νουβέλα της σειράς ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΤΟΥ ΚΡΟΝΟΥ που άρχισε ο συγγραφέας με τον Ιαγουάρο και συνέχισε με τη Μηχανή.

«Αν έχεις τύχη διάβαινε και ριζικό περπάτει» πιστεύει ο Ελληνικός λαός και ο κλητήρας που αφηγείται τον Πυγμαχό. «Κι έτσι που όλα στη ζωή μου έρχονται ανάποδα δεν απομένει για ν' ανταπεξέλθουμε παρά ο προσωπικός μου δυναμισμός – η πυγμαχία –» σε τούτο

έχει καταλήξει ο κακότυχος αφηγητής έπειτα από τίς «διδασχές» ενός δυναμικού δημοσιογράφου στην εφημερίδα όπου κι οι δύο εργάζονται. Και καθώς τις δικές του αναποδιές και αντιξοότητες αφηγείται ο νεαρός απόκληρος της τύχης, στην πραγματικότητα ξετυλίγει, χωρίς να τη λέει και χωρίς να τη γνωρίζει, την κατά πολύ συναρπαστικότερη ιστορία του «διδάχου» του, ενός αυθεντικού Πυγμαχού.

ΛΙΑ ΜΕΓΑΛΟΥ-ΣΕΦΕΡΙΑΔΗ: Ο ΔΡΟΜΟΣ ΕΙΝΑΙ Η ΧΑΡΑ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

Μέσα στη δίνη της μικρασιατικής καταστροφής ένα βρέφος φυγαδεύεται, για να βρει καινούργια πατρίδα και οικογένεια σ' ένα νησί του Αιγαίου. Αυτή είναι η Ελένη, μιά αγράμματη νησιώτισσα, που κατέχει τη δυσκολότερη απ' όλες τις τέχνες: την τέχνη της ζωής. Το «ιαματικό» αυτό βιβλίο εξιστορεί το βίο της, βίο παράλληλο με εκείνον της νεότερης Ελλάδας.

Ουράνιο τόξο στην Αιθιοπία

του Κ. Βασιλείου

Στην ελευθερωμένη Ερυθραία: Μάθημα Βιολογίας κάτω από μια πελώρια ακακία

Ένα ακόμα οχυρό του «υπαρκτού τριτοκοσμικού σοσιαλισμού», η Αιθιοπία, κατέρρευσε μετά από παρατεταμένο ένοπλο αγώνα διαφόρων κινημάτων, που μπορεί μεν να έχουν διαφορετικούς προσανατολισμούς, συνέπεσαν όμως σε έναν στόχο: τη δημιουργία νέας κυβέρνησης στην Αντίς Αμπέμπα, «ευρείας βάσης» και φυσικά την ανατροπή του καθεστώτος του Μεγκίστου που διέφυγε αυτοεξόριστος στη Ζιμπάμπουε, όπου του προσφέρθηκε άσυλο.

Ο Μεγκίστου ανέτρεψε τον αυτοκράτορα Σελασιέ πριν από 17 χρόνια κι είχε υποσχεθεί ριζικές κοινωνικές μεταρρυθμίσεις επαναστατικού μαρξιστικού χαρακτήρα. Το χάλκινο άγαλμα του Λένιν —δωρεά της Σ. Ένωσης το 1984— που γκρεμίστηκε στην πρωτεύουσα της χώρας, δείχνει και το μέγεθος της «αγάπης» του πληθυσμού για το καθεστώς του Μεγκίστου που κυβέρνησε τη χώρα με σταλινικές μεθόδους τρόμου, βασανιστηρίων, καταπίεσης και αναγκαστικής κολλεκτιβοποίησης των αγροτών σε μία χώρα που πλήττεται περιοδικά από την πείνα. Αδίστακτος ο Μεγκίστου τρομοκρατούσε και «εκκαθάριζε» τις γραμμές της «επανάστασης».

Τριάντα χρόνια ένοπλου αγώνα από το Λαϊκό Απελευθερωτικό Μέτωπο της Ερυθραίας, δεκαπέντε χρόνια ένοπλου αγώνα από το Απελευθερωτικό Μέτωπο

του Τίγρη υπόσχονται σήμερα να δημιουργήσουν τις συνθήκες εκείνες που θα φέρουν την ελπίδα στο λαό της Αιθιοπίας. Το Δημοκρατικό Μέτωπο του λαού της Αιθιοπίας, συμμαχία τεσσάρων ανταρτικών ομάδων, όπου κυριαρχεί το Απελευθερωτικό Μέτωπο του Τίγρη, αναλαμβάνει πλέον τη διακυβέρνηση της χώρας κι έχει αποδεχθεί το αίτημα του Μετώπου της Ερυθραίας για διεξαγωγή δημοψηφίσματος που θα οδηγήσει με μαθηματική βεβαιότητα στην ανεξαρτησία της χώρας.

Μόλις το 1989 τα διάφορα κινήματα εναντίον του καθεστώτος Μεγκίστου κατάφεραν να εξομαλύνουν τις διαφορές τους που σε αρκετές στιγμές είχαν καταλήξει σε αιματηρές συγκρούσεις, και να συντονίσουν τις στρατιωτικές τους επιχειρήσεις. Σήμερα η δυνατότητα και πολιτικής συμφωνίας είναι πλέον ορατή, πράγμα που θί-

Νάκρα

«Τη Νάκρα την καταραμένη
θα ελευθερώσουμε
Νησί για πάντα φιλόξενο
και ευλογημένο
θα την κάνουμε».

λέει ένα ποίημα ανώνυμου αγωνιστή.

Νάκρα λέγεται το νησί στο Αρχιπέλαγος Νταχλάχ της Ερυθραίας. Είναι το Μακρονήσι των Ερυθραίων. Εκεί φυλακίστηκαν και βασανίστηκαν χιλιάδες Ερυθραίοι αγωνιστές.

Ερυθραία:

Με το όπλο και την πένα
ενάντια στον Μεγκίστου

δώσει σταθερότητα διακυβέρνησης. Στο Λονδίνο έχουν ήδη ολοκληρωθεί οι συνομιλίες μεταξύ των απελευθερωτικών οργανώσεων για το μέλλον της χώρας με ενεργό ανάμιξη και μεσολάβηση του αμερικανού υφυπουργού Εξωτερικών Κοέν.

Η ενεργός ανάμιξη του αμερικανικού παράγοντα ήταν αναμενόμενη από τον η Σ. Ένωση απέσυρε την υποστήριξη της προς τον Μεγκίστου. Θα ήταν άστοχο να σπεύσει κανείς να προδικάσει την μελλοντική πορεία της χώρας ή να προβλέπει τις συνέπειες των εσωτερικών διαιρέσεων μεταξύ των κινημάτων. Προς το παρόν υπάρχει αρκετή μετριοπάθεια που οφείλεται και στο γεγονός της αναμενόμενης βοήθειας από την Δύση στα 7 εκ. περίπου κατοίκων που έχουν πληγεί από την ξηρασία και αντιμετωπίζουν, για μία ακόμα φορά, το φάσμα της πείνας. Οι περισσότεροι από τους πληγέντες κατοικούν σε εδάφη που ελέγχονται από τα ανταρτικά κινήματα.

Αν δεν υπάρξει καινούριο λουτρό αίματος, αν διευθετηθούν με δημοκρατικό τρόπο οι διαφορές και τα αιτήματα των διαφόρων ενόπλων κινήματων, γίνεται αποδεκτή η ανεξαρτησία της Ερυθραίας και η αυτονομία άλλων περιοχών, αν η χώρα οδηγηθεί ομαλά σε εκλογές και αποκτήσει δημοκρατικές πολιτικές δομές, τότε η Αιθιοπία πράγματι θα ανοίξει το δρόμο για τη δημιουργία μιας πλουραλιστικής κοινωνίας. Σε μια χώρα όπου το 85% είναι αγρότες και μαστιίζεται από την πείνα και τη φτώχεια οι δημοκρατικοί θεσμοί δύσκολα ριζώνουν, τη στιγμή μάλιστα που τα Απελευθερωτικά Κινήματα μαθήτευσαν όλα στα μαρξιστικά θρανία και μέχρι πρότινος θεωρούσαν σαν πρότυπο το καθεστώς του Εμβέρ Χότζα. Αν όμως τεθεί τέρμα στον εμφύλιο παραγμό, υπάρξει κάποια κυβερνητική σταθερότητα και στοιχειώδης κοινωνική δικαιοσύνη στα πλαίσια ενός δημοκρατικού καθεστώτος, τότε ο λαός της Αιθιοπίας ίσως πειστεί να μην περιμένει τον επόμενο δικτάτορα και τους διάφορους σωτήρες.

Το ουράνιο τόξο που εμφανίστηκε στην Αντίς Αμπέμπα και εκλήφθηκε ως μήνυμα του Θεού για την πτώση του καθεστώτος Μεγκίστου και την ανατολή της ελπίδας ως οδηγεί τη χώρα σε καλύτερες μέρες. Και αυτή θα είναι και η δικαίωση των απελευθερωτικών κινήματων, αν δηλαδή αποδειχθεί ότι για πρώτη φορά οι επαναστάσεις δεν τρώνε τα παιδιά τους και δεν καταλήγουν σε ολοκληρωτικά και τυραννικά καθεστώτα. □

Συνθησισμένη εικόνα της Αιθιοπίας

ΕΡΥΘΡΑΙΑ

Η Ερυθραία έχει έκταση 124.000 τετρ. χιλιόμετρα (περίπου όσο κι η Ελλάδα) και 1000 χλμ. ακτών στην Ερυθρά θάλασσα. Ο πληθυσμός της ανέρχεται περίπου σε 3.500.000. Το 80% του πληθυσμού είναι αγρότες. Αποτελείται από 9 εθνότητες (Τιγκρίνοι, Τιγκρέ, Σάχο, Αφάρ, Μπιλέν, Μέντζα, Μπάρια, Μπάζα και Ιλίτ). Ομιλούνται 9 γλώσσες, από τις οποίες 2 γραπτές, η Τιγκρίνια και η αραβική. Έχει σημαντικό αρχιπέλαγος με 126 νησιά. Κυριότερα λιμάνια: Μασάουα και Ασάμπ. Εξαιρετικό οδικό δίκτυο 3.016 χλμ. Σιδηροδρομικό δίκτυο 800 χλμ. Αγροτικά προϊόντα: σιτηρά, οπωραλαχανικά, μπανάνες, μπαμπάκι, καπνός. Κτηνοτροφία: βοοειδή, πρόβατα, καμήλες. Αλιεία. Ελαφρά βιομηχανία. Ορυκτά: χαλκός, χρυσός, σίδηρος, πετρέλαιο, κάλιο.

● Οι πρώτοι κάτοικοι της σημερινής Ερυθραίας ήταν οι νεγροειδείς Νειλητες. Αργότερα οι Χαμίτες εισβολείς αναμίχτηκαν με τους αυτόχθονες. Μεταξύ 1000 και 400 π.Χ. Σημίτες εισέβαλαν και εγκαταστάθηκαν στην περιοχή. Τον 6ο και 7ο αιώνα η εξάπλωση του Ισλάμ έφερε ομάδες Μπάζα από την Αίγυπτο και το Σουδάν.

- 1557-1865: η Οθωμανική αυτοκρατορία καταλαμβάνει τις παράκτιες περιοχές·
- 1865-1941: ιταλική αποικιοκρατική κατοχή·
- 1941-1952: βρετανικό προτεκτοράτο·
- 1952: Ομόσπονδο κράτος με την Αιθιοπία με την 390 Α(ν) απόφαση του ΟΗΕ·
- 1962: Βίαια ενσωμάτωση της Ερυθραίας στην Αιθιοπία·
- 1961: Αρχίζει ο ένοπλος αγώνας για την ανεξαρτησία.

Θάνατος στην Ινδία

του Κ. Βασιλείου

Το εκρηκτικό πολιτικό τοπίο στην Ινδία που είχε προκαλέσει εκατοντάδες νεκρούς κατά τη διάρκεια της προεκλογικής εκστρατείας ανατινάχτηκε κυριολεκτικά στον αέρα με την δολοφονία του Ρατζιβ Γκάντι, την περασμένη εβδομάδα. Η άρνηση της Ιταλίδας γυναίκας του Σόνια να αναλάβει την ηγεσία του κόμματος του Κογκρέσσου που της προσφέρθηκε σύμφωνα με την παράδοση πατρωνείας του κόμματος αναδιατάσει το πολιτικό σκηνικό, εφόσον τίθεται προς το παρόν τέρμα σε μία μεγάλη πολιτική οικογένεια που μέσω του κόμματος του Κογκρέσσου κυβέρνησε τη μεγαλύτερη δημοκρατία του κόσμου των 844 εκ. κατοίκων για 44 ολόκληρα χρόνια από το 1947, όταν η χώρα απέκτησε την ανεξαρτησία της από τη Βρετανία.

πό την παγίδα της φτώχειας. Η καταναλωτική επανάσταση έφτασε και στην Ινδία, όπου φύτεψαν 100.000 περίπου βίντεο κλαμπς και οι τηλεθεατές ανήλθαν σε 300 εκ.

Παρέμειναν όμως άλυτα τεράστια προβλήματα και φυσικά οι τεράστιες οικονομικές και κοινωνικές ανισότητες. Το 1/4 του πληθυσμού έχει εισόδημα κάπου 25.000 δρχ. το μήνα. Η χώρα είναι υπερχρεωμένη: το εξωτερικός της χρέος ανέρχεται σε 80 δισ. δολάρια περίπου. Η καινούρια κυβέρνηση που θα προκύψει από τις ε-

1984: Ο Ρατζιβ ανάβει την πυρά στη σωρό της δολοφονημένης μητέρας του Ίντιρα.

1991: Ο Ραούλ, γιος του Γκάντι, ανάβει την πυρά στη σωρό του δολοφονημένου πατέρα του.

Απρόθυμος διάδοχος στο «θρόνο» της δυναστείας ο Ρατζιβ πήρε στα χέρια του τα ηνία του κόμματος και της χώρας του το 1984 όταν η μητέρα του Ίντιρα δολοφονήθηκε από σωματοφύλακά της Σιχ το 1984. Παρέμεινε πρωθυπουργός μέχρι το 1989, χάνοντας την εξουσία εν μέσω κατηγοριών για διαφθορά και σκάνδαλα, σε μία χώρα όπου η πολιτική διαφθορά έχει πάρει τεράστιες διαστάσεις και αποτελεί εγγενές στοιχείο του πολιτικού συστήματος. Η μητέρα του Ρατζιβ συνήθιζε να εκβιάζει τους βιομήχανους για να «δωρίζουν» στο κόμμα της μεγάλα ποσά. Κι έτσι

εξασφάλιζε τη χρηματοδότησή του. Ο Ρατζιβ άλλαξε μεθόδους. Στράφηκε προς την αποδοχή «προμηθειών» από ξένες πολεμικές βιομηχανίες, σε παχυλά συμβόλαια αγοράς οπλικών συστημάτων. Τα σκάνδαλα που ξέσπασαν επέφεραν και την πτώση του.

Ωστόσο, κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '80 η Ινδία επέτυχε σημαντική ανάπτυξη. Η οικονομία αναπτύχθηκε με ρυθμό 5% το χρόνο, πράγμα που συντέλεσε σε μία άνευ προηγουμένου οικονομική και κοινωνική κινητικότητα. Οι «μεσαίες τάξεις» αναπτύχθηκαν ραγδαία και υπολογίζονται σε 200 εκ. Κάπου 150 εκ. Ινδών ξέφυγαν α-

κλογές θα πρέπει να αλλάξει τις οικονομικές δομές, να μειώσει τις δημόσιες δαπάνες, να καταπολεμήσει τον πληθωρισμό και να πάρει όλα εκείνα τα σκληρά μέτρα λιτότητας που επιβάλλει η κατάσταση. Η προσφυγή στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο φαίνεται αναπόφευκτη. Η οικονομική φιλελευθέρωση μοιάζει κι αυτή αναπόφευκτη. Άλλωστε ακόμα και στο πρόγραμμα του κόμματος του Κογκρέσσου ελάχιστα είχαν πλέον απομείνει από τον Φαβιανό σοσιαλισμό του, ο ίδιος δε ο Ρατζιβ είχε κάνει σημαντικά βήματα προς την οικονομία της αγοράς. Κύριο όμως προεκλογικό του σύνθημα ήταν

η σταθερότητα και ο τερματισμός της ενδημικής βίας και των συγκρούσεων μεταξύ των διαφόρων εθνοτικών και θρησκευτικών ομάδων. Σταθερότητα και κατοχή του κέντρου ήταν η πολιτική του στρατηγική για την επάνοδο στην εξουσία.

Πράγματι, η χώρα σπαράσσεται από βίαιες συγκρούσεις μεταξύ ινδουϊστών και μουσουλμάνων (200.000 νεκροί από το 1947 μέχρι σήμερα από τις συγκρούσεις μεταξύ τους δείχνουν το μέγεθος του πάθους) από άλλες συγκρούσεις μεταξύ εθνοτικών και θρησκευτικών ομάδων και από τοπικά αυτονομιστικά κινήματα. Οι δυνάμεις ασφαλείας δεν επαρκούν για την τήρηση της τάξης γι' αυτό και οι εκλογές διεξάγονται παραδικά ώστε να μπορούν να μεταφέρονται κατά τόπους ενισχύσεις. Η βία και η διασπορά (σε πολλές περιοχές είναι αδύνατο να κλεγει κάποιος βουλευτής εάν δεν νοικιάσει τις υπηρεσίες ληστών και συμμοριών που ανταγωνίζονται μεταξύ τους με όλα τα μέσα για τη «νίκη» του προστάτη της) απειλούν να διαλύσουν το δημοκρατικό καθεστώς. Η αποστροφή μεγάλης μερίδας του λαού για την πολιτική είναι εμφανής καθώς η κατάσταση των φτωχότερων στρωμάτων δεν βελτιώνεται.

Η σύγκρουση μεταξύ ινδουϊστών και μουσουλμάνων παίρνει διαστάσεις. Οι μουσουλμάνοι, κάπου 100 εκ. —το 12% του πληθυσμού— αποτελούν ισχυρή μειοψηφία και η μονολιθικότητα της ψήφου της σε αντισέθεση με αυτήν των ινδουϊστών που είναι χωρισμένοι στις παραδοσιακές κάστες μπορεί να επηρεάσει αποφασιστικά την τύχη των 9.000 υποψηφίων για τις 544 έδρες στην Κάτω Βουλή (*Lok Sabha*).

Στην προσπάθειά του να ανακτήσει την εξουσία ο Ρατζίβ αντιμετώπιζε ισχυρή πρόκληση και από τα Αριστερά και από τα Δεξιά. Στα Αριστερά του το Εθνικό Μέτωπο με επικεφαλής τον Σιχ ηγέτη του μεγαλύτερου κόμματος του συνασπισμού Τζανά-α Νταλ, κατεβαίνει με ριζοσπαστικό πρόγραμμα μιλώντας εξ ονόματος των φτωχών και αδυνάτων, των χαμηλότερων καστών και των λεγόμενων «ανέγγιχτων» και των μειονοτήτων που αποτελούν το 65% περίπου του πληθυσμού... Υπόσχεται την κατάργηση αναλογίας εκπροσώπησης τους στην παιδεία και τις δουλειές στο δημόσιο. Υπόσχεται να κλείσει τέρμα σε «1000 χρόνια αδικίας».

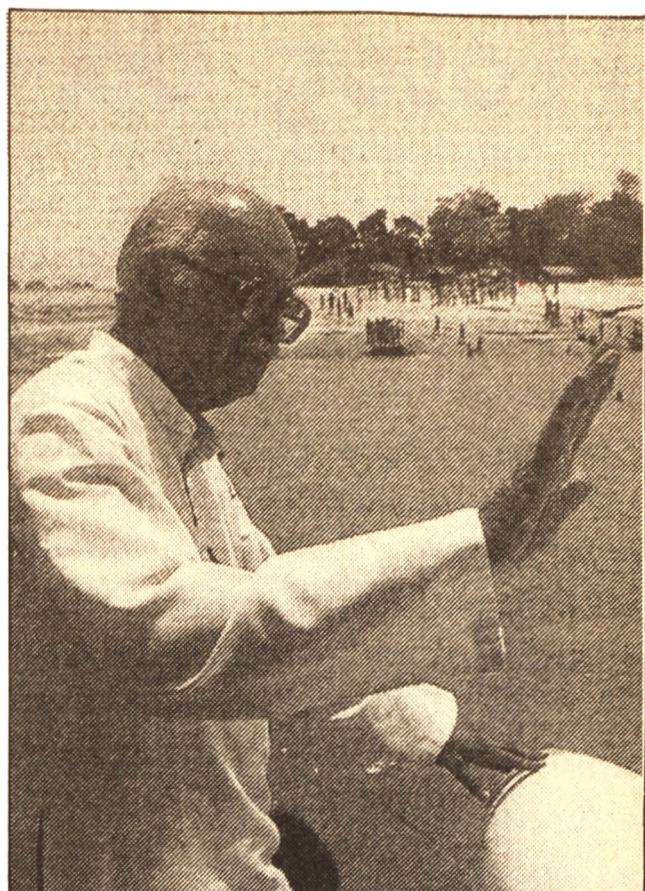
Στα δεξιά του κόμματος του Κογκρέσσου απειλή προέρχεται από το Κόμμα Μπα-γιατίγια Τζανάτα με επικεφαλής τον Αντβάνι που υπόσχεται ένα νέο καθεστώς,

Σιχ: Ηγέτης του ριζοσπαστικού Εθνικού Μετώπου της Αριστεράς

στη βάση της ινδουϊστικής πολιτικής και πολιτιστικής παράδοσης. Υπόσχεται να τερματίσει το κομματικό μονοπώλιο του Κογκρέσσου στην εξουσία και τις «επείσακτες ιδεολογίες» του σοσιαλισμού και του μη θρησκευτικού κράτους. Πρόκειται για ένα εθνικιστικό κίνημα πολιτικής και πολιτιστικής αναγέννησης με έντονα σωβινιστικά στοιχεία.

Το αποτέλεσμα των εκλογών είναι φυσικά αβέβαιο και ο φόβος ότι δεν θα δώσει αυτοδύναμη, βιώσιμη κυβέρνηση ικανή να αντιμετωπίσει τα σοβαρά προβλήματα

Αντβάνι: Ηγέτης της εθνικιστικής Δεξιάς

της χώρας —το ενδεχόμενο οικονομικής χρεωκοπίας και τη διάλυσή της από τη βία— μεγάλος. Η δημοκρατία της Ινδίας έχει επιζήσει πολλών κρίσεων. Θα καταφέρει αυτή τη φορά να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά την κρίση και να δώσει κυβέρνηση σταθερή και ικανή να καταπιαστεί με τη λύση των προβλημάτων; Θα μπορέσει το κόμμα του Κογκρέσσου χωρίς τον *thalaiwar* (ηγέτη) του να κερδίσει τις εκλογές έστω και στηριζόμενο σε μία «ψήφο συμπάθειας» λόγω της δολοφονίας του Ρατζίβ ή η ήττα του θα σημάνει το τέλος μιας εποχής; □

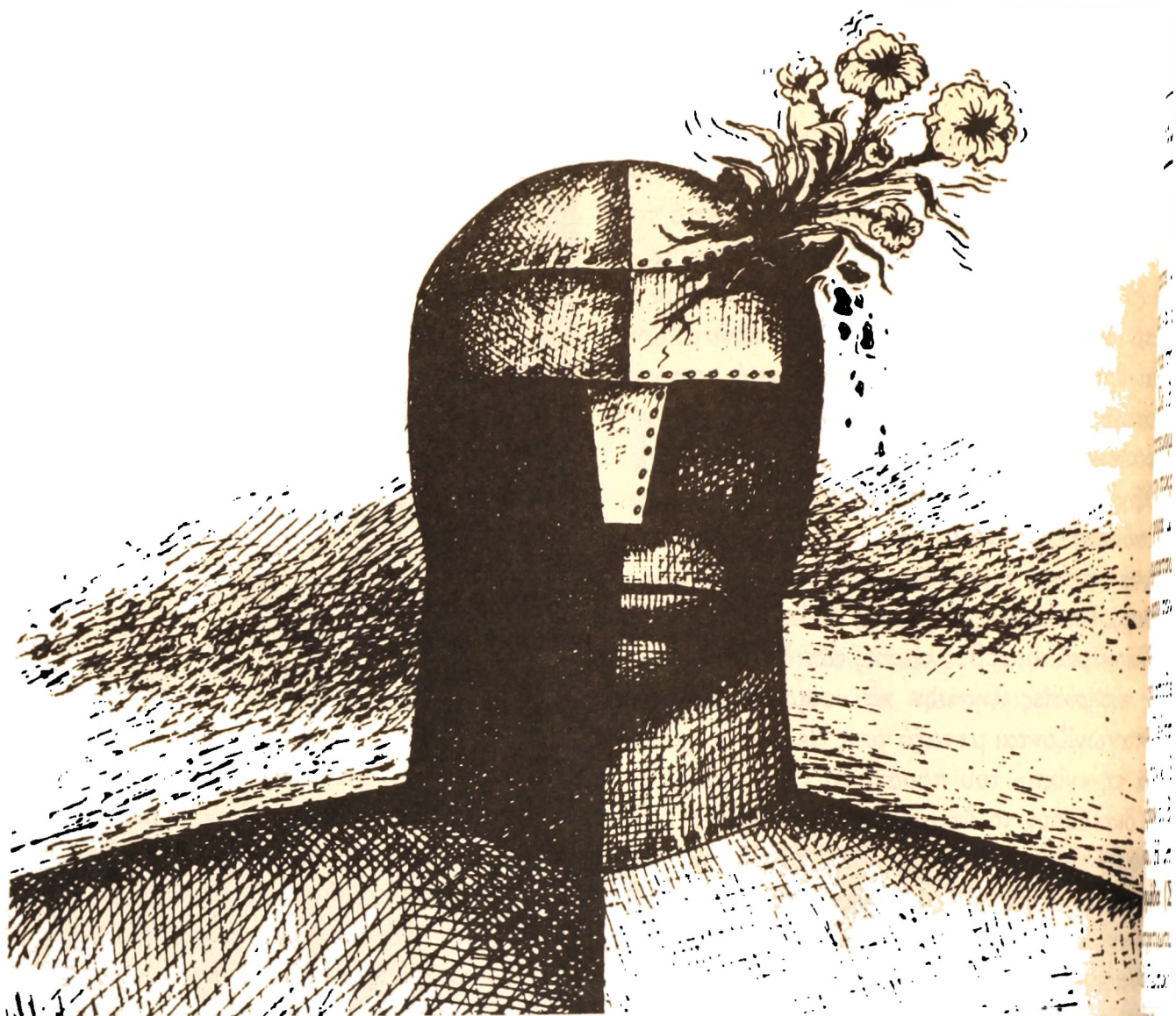
Πλήθος Ινδών σε προεκλογική συγκέντρωση, περιμένει την άφιξη του ηγέτη μαντρωμένο.

Ποιος θα εκλεγεί Τσάρος στην

Ποιος θα εκλεγεί Τσάρος της κομμουνιστικής Ρωσίας; Εν όψει των ρωσικών προεδρικών εκλογών της 12ης Ιουνίου, το ερώτημα δεσπόζει των πολιτικών εξελίξεων στην Σοβιετική Ένωση. Ο πρόεδρος της μεγαλύτερης από τις 15 δημοκρατίες της χώρας, η οποία καταλαμβάνει τα 2/3 του σοβιετικού εδάφους και κατοικείται από 150 εκ. (το μισό περίπου του σοβιετικού πληθυσμού) δεν είναι μόνο ότι θα έχει σημαντικότερες εξουσίες: ακόμη περισσότερο, θα είναι ο πρώτος πολιτικός ηγέτης που θα εκλεγεί με άμεση, καθολική ψηφοφορία, στην πολύπαθη εβδομηνταετή ιστορία της χώρας των σοβιέτ.

Πολλές σοβιετικές εφημερίδες βλέπουν την εκλογική μάχη να μοιάζει με μια «παράσταση για έναν ηθοποιό», τον Μπόρις Γιέλτσιν στην συγκεκριμένη περίπτωση. Ο Γιέλτσιν που είχε εκλεγεί πέρυσι πρόεδρος της Ρωσίας αλλά από το Κοινοβούλιο, παραμένει ο δημοφιλέστερος σοβιετικός πολιτικός. Σύμφωνα μάλιστα με μια τελευταία επίσημη σφυγμομέτρηση το 70% των Σοβιετικών πολιτών θα τον ήθελαν και για πρόεδρο όλης της ΕΣΣΔ, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για τον Γκορμπατσώφ κυμαίνεται γύρω στο 14%.

Ο Ρώσος πρόεδρος διαθέτει και άλλα πλεονεκτήματα. Έχει το πιο σαφές πρόγραμμα, επεξεργασμένο από τους καλύτερους σοβιετικούς οικονομολόγους, που παράτησαν τον Γκορμπατσώφ μετά την συντηρητική στροφή που επιχείρησε το περασμένο φθινόπωρο. Επιπλέον, ήταν ο ίδιος που ξεκίνησε την διαδικασία αναθεώρησης του ρωσικού συντάγματος και προκήρυξης εκλογών. Όταν άρχισε η όλη επιχείρηση, ο Γιέλτσιν επεδίωκε να καταλάβει ένα ακόμη οχυρό εξουσίας στον αδυσώπητο πόλεμό του με τον Μιχαήλ Γκορμπατσώφ.

Η πρόσφατη προσέγγιση των δύο ανδρών, η οποία επετεύχθη χάρις και στις διαβεβαιώσεις του Γιέλτσιν ότι δεν φιλοδοξεί να γίνει πρόεδρος της παραπαίουσας Σοβιετικής Ένωσης ανατρέποντας τον Γκορμπατσώφ, έδωσε στον σοβιετικό πρόεδρο μια γενναία παράταση ζωής. Συγχρόνως, είχε για τον ρώσο πρόεδρο μια ευεργετική συνέπεια: ότι ο Γκορμπατσώφ δεν θα ρίξει το όποιο βάρος του υπέρ των αντιπάλων του Γιέλτσιν. Ήδη πριν ξεκινήσει καλά-καλά η προεκλογική εκστρατεία, ένας σύμβουλος του σοβιετικού προέδρου έσπευδε να δηλώσει ότι ο Γκόρμπυ δεν έχει καμιά διάθεση ανάμιξης και για να μάθει κανείς την επιλογή του, θά έπρεπε να χωθεί μέσα στην κάλπη του εκλογικού τμήματος της Μόσχας όπου ψηφίζουν ο Μιχαήλ Σεργκέγιεβιτς και η Ραΐσα.

Με τόσα ατού στα χέρια του, το ερώτημα για τον ρώσο πρόεδρο δεν είναι αν θα ξανακαταλάβει την ρωσική προεδρία: αυτό που απασχολεί περισσότερο είναι τι ποσοστό θα κερδίσει και αν θα εκλεγεί από την πρώτη Κυριακή ή αν θα χρειασθεί και ένας δεύτερος γύρος. Ένα ακόμη ερώτημα, είναι πώς θα χρησιμοποιήσει ο Γιέλτσιν τις εξουσίες του. Αυτό πάντως το τελευταίο ερώτημα

βασανίζει περισσότερο την Δύση αλλά πολύ λιγότερο τους σοβιετικούς πολίτες...

Οι τέσσερις εντολές του Ριζκώφ...

Ο δεύτερος βασικός υποψήφιος Νικολ Ριζκώφ, ορκίζεται πάντως δημοσίως ότι δεν θα έβαζε υποψηφιότητα αν είχε εμπιστοσύνη στον Γιέλτσιν. Σε μια από τις συναντήσεις με τις οποίες εγκαινίασε την προεκλογική του εκστρατεία, ο τώως πρωθυπουργός κατηγόρησε τον δημοφιλή ριζοσπάστη ότι είναι «ένας απρόβλεπτος πολιτικός» και ότι «αν ο Γιέλτσιν και η ομάδα του παραμείνουν στην εξουσία η ζωή των Ρώσων δεν πρόκειται να βελτιωθεί». Ξαιρετικά αντιδημοφιλής την περίοδο πρωθυπουργίας του από την οποία αναγκάστηκε να παραιτηθεί τον Ιανουάριο του 1991 μετά από σοβαρό καρδιακό επεισόδιο, ο κ. Ριζκώφ πιδιώκει να συσπειρώσει όλες τις αντιπολιτευτικές ψήφους. Τα τέσσερα βασικά συνθήματα του («μην λέτε ψέμματα, μην κλέβετε, μην προδίδετε, μην ξεπουλάτε») νοείται στους ξένους —σ.σ.), αποτελούν σιαστικά μίαν «αντι-πλατφόρμα» και σκευάζονται από έμμεσες κριτικές προς τον Γκορμπατσώφ: οι αλλαγές της π...

κομμουνιστική Ρωσία;

του Στέλιου Κούλογλου

στρόικα έπρεπε να ήταν καλύτερα προετοιμασμένες και να συνοδεύονταν από σκληρότερα μέτρα για την ενίσχυση «του νόμου και της τάξης». Σε ιδιωτικές συζητήσεις, ο παλιός προστατευόμενος του Γκορμπατσώφ δεν κρύβει την πικρία του για το πώς άκουσε για πρώτη φορά μέσα στην Βουλή τις προτάσεις Γκορμπατσώφ με βάση τις οποίες αφαιρούνταν από τον πρωθυπουργό σημαντικές εξουσίες.

Αν και έχει αποδειχθεί ότι η προπαγάνδα εναντίον του Γιέλτσιν μάλλον ανεβάζει τις μετοχές του, τον κ. Ριζώφ έτρεξαν αμέσως να υποστηρίξουν οι δυνάμεις του σοβιετικού κατεστημένου. Η υπερ-συντηρητική κοινοβουλευτική ομάδα (Σογιούζ) που ζητά την τήρηση του στρατιωτικού νόμου και το αρχιαντιδραστικό Ρωσικό ΚΚ έχρισαν τον κ. Ριζώφ υποψήφιό τους, δίνοντας μίαν άλλη διάσταση στην εκλογική αναμέτρηση: το ποσοστό που θα κερδίσει ο τώως πρωθυπουργός, θα φανερώσει την επιρροή που διατηρούν στην Ρωσία οι νοσταλγοί του παλιού αθεστώτος. Κανείς πάντως από το ΚΚ της Ρωσίας, που ζητούσε επίμονα την αναβολή των εκλογών, δεν τρέφει αυταπάτες για την τελική έκβαση της αναμέτρησης. Απουσία «επιστημολογίας» μια συντηρητική κομμουνιστική ημερίδα αναγκαζόταν να καταφύγει στα στρα προκειμένου να αποδείξει την υπεροχή του κ. Ριζώφ επί του Γιέλτσιν. Το ζώδιο του τελευταίου δείχνει μια προσωπική ηττα που «αρέσκεται να ελκύει και να κολαρεύει τα πλήθη» και γίνεται «αδίστακτη» όταν συναντήσει προβλήματα. Αντίθετα, τα στρα έχουν χάρισει στον εκλεκτό του ΚΚ την αίσθηση της αρμονίας», την «μετριοπάθεια και την διάθεση αποφυγής των συγκρούσεων».

Ενας πρόεδρος κατάλληλος για τη χώρα των τρελλών

Η ημερίδα απέφυγε πάντως να παρουσιάσει το ζώδιο του τρίτου σημαντικού υποψηφίου. Ο φιλελεύθερος τώως υπουργός των Εσωτερικών Βαντίμ Μπακάτιν θα πρέπει στην αρχή να σπρώχτηκε από τον ίδιο

τον Γκορμπατσώφ να κατέβει στις εκλογές, όμως μετά την σύγκλιση του σοβιετικού προέδρου με τον Γιέλτσιν, έχει μείνει χωρίς ουσιαστική στήριξη. Κατηγορούμενος για υπερβολικά χαλαρή στάση, ο κ. Μπακάτιν έχασε τον υπουργικό θώκο το Νοέμβριο του '90, την εποχή της μεγάλης συντηρητικής αντεπίθεσης, για να επανακάμψει αργότερα ως σύμβουλος του σοβιετικού προέδρου. Εκφράζοντας την πιο μεταρρυθμιστική εκδοχή του γκορμπατσωφισμού, ο κ. Μπακάτιν κριτικάρει ανοικτά την επέμβαση του στρατού στις Βαλτικές και αρκετά άλλα συντηρητικά μέτρα, αλλά κινδυνεύει σήμερα να συντριβεί ανάμεσα στις συμπληγάδες της μεγάλης κοινωνικής σύγκρουσης που κρύβεται πίσω από την αντιπαράθεση Γιέλτσιν - Ριζώφ: οι δυνάμεις του κατεστημένου υποστηρίζουν τον τελευταίο, ενώ οι φιλελεύθεροι διανοούμενοι και οι ανερχόμενοι επιχειρηματίες έχουν οριστικά παρατήσει το γκορμπατσωφικό στρατόπεδο με τις παλινοδίες του, υπέρ του κ. Γιέλτσιν.

Ο μόνος που δεν αντιμετωπίζει παρόμοια προβλήματα είναι ο υποψήφιος των ομοφυλόφιλων και των εναλλακτικών Ρόμαν Καλίνιν. Υποστηριζόμενος από το «Απελευθερωτικό Κίνημα» και την «Ένωση Ομοφυλόφιλων και Λεσβίων της Σοβιετικής Ένωσης», ο κ. Καλίνιν αποτελεί μια σοβιετική έκδοση του ιταλού ριζοσπάστη Πανέλα: αποποινικοποίηση της χρήσης ναρκωτικών, προστασία των ομοφυλόφιλων και των κάθε είδους μειονοτήτων, και μια σειρά από «τρελλά» αιτήματα που ξεκινούν από την απαγόρευση της εργασίας στα μέλη του ΚΚ και φτάνουν μέχρι την ...πώληση του οπλισμού του Κόκκινου Στρατού στον Σαντάμ Χουσεΐν.

Χαρακτηριστικό για την σταδιακή απελευθέρωση της σοβιετικής κοινωνίας από έναν αβάσταχτο συντηρητισμό, το «φαινόμενο Καλίνιν» δεν παύει να υπογραμμίζει τις τεράστιες αντιφάσεις της Σοβιετικής Ένωσης: κοινοβουλευτικές αναμετρήσεις δυτικού τύπου στο φόντο μιας βαθύτατης εθνικής και οικονομικής κρίσης που κινδυνεύει να πάρει εκρηκτικές διαστάσεις το ερχόμενο φθινόπωρο. Εξαιρετικά εύστοχο το κεντρικό προεκλογικό σύνθημα του κ. Καλίνιν καλεί «για έναν πρόεδρο κατάλληλο για τη χώρα των τρελλών».

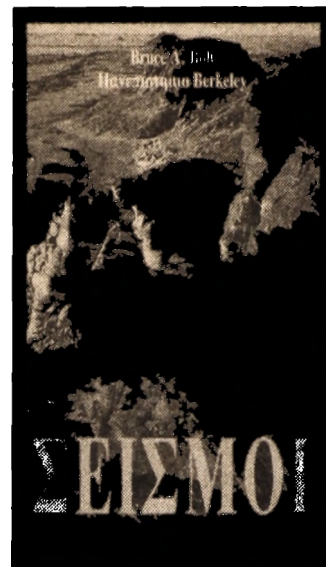
Μόλις κυκλοφόρησε

Bruce A. Bolt

Πανεπιστήμιο Berkeley, California

Σεισμοί

Μετάφραση-Επιμέλεια-Πρόλογος:
Ελένη Ιωαννίδου, Δρ. Σεισμολογίας

- Ένα βιβλίο που με τα 12 κεφάλαιά του, τα παραρτήματά του, την πλούσια εικονογράφησή του, απαντάει σ' όλα τα ερωτήματα που σχετίζονται με ένα τόσο κρίσιμο θέμα. Η έκδοσή του στα ρωσικά, τα κινέζικα, τα ιταλικά, τα γαλλικά, τα ισπανικά και τα γερμανικά, χαιρέτισθηκε με ενθουσιασμό για την πληρότητα και την απλότητα της γραφής.
- Μπορούν οι σεισμολόγοι να προβλέψουν τον χρόνο και το επίκεντρο των σεισμών;
- Μπορούν οι μηχανικοί να σχεδιάσουν αντισεισμικές κατασκευές;
- Πώς οργανώνεται η αντίδραση της πολιτείας μετά τον σεισμό και ποιες οι καλύτερες μέθοδοι διάσωσης;
- Πώς χρησιμοποιούνται οι «τεχνητοί σεισμοί» στην εξερεύνηση και τη μελέτη του εσωτερικού της γης;

Τα παραπάνω και πολλά άλλα ερωτήματα απαντώνται από τον Bruce A. Bolt, τα οποία συνδυάζονται με την περιγραφή και απαρίθμηση όλων των καταστρεπτικών σεισμών της ανθρωπίνης ιστορίας, ενώ ταυτόχρονα διατυπώνονται πρακτικές συμβουλές, πώς να προφυλάξουμε τα σχολεία, τα νοσοκομεία και τα σπίτια μας από την καταστρεπτική μανία του Εγκέλαδου.

100 Εικόνες, σελ. 388, 2.800 δρχ.

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ τροχαλία ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ
Γριβαίων 5 (πάροδος Σκουφά 64)
106 80 Αθήνα - Τηλ. 36.46.426

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ ΓΙΑ ΤΗ ΘΕΣ/ΝΙΚΗ
Λέσχη του βιβλίου
Χρ. Οκλαλιώτης - Στ. Ζήκας
Καλαποθάκη 13
546 24 Θεσ/νίκη - Τηλ. 235.584

«Πεδεμόντιο των Βαλκανίων» ονομάζει την Σερβία στο περίφημο «Σχεδιάσμά» του (Νατσερτάνιε) ο Ιλία Γκαρασάνιν, εν έτει 1844. Σύμφωνα με το Σχεδιάσμα, οι νοτιοσλαβικοί λαοί και περιοχές που βρίσκονται κάτω από την Οθωμανική και Αυστροουγγρική κυριαρχία θα πρέπει να συνενωθούν γύρω από την Σερβία, ως κληρονόμοι του μεγάλου βασιλείου του Στέφανου Ντουςάν.

Η ιδέα για τη συγκρότηση ενός κράτους των νότιων σλάβων κυοφορείται από την εποχή εκείνη στους κύκλους της διανοήσης των περισσότερων από τους λαούς που συναποτελούν τη σημερινή Γιουγκοσλαβία.

Είναι σημαντικό ότι μετά το συνέδριο του Βερολίνου (1878) η Σερβία εξαρτάται σε

σημαντικό βαθμό από την Αυστρο-ουγγαρία, θεωρώντας παράλληλα το Βελιγράδι ως κέντρο του «σερβισμού».

Η κυβέρνηση του Νικόλα Πάσιτς εκδίδει στις 7 Δεκεμβρίου 1914 την Διακήρυξη του Νις με την οποία γνωστοποιεί ότι κύριο στόχο για την συμμετοχή της στον επερχόμενο πόλεμο αποτελεί η «απελευθέρωση

και η συνένωση των Σέρβων, Κροατών και Σλοβένων».

Η Νοτιο-σλαβική Επιτροπή που ιδρύθηκε το Σεπτέμβριο του 1914 στην Ιταλία περιλαμβάνει στο πολιτικό της πρόγραμμα την απόσχιση των νοτιο-σλαβικών επαρχιών της Αυστροουγγαρίας και τη συνένωσή τους με την Σερβία και το Μαυροβούνιο και αποδέχεται την ιδέα του «γιουγκοσλαβισμού» ως βασική προϋπόθεση για τη συγκρότηση ενιαίου γιουγκοσλαβικού κράτους.

Παράλληλα εμφανίζονται μία σειρά αντιθέσεις ανάμεσα στην Επιτροπή και την σερβική κυβέρνηση κυρίως σε ό,τι αφορά την εσωτερική διάρθρωση και τον τρόπο ίδρυσης του νέου κράτους. Η επιτροπή προβάλλει την «συνένωση» ενώ η σερβική κυβέρνηση επιδιώκει την «προσχώρηση».

Μάλιστα, οι επιδιώξεις αυτές καθίστανται σαφείς στον Φράνιο Σουπίλο όταν μεταβαίνει στο Νις και συναντιέται με τον Πάσιτς και τον βασιλιά Αλέξανδρο. Εκεί διαπιστώνει ότι η σερβική κυβέρνηση δεν προτίθεται να παραιτηθεί από τις επιδιώξεις της για την «προσχώρηση» της Σλοβενίας, Κροατίας, Βοϊβοντινας και Μαυροβουνίου στην Σερβία. Τα μέλη της Επιτροπής καταβάλουν προσπάθειες να συνδεθούν με τη Ρωσία, Αγγλία, Γαλλία και ΗΠΑ προκειμένου να αναγνωρισθούν ως πολιτικοί εκπρόσωποι των νοτιο-σλαβικών πληθυσμών της Αυστροουγγαρίας καθώς και ως ισότιμος εταίρος της σερβικής κυβέρνησης στη συγκρότηση του ενιαίου κράτους. Η Επιτροπή αποδέχεται, ωστόσο, να μετατεθεί για αργότερα η επίλυση του ζητήματος που αφορά την κρατική διάρθρωση. Ένθερμα θιασώτης αυτής της θέσης εμφανίζεται πρόεδρος της επιτροπής Α. Τρούμπιτς, ενώ η ομάδα Σουπίλο διαφωνεί και αποχωρεί από την επιτροπή. Σύνθημά της είναι «*Η Γιουγκοσλαβία ή τίποτε*».

Μία διαφορετική ιδέα αρχίζει όμως να επικρατεί. Τον Μάιο του 1917 η κοινοβουλευτική ομάδα των Σλοβένων, Κροατών και Σέρβων στη Βουλή της Βιέννης υποστηρίζει την επίλυση του προβλήματος στο πλαίσιο της Αυστροουγγαρίας στη βάση «*μόσπονδης*» ή «*αυτόνομης*» λύσης. Την ιδέα υποστηρίζουν ανεπιφύλακτα οι καθολικοί κύκλοι. Ο ηγέτης του Σλοβενικού Λαϊκού Κόμματος διαβάζοντας στη Βουλή

του νοτιοσλαβικού μοντέλου

του Νίκου Χίου

διακήρυξη επιχειρεί να αντιπαραθέσει την ιδέα του «τριπολισμού» (τριαλίζεμ) στην προοπτική του «ενιαίου γιουγκοσλαβικού κράτους». Ο τριπολισμός συνιστά ρεύμα στην Αυστροουγγαρία το οποίο επιδιώκει την ανασυγκρότησή της, ώστε από κοινού με την Βιέννη και την Βουδαπέστη να δημιουργηθεί και ένα *τρίτο σλαβικό κέντρο*.

Ενόψει αυτών των εξελίξεων η σερβική κυβέρνηση αποφασίζει να επιδείξει υποχωρητικότητα. Στις 20 Ιουλίου 1917 οι Πάσιτς και Τρούμπιτς συναντώνται στην Κέρκυρα όπου και υπογράφουν κοινή διακήρυξη η οποία προβλέπει ότι «το κράτος των Σέρβων, Κροατών και Σλοβένων, που είναι γνωστοί ως νοτιοσλάβοι ή γιουγκοσλάβοι, θα είναι ελεύθερο, ανεξάρτητο βασίλειο με κοινό έδαφος και υπηκοότητα». Προβλέπεται επίσης ότι το πολίτευμα θα είναι «συνταγματική, δημοκρατική και κοινοβουλευτική Μοναρχία με επικεφαλής τη δυναστεία των Καραγεόργεβιτς».

Θέτει τους τρεις λαούς σε ισότιμη βάση προβλέποντας την ταυτόσημη χρήση σημαιών, εθνικών εμβλημάτων, λαϊκών ονομάτων καθώς και των δύο γραφών —κυριλικής και λατινικής.

Πλην όμως η σερβική κυβέρνηση αναμένει με την πρώτη ευκαιρία να προβεί στην αναθεώρηση της συμφωνίας, και ο Ν. Πάσιτς δηλώνει το 1918 ότι η υπογραφή της διακή-

ρυξης συνιστά «τακτική χειρονομία» η οποία σε τίποτα δεν τον δεσμεύει.

Βασικό σημείο διαφοράς παραμένει επίσης το εδαφικό καθώς η Επιτροπή επιθυμεί την διεύρυνση προς την Αδριατική και η σερβική κυβέρνηση τόσο προς την Αδριατική όσο και προς το Αιγαίο δίνοντας μία πρώτη γεύση της έγερσης του «Μακεδονικού».

Οι ρίζες της εθνικής συνείδησης των Κροατών

Με βάση την ουγγρο-κροατική συμφωνία του 1868 η Κροατία και η Σλαβονία αποτελούν Βασίλειο το οποίο συναποτελεί από κοινού με την Ουγγαρία κράτος. Η συμφωνία προβλέπει αυτόνομη διοίκηση, εκλογή αντιπροσωπευτικού οργάνου και εγγυάται τη χρήση της γλώσσας, σημαίας και θυρεού. Κατά αυτόν τον τρόπο η κρατική παράδοση, ο καθολικισμός οι στενές επαφές με την κεντρική και την δυτική Ευρώπη καθώς και η συγκριτικά ταχεία κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη συμβάλλουν στην διαμόρφωση κροατικού και σλοβενικού έθνους.

Όμως μεγαλοϊδεατικές αντιλήψεις επικρατούν και σε κύκλους της κροατικής αστικής τάξης οι οποίοι, βασιζόμενοι στο δικαίωμα που πηγάζει από την ιστορική και κρατική τους παράδοση και αναπτύσσοντας την ιδέα του «ιλλυρισμού», θεμελιώνουν τις

Μετά το Συνέδριο του Βερολίνου υπό την Οθωμανική αυτοκρατορία παραμένουν περιοχές της Βαλκανικής όπου κατοικούν Έλληνες, Βούλγαροι, Σέρβοι και Αλβανοί. Υπό την Αυστροουγγαρία παραμένει το μεγαλύτερο τμήμα του δυτικού ήμισυ της χερσονήσου όπου κατοικούν Σλοβένοι, Κροάτες και Σέρβοι. Η Βοσνία και η Ερζεγοβίνη αποκτούν ειδικό καθεστώς στο πλαίσιο της Αυστρο-ουγγαρίας

θέσεις για τη συγκρότηση της Μεγάλης Κροατίας. Σύμφωνα λοιπόν με αυτές τις απόψεις η Μεγάλη Κροατία —εκτός των αμιγώς κροατικών εδαφών— θα πρέπει να περιλαμβάνει στα όριά της την Σλοβενία και την Βοσνία και Ερζεγοβίνη. Ο ιδρυτής και ηγέτης του μεγαλύτερου κροατικού κόμματος Άντε Στάρτσεβιτς θα ισχυρισθεί ότι στο «σύνολο του πληθυσμού από τον Δούναβη έως την Αδριατική και από την Μακεδονία έως την Γερμανία υπάρχει μόνο μία εθνότητα, μόνον μία πατρίδα, μόνον μία ζωή —η κροατική» καθώς και ότι «στην Σερβία ζει το πιο ευγενές τμήμα του κροατικού λαού».

Η ίδρυση του «Βασιλείου Σέρβων, Κροατών, Σλοβένων»

Καθώς στις 4 Οκτωβρίου 1918 η Αυστροουγγαρία προτείνει στην Αντάντ την έναρξη συνομιλιών, στις 5-6 Οκτωβρίου συνέρχονται στο Ζάγκρεμπ εκπρόσωποι από όλες τις νοτιο-σλαβικές περιοχές της αυτοκρατορίας των Αψβούργων. Κυρίαρχο ρόλο διαδραματίζουν οι Α. Κόροσετς και Σβ. Πριμπίτσεβιτς.

Στις 29 Οκτωβρίου η Συνέλευση της Κροατίας θα διακόψει τις κάθε είδους σχέ-

Κροάτες μπλοκάρουν άρματα μάχης του ομοσπονδιακού στρατού.

Η ηγεσία των
«Ουστάσι»
χαιρετά
χιτλερικά τα
ναζιστικά
στρατεύματα το
1941 στο
Ζάγκρεμπ.

σεις με την Αυτοκρατορία και θα προχωρήσει στην ανακήρυξη ξεχωριστού κράτους Σλοβένων, Κροατών και Σέρβων στις νοτιο-σλαβικές περιοχές της Αυστρο-ουγγαρίας. Πρόκειται για την εκτέλεση της πρώτης φάσης του προγράμματος της Επιτροπής. Η δεύτερη φάση —που περιλαμβάνει τη συνένωση με την Σερβία και το Μαυροβούνιο— θα υλοποιηθεί την 1η Δεκεμβρίου 1918. Επίσημη ονομασία του νέου κράτους θα είναι «Βασίλειο των Σέρβων, Κροατών και Σλοβένων».

Η Ένωση θα πραγματοποιηθεί στη βάση του «κεντρισμού» και θα διασφαλισθεί με μία σειρά νομοθετικές ρυθμίσεις. Ο «κεντρισμός» θα έχει ως ιδεολογική βάση την «εθνική ομοιογένεια» και θα αποτελεί το κυρίαρχο ρεύμα που θα διαπνέει την πολιτική των σέρβων ιθυνόντων. Στον αντίποδα βρίσκεται το ρεύμα του «φεντεραλισμού», το οποίο ως βάση αποδέχεται την «πολυεθνικότητα» του νέου κράτους. Τα δύο αυτά ρεύματα βρίσκονται στο επίκεντρο των συγκρούσεων. Παράλληλα όμως εκδηλώνονται και με διάφορες παραλλαγές. Το «Ριζοσπαστικό κόμμα» του Νικόλα Πάσιτς αναγνωρίζει την «πολυεθνικότητα» της Γιουγκοσλαβίας αλλά τάσσεται υπέρ του κεντρισμού ως σύστημα διάρθρωσης του νέου κράτους. Το Ανεξάρτητο Δημοκρατικό Κόμμα του Πριμπίτσεβιτς πιστεύει το ακριβώς αντίθετο και από το 1927 επιδιώκει την ομοσπονδιακή ανασυγκρότηση μέσω της εθνικής ομοιογένειας.

Η προσωρινή Λαϊκή Αντιπροσωπεία θα συγχληθεί την 1.3.1919 με την συντριπτική

πλειοψηφία των αντιπροσώπων να είναι διορισμένοι από την κυβέρνηση, μετατρεπόμενοι κατ' αυτόν τον τρόπο σε όργανο υλοποίησης του κεντρισμού και της μεγαλο-σερβικής ηγεμονίας. Προορισμός του Σώματος αυτού είναι η διεξαγωγή εκλογών για την Συντακτική Λαϊκή Βουλή η οποία θα επεξεργασθεί το νέο Σύνταγμα.

Μετά από πολλές αντιθέσεις και με την απουσία των βουλευτών της Κροατίας καθώς και των κομμουνιστών το νέο Σύνταγμα θα επικυρωθεί στις 28 Ιουνίου 1921. Το κράτος ανακηρύσσεται σε «κληρονομική συνταγματική Μοναρχία» και το μεγαλύτερο μέρος των εξουσιών περνά στα χέρια του βασιλιά, ο οποίος και καθιερώνεται ως «πρώτος συνταγματικός παράγοντας του κράτους».

Η σερβική κυριαρχία

Στις 18 Μαΐου 1923 θα διεξαχθούν βουλευτικές εκλογές στις οποίες το Αγροτικό Κόμμα της Κροατίας λαμβάνοντας 500.000 ψήφους και 70 έδρες θα καταλάβει την δεύτερη θέση μετά το Ριζοσπαστικό Κόμμα του πρωθυπουργού Ν. Πάσιτς. Εναντίον του κεντρισμού αλλά και του καθεστώτος του Βελιγραδίου θα ταχθεί και ο Σβ. Πριμπίτσεβιτς (Σέρβος) συσπειρώνοντας οπαδούς και εντός του Ανεξάρτητου Δημοκρατικού Κόμματος. Συγκροτείται ο «Αγροτικός - Δημοκρατικός Συνασπισμός» θέτοντας ως στόχο την αναθεώρηση του Συντάγματος.

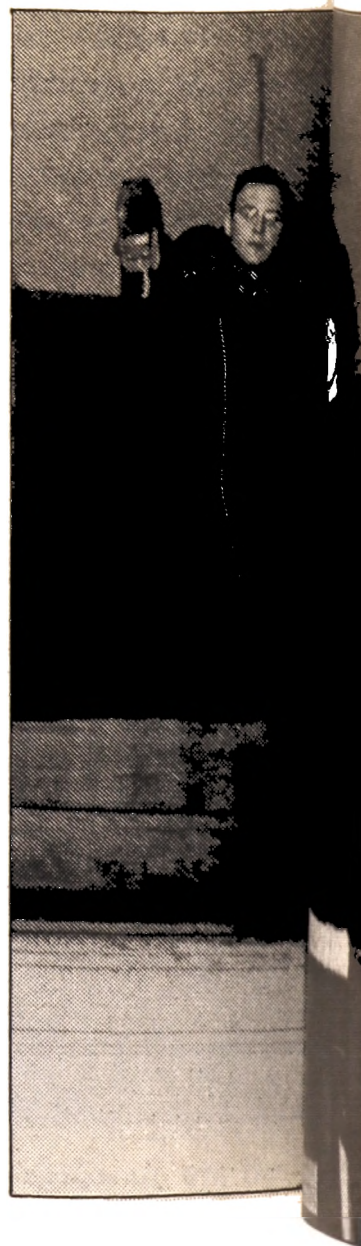
Το κροατικό ζήτημα θα βρεθεί στο επίκεντρο της πολιτικής διαμάχης. Οι Κροά-

τες, με εξαίρεση τους «Ουστάσι» δεν θέτουν θέμα απόσχισής από το Βασίλειο, αλλά επιδιώκουν το μετασχηματισμό του κράτους στη βάση της «αυτονομίας», της «ομοσπονδίας» ή της «συνομοσπονδίας» και τον περιορισμό της κυριαρχίας των Σέρβων.

Η κυριαρχία των Σέρβων διαπερνά και το σύνολο των δραστηριοτήτων του νέου κράτους σε όλη τη διάρκεια του μεσοπολέμου. Με βάση την απογραφή του 1921 αν και οι Σέρβοι αποτελούν το 22,09% του συνολικού πληθυσμού, κατέχουν την πλειοψηφία των βουλευτικών εδρών, ενώ την πρωθυπουργία αναλαμβάνουν συνεχώς πολιτικοί σερβικής καταγωγής. Επίσης το 1926 από τους 339 νομάρχες το 62% είναι Σέρβοι, ενώ οι νομοί στη Σερβία είναι 97. Τέλος, το 1937 από τους 165 εν ενεργεία στρατηγούς 2 είναι Κροάτες, 2 Σλοβένοι, 2 Μαυροβούνιοι και οι υπόλοιποι Σέρβοι.

Δέκα ακριβώς χρόνια μετά την ίδρυση του Βασιλείου η κρίση θα κορυφωθεί. Οι ιθύνοντες κύκλοι στο Βελιγράδι εξετάζουν δύο λύσεις. Το περιεχόμενο της πρώτης έχει σχέση με τον «ακρωτηριασμό» και προβλέπει την αποχώρηση ή εκδίωξη της Σλοβενίας και της Κροατίας και την μετονομασία του υπόλοιπου τμήματος σε Μεγάλη Σερβία. Η λύση αυτή συναντά την αντίδραση της κοινής γνώμης τόσο στην Σερβία όσο

Ο Ντράζα
Μιχάιλοβιτς
ενώπιον του
στρατοδικείου το
οποίο τον
καταδίκασε σε
θάνατο για
«εσχάτη
προδοσία».

και στην Κροατία. Η δεύτερη εκδοχή προβλέπει τη λύση της δικτατορίας, η οποία και θα επικτατήσει.

Η δικτατορία

Στις 6 Ιανουαρίου 1929 ο βασιλιάς Αλέξανδρος εγκαθιδρύει δικτατορικό καθεστώς διορίζοντας μία κυβέρνηση - μαριονέτα υπό τον στρατηγό Πέτερ Ζίβκοβιτς. Καταργείται το Σύνταγμα, διαλύεται η Βουλή και απαγορεύεται η λειτουργία των πολιτικών κομμάτων. Αποσύρεται επίσης η συμβιβαστική φόρμουλα που είχε διατυπωθεί στο Σύνταγμα για το εθνικό ζήτημα και προέβλεπε την αρχή «τρεις φυλές ενός και του αυτού λαού». Η αρχή αυτή αντικαθίσταται με την διατύπωση «ένας λαός, ένα κράτος, ένας βασιλιάς». Τελικά η χώρα μετονομάζεται σε Γιουγκοσλαβία.

Ο πολιτικός φορέας που θα φέρει σε πέρας όλες αυτές τις νέες «ρυθμίσεις» είναι το Γιουγκοσλαβικό Εθνικό Κόμμα το οποίο θα ιδρυθεί ύστερα από προτροπή του βασιλιά. Το πολιτικό του πρόγραμμα περιστρέφεται κυρίως γύρω από την υλοποίηση των αρχών του «γιουγκοσλαβισμού» και του «κεντρισμού».

Οι «Ουστάσι»

Ωστόσο, η χρίση με άξονα το εθνικό ζή-

τημα ανακυκλώνεται συνεχώς. Στις επιλογές του καθεστώτος του Βελιγραδίου εναντιώνονται πλέον η συνασπισμένη αντιπολίτευση των Βλ. Μάτσεκ, Α. Τρούμπιτς και Σβ. Πριμπίτσεβιτς, ενώ τις ιδέες του «φεντεραλισμού» ασπάζεται και ο Α. Κόροσετς. Αντιδρούν επίσης το κομμουνιστικό κίνημα και οι εθνικιστικές Κροάτες «Ουστάσι».

Τον Φεβρουάριο του 1939 ανέρχεται στην εξουσία η κυβέρνηση του Ντ. Τσβετκόβιτς και θέτει ως άμεση προτεραιότητα την επίλυση του κροατικού ζητήματος. Διεξάγει διαπραγματεύσεις με το Αγροτικό Κόμμα της Κροατίας που έχουν ως αποτέλεσμα την επίτευξη συμφωνίας για την δημιουργία αυτόνομης Κροατικής επαρχίας και την συγκρότηση κυβέρνησης Τσβετκόβιτς - Μάτσεκ. Κατά αυτόν τον τρόπο οι Κροάτες αποκτούν πρόσβαση στην κεντρική εξουσία και το καθεστώς διευρύνει την βάση της αποδοχής του.

Παράλληλα την εποχή αυτή η Γερμανία και η Ιταλία υποθάλπουν τις κινήσεις για την δημιουργία ανεξάρτητου κροατικού κράτους ενισχύοντας την δράση των «Ουστάσι». Πρόκειται για εθνικιστική - φασιστική οργάνωση που δραστηριοποιείται από το 1931 με επικεφαλής τον Άντε Πάβελιτς. Οι «Ουστάσι» στρατοπεδεύουν κυρίως στην Ιταλία και την Ουγγαρία από όπου και εξορμούν στην Κροατία ενισχύοντας το αποσχιστικό κίνημα. Την μεγαλύτερη δράση αναπτύσσουν κατά την διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου προβαίνοντας σε θηριωδίες και δολοφονώντας εκατοντάδες χιλιάδες Σέρβους.

Ο πρώτος διαμελισμός

Στις 6 Απριλίου 1941 οι δυνάμεις του Άξονα εισβάλλουν στην Γιουγκοσλαβία. Η κυβέρνηση Σίμοβιτς και ο βασιλιάς Πέτρος Β' διαφεύγουν στο εξωτερικό. Η Κροατία, συμπεριλαμβανομένης της Βοσνίας, της Δαλματίας και της Ερζεγοβίνης, ανακηρύσσεται ανεξάρτητο κράτος με ηγέτη τον Άντε Πάβελιτς. Η Σερβία —μείον του Κοσσυφοπεδίου που παραχωρήθηκε στην Αλβανία και της σερβικής Μακεδονίας που δόθηκε στην Βουλγαρία— αποτέλεσε ξεχωριστό κράτος υπό άμεση γερμανική διοίκηση. Επίσης η Βόρεια Σλοβενία προσαρτάται από το Γ' Ράιχ και η νότια καταλαμβάνεται από ιταλικά στρατεύματα. Εδαφικά τμήματα καταλαμβάνει και η Ουγγαρία.

Σε όλη την περίοδο της κατοχής οι εθνικιστικές συγκρούσεις θα συνεχισθούν αλλά

ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΔΗΜΗΤΡΗ ΓΙΑΚΟΥ
ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

CLAUDE MOSSÉ
Η ΓΥΝΑΙΚΑ
ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ

Ε Κ Δ Ο Σ Ε Ι Σ
ΔΗΜ. Ν. ΠΑΠΑΔΗΜΑ
Ιπποκράτους 8, τηλ. 36.27.318

Γραφτείτε
συνδρομητές
στο ANTI

Παρτιζάνοι
επιτελείς υπό τα
βλέμματα των
Τσώρτσιλ.
Στάλιν και
Ρούσβελτ.

και θα κλιμακωθούν. Στο ανεξάρτητο κροατικό κράτος ο σερβικός πληθυσμός υπόκειται σε άνευ προηγουμένου βίαιη εξόντωση τόσο σε έκταση όσο και σε σκληρότητα. Στη Βοσνία και την Ερζεγοβίνη οι έριδες αναπτύσσονται πλέον μεταξύ μουσουλμάνων, ορθοδόξων και καθολικών, ενώ διώξεις υπόκεινται και οι Σέρβοι στην περιοχή Μπανάτ από τις ουγγρικές αρχές. Παρόμοια είναι η κατάσταση και στην περιοχή της σερβικής Μακεδονίας.

Οι «Τσέτνικ»

Μετά τη συνθηκολόγηση του γιουγκοσλαβικού στρατού (17.4.1941) αρκετοί αξιωματικοί και στρατιώτες κατέφυγαν στα βουνά όπου και συγκρότησαν ένοπλες ομάδες αντίστασης. Οι ομάδες αυτές είναι γνωστές ως «Τσέτνικ». Αρχηγός τους υπήρξε ο συνταγματάρχης Ντράζα Μιχάηλοβιτς τον οποίο ο βασιλιάς Πέτρος προβίβασε σε στρατηγό και τον διόρισε «υπουργό των στρατιωτικών» της εξόριστης κυβέρνησης και «αρχιστράτηγο των βασιλικών στρατευμάτων» στην Γιουγκοσλαβία.

Ο Μιχάηλοβιτς πεπεισμένος ότι ο Άξονας θα καταρρεύσει σύντομα και αναμένον-

τας την επέλαση των συμμάχων εθεώρησε ότι οι παρτιζάνοι του Τίτο ήταν περισσότερο επικίνδυνοι για την χώρα του από ό,τι οι Γερμανοί και οι Ιταλοί. Έτσι, τον Σεπτέμβριο του 1941 ο Μιχάηλοβιτς προχωρεί σε μυστική συμφωνία με την κυβέρνηση Νέντιτς για κοινό αγώνα εναντίον των παρτιζάνων. Στη συνέχεια θα συμμετάσχει σε στρατιωτικές επιχειρήσεις ιταλικών και γερμανικών στρατιωτικών μονάδων εναντίον των παρτιζάνων.

Η εκκόλαψη της τιτοϊκής Γιουγκοσλαβίας

Ο προσανατολισμός αυτός των «Τσέτνικ» παρέχει τη δυνατότητα στο Κομμουνιστικό κόμμα, το οποίο ηγείται του «λαϊκού - απελευθερωτικού κινήματος» να λάβει πιο ανοιχτές θέσεις στα θέματα της μελλοντικής κοινωνικο-οικονομικής διάρθρωσης της Γιουγκοσλαβίας αλλά και γύρω από τον τρόπο επίλυσης του εθνικού ζητήματος.

Στις 26 Σεπτεμβρίου 1941 στο χωριό Στολίτσε (δυτική Σερβία) το Π.Γ. του Κ.Κ.Γ. θα συγκαλέσει τους εκπροσώπους των επιτελείων των ανταρτικών μονάδων από τις Σερβία, Κροατία, Σλοβενία, Βοσ-

νία και Ερζεγοβίνη. Στη σύσκεψη αυτή θα αποφασισθεί η αναβάθμιση του Γενικού Επιτελείου του Λαϊκού Απελευθερωτικού Στρατού σε Ανώτατο Επιτελείο και η δημιουργία Γενικών Επιτελείων στις 5 περιοχές. Έτσι, οι περιοχές αυτές αποκτούν πλέον εθνικές στρατιωτικές ηγεσίες, γεγονός το οποίο εκτός από στρατιωτική έχει και πολιτική σημασία, εφόσον με αυτό τον τρόπο γεννάται το πλαίσιο της μελλοντικής ομοσπονδίας.

Πολιτική επικύρωση αυτής της επιλογής θα αποτελέσει η πρώτη Σύνοδος του ΑΥΝΟ, η οποία θα πραγματοποιηθεί στις 27 Νοεμβρίου 1942 στην πόλη Μπίχατς. Στις 29 Νοεμβρίου 1945 η Συντακτική Συνέλευση θα καταργήσει το θεσμό της Μοναρχίας και στις 31 Ιανουαρίου του επόμενου έτους θα ανακηρύξει την χώρα σε Ομοσπονδιακή Λαϊκή Δημοκρατία. Βάση του νέου κράτους είναι η Ομοσπονδία η οποία αποτελείται από έξι Δημοκρατίες —Σερβία, Κροατία, Σλοβενία, Βοσνία - Ερζεγοβίνη, Μακεδονία και Μαυροβούνιο, καθώς και από δύο αυτόνομες επαρχίες, Κοσσυφοπέδιο και Βοϊβοδίνη.

Το κροατικό πρόβλημα θα έλθει και πάλι στην επιφάνεια στις αρχές της δεκαετίας του '70, οπότε με πρωτοβουλία του Τίτο πραγματοποιούνται μία σειρά τροποποιήσεις της Συντάγματος οι οποίες παρέχουν περισσότερα δικαιώματα στις Δημοκρατίες.

Με τον θάνατο όμως του Τίτο θα αρχίσουν σιγά-σιγά και η αποσύνθεση του μοντέλου που εμπνεύστηκε και εφάρμοσε στη χώρα του...

ΞΕΚΙΝΑΜΕ ΤΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ ΜΕ ΒΙΒΛΙΑ από τις ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ

**ΓΙΑ ΜΙΚΡΑ ΠΑΙΔΙΑ
ΜΕΧΡΙ 10 ΕΤΩΝ (ΔΙΑΦΟΡΑ)**

Λ. Πέτροβιτς-Ανδρουσοπούλου
ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΜΕ ΤΟΥΣ 12 ΜΗΝΕΣ (4 τίτλοι)

**Ο ΜΠΑΜΠΑΡ ΣΤΟ ΑΓΡΟΚΤΗΜΑ
Ο ΜΠΑΜΠΑΡ ΣΤΟ ΠΑΝΗΓΥΡΙ**

Ντομιτίγ ντε Πρεσσανσέ
**ΜΙΑ ΞΥΛΙΑ ΓΙΑ ΤΗ ΝΑΦΤΑΛΙΝΗ
ΤΟ ΜΙΚΡΟΒΙΟ
ΝΑΦΤΑΛΙΝΗ**

ΘΑ ΤΟ ΠΩ ΣΤΗ ΜΑΜΑ ΜΟΥ

*Άντα Γανώση
(Κείμενα Αργυρώ Κοκορέλη)*
Ο ΣΙ ΚΑΙ Ο ΜΠΟ

**ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ
ΑΠΟ 9 ΕΤΩΝ ΚΑΙ ΠΑΝΩ**

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Ντιμίτερ Ινκιόφ
**Ο ΜΙΚΡΟΣ ΚΥΝΗΓΟΣ
Η ΜΥΡΤΩ ΚΑΙ Ο ΛΗΣΤΑΡΧΟΣ ΚΑΡΑΜΠΟΥΜ**

Ε. Μαντέλου
Η ΠΕΡΠΙΕΤΕΙΑ ΤΗΣ ΠΕΡΠΙΕΤΕΙΑΣ

Ε. Τσιάλτα
Η ΓΙΑΓΙΑ ΜΟΥ Η ΜΑΓΙΣΣΑ

Κ. Σφαέλλου
ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΑΤΕΡΑ

Ζωρζ Σαρή
**ΤΑ ΧΕΓΙΑ
ΤΟ ΠΑΡΑΡΑΔΙΑΣΜΑ
ΚΡΙΜΑ ΚΙ ΑΔΙΚΟ**

Λ. Πέτροβιτς-Ανδρουσοπούλου
**ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΛΛΗ ΠΑΤΡΙΔΑ
ΣΠΙΤΙ ΓΙΑ ΠΕΝΤΕ
Ο ΜΙΚΡΟΣ ΑΔΕΛΦΟΣ
ΣΤΟ ΤΣΙΜΕΝΤΕΝΙΟ ΔΑΣΟΣ
ΛΑΘΟΣ, ΚΥΡΙΕ ΝΟΪΤΚΕΡ**

Μ. Λοϊζου
Η ΟΝΕΙΡΩ

Μαρία Γκρίπε
ΛΟΕΛΛΑ, Η ΚΟΡΗ ΤΟΥ ΜΠΑΜΠΑ ΜΠΕΡΤΑ

Μισέλ Τουρνιέ
Ο ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣ Ή Η ΠΡΩΤΟΓΟΝΗ ΖΩΗ

Γ. Γρηγοριάδου-Σουρέλη
**ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΧΩΡΙΣ ΚΑΝΟΝΕΣ
ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΟ ΤΕΡΜΑ
ΕΜΕΝΑ ΜΕ ΝΟΙΑΖΕΙ
Ο ΜΙΚΡΟΣ ΜΠΟΥΡΛΟΤΙΕΡΗΣ**

Λίτσα Ψαραύτη
**ΤΟ ΔΠΛΟ ΤΑΞΙΔΙ
ΤΟ ΑΙΝΙΓΜΑ ΤΗΣ ΠΕΤΡΙΝΗΣ ΓΕΝΕΙΑΔΑΣ
ΤΟ ΑΥΤΟ ΤΗΣ ΕΧΙΔΝΑΣ**

Μαρία Αβρααμίδου
ΓΡΑΜΜΑ ΣΤΟ ΜΟΝΑΧΙΚΟ ΑΔΕΛΦΟ ΜΟΥ

Μ. Κοντολέων
ΤΟ 33

Ηρώ Παπαμόσχου
ΤΟ ΠΕΤΡΙΝΟ ΣΠΙΤΙ (2 τόμοι)

Ρενέ Γκιγιό
Ο ΚΥΡΙΟΣ ΤΩΝ ΕΛΕΦΑΝΤΩΝ

Ναταλία Σαλόμκο
ΑΝ ΗΜΟΥΝ ΔΑΣΚΑΛΟΣ

Peter Dickinson
ΤΟ ΕΒΔΟΜΟ ΚΟΡΑΚΙ

**ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ**

Νικητάρα 3, 106 78 Αθήνα, τηλ. 3638362 (Κεντρική διάθεση: Εμμ. Μπενάκη, Αθήνα)

ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΙΚΑ

● Με αφορμή το αφιέρωμα για τον Παπαδιαμάντη, ο Μήτσος Αλεξανδρόπουλος μας γράφει:

Στο αφιέρωμα Παπαδιαμάντη είδα μια παρατήρηση που αναφέρεται, αν διάβασα καλά, στο βιβλίο μου για τον Ντοστογιέφσκι «Ο Μεγάλος Αμαρτωλός». Ο αρθρογράφος κ. Λ. Κούσουλας διατυπώνει τη σκέψη ότι δεν πρέπει ο Ντοστογιέφσκι να προσονομάζεται μεγάλος αμαρτωλός γιατί ταυτίζεται με τους «ομολογους ήρωές του». Εγώ τον Ντοστογιέφσκι δεν τον λέω ούτε και μικρό αμαρτωλό και για λόγους αρχής δεν θα σχολίαζα κάποιες απόψεις που θα αναφέρονταν στο περιεχόμενο του βιβλίου μου. Αλλά ο αρθρογράφος μιλά για την «προσονομασία», όπως την χαρακτηρίζει, δίνοντας την ερμηνεία που κρίνει ότι πρέπει να δοθεί. Συμβαίνει όμως άλλα πράγματα να εννοούν οι δικές μου λέξεις.

1. Δεν γνωρίζω άλλους που να έχουν φέρει την έννοια «Μεγάλος Αμαρτωλός» τόσο κοντά στο ίδιο το όνομα του Ντοστογιέφσκι. Κι όμως δεν είναι προσονομασία. (Και με την ευκαιρία, μια πρόταση, αν την θέλετε, στο ANTI για τη γραφή του ονόματος που βλέπω να την καθιερώνουν σιγά σιγά τα αθηναϊκά έντυπα: Ντοστογιέφσκι. Το γιώτα μετά το γάμμα είναι απολύτως περιττό, δεν κάνει καμιά δουλειά εκεί μέσα που το καρφίτσωσαν άλλες ορθογραφικές συνήθειες και μάλιστα από μια σχολαστική αντίληψη της γραφής στο πρωτότυπο. Πάντως είναι αναμφισβήτητο ότι το γιώτα εκεί δεν δουλεύει και ή το γράφουμε έτσι, όπως προτείνεται, ή πρέπει να του κάνουμε και άλλες προσθαφαιρέσεις για να είμαστε συνεπότεροι με τις παλιές συνήθειες. Δεν είναι άλλωστε το ξένο όνομα μια δική μας λέξη να της διαφυλάξουμε την ιστορική της γραφή).

Οι τίτλοι των βιβλίων νομίζω πως μόνο μέσα από τα βιβλία διαβάζονται και ελέγχονται. Ελέγχονται μαζί με το κείμενο. Μόνο μέσα από ένα τέτοιο συσχετισμό της υπόθεσης,

που δηλώνει ο τίτλος, με την άλλη που ξετυλίγεται μέσα στο βιβλίο, ο αναγνώστης θα αντιληφθεί την ιδέα που προτείνεται από τον συγγραφέα. Και, μαζί με τα άλλα, θα δει τι γίνεται και με τον τίτλο, πού το πάει, τι μένει κι απ' αυτόν.

Από τον πρόλογο του βιβλίου μου ο αναγνώστης έχει μια πρώτη ειδοποίηση για την έννοια του τίτλου.

2. Η έκφραση «Μεγάλος Αμαρτωλός» είναι του ίδιου του Ντοστογιέφσκι και όταν κάνεις μια τέτοια χρήση των λόγων ενός άλλου (τους βάζεις τίτλο στο βιβλίο σου), σε κάποια σχέση η ιδέα σου με τη δική του πρέπει να είναι —από αυτό ξεκινάμε.

Η ιδέα του «Μεγάλου Αμαρτωλού» ήταν μια επίμονη ιδέα του Ντοστογιέφσκι, πολύ το είχε επιθυμήσει και το προσπάθησε, αλλά δεν κατόρθωσε να την πραγματοποιήσει αυτή την ιδέα σε ένα μυθιστόρημά του, που, αν το έγραφε, ο ήρώας του στο τέλος —αφού θα περνούσε τη γέενα του πυρός— δεν θα έβγαινε καθόλου αμαρτωλός. Από το βιβλίο αυτό δεν θα έβγαινε σαν ένα καταστάλαγμα ο αμαρτωλός άνθρωπος, αλλά το καταστάλαγμα θα ήταν γι' άλλη μια φορά (σε μια πλατύτερη και συγκλονιστικότερη, κατά τον συγγραφέα, έκδοση), το ίδιο παντοτινό πρόβλημα του ανθρώπου, η —σ' ετούτη τη ζωή— γέενα του πυρός.

Με αυτό το άπιαστο όνειρό του έχει σχέση κι η δική μου ιδέα για τον τίτλο, είναι μια αντιστροφή σηματοδότηση, μια καταγγελία που απαγγέλλεται και σιγά σιγά, όσο προχωρεί κι η εξέταση, βλέπουμε τι μένει, τι δε μένει.

3. Αν στον απέραντο, τόσο μπλεγμένο (και διαρκώς μπλεκόμενο) χώρο του Ντοστογιέφσκι, αισθάνθηκα κι εγώ την ανάγκη (και αρμόδιος) να κάνω μια δουλειά δική μου, να πω κάτι που να είναι δικό μου —πέρα από την εκλαίχευση, μαζί με αυτήν— είναι να τον αποχαρακτηρίζω τον Ντοστογιέφσκι, όσο φτάνει το χέρι μου. Να τον ελευθερώνω από σκλα-

βιές που άλλοι, άλλοι άνθρωποι και άλλα χρόνια, μέσα από δικά τους μπερδέματα, δικές τους πίστες, σκέψεις, αισθήματα, αρρώστιες, έχουν προσάψει και στον άνθρωπο και στο έργο του —αλλά κυρίως στον άνθρωπο, μ' αυτό καταγίνομαι στον δικό μου «Μεγάλο Αμαρτωλό». Να τον ελευθερώνω τον Ντοστογιέφσκι όχι για λόγους δικαιοσύνης ή ακόμα κι επιστημονικούς, αλλά σε μια προσπάθεια, που μου χρειάζεται εμένα του ίδιου, να τον φέρω ζωντανόν κοντά μου και ίσως και σε άλλους ανθρώπους και στα σημερινά προβλήματά μας. Προσπαθώ όμως να μην είμαι κατηγορηματικός, ούτε και λυρικός, ούτε καθόλου φιλόλογος, συνηθώ όπως το έλεγε και ο Μεγάλος Τιμώμενος στο τεύχος σου, να βλέπω το πράγμα για το οποίο μιλώ στην κίνησή του από εκεί ως εδώ, από Εκείνον σε εμένα. Ό,τι από τα πολλά δικά του έρχεται και σμίγει με το αίσθημά μου και τη σκέψη μου.

4. Την αντίληψη ότι δεν πρέπει να ταυτίζεται ο Ντοστογιέφσκι με τους ήρωές του (ότι ιδιαίτερα στον Ντοστογιέφσκι δεν πρέπει να γίνεται αυτό), την έχω αναλύσει σε ό,τι έγραφα για τον Ντοστογιέφσκι. Θα μπορούσα και να το ξαναπώ με μια λέξη συμφωνώντας και με τον αρθρογράφο, ότι δεν πρέπει να ταυτίζεται. Και πάλι όμως να διευκρινίσω τη δική μου σκέψη: εδώ έχουμε ένα πρόβλημα που μένει και σήμερα ολόζωντανο —εκεί συγκλίνουν τα μπερδέματα—, και καλύτερα να το περνά κανείς όπως περνά μέσα από μια ζωντανή σχέση ανθρώπων που ό,τι και να ανταλλάξουν μεταξύ τους (κι ασφαλώς κάτι ανταλλάσσουν) μένει ο καθένας με τον χαρακτήρα του, εγώ τουλάχιστον το θεωρώ αυτό απαραίτητο για μια καλύτερη, πιο ενεργοποιημένη κατανόηση του ανθρώπου, όπως και του συγγραφέα Ντοστογιέφσκι.

Ας σημειώσω ότι στην ταύτιση του Ντοστογιέφσκι με κάποιους ήρωές του οφείλει η βιβλιογραφία για τον ρώσο συγγραφέα μερικές μεγαλοφυείς σε-

λίδες της. Βέβαια, περισσότεροι αφορούν (κατά κανόνα) εκινους που τις έγραψαν και πό- λίγο τον ίδιο τον Ντοστογιέσκι. Πάντως είμαι κι εγώ με άλλο κόμμα. Νομίζω ότι ε- κολουθεί, ως τώρα τουλάχιστον, να προέχει η ανάγκη, αναπτυχθεί στην έρευνα όσο δυνατόν περισσότερο και κα- τερα η άλλη άποψη, τις σοβα- κουβέντες για τον Φιόντορ Ι- χαϊλοβιτς τις λένε εκείνοι, προσπαθούν να τον ελευθε- ρουν κι από τους ήρωές του μέσα από αυτόν το δρόμο να ναφέρουν τον ανεπανάληπτι- κείνον άνθρωπο ως το κρίσι- σημείο όπου τόσες φορές ε- θηκε έτοιμος για ένα άλμα, θα τον απελευθέρωνε κι από εαυτό του —ποτέ όμως μπόρεσε να το κάνει.

Ο «Μεγάλος Αμαρτωλός» του ήταν ένα τέτοιο εγχείρη- το μεγαλύτερό του —κι ο δ- μου μια υπόμνηση.

22-5

Μήτσος Αλεξανδρόπουλος

● Αλλά στο αφιέρωμα γι- τον Παπαδιαμάντη, αναφέρεται με τον δικό τ- τρόπο και ο τακτικός αλληλογράφος και έκτακ- φίλος. Τάσος Γιούλας:

Αγαπητό «ANTI»!

Σημειώνω δύο παραλήψεις παρέκαμψε το αφιέρωμα χ- την παραμικρή αναφορά. λέξη έξι γράμματα: «κασι- Ο Ηλ. Παπαδημητρακό- λος, μας ενημέρωσε, για που δεν γνώριζα. Ανδρέας Ι- καβίτσας και Αλέξανδρος πα- διαμάντης γνωρίζονταν ταξύ τους και σύγχρονοι πρώτος (ΛΟΓΙΑ ΤΗΣ Ι- ΡΗΣ) ήξερε μόνο «κασέρι- Παπαδιαμάντης γνώριζε «κασέρι» και «κασκαβάλι- ραβικά! Ο ένας ήταν π- γλωσσος με τρομερό μετο- στικό έργο και ο Καρκαβ- χειρίζονταν αποκλειστικά την ελληνική γλώσσα. Σί- οι συγγραφείς μας κατέχε- στω και «τσάτρα-πάτρα» λ- χίστον μια ξένη γλώσσα...με φιλικά χαιρετίσ-

Τάσος Γι

ΑΝΤΩΝΗΣ ΦΩΣΤΙΕΡΗΣ

ΘΑΝΑΣΗΣ Θ. ΝΙΑΡΧΟΣ

ΣΕ ΔΕΥΤΕΡΟ ΠΡΟΣΩΠΟ

ΣΥΝΟΜΙΛΙΕΣ ΜΕ 50 ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΕΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

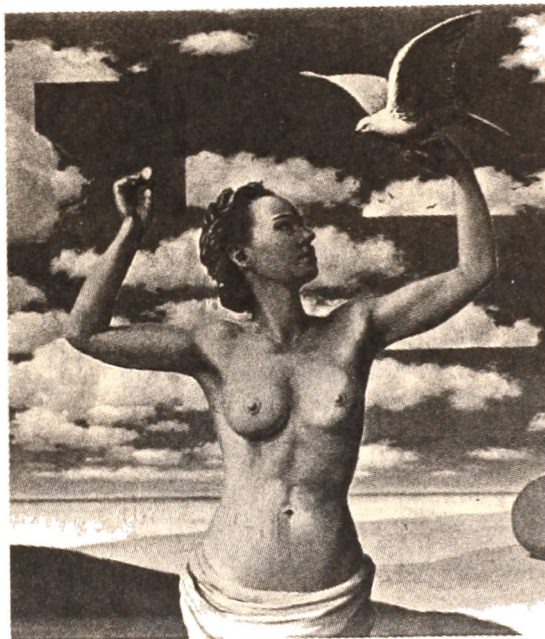

Θῆ λέξη

ἐλληνική καί ξένη λογοτεχνία

ΜΩΡΙΣ ΜΑΙΤΕΡΛΙΝΚ: Εἰσαγωγή σέ μιά ψυχολογία τῶν ὀνείρων
ΑΝΡΙ ΜΙΣΩ (μετ. Στέλιος Λύτρας): "Εἷς πλῆθος μέσα ἀπ' τό σκοτάδι * Κινήσεις
ΖΩΡΖ ΣΙΜΕΝΟΝ (μετ. Κώστας Ριτσώνης): Γράμμα στή μητέρα μου
ΜΑΡΓΚΕΡΙΤ ΓΙΟΥΡΣΕΝΑΡ (μετ. Μαρία Φωστιέρη): Ἡ μικρή σειρήνα
ΜΑΡΚ ΚΑΖΜΠΕΡ (μετ. Θανάσης Χατζόπουλος): Βελγική λογοτεχνία:
Ἡ πρώτη γαλλόφωνη μή γαλλική λογοτεχνία
ΓΙΑΝΝΗΣ ΨΥΧΟΠΑΙΔΗΣ: Ἡ πτώση του Ἴκαρου * "Εἷς παράθυρο στίς Βρυξέλλες

ΟΥΓΚΟ ΚΛΑΟΥΣ
ΖΕΟ ΝΟΡΖ
ΕΡΙΚ ΠΑΡΙΖΙΣ
ΜΑΡΙ-ΠΩΛ ΤΙΕΡΥ
ΝΤΑΝΙΕΛ ΝΤΥΛΙΕΡ
ΖΑΚ ΝΤΕΜΟΝΤ
Μ. ΚΑΙ ΓΚ. ΠΙΚΕΡΑΙ
ΖΑΚΛΙΝ ΜΠΑΛΜΑΝ
ΑΝΤΡΕ ΝΤΕ ΡΑΣ
ΡΕΝΕ ΜΠΡΟΚ
ΛΙΛΙΑΝ ΒΟΥΤΕΡΣ
ΕΡΙΚ ΜΠΡΟΝΙΕ

ΑΛΑΙΝ ΜΠΟΣΚΕ
ΝΤΟΜΙΝΙΚ ΡΟΛΑΝ
ΜΙΣΕΛ ΟΤΤΕΝ
ΥΜΠΕΡ ΖΟΥΕΝ
ΜΑΡΣΕΛ ΜΟΡΩ
ΣΕΡΖ ΦΩΣΕΡΩ
ΑΝΤΡΕ ΝΤΟΜΣ
ΦΡΑΝΣ. ΒΕΓΕΡΓΚΑΝΣ
ΕΜΙΛ ΚΕΣΤΕΡΜΑΝ
ΑΝΤΡΕ ΣΟΝΤΕΝΚΑΜΠ
ΡΑΙΗΜΟΝ ΚΙΝΟ
ΚΑΛΛΙΡΡΟΗ ΜΑΛΛΙΩΡΗ

ἡ γαλλόφωνη λογοτεχνία τοῦ βελγίου

α φ ι ε ρ ω μ α

Φ.Δ. ΔΡΑΚΟΝΤΑΕΙΔΗΣ: Τό «σῆμα» τῆς γαλλόφωνης βελγικῆς λογοτεχνίας
ΣΩΤΗΡΗΣ ΤΣΑΜΠΗΡΑΣ: Εἰσαγωγή στή σύγχρονη γαλλική ποίηση τοῦ Βελγίου
ΠΙΕΡ ΜΕΡΤΕΝΣ (μετ. Νίκος Μπακουνάκης): Auto-stop
ΠΩΛ ΒΙΛΛΕΜΣ (μετ. Θανάσης Θ. Νιάρχος): Ἀγαπῶ τό «μή-κράτος» αὐτῆς τῆς χώρας
ΡΕΝΕ ΑΝΤΡΙΑΝ (μετ. Πένυ Δαλακούρτη): Ὁ σουρρεαλισμός στό Βέλγιο

Σχέδια καί ζωγραφική τοῦ Ρενέ Μαγκρίτ

μάρτης-
ἀπρίλης '91

102

εἰδικό τεῦχος:
δρχ. 900

() ...πελαργός πέταξε μακριά από το Χρυσό Φοίνικα του Φεστιβάλ των Καννών. Και τώρα, καιρός να ξανασυζητήσουμε για τον ελληνικό κινηματογράφο. Όχι για φέστες, βραβεία, μεγάλες αγορές και μεγάλους σκηνοθέτες —μα για μια τέχνη που οι τελευταίοι που την υπηρετούν αισθάνονται όλο και πιο πολύ περιθωριοποιημένοι, όλο και πιο πολύ εγκαταλελειμμένοι. Με έναν νόμο κατ' ουσίαν ανενεργό, με το Κέντρο Κινηματογράφου σχεδόν υπό διάλυση, με τη διεύθυνση κινηματογραφίας του ΥΠΠΟ, έως πρόσφατα, με διακοσμητικό διευθυντή, με το φεστιβάλ Κινηματογράφου να κάνει τα δικά του αβέβαια βήματα, με την κινηματογραφική παραγωγή που επιδοτείται σε εκκρεμότητα κι εκείνη που δεν επιδοτείται σε δημιουργική...απελπισία (λόγω της οικονομικής δυσπραγίας), το έργο που καλείται να φέρει σε πέρας ο νέος υπεύθυνος κινηματογραφίας, σκηνοθέτης Απόστολος Δοξιάδης, είναι τεράστιο και επίπονο. Στην προϋπάρξασα θητεία του σ' αυτό το πόστο είχεβάλει τις βάσεις για το *tax seller*, καθώς και για την επιχορήγηση του κινηματογράφου από την τηλεόραση. Στην καινούρια, του ευχόμαστε να ξεπεράσει τα εμπόδια που θα του ορθωθούν από πολλές πλευρές και να γίνει περισσότερο αποφασιστικός. Από τη μεριά μας, θα έχει αμέριστη συμπαράσταση.

ΚΑΝΝΕΣ, 1991 ΤΟ ΜΕΤΕΩΡΟ ΒΗΜΑ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΙΩΝ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΣΤΩΝ

Δεν έχει δίκιο ο Θόδωρος Αγγελόπουλος (στη φωτογρ. σκηνή από την ταινία του) που διαμαρτύρεται για το βραβείο των Καννών που δεν κέρδισε. Οι αδελφοί Κοέν, με το βραβευμένο τους «Μπάρτον Φινκ», εκφράζουν την αγωνία μιας νέας γενιάς κινηματογραφιστών για την ανανέωση της έκφρασής της. Γράφει ο Ορέστης Ανδρεαδάκης (σελ. 50-51).

ΙΣΤΟΡΙΑ

Ο καθηγητής Β. Κρεμμυδάς περιγράφει πώς κόπηκαν από το βιβλίο της Ιστορίας Γ' Γυμνασίου τα κεφάλαια που αναφέρονται στους Πικάσο, Σαίξπηρ, Θερβάντες, Τσάπλιν κ.ά. Και ο Φ.Κ. Βώρος φωτίζει το παρασκήνιο της απόφασης.

ΣΕΛ. 52-56

ΤΖΙΜ ΜΟΡΙΣΟΝ

«Καβαλάρηδες της καταιγίδας, υπάρχει ένας δολοφόνος στο διάβασας...». 20 χρόνια μετά το θάνατό του ο Τζιμ Μόρισον συνεχίζει να είναι αγαπητός —κι όχι μόνο στους νέους της γενιάς του. Γράφει ο Ν. Βρατσάνος.

ΣΕΛ. 58-59

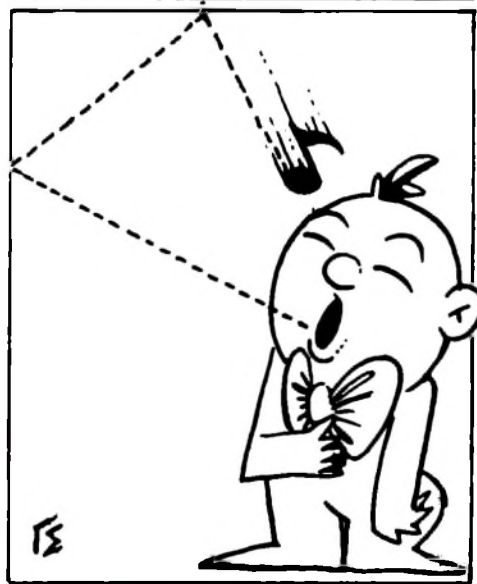
ΓΡΑΦΟΥΝ:

ΟΡ. ΑΝΔΡΕΑΔΑΚΗΣ
Ν. ΒΡΑΤΣΑΝΟΣ
Φ.Κ. ΒΩΡΟΣ
ΗΛ. ΚΑΝΕΛΛΗΣ
Δ. ΚΑΡΓΙΩΤΗΣ
Π. ΚΟΥΝΕΝΑΚΗ
Β. ΚΡΕΜΜΥΔΑΣ
ΑΛ. ΕΥΔΗΣ
ΧΡ. ΤΣΑΝΑΚΑΣ
ΑΝΤ. ΦΡΑΝΤΖΗ
Β. ΧΑΤΖΗΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

• ΔΙΑΒΑΣΤΕ ΑΚΟΜΗ:

- 2 ΣΕΛΙΔΕΣ ΒΙΒΛΙΟ
- ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ:
ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΠΟΥ
ΞΕΧΩΡΙΣΑΝ
- ΘΩΔ ΕΣΠΙΡΙΤΟΥ:
ΑΝΑΖΗΤΩΝΤΑΣ ΤΟ
ΚΑΙΝΟΥΡΙΟ ΘΕΑΤΡΟ
- ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΣΦΕΤΣΑΣ:
ΣΙΩΠΗΛΕΣ ΜΕΡΕΣ
- ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΣΕΛΙΔΑ:
- ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ

ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΠΑΤΡΑΣ

Θέατρο —πολύ θέατρο— αυτοσχεδιαζόμενη μουσική και μεγάλες εικαστικές εκθέσεις επιφυλάσσει αυτό το καλοκαίρι το πατρινό φεστιβάλ —που επιδιώκει να ξαναβρεί την παλιά του αίγλη. Γράφει η Π. Κουνενάκη.

ΣΕΛ. 60-61

Αυτοσαρκαστικοί, αυθάδεις και ...βραβευμένοι

του Ορέστη Ανδρεαδάκη

Δεν έχει δίκιο ο Θόδωρος Αγγελόπουλος, που κάνει την πίκρα του για την απώλεια του βραβείου στις Κάννες —συγκρατημένη, έστω— διαμαρτυρία. Οι τρεις βραβευμένοι Αμερικανοί, τα τρία τελευταία χρόνια, δείχνουν πως μια νέα γενιά κινηματογραφιστών, προσφεύγοντας σε επιφανειακά απλές ιστορίες, αναζητά διέξοδο σε νέες εκφραστικές φόρμες.

Στον Εξολοθρευτή άγγελο του Λουίς Μπουνιουέλ μια ομάδα αστών βρίσκεται εγκλωβισμένη σε ένα πολυτελές σπίτι μετά από γλέντι. Όλοι θέλουν να φύγουν, όμως μόλις φτάνουν στην πόρτα διαπιστώνουν ότι κάτι τους κρατά μέσα.

Το ίδιο συμβαίνει με τους περισσότερους από 3.000 δημοσιογράφους που επί δώδεκα ημέρες κυκλοφορούν στους δαιδάλους του «Παλαί» του κινηματογραφικού φεστιβάλ των Καννών. Όσο είναι μέσα αναζητούν έξοδο προς την λιακάδα της Κρουαζέτ φτάνοντας όμως στην έξοδο κάτι τους σταματά και ξαναγυρίζουν: περιφέρονται από σάλα προβολής σε αίθουσα τύπου και τούμπαλιν. Διαβάζουν —ή μάλλον χαζεύουν— τα εκατοντάδες χαρτιά που ξεχειλίζουν τις θυρίδες τους κάθε λεπτό, τις αφίσες, τις ανακοινώσεις και τις φωτογραφίες που επικαλύπτουν η μία την άλλη, τις αμέτρητες τηλεοπτικές οθόνες του κλειστού κυκλώματος με τις επαναλαμβανόμενες συνεντεύξεις αστέρων... Σε μία γωνιά τρία μεγάλα δορυφορικά κανάλια έχουν εγκαταστήσει τηλεοράσεις δείχνοντας εικόνες από τον κόσμο που —όπως περιέργως— συνεχίζει να γυρίζει: Μπαγκλαντές, Γιουγκοσλαβία, Ιράκ.

Κανείς, μα κανείς δεν σταματά. Για δύο εβδομάδες όλοι οι φεστιβαλιστές πιστεύουμε ότι κόσμος είναι αυτή η μικρή παραλία της «Κοτ ντ' Αζύρ».

Ο Τζων Τουρτούρο και ο Τζων Γκούντμαν, στην ταινία των αδελφών Κοέν «Μπάρτον Φινκ».

Η ΝΕΑ ΡΗΞΗ

Μέσα σε αυτό το ιδιότυπο εργαστήριο του Δρος Θέαμα, δοκιμάζεται αυτό που μας αρέσει να ονομάζουμε κινηματογραφικό μέλλον, κι ένας «Χρυσός Φοίνικας» μπορεί να γίνει πιστοποιητικό γεννήσεως, επιστέγασμα μιας ολόκληρης καριέρας, ή απλώς αγαθή συγκυρία τύχης και συγκερασμών. Ωστόσο τα τρία τελευταία χρόνια οι κριτικές επιτροπές δείχνουν εμμονή στην πρώτη περίπτωση, βραβεύοντας ταινίες που ίσως να μην είναι οι αντικειμενικά (τι σημαίνει άραγε αυτή η λέξη) καλύτερες του προγράμματος, αλλά εκφράζουν μιαν έντονη ρήξη με το ως τώρα αποδεκτό κινηματογραφικό κατεστημένο.

Το 1989 ο πρόεδρος της κριτικής επιτροπής Βιμ Βέντερς ξάφνιαζε τους πάντες δίνοντας το πρώτο βραβείο στον πρωτοεμφανιζόμενο Στήβεν Σόντεμπεργκ για την ταινία του Σεξ, ψέμματα και βιντεοταινίες και το βραβείο ερμηνείας στον ηθοποιό του Τζέιμς Σπάιντερ, ενώ, πέρσι, ο Μπερνάρντο Μπερτολούτσι βράβευσε τον Νταϊήβιντ Ληντς για την Ατίθαση καρδιά, αυτό το προκλητικό *fairy tale* της εποχής των μηχανικών βρυκολάκων. Στην ίδια

λογική ήταν και η απόφαση του φετινού προέδρου Ρομάν Πολάνσκι που έδωσε στο Μπάρτον Φινκ των αδελφών Τζόελ και Ίθαν Κοέν τα τρία σπουδαιότερα βραβεία: Χρυσό Φοίνικα, βραβείο σκηνοθεσίας και βραβείο ερμηνείας στον ερμηνευτή του ομώνυμου ρόλου Τζων Τουρτούρο. Αδικημένοι (άλλη μία ανερμήνευτη για τον χώρο των τεχνών λέξη) έμειναν οι εκφραστές της παλιάς φρουράς, Ευρωπαίοι Κριστόφ Κισλόφσκι, Ζακ Ριβέτ και Θόδωρος Αγγελόπουλος.

Βέβαια ο πρώτος εξασφάλισε για την πολύ καλή πρωταγωνίστρια της ταινίας του *Η απλή ζωή της Βερονίκ* Ιρένε Ζάκομπ, το βραβείο γυναικείας ερμηνείας και ο δεύτερος απέσπασε το δεύτερο βραβείο (Μεγάλο Βραβείο - Κάννες '91) για την καταπληκτική *Ωραία δύσκολη*. Συνεπώς ο μόνος «μεγάλος» εκτός μοιρασιάς είναι ο Θόδωρος Αγγελόπουλος και το *Μετέωρο βήμα του πελαργού*.

ΕΥΓΚΡΟΥΣΗ ΛΥΟ ΚΟΣΜΩΝ

Η εμμονή λοιπόν αυτή των τελευταίων ελλήνων στην προμοδότηση νέων ανεξάρτη-

Ο Θόδωρος Αγγελόπουλος, η Ζαν Μορώ και ο Γκρέγκορ Καρ, στις Κάννες, λίγο μετά την προβολή της ταινίας «Το μετέωρο βήμα του πελαργού».

των Αμερικανών σκηνοθετών και ο παραμερισμός του κινηματογράφου των δημιουργών, επαναφέρει την γνωστή σύγκρουση ανάμεσα στην «ευρωπαϊκή ματιά» και τον «αμερικανικό τρόπο», ανάμεσα στον κινηματογράφο του στοχασμού και τον κινηματογράφο της διασκέδασης. Γέννησε επίσης αρκετές πικρόχολες δηλώσεις. Ωστόσο η κατάσταση είναι πολύ πιο απλή, και διαπιστώνεται με μια ψύχραιμη ανάγνωση των τριών βραβευμένων ταινιών, που ίσως μορφοποιούν ήδη ένα νέο ρεύμα. Κύρια ομοιότητά τους είναι η αστείρευτη διάθεση αυτοσαρκασμού, η σκιαγράφηση μοναχικών και κυνηγημένων ηρώων μέσα σε ένα απίστευτα εχθρικό περιβάλλον που προσπαθεί να τους συνθλίψει και η αρχέγονη αγωνία της έκφρασης. Καμβάς ύφανσης είναι το ίδιο το σινεμά, περιορισμός των ορίων του, που όμως τώρα παρωδείται σε όλη την έκταση του γκροτέσκο. Οι επιφανειακά απλές ιστορίες τους κουβαλούν το φορτίο μιας μικρής επανάστασης και οι ήρωές του φέρουν όλο τον ευρωπαϊκό προβληματισμό που αναζητά διέξοδο σε νέες εκφραστικές φόρμες. Η γενιά των σκηνοθετών της απέναντι όχθης του Ατλαντικού είναι η εξέλιξη της πρότασης που έγινε με την «Νουβέλ Βαγκ» και το σινεμά του δημιουργού. Είναι τα πιστά τους τέχνα! Το ίδιο επαναστατικά με τους προπάτορές τους, το ίδιο ρηξικέλευθα, το ίδιο έτοιμα για τις επικίνδυνες στροφές των νέων κινηματογραφικών προτάσεων.

Δυστυχώς, αυτό δεν μπορεί να γίνει αποδεκτό από το σινεμά της προηγούμενης γενιάς, που παραμένει στους εγκεφαλικούς στοχασμούς και τις αναζητήσεις του πιστεύοντας ότι αποτελεί ακόμη επανάσταση και αρνούμενο την καταιγίδα των ιδίων των α-

πογόνων του. Ανατρέχω, πρόχειρα, σε μια μοναδική σκηνή από την ταινία του Αγγελόπουλου, που αποκρυσταλλώνει εκπληκτικά όλο τον προβληματισμό της γενιάς του τραυματισμένου παρελθόντος:

Ένα ποτάμι είναι το φυσικό σύνορο ανάμεσα σε δύο χώρες και στις όχθες του συναντιούνται δύο μεγάλες ομάδες προσφύγων για να τελέσουν τον γάμο δύο νεαρών παιδιών. Ο παπάς είναι στην μία όχθη, οι νεόνυμφοι χορεύουν μοναχοί τους, ανταλλάσσουν χαιρετισμούς, πετούν τα στέφανα στο ποτάμι και επιστρέφουν, τέλος, ο καθένας στην δική του εξορία. Η αυτοσυγκράτηση και ο φόβος κυριαρχούν και καθορίζουν τη δράση.

Το ερώτημα δεν είναι η επικαιρότητα ή η ειλικρίνεια αυτού του στοχασμού αλλά η «διά των εικόνων» αποκάλυψη του ίδιου του δικού μας μέλλοντος, που διασχίζει τον ποταμό και προκαλεί ρήξη στις παγωμένες όχθες του. Το μέλλον που τολμά τις ανθρωπίνες επαφές και δημιουργεί το «οικείον» στην οικουμενική εξορία. □

Ιστορία και «ιστορίες για αγρίους»

του Βασίλη Κρεμμυδά

Η παρουσίαση του συγγραφέα του σχολικού βιβλίου Ιστορίας για την Τρίτη τάξη των Γυμνασίων στην ανησυχία που έχει προκληθεί από την επικείμενη αντικατάστασή του και από την, για την ώρα, περικοπή συγκεκριμένης ιστορικής ύλης θεωρήθηκε από πολλούς αναγκαία και χρέος του· ο ίδιος εξακολουθεί να διακατέχεται από το φόβο ότι η παρουσίαση του μπορεί να ερμηνευθεί ως αντίδικα με σκοπό την υπεράσπιση του βιβλίου «του». Γι' αυτό, παρακαλεί τους αναγνώστες του ΑΝΤΙ να θεωρήσουν ότι το κείμενο που ακολουθεί γράφτηκε για να επισημασθεί την Ιστορία και τη διδασκαλία της και για να καταγγείλει κάποιο «ήθος» στις διαδικασίες που οδήγησαν στις παραπάνω αποφάσεις και όχι για να υποστηρίξει το βιβλίο «του».

1. Το ιστορικό

● Στις 3.10.1991 ο ΥΠΕΠΘ αποστέλλει στον Πρόεδρο του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου (Π.Ι.) μακροσκελή (προσωπική ή ανεπίσημη - δεν υπάρχει αριθμός πρωτοκόλλου του υπουργείου) επιστολή, με την οποία εντέλλεται, ανάμεσα σε άλλα: «...τα βιβλία πρέπει... να κατοχυρώνουν την εθνική μας ταυτότητα, να αποφεύγουν... την ιδεολογική μονομέρεια...». Επίσης να γίνουν, από το τρέχον (1990-1991) σχολικό έτος, παρεμβάσεις στα βιβλία με τη μορφή οδηγιών του Π.Ι. «για αναγκαίες προσθαφα-

ρέσεις από τη διδακτέα ύλη που περιέχεται σε ορισμένα σχολικά βιβλία».

● Στις 16.10.1991 ο Πρόεδρος του Π.Ι. συγκαλεί συνεδρίαση του Τμήματος Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, κατά την οποία προτείνει τη συγκρότηση επιτροπής «που θα ασχοληθεί με τα βιβλία της ιστορίας», από τους: Στ. Παπαδόπουλο (πρόεδρος), Φ. Βώρο, Δ. Μιχαλόπουλο, Γ. Λεονταίνη, Ι. Γρυντάκη, Σ. Καργάκο και «έναν εκπαιδευτικό που θα προτείνει ο Πρόεδρος της Επιτροπής» (από άλλο έγγραφο μαθαίνουμε ότι έβδομο μέλος έγινε ο κ. Αθ. Σταμάτης)¹. Στο Πρακτικό αυτής της συνεδρίασης ο πρόεδρος του Π.Ι. φέρεται να λέει δύο πολύ διαφορετικά πράγματα: α) ότι «οι προτάσεις των επιτροπών αυτών θα συζητηθούν και θα επεξεργαστούν (sic) από το Τμήμα Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και στη συνέχεια θα σταλούν στο ΥΠΕΠΘ» και β) ότι «η γνωμοδότηση της επιτροπής θα αποτελέσει αντικείμενο μεθοδ. (;) οδηγιών για το τρέχον σχολικό έτος 1990-1991».

● Στις 12 και 13.11.1990 συνεδρίασε η παραπάνω Επιτροπή και συνέταξε Πρακτικό με τις προτάσεις της, που, ως προς το βιβλίο Γ' Γυμνασίου, ήταν δύο: α) «ομόφωνα να αντικατασταθεί από νέα συγγραφή² με μεγαλύτερη έμφαση στην ελληνική ι-

στορία, συγγραφή που θα προκύψει από νόμιμες διαδικασίες και θα είναι πιο πρόσφορη για τη διδακτική πράξη» και β) για το τρέχον σχολικό έτος να γίνουν οι γνωστές περικοπές ύλης. Αυτή η απόφαση δεν ήταν ομόφωνη· η άποψη που μειοψήφησε (Φ. Βώρος, Γ. Λεονταίνης και Ι. Γρυντάκης) δεν μειοψήφησε ως προς την περικοπή ύλης, αλλά ως προς τον καθορισμό της, που έπρεπε να αφεθεί στους διδάσκοντες το μάθημα.

● Στις 16.11.1990, στη συνεδρίαση του αρμόδιου Τμήματος του Π.Ι., παρουσίασ το παραπάνω Πρακτικό και το συνόδευσε με δική του γραπτή εισήγηση ο κ. Φ. Βώρος· σ' αυτήν λέγεται ότι οι παρατηρήσεις και πιστημάνσεις των υπεύθυνων για την κρίση των βιβλίων δεν υπήρχε χρόνος να συζητηθούν· από το τελικό αποτέλεσμα προκύπτει ότι ούτε σ' αυτήν τη συνεδρίαση συζητήθηκαν.

● Στις 29.11.1990 το ΥΠΕΠΘ εξέδωσε τη σύμφωνη με την Πράξη 39/1990 του Π.Ι. εγκύκλιο Φ. 211.17/61/Γ2/4845 με την ένδειξη «Εξ. Επείγον» με την οποία προνοούνται οι γνωστές περικοπές.

Έτσι λοιπόν, με συνοπτικές διαδικασίες χωρίς συζήτηση στα αρμόδια όργανα μεταφέρθηκε στο Πρακτικό της Επιτροπής, στην Πράξη του Π.Ι. και στην Εγκύκλιο του ΥΠΕΠΘ σχεδόν αυτούσια η πρόταση του βιβλίου και αποκλειστικού εισηγητή για το βιβλίο της Γ' Γυμνασίου κ. Σ. Καργάκου.

2. Η διαδικασία

Πρέπει να πω δυο λόγια για τη διαδικασία συγγραφής και έγκρισης των σχολικών βιβλίων· γιατί τίποτε σχετικό δεν έχει αναφερθεί στα γραφά: όταν ανατίθεται από τον ΥΠΕΠΘ σε ποιον, κατά τεκμήριο αρμόδιο, η συγγραφή σχολικού βιβλίου, του δίδεται και το Αναλυτικό Πρόγραμμα ή πρόταση για ανανέωσή του και ορίζεται η ανά κεφάλαιο έκταση της συγγραφής με κάποια ελαστικότητα· του ορίζεται επίσης η ποσοστιαία αναλογία λόγου και εικόνας· το βιβλίο κρίνεται από ειδική επιτροπή, η οποία εισηγείται σχετικά στο Π.Ι.· αυτό αποφασίζει τε-

Με τίτλο Νεοδημοκρατικές παρεμβάσεις στην... Ιστορία, το ΑΝΤΙ στο τεύχος 464 (19 Απριλίου) είχε αποκαλύψει τις ιδεολογικές περικοπές που έγιναν από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο στο βιβλίο του ιστορικού κ. Βασίλη Κρεμμυδά Ιστορία Νεότερη - Σύγχρονη, Ελληνική Ευρωπαϊκή και Παγκόσμια, που διδάσκεται στην Γ' τάξη του Γυμνασίου. Από τότε μέχρι σήμερα έγιναν πολλά: το θέμα ήρθε στη Βουλή από το βουλευτή του Συνασπισμού κ. Λεντάκη. ο υφυπουργός Παιδείας απάντησε ότι η Ιστορία έχει γραφτεί μονομερώς...

Σε αυτό το τεύχος φιλοξενούμε δυο ενδιαφέροντα κείμενα: Το πρώτο ανήκει στον συγγραφέα του βιβλίου κ. Β. Κρεμμυδά, που αποκαλύπτει πολλά στοιχεία ως προς την ιστορία αλλά και τις περιπέτειες αυτού του βιβλίου. Το δεύτερο ανήκει στον κ. Φ.Κ. Βώρο, ο οποίος συμμετείχε στην αρμόδια επιτροπή που δημιούργησε το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο για την επανεξέταση κάποιων βιβλίων, και ο οποίος μειοψήφησε ως προς τις κρίσεις για το συγκεκριμένο βιβλίο. Και τα δύο κείμενα είναι αρχούντως αποκαλυπτικά και δίνουν όλη τη διάσταση της ιδεολογικής παρέμβασης που επιχειρείται από το υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων...

την καταλληλότητα του βιβλίου. Αυτά πρέπει να τα ξέρουμε, γιατί αν κάτι σε κάποιο βιβλίο εξετάζεται στην έκταση που άλλοι θα ήθελαν, ευθύνη δεν την έχει ο συγγραφέας ή δεν την έχουν αυτοί, με την έννοια ότι, αν διαφωνούσα μπορούσε να μην είχε αναλάβει να γράφει βιβλίο.

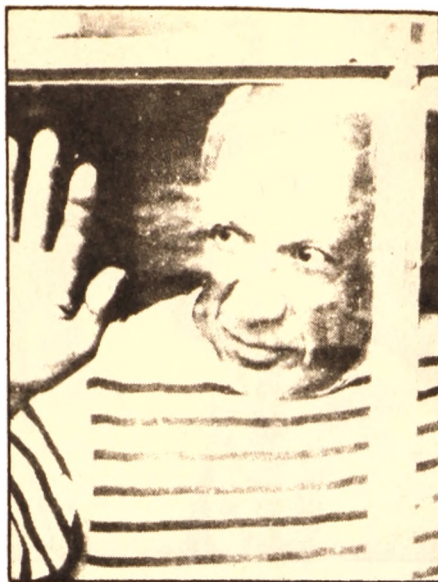
Φότου το βιβλίο εγκρίθηκε και άρχισε να χρησιμοποιείται στα σχολεία δεν είχα παρά μια «επαφή» μαζί του, όταν μου ανατέθηκε να θέσω ένα ιδιαίτερο κεφάλαιο για το Μικραϊκό Ελληνισμό. Για όσα έγιναν από τις 1990 δεν είχα καμιά επίσημη ενημέρωση. Με συμβεί το πληροφορήθηκα αφού είχε φτάσει ο Εγκύκλιος του ΥΠΕΠΘ στα σχολεία και εγώ με επιστολή - αίτησή μου προς τον Πρόεδρο Π.Ι. να μου κοινοποιήσει τα σχετικά με υποθήκη τεκμηρίων³.

Η ακαταλληλότητα

Όπως είπαμε και προηγουμένως, το βιβλίο κρίθηκε ακατάλληλο και έγιναν και οι δικές περικοπές ύλης με μοναδική εισήγηση του κ. Σ. Καργάκου· στις γενικές παραρτήσεις της εισήγησής του ο κ. Σ. Καργάκος γράφει τα εξής:

Το βιβλίο βαρύνεται από μια έντονη ιδεολογική μονομέρεια. Ιδεολογική του βάση είναι ένας μηχανιστικός μαρξισμός, που βλέπει τα πάντα στην ταξική πάλη». Η αντίληψη αυτής της γενικής παρατήρησης υπάρχει στο Πρακτικό της Επιτροπής· θα είχαμε σε λίγο και θα διασκεδάσουμε. Από συνόλου 334 σελίδων μόνον 74 αφορούν στην ελληνική» (sic). Αν, λοιπόν, ανοίξει κάποιος την τελευταία σελίδα του βιβλίου θα δει τον αριθμό 361· αν, επίσης, κάνει πρόσθεση 361 με τα κομπιουτεράκια, αυτή η αριθμητική έχει γίνει εύκολη— 361 σελίδων, στις οποίες εξετάζεται η ελληνική ιστορία θα τις βρει 135 (37,40%)⁴. Οι σελίδες αυτές είναι τοποθετημένες στο τέλος του βιβλίου, με αποτέλεσμα ελάχιστα να τις διδάσκονται (σ. 242-253 (108-325)). Επιβεβαιώνεται εδώ ότι για το βιβλίο μιλάει ο κ. Σ. Καργάκος· οι σελίδες που έπρεπε να γράφει είναι οι 242-330 και 308-330. Σε αυτές τις σελίδες εξετάζεται η ελληνική ιστορία από το 1831 μέχρι το 1983. Σκέφτομαι όμως ότι, αν βέβαια δε συνιστά, κατά τον κ. Σ. Καργάκο, αλλά μέλη της Επιτροπής, «λάθος, αβυσσική ή ιδεολογική μονομέρεια», η ιστορία της Τουρκοκρατίας και το '21 είναι μέρος της ελληνικής ιστορίας. Ζητώ πάντως από τους κυρίους συγγνώμην που «έλειψε» το 1821, το 1909 και τον Απρίλιο στη μέση και στο τέλος του βιβλίου και στην αρχή, όπου εξετάζονται οι 16ος και 17ος αιώνες, μαζί με τον Κολόμβο και τον Λούθηρο.

Επιπλέον εδώ την περιδιάβασή μου στις παρατηρήσεις του κ. Σ. Καργάκου· κυρότητά τους έχει αποδειχτεί. Άλλωστε μερικά σημεία της Εισήγησής του θα μπορούσε να επανέλθω. Πρέπει να δούμε και για λίγο το Πρακτικό της Επιτροπής,

Πάμπλο Πικάσο, Τσάρλντ Τσάπλιν, Άλμπερτ Αϊνστάιν: Τα κεφάλαια στα οποία αναφέρονται περικλύπτονται από το σχολικό εγχειρίδιο της ιστορίας.

που έγινε πράξη του Π.Ι. και Εγκύκλιος του ΥΠΕΠΘ. Εκεί προτείνεται να αντικατασταθεί το βιβλίο ως ακατάλληλο διότι έχει «λάθη και ανακρίβειες» (που «αναλυτικά αναφέρονται στην Εισήγηση του κ. Καργάκου και σε δύο δημοσιεύματά του στην Καθημερινή») και διακρίνεται για «ιδεολογικές μονομέρειες».

α. Ενδεικτικά αναφέρονται επτά λάθη και ανακρίβειες του τύπου: ο Μακεδονικός

και ανακρίβειες»· άρα, η ιδεολογική μονομέρεια βρίσκεται στο ότι το λέμε και μάλιστα κάνουμε το έγκλημα να το γράψουμε σε σχολικό βιβλίο.

● «Ο Μεσαιώνας θεωρείται ως εποχή σκοταδισμού και γενικής άγνοιας». Από τη στιγμή που «θεωρείται» και δεν «είναι», τι να υποθέσω; Να ερωτήσω μόνο: δεν θεωρείται;

● «Η Αναγέννηση ήταν ένα πνευματικό κίνημα και όχι μια Επανάσταση».

Ρούμπενς, Θερβάντες, Καραβάτζο, Βελάσκεθ, Σαίξπηρ, Κορνέιγ, Γαλιλαίος, Κέπλερ, Μπαίηκον, Ντεκάρτ, Αϊνστάιν, Κιουρί, Δαρβίνος, Μπερξόν, Νίτσε, Τζαίμς, Τσάρλντ Τσάπλιν, Ζολά, Μπωντλαίρ, Τόμας Μαν, Γκόρκυ, Ιούλιος Βερν, Ρεμπώ, Πικάσο, Ντε Κίριχο... περικλύπτονται από τη νέα έκδοση της Ιστορίας Γ' Γυμνασίου και, πλέον, οι μαθητές δεν θα έχουν την ευκαιρία να διδάσκονται γι' αυτούς.

Αγώνας άρχισε το 1903 (αντί 1904 που λέγεται στο βιβλίο), σε χάρτη «δεν προσδιορίζεται σαφώς η ιδεολογική τοποθέτηση της Γιουγκοσλαβίας», «η νεοτουρκική επανάσταση δεν γκρέμισε το σουλτανικό καθεστώς» κ.λπ. Δεν αξίζει τον κόπο να ασχοληθεί κανείς.

β. Παρουσιάζουν όμως εξαιρετικό ενδιαφέρον οι «ιδεολογικές μονομέρειες»· ως παράδειγμα αναφέρονται τέσσερα αποσπάσματα - φράσεις από το βιβλίο:

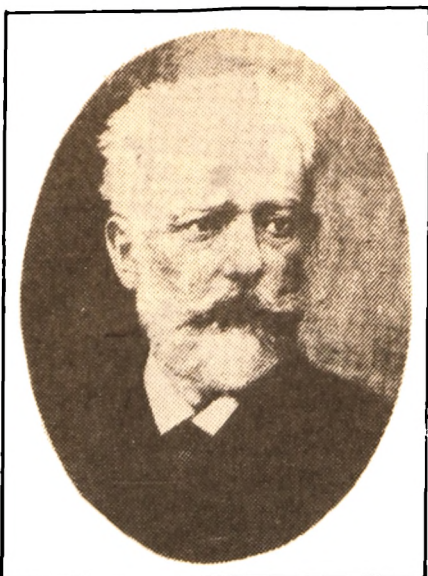
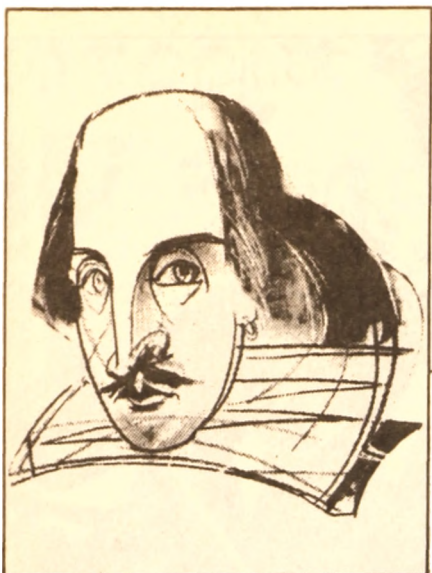
● «Πολλές χώρες έξω από την Ευρώπη έγιναν αποικίες των Ευρωπαίων και αργότερα των Αμερικανών και γνώρισαν τη στυγνή εκμετάλλευσή τους»⁵. Πρέπει να κάνω δύο υποθέσεις: η Επιτροπή δέχεται ότι υπήρξε στυγνή εκμετάλλευση⁶, γιατί αλλιώς θα κατέτασσε τη φράση στα «λάθη

● «Η βασικότερη διαπίστωση από ολόκληρη αυτή την υπόθεση, που περισσότερο από οτιδήποτε άλλο την εποχή εκείνη συγκλόνισε την Ευρώπη, είναι ότι έλειπε η τόλμη, ότι τελικά η θρησκευτική μεταρρύθμιση δεν ήταν μια Επανάσταση».

Σε αυτά τα τέσσερα σημεία, λοιπόν, που για να έχουν επιλεγεί να καταγραφούν στο Πρακτικό πάει να πει ότι πάσχουν από βαριάς μορφής ιδεολογική μονομέρεια, εύκολα διακρίνει κανείς το «μηχανιστικό μαρξισμό, που ανάγει τα πάντα στην ταξική πάλη», που λέει ο κ. Σ. Καργάκος στην Εισήγησή του⁷.

4. Οι περικοπές

Υπενθυμίζω: το βιβλίο είναι ακατάλληλο για τους παραπάνω λόγους και θα αντικα-

Άλλοι τρεις που ...καταδικάζονται στο σκότος της λήθης, διά της σχολικής ιστορίας της Γ' Γυμνασίου:
Σαίμπηρ, Τσαϊκόφσκι, Μαγιακόφσκι.

τασταθεί από το επόμενο σχολικό έτος· για το τρέχον σύμφωνα με την Εισήγησή του κ. Σ. Καργάκου, που μετατράπηκε σε Πρακτικό της 7μελούς Επιτροπής, σε Πράξη του Π.Ι. και σε εγκύκλιο του ΥΠΕΠΘ, «περιχόπτεται» διδακτέα ύλη.

Στην Εγκύκλιο λοιπόν, που απευθύνεται ως εξαιρετικά επείγουσα στις νομαρχίες του κράτους, προκειμένου να τη διοχετεύσουν στα Γραφεία Εκπαίδευσης και στους Σχολικούς Συμβούλους, λέγεται: «Επειδή στην όλη συγγραφή οι αναφορές στην Ελληνική Ιστορία κρίνονται ανεπαρκείς⁸, επιβάλλονται κάποιες περικοπές άλλης ύλης, ώστε να δοθεί περισσότερη έμφαση στην Ελληνική Ιστορία». Στην ελληνική ιστορία αναφέρονται οι σελίδες: 144-211 (Τουρκοκρατία και 1821), 242-261 (η περίοδος 1831-1909) και 308-354 (η περίοδος 1910-1983 και ένα κεφάλαιο για τον μικρασιατικό ελληνισμό).

Παρακαλώ τώρα τους αναγνώστες του «ΑΝΤΙ» να διασκεδάσουν και να συνειδητοποιούν: αν και όσοι πίστευαν ως τώρα ότι, για να φτάσει ο δάσκαλος γρηγορότερα στη σελ. 144, όπου αρχίζει η ελληνική ιστορία, πρέπει να περικοπεί ύλη πριν από αυτήν, είχαν κάνει μεγάλο λάθος· για να έχει ο δάσκαλος την άνεση να διδάξει τις σελ. 144-211, πρέπει να περικοπούν οι σελ. 212-241 και 294-307· πριν από τη σελ. 144 αρκεί να περικοπούν κομματάκια «άλλης ύλης» που συμποσούνται σε 15-16 σελίδες. Αν επίσης σκέφτηκαν ότι ο κύριος όγκος των περικοπών έγινε για να δοθεί ο χρόνος να διδαχθεί η πρόσφατη ελληνική ιστορία —που δυστυχώς την «τοποθέτησα» στο τέλος του βιβλίου και όχι αγκαλιά με τον Καλβίνο—, πάλι έκαναν λάθος, γιατί οι σ. 322-328, που εξετάζουν την ελληνική ιστορία από το 1944 μέχρι το 1983, περιχόπτονται.

Παρ' όλο που το πράγμα έχει γίνει σαφές, χρειάζονται δυο λόγια ακόμη, για να αποκαλυφθεί η τραγικότητά του. Στην Εισήγησή του ο κ. Σ. Καργάκος γράφει ότι το βιβλίο «υστερεί στα κεφάλαια περί τέχνης,

γραμματών κ.λπ. Διαπιστώνονται αφελείς ή απαράδεκτες αισθητικές απόψεις. Παραλείπονται ονόματα κορυφαίων του πνεύματος και της τέχνης». Γι' αυτό προτείνει και περικόπτονται τα ακόλουθα:

α. Οι σελ. 65-70, όπου αναφέρονται τα μη κορυφαία ονόματα Ροϋμπενς, Θεοβάντες, Καραβάτζο, Βελάσκεθ, Σαίμπηρ, Κορνέιγ, Γαλιλαίος, Κέπλερ, Μπαϊνκον και Ντεκάρτ· και

β. οι σελ. 294-307, όπου αναφέρονται τα, προφανώς ασήμαντα, ονόματα Αϊνστάιν, Κιουρί, Δαρβίνος, Μπερξόν, Νίτσε, Τζαίμς, Τσάρλν Τσάπλιν, Ζολά, Μπωντλιέρ, Τόμας Μαν, Μαξιμ Γκόρκυ, Ιούλιος Βερν, Ρεμπώ, Πωλ Ελνάρ, Μαγιακόφσκι, Ντεγκά, Μatis, Ντερέν, Πικάσο, Ντε Κίρικο, Τσαϊκόφσκι, Στραβίνσκι, κ.ά.

Γελάτε; μήπως πρέπει να ντρεπόμαστε όλοι;

Γενικά: η ύλη που έχει περικοπεί αναφέρεται στις οικονομικές και κοινωνικές σχέσεις, στην τέχνη και στη σκέψη, στη σχέση της κοινωνικής πραγματικότητας με τη σκέψη και την επιστήμη, στην εξέλιξη του καπιταλισμού, στον αποικιακό ανταγωνισμό, στη βιομηχανική επανάσταση, στην κορύφωση της Γαλλικής Επανάστασης και βέβαια, όπως είναι γνωστό, στον ελληνικό εμφύλιο, στα Ιουλιανά 1965, στη δικτατορία της 21ης Απριλίου, στο Πολυτεχνείο και στην αποκατάσταση της Δημοκρατίας.

5. Επίμετρο

Εν κρυπτώ λοιπόν καρατομήθηκε ένα σχολικό βιβλίο για λόγους άλλους από αυτούς που αναγράφονται στο επίσημο παραματολογικό υλικό. Γιατί τόση ατολμία; Η διαδικασία όμως που επιλέχτηκε θέτει, πέρα από την αμφίβολη νομιμότητά της, και ένα άλλο μείζον ζήτημα που σχετίζεται με την αξιοπιστία της πρώτης φάσης (Ερωτηματολόγια) του λεγόμενου Εθνικού Διαλόγου για την Παιδεία. Για να γίνει κατανοητό αυτό που εννοώ, θα διατυπώσω δύο ερωτήσεις με μόνο αποδέκτη τον κ. υπουργό Παιδείας:

1. Αφού στα Ερωτηματολόγια προς καθηγητές, μαθητές και γονείς υπάρχει η ερώτηση «Αναφέρετε μέχρι πέντε περιπτώσεις βιβλίων... που πρέπει, κατά τη γνώμη σας, να βελτιωθούν ή και να αντικατασταθούν» γιατί δεν περιμένατε να «καταγράψετε τις απόψεις - τάσεις», όπως ονομάζετε τη σχετική διαδικασία, πριν αντικαταστήσετε το βιβλίο; (μη μου απαντήσετε παρακαλώ, ότι αυτό έγινε επί υπουργία του προκατόχου σας, γιατί ξέρω ότι επείγεστε να έχετε μέρος τουλάχιστον του νέου βιβλίου στις αρχές του καλοκαιριού).

2. Αν στις απαντήσεις βρείτε ότι, για παράδειγμα, μόνο το 0,7% των διδασκόντων σας ζητεί να αντικαταστήσετε το συγκεκριμένο βιβλίο και μόνο το 6% να το βελτιώσετε (και μάλιστα σε 4η και 5η επιλογή), θα κάνετε; Εγώ, κ. υπουργέ από την αρχ σας πίστεψα που λέγατε ότι τα Ερωτηματολόγια δεν είναι Δημοψήφισμα· όπως είναι γνωστό, το αποτέλεσμα των Δημοψηφισμάτων είναι υποχρεωτικό για όλους.

1. Ως προς την σύνθεση της Επιτροπής αξίζει να μειωθούν τα εξής: α) ο Πρόεδρος της είχε την ιδιότητα σε Επιτροπή του 1978, όταν έκρινε ακατάλληλο βιβλίο ιστορίας που η συγγραφή του είχε ανατεθεί σε μένα και στον κ. Β. Σκουλάτο· β) δύο από τα μέλη της, οι κ.κ. Φ. Βώρος και Γ. Λεονταίνης, είχαν λάβει μέρος στις διαδικασίες έγκρισης του βιβλίου το 1978· και γ) ο κ. Σ. Καργάκος έχει με φανατισμό αρθρογραφήσει κατά του βιβλίου στην εφημερίδα Η Καθημερινή, το 1985 (η ίδια εφημερίδα δεν εδημοσίευσε σχετική απάντησή μου).

2. Ήδη η «νέα συγγραφή» έχει, προφορικά ως από 2-3 βδομάδες, ανατεθεί στον κ. Β. Σφυρόρα.

3. Το Π.Ι. μου έστειλε μέρος μόνο του πραγματικού υλικού.

4. Είναι, νομίζω, χαρακτηριστικό το ότι ο κ. Καργάκος σε πρόσφατη ραδιοφωνική εκπομπή με εθνική αγανάκτηση φώναζε ότι η Επανάσταση του εξετάζεται σε 48 αράδες. Αναρωτιέται κανείς: ο κ. Καργάκος μιλάει γι' αυτό το βιβλίο ή μήπως είναι ληη σκοπιμότητα αυτών των παραποιήσεων· δεδομένου μάλιστα ότι στο εισηγητικό του σημείωμα ο ίδιος σημειώνει ως σελίδες —όχι αράδες—, στις οποίες τάζεται το '21 τις 181-200 και 201-211.

5. Η φράση «και γνώρισαν τη στυγνή εκμετάλλευσή τους» είναι υπογραμμισμένη στο Πρακτικό· άρα, α συνιστά ιδεολογική μονομέρεια.

6. Αφήνω κατά μέρος το ότι έχει αποδειχθεί —ποσοτικά— από την επιστημονική έρευνα και ότι η θνήβ βιβλιογραφία το θεωρεί αναμφισβήτητο ιστορικό γεγονός.

7. Παρεμπιπτόντως: άλλα επιχειρήματα ανέπτυξε ο κ. Σ. Καργάκος σε ραδιοφωνική συνέντευξή του (F 9,61 - 23.4.1991) και άλλα από αυτά που αναφέρονται στα έγγραφα ο υφυπουργός κ. Β. Μπεκιρής Βουλή, απαντώντας σε ερώτηση του βουλευτή κ. Λεντάκη, και σε απολαυστική συνέντευξη σε εβδομαδιαίο περιοδικό.

8. Αφήνω και πάλι κατά μέρος και δεν συζητώ την ώρα αν το 37,40% της περιεχόμενης ύλης σε βιβλίο «Ιστορία νεότερη - σύγχρονη, ελληνική - ευρωπαϊκή και παγκόσμια» είναι ανεπαρκές.

Ιστορία μερικῶν Ιστοριῶν

του Φ.Κ. Βώρου

Τὰ βιβλία Ιστορίας που προορίζονται για τους μαθητές ταν από πολλές δεκαετίες —όσο ναυρίζουμε— αντικείμενο ειδικής έριμνας από την πλευρά της πολιτικής ηγεσίας, για λόγο ιδεολογικού ελέγχου του περιεχομένου, όπως προκύπτει άμεσα ή συμπερασματικά από ποικίλες πληροφορίες¹. Για την περίοδο 1936-49 τον έργο άσκησε απροκάλυπτα το ράτος της 4ης Αυγούστου, που τα βιβλία του (και τα βιβλία) επιώσαν ανενόχλητα² και ύστερα άτην κατάρρευσή του. Η πολιτική ιδεολογική ατομόσφαιρα ύστερα από τον Εμφύλιο δεν άφηνε περιθώρια αναθεωρήσεων. Η πιο πραγματική λύση, ειδικά για τα βιβλία Ιστορίας, ήταν η στασιμότητα. Χαρακτηριστική περίπτωση το βιβλίο Ιστορίας Νεότερης και Σύγχρονης Χ. Θεοδωρίδη και Α. Λαζάρου, που είχε γραφτεί το 1923 και παραμορφωμένο από ελεγκτικές εμβάσεις ενδιάμεσες 1937, 72) επιβίωσε ως το 1982! Το βιβλίο της Βυζαντινής Ιστορίας αρχικά γραμμένο για την δ' τάξη γυμνασίου, το 1951) κρίθηκε από Συμβούλιο Επικρατείας ως πλέον αντιγραφής από βιβλίο του Θεοδωρίδη, αλλά —μία που η κρίση το είχε προκρίνει— επιβίωσε ως το 1976!

Η Μεταρρύθμιση του 1964 τάχιστα λίγο την ακινησία με δύο νέα βιβλία Ιστορίας Αρχαίων Χρόνων Ρωμαϊκής - Βυζαντινής (για τάξεις α' και β' γυμνασίου, αντίστοιχα). Αντιμετώπισαν θύελλα ελλείψεων, κυρίως το δεύτερο, από συντηρητική πλευρά που είχε άσχετα πολεμήσει λυσσαλέα τη μεταρρύθμιση³.

Ελαφρὸς άνεμος ανανέωσης των σχολικών βιβλίων έπνευσε από το 1975-76, αλλά δύσκολα κινήσε τα φύλλα της Ιστορίας⁴, που άπό τη φύση τους ιδεολογικά έμμεσα στις κοινωνικές επιστήμες έρευνά τις συγκεκριμένες ανθρωπίνες πράξεις και τις αφηγείται με τη διαβεβαίωση ότι η αφήγησή

Το κείμενο που ακολουθεί είναι η προσωπική κατάθεση ενός από τα μειοψηφήσαντα μέλη του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, κατά τη συνεδρίαση που έκρινε την τύχη της Ιστορίας Γ' Γυμνασίου.

της είναι αληθινή. Αλλά η αφήγηση και ανάγκη αναφέρεται και στα κίνητρα των πράξεων και στις ιδέες των ανθρώπων που έπραξαν, οπότε μοιραία αναδύονται και αξιολογικές κρίσεις, ακόμα και χωρίς να είναι αυτή η πρόθεση του αφηγητή. Τέτοιου είδους αφήγηση, ειδικά της πρόσφατης Ιστορίας, όλους τους ενδιαφέρει, αλλά όλους δεν τους ευχαριστεί, αν η αφήγηση δεν είναι επιδοκιμασία των προσωπικών τους ιδεών, αναμνήσεων, συμπαθειών, απόψεων, οικογενειακών παραδόσεων⁵.

3. Είναι ανάγκη να παρατηρήσουμε ότι στα χρόνια της ακινησίας αραιώνουν και οι τάξεις εκείνων που ασχολούνται με το σχολικό βιβλίο, ως συγγραφείς ή παραγωγοί. Και έχει το είδος αυτό βιβλίου κάποια χαρακτηριστικά που η ανταπόκριση του συγγραφέα σε αυτά δεν είναι εύκολη, αν και νομίζεται τέτοια. Συγκεκριμένα, το σχολικό βιβλίο απαιτεί:

- επιστημονική ακρίβεια·
- αισθητική εμφάνιση·
- κατανοητότητα από τους χρήστες·
- διδακτική οργάνωση που το κάνει ευδίδακτο·
- γλωσσική μορφή άφογη·
- έκταση σύμμετρη προς το διδακτικό χρόνο·
- αξιολογική ουδετερότητα του συγγραφέα·
- αποδοχή από τον συγγραφέα κάποιων ανορθόδοξων προ-

καταλήψεων που ενδέχεται να έχει η Πολιτεία και να τις διατυπώνει ως «γενικές οδηγίες συγγραφής» (λόγου χάρη, μέσα στις σελίδες της Νεοελληνικής Ιστορίας προβάλλονται τα δικά μας ζητήματα κατά την άποψή μας και τα κοινωνικο-πολιτικά κατά την άποψη των κυβερνήσεων)⁶.

Με τέτοιους περιορισμούς μπήκαμε στη δεκαετία του 1980, όταν η πολιτική μεταβολή του 1981 φάνηκε να ευνοεί και να ενθαρρύνει την ανανέωση των σχολικών βιβλίων⁷. Υπήρχε πάντα η δυσχέρεια αναζήτησης ειδικών συγγραφέων, που δεν υπήρχαν. Εμπόδιο ήταν και οι γλισχρότατες αποζημιώσεις που δίνονταν στους συγγραφείς. Χωρίς δισταγμό σημειώνω ότι περισσότερο μας βοήθησε η προθυμία των συγγραφέων να συμπράξουν παρά η ελκυστικότητα των όρων.

Μέσα στην πενταετία 1981-1985 ανανεώθηκαν πολλά βιβλία Ιστορίας και ανάμεσά τους:

- Ιστορία Νεότερη - Σύγχρονη για την τρίτη γυμνασίου. (Β. Κρεμμυδά)
- Ιστορία Νεότερη - Σύγχρονη για την γ' λυκείου. (Σκουλάτου, Δημακόπουλου, Κόνδη)
- Ιστορία του Ανθρώπινου Γένους. (Α. Σταυριανού)

4. Ήταν μοιραίο τα βιβλία αυτά να προκαλέσουν αντιδράσεις, παρ' όλο που οι συγγραφείς τους υ-

πήρξαν πολύ προσεκτικοί για να τις αποφύγουν. Και όπως ήταν επίσης μοιραίο πολλές επικρίσεις δεν είχαν αφετηρία επιστημονική αλλά ιδεολογική. Και το χειρότερο ήταν ότι από την άνοιξη του 1990 η κριτική των σχολικών βιβλίων Ιστορίας έγινε θέμα της πολιτικής ζωής. Μερικές φάσεις:

α. Ο υπουργός Παιδείας Β. Κοντογιαννόπουλος χαρακτηρίζει τα σχολικά βιβλία συλλήβδην άθλια⁸.

β. Ο υποφαινόμενος με επιστολή στα «Νέα» (12.6.90) διαμαρτύρεται ως ένας από τους θιγόμενους όντας και υπηρεσιακός φορέας και συγγραφέα. Και εγκαλεί τον υπουργό να υποστηρίξει δημόσια τον ισχυρισμό του.

γ. Αντί για τον υπουργό εμφανίζεται με άρθρο του στο Βήμα (5.8.90) ο μόλις διορισμένος πρόεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου Γ. Μπαμπινιώτης. Διατυπώνει βίαιη κριτική κατά των βιβλίων, ιδιαίτερα της Ιστορίας, χωρίς να χρησιμοποιεί ούτε ένα συγκεκριμένο παράδειγμα.

δ. Ο υποφαινόμενος με επιφυλλίδα στα «ΝΕΑ» (Ο πόλεμος των βιβλίων)⁹ επικρίνει τον Γ. Μπαμπινιώτη για έλλειψη τεκμηρίωσης και επιστημονικής σοβαρότητας.

ε. Η διένεξη αυτή μεταφέρεται και στην «Καθημερινή», όπου ο ένας έδωσε συνέντευξη χωρίς παραδείγματα και ο άλλος μέμφθηκε την άηθη επίθεση (23.10.90).

5. Η σημερινή φάση: Περί τα μέσα Οκτωβρίου 1990 ο υπουργός Παιδείας συγκροτεί έκτακτη Επιτροπή Επανεξέτασης όλων των βιβλίων Ιστορίας. Ο υποφαινόμενος μετέχει λόγω υπηρεσιακής ιδιότητας. Οι «έκτακτοι κριτές» διατυπώνουν ποικίλες παρατηρήσεις για τα βιβλία Ιστορίας και διατυπώνουν διάφορες προτάσεις. Συντάσσουν ειδικό πρακτικό προς τον εντολέα, το οποίο όμως πρώτα συζητιέται στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, όπου συντάσσεται επίσης ανάλογο Πρακτικό. Από τα κείμενα αυτά δεν θα σχολιάσω παρά μόνο

Βιβλιοθήκη της τέχνης

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ

ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΣ ΜΑΝΩΛΗΣ *Ο Πλάτων και η Τέχνη*
 ΑΠΟΛΛΙΝΑΙΡ ΓΚΥΓΙΩΜ *Οι κυβιστές ζωγράφοι*
 ΒΑΚΑΛΟ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ-ΓΕΩΡΓΙΟΣ *Οπτική σύνταξη*
 ΓΟΥΙΝΤ ΕΝΓΚΑΡ *Τέχνη και αναρχία*
 ΔΑΝΙΗΛ *Επιλογή από το ημερολόγιο 1973-1985*
 ΖΕΒΙ ΜΠΡΟΥΝΟ *Η μοντέρνα γλώσσα της αρχιτεκτονικής*
 ΚΑΝΤΙΝΣΚΙ ΒΑΣΙΛΙ *Για το πνευματικό στην τέχνη*
 ΚΑΝΤΙΝΣΚΙ ΒΑΣΙΛΙ *Τέχνη και καλλιτέχνες*
 ΚΛΕΕ ΠΑΟΥΛ *Τα ημερολόγια 1898-1918, Α'*
 ΚΛΕΕ ΠΑΟΥΛ *Τα ημερολόγια 1898-1918, Β'*
 ΛΑΜΠΡΑΚΗ-ΠΛΑΚΑ ΜΑΡΙΝΑ *Ο Ροντέν και η αρχαία*

ελληνική τέχνη

ΛΑΜΠΡΑΚΗ-ΠΛΑΚΑ ΜΑΡΙΝΑ *Μπάουχαους*
 ΛΟΪΖΙΔΗ ΝΙΚΗ *Ο υπερρεαλισμός*

στην νεοελληνική τέχνη —

Η περίπτωση Νίκου Εγγονόπουλου

ΛΟΪΖΙΔΗ ΝΙΚΗ *Ο Τζιόρτζιο ντε Κίρικο*

και η σουρρεαλιστική επανάσταση

ΛΟΪΖΙΔΗ ΝΙΚΗ *Ο μύθος του Μινώταυρου*
στην πρωτοπορία του μεσοπολέμου

ΜΟΥΡΕΛΟΣ ΓΙΩΡΓΟΣ *Θέματα αισθητικής*
και φιλοσοφίας της τέχνης, Α'

ΜΟΥΡΕΛΟΣ ΓΙΩΡΓΟΣ *Θέματα αισθητικής*
και φιλοσοφίας της τέχνης, Β'

ΜΠΕΡΝΤΣΛΕΪ ΜΟΝΡΟΕ *Ιστορία*

των αισθητικών θεωριών

ΜΠΡΑΝΤΙ ΤΣΕΖΑΡΕ *Αρκάδιος ή περί γλυπτικής*

ΜΠΡΙΟΝ ΜΑΡΣΕΛ *Λεονάρντο ντα Βίντσι*

ΝΙΖΙΝΣΚΥ *Το ημερολόγιό του*

ΝΤΕΛΑΚΡΟΥΑ ΕΥΓΕΝΙΟΣ *Σελίδες ημερολογίου*

ΠΕΓΕ ΖΩΡΖ *Η ζωγραφική στον 19ο αιώνα*

ΣΤΟΪΚΙΤΣΑ ΒΙΚΤΩΡ *Μανιερισμός και τρέλα —*

Η περίπτωση Pontormo

ΤΖΑΦΕ ΡΟΤΕΡΣ *Η ζωγραφική στον 20ό αιώνα*

ΦΟΣΙΓΙΟΝ Ε. *Η ζωή των μορφών*

ΦΟΥΛΕΡ ΠΗΤΕΡ *Τέχνη και ψυχανάλυση*

ΒΕΡΑΡΕΝ ΕΜΙΛ *Ρέμπραντ*

ΜΟΛΙΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

ΜΩΡΙΣ ΜΕΡΛΩ-ΠΟΝΤΥ

Η αμφιβολία του Σεζάν

Το μάτι και το πνεύμα

Δύο δοκίμια του γνωστού φιλοσόφου, που αμφισβητούν τη μεγάλη διαμάχη μεταξύ παραστατικής και αφηρημένης τέχνης και επιχειρούν να συνδέσουν την περιπέτεια της δημιουργίας με την περιπέτεια της ίδιας της ύπαρξης.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

Μαυρομιχάλη 9, Αθήνα, Τηλ. 360.77.44

εκείνα τα στοιχεία που δημοσιεύτηκαν, που διαβιβάστηκαν ως Εγκύκλιος στα γυμνάσια - λύκεια π.χ. για να μη διδαχτούν κάποιες σελίδες από το βιβλίο του Κρεμμυδά (γ' γυμνασίου). Ο λόγος: να μην κυκλοφορούν ανακρίβειες και να μη διασύρονται άδικα υπολήψεις αθώων.

α. Το να μη διδαχτούν κάποιες συγκεκριμένες σελίδες ελληνικής ιστορίας από το βιβλίο Κρεμμυδά στην γ' γυμνασίου (όπως γράφει - ορίζει η Εγκύκλιος) δεν προτάθηκε ομόφωνα από την έκτακτη Επιτροπή Επανάκρισης (διαφώνησαν: Βώρος, Λεοντίνης, Γρυντάκης) ούτε έγινε ομόφωνα δεκτό από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. Είναι ανακριβής η πληροφορία που μετέφερε στις 24.4.91 —χωρίς λόγο— στο Μαράσλειο ο Πρόεδρος του Π.Ι., ότι ομόφωνα προτάθηκαν τέτοιες ρυθμίσεις: γι' αυτό αναγκάζομαι να αναφερθώ επώνυμα σ' αυτή την απρέπεια. Η μειοψηφία (Βώρος, Λεοντίνης, Γρυντάκης) αντι-πρότεινε:

α. Οι διδάσκοντες να αποφασίζουν ποια κεφάλαια μη Ελληνικής Ιστορίας μπορούν να παρακάμπτουν προκειμένου να διδάσκουν πιο άνετα την Ελληνική Ιστορία.

β. Η έκταση που έχει η Ελληνική Ιστορία σε βιβλία όπως αυτό του Κρεμμυδά δεν είναι επιλογή κυρίως ή μόνο του συγγραφέα, αλλά συνέπεια του αναλυτικού προγράμματος και των οδηγιών που δίνονται στο συγγραφέα από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. Στην περίπτωση πάντως του βιβλίου του Κρεμμυδά η ελληνική Ιστορία καλύπτει σχεδόν το ένα τρίτο του βιβλίου.

γ. Σχετικά με οποιαδήποτε μειονεκτήματα και με το χαρακτηρισμό της ιδεολογικής μονομέρειας που ακούστηκε για το βιβλίο Κρεμμυδά (και άλλα) οφείλω να σημειώσω ότι ο υποφαινόμενος, εισάγοντας στον Π.Ι. τις κρίσεις και προτάσεις της έκτακτης Επιτροπής Επανάκρισης, πρόσθεσε:

«Επιμύθιο:

1. Σχετικά με όσα γράφονται για τα μειονεκτήματα των βιβλίων είμαι υποχρεωμένος να επαναλάβω εδώ κάτι που έχει γραφεί στο Πρακτικό 3 της Ομάδας! ότι όσα άλλοι συναδελφοί έχουν επιστημονικά ζητήσα όλα να καταγραφούν, αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι τα αποδέχομαι ως επιστημονικές ορθές.

Ενδεικτικά σας διάβασα εδώ την περίπτωση του χάρτη της σελ. 329 του βιβλίου Κρεμμυδά: ποιο μειονέκτημα βλέπετε σεις;

2. Ειδικότερα δεν αποδέχομαι ως τεκμηριωμένο το χαρακτηρι-

σμό που ακούστηκε και δω κι γράφεται και στο πρακτικό της Ομάδας ότι τα βιβλία Κρεμμυδά και Σκουλάτου πάσχουν από ιδεολογική μονομέρεια. Μπορείτε τώρα να δείτε τα παραδείγματα που αναγράφονται ενδεικτικά στο Πρακτικό της Ομάδας (και υπ θέτω ότι γράφτηκαν από τους μέλη της Ομάδας της άποψης απολύτως ακώλυτα) αυτά τα δείγματα 1 κμηρώνουν τέτοιο χαρακτηρισμό;

3. Γενικότερα, επειδή τα κείμενα βιβλία είναι περιοχή ευθύνης μου και μετέχω σε όλες τις τριγυρινές διαδικασίες επανάκρισης πιφυλάσσομαι να κρίνω τις διατυπωμένες κρίσεις - επικρίσεις προκληθώ, αν παραστεί ανάγκη να υπερασπίσω την υπόληψή μου» 10.

Ακολουθεί διεξοδική συζήτηση (Και γεννήθηκε η Εγκύκλιος)!

Σημειώσεις:

1. Μεθοδεύσεις Κακοπαίδων στον τομέα της Ιστορίας στο: Η Επιστήμη της Ιστορίας στη Μέση Εκπαίδευση, εκδόσεις «Γρηγόρη», σ. 184.

2. Το 1937 ιδρύθηκε ο ΟΕΣΒ και το 1941 ως το 1949 δεν υπήρχε κειμενική δυνατότητα για παραγωγή βιβλίων. Μόνο η Π.Ε.Ε.Α. αφαίρεσε, με τα δύο μικρά ανατομικά που ετοίμασε το καλοκαίρι 1944.

3. Βλέπε σημείωση 1.

4. Εκπαιδευτικές Μεταρρυθμίσεις στην Ελλάδα, Ρέθυμνο 1986, σελ. 54 (Ιδεολογικές διακηρύξεις και σχέσεις στην εκπαίδευση, 1975-1986).

5. Θυμίζω του Θουκυδίδη τη διατύπωση: «Οι παρόντες τοις έργασι καστούσι ου ταυτά περί των αυτών λόγουσι, αλλ' ως έκαστος ευνοίας ή μήν έχει» (Καθένας τα λέει όσα ευνοούν...).

6. Λόγου χάρι, πώς να θίξει τον αρνητικό ρόλο της βασιλείας, ακόμα είχαμε βασιλιά.

7. Ενδεικτικά σημειώνω ότι από τους 7-8 μήνες της υπουργίας του Βερυβάκη (1981-82) υπογράφησαν 8 αποφάσεις για προώθηση νέων βιβλίων Ιστορίας γυμνασίου - λύκεια, που δεν είχε γίνει από το 1950 το ίδιο. Η συγγραφή ολοκληρώθηκε μέσα στα επόμενα 3-4 χρόνια, με τη βοήθεια του αρμόδιου Υφυπουργού Παιδείας.

8. Σε δυο τηλεοπτικές συζητήσεις.

9. Παράλληλες δημοσιεύσεις που αποσκοπεί η επίθεση κατά των βιβλίων, στο «Ριζοσπάστη» (18.12.81) και στην «Επιστημονική Σκέψη» (19.12.81) χος 48, σ. 6-10).

10. Αυτή ακριβώς η ανάγκη που έφτασε τώρα από δυο πλευρές: Η Εγκύκλιος που διαβιβάστηκε από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο στα σχολεία δε μνημονεύει μειοψηφία (και μας εκθέτει) και ο Μπαμπινιώτης πήγε στο Μαράσλειο για θέμα της ειδικότητάς του και διεσπείρε τις ανακρίβειες που χρησιμοποίησε.

Κάθε μία παράσταση, μια ...ακροβασία

(1) Θωδ Εσπίριτου γεννήθηκε το 1958. Είναι σκηνοθέτης του Θεάτρου. Σπούδασε θέατρο στην Ελλάδα και αργότερα στην Ιταλία στα Studio του Τρίτου Θεάτρου σκηνοθεσία σε σχέση με τη μουσική. Συμμετείχε στα σεμινάρια που οργάνωσαν τα διεθνή groups ODIN, FARFA και ο R. CHIESLAC. Παρέδωσε σεμινάρια θεατρικής έκφρασης μέσω της Γ.Γ.Ν.Γ. της Ν.Ε.Α.Ε. και της ΕΟΚ σε έλληνες και ξένους ηθοποιούς. Πρώτη σκηνοθεσία σε ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. στην Καλαμάτα. Ακολούθησαν κι άλλες σκηνοθεσίες σε επαρχιακά σχήματα. Πρόσφατα στο θέατρο Ξης Σεπτεμβρίου σκηνοθέτησε την «Κλυταιμνήστρα» του Α. Στάϊκον, ενώ αυτό τον καιρό το ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. Σερρών παρουσιάζει το έργο του Ε. ντε Φίλιππο «Αχ, αυτά τα φαντάσματα» σε δική του σκηνοθεσία.

Η πρώτη μας ερώτηση αφορά τις προσφυλίες του «θεατρικές ομάδες».

— Πιστεύω πως υπάρχει μια αιθρητική διαφορά ανάμεσα στους καλλιτέχνες που ενδιαφέρονται για το θέατρο «ομάδα» και σε κείνους που γράφονται μονάχα στις κρατικές ή ημικρατικές σκηνές. Η εργασία μέσα στην ομάδα απαιτεί πολύ περισσότερο κόπο και πόνο και απορροφά μεγαλύτερη ενέργεια, απ' ό,τι μια ημικρατική ή κρατική σκη-

— Στη δεύτερη περίπτωση, ο σκηνοθέτης βρίσκεται αντιμέτωπος με ένα δεδομένο σχήμα, με ένα έργο ελεγχόμενο από άλλους και κινείται μέσα σε ένα χρονικό πλαίσιο που δεν του επιτρέπει πειραματισμούς, αλλά τον οδηγεί στη δημιουργία μιας σχέσης αλληλεπίδρασης με τους ηθοποιούς. Αντίθετα, στην ομάδα, ο χρόνος είναι πιο ελεύθερος, ξεκινά κανείς έχοντας μια προϋπόθεση τη σχέση των ατόμων μεταξύ τους, συνήθως όμως, ουσιαστικά ολόκληρα τα μέσα υλοποίησης του οράματος, που όταν υλοποιούνται με κόπους και θυσίες πραγματοποιείται, κινδυνεύει να μείνει απάνω.

Η δική μας επιλογή για το θέατρο είναι ο πειραματισμός; ποια κατεύθυνση νομίζετε πρέπει να οδηγηθεί η ελληνική πράξη;

Το θέατρο, ως σύνθεση τεχνών, βρίσκεται σε μια αδιάκοπη εξέλιξη. Δεν αξίζει να μένουμε προσηλωμένοι σε έναν τύπο παράστασης που επιβλήθηκε και να κλεινόμαστε σε μια πατροπαράδοτη κατάσταση. Οφείλουμε βέβαια, να βρούμε υπόψη μας σοβαρά την

παράδοση που έχουν δημιουργήσει οι μεγάλοι του θεάτρου, και αυτή να αποτελέσει τον θεμέλιο λίθο στη δημιουργία μας, αλλά η κάθε παράσταση θα έπρεπε να είναι μια ακροβασία. Ο Σκηνοθέτης μέσα από ένα κείμενο, από τη σχέση που δημιουργεί με τους ηθοποιούς και μέσα από την επαφή του με την κοινωνική πραγματικότητα πρέπει να αντλεί τα όνειρά του και να οικοδομεί επάνω στα θεμέλια αυτά για να έρθει στο φως κάτι καινούριο, σύγχρονο και που θα αποτελέσει ίσως την πρόταση άλλης αισθητικής.

● Κι αυτή η μελλοντική αισθητική τι χαρακτήρα φαντάζεστε ότι μπορεί να πάρει;

— Κάθε φορά, είτε μέσα από το πείραμα, είτε έξω απ' αυτό, οι καλλιτέχνες δημιουργούν μια πολιτιστική πραγματικότητα. Ορισμέ-

Ντρήστος Μωραΐτης, Αλέξανδρος Τσακίρης, στο «Αχ, αυτά τα φαντάσματα» του Εντ. ντε Φίλιππο, που σκηνοθέτησε ο Θωδ Εσπίριτου για το ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. Σερρών.

νοι από αυτούς χάνονται γιατί διαιωνίζουν τα κλισέ μιας θεσμοποιημένης αισθητικής και κάποιοι άλλοι δημιουργούν τα νέα ρεύματα, όμως κατά τη διάρκεια της κυοφορίας και της γέννησης δεν το γνωρίζουν πραγματικά. Η αισθητική η οποία προκύπτει και κυριαρχεί αργότερα ή ορίζεται μέσα από τις αναλύσεις, δεν είναι ποτέ σκόπιμη. Υπάρχει έντονη η επιθυμία να ξεπεραστεί το παλιό, όμως κανείς δεν γνωρίζει ποιες είναι οι συνισταμένες που θα αποτελέσουν το καινούριο.

● Νομίζετε ότι τα πράγματα στην Ελλάδα επιτρέπουν τέτοιου είδους προβληματισμούς;

— Οι Έλληνες καλλιτέχνες είναι ιδιαίτερα ταλαντούχοι παρ' όλο που το επίπεδο σπουδών είναι φοβερά χαμηλό. Σε πολλές περιπτώσεις, αυτή η έλλειψη υποδομής καλύπτεται από λαμπρά παραδείγματα ανθρώπων που, σχεδόν με αυτοθυσία, κάνουν πολύ σημαντικές παραστάσεις με ελάχιστα μέσα. Έτσι σκέφτομαι ότι έχουμε υπερβολικά υψηλές απαιτήσεις από την τέχνη —πολύ δύσκολη υπόθεση— κι όταν τυχαίνει να κάνουμε κάτι καλό,

θα έπρεπε να είμαστε λίγο ικανοποιημένοι.

● Παρ' όλα αυτά πολλοί έχουν κατηγορήσει τους Νεοέλληνες θεατρικούς συγγραφείς ότι έχουν οδηγήσει (με ελάχιστες εξαιρέσεις) το νέο ελληνικό έργο στην ηθογραφία και οι σκηνοθεσίες, βέβαια, έχουν κατά κόρον αναδείξει αυτό το ηθογραφικό στοιχείο.

— Είναι έτσι —κι ίσως είναι φυσικό, μια που οι περισσότεροι θεατρικοί συγγραφείς μετέφεραν στο χαρτί βιώματα της πρόσφατης Ελλάδας, της πολιτικής αστάθειας και της δικτατορίας. Ίσως όμως αυτό να μην ήταν εξαρχής κακό, αφού κάποια στιγμή υποχρεώθηκαν από τις εξελίξεις να εγκαταλείψουν την ηθογραφία. Δεν ξέρω κατά πόσο θα πρέπει να υποστηρίξουμε την τέχνη που είναι τόσο ευμετάβλητη, ώστε να διαμορφώνει τον εαυτό της, εκμεταλλευόμενη κάθε κοινωνικό φαινόμενο. Έχει συμβεί, πάντως, κάποιοι νέοι συγγραφείς να μου στείλουν θεατρικά τους κείμενα. Δεν έχουν φαινομενική σχέση με την κοινωνική πραγματικότητα, δεν είναι καν γραφές ρεαλιστικές. Αναφέρονται στους μύθους και, συνήθως, παραπέμπουν στην Αρχαία Ελλάδα, που ούτως ή άλλως, υπάρχει αιώνια μέσα μας. Ορισμένοι από αυτούς τους συγγραφείς είναι σίγουρα αξιόλογοι, δύσκολα όμως βρίσκουν πρόσβαση στο θέατρο, επειδή τα κάθε λογής σχήματα δεν εμπιστεύονται την αγωνία τους και αρκούνται σε έργα πιο ασφαλών «προδιαγραφών».

(Τη συνέντευξη πήρε ο Ηλίας Κανέλλης)

ΣΕ ΝΕΟΥΣ καλλιτέχνες και διανοούμενους έχει ανοίξει τις σελίδες του το ANTI ήδη από το τεύχος 456. Σε ανθρώπους που, στα πρώτα βήματα της δημιουργικής τους πορείας, έχουν καταφέρει να ανα-

πτύξουν φρέσκες ιδέες, να ανοίξουν πρωτότυπους εκφραστικούς δρόμους, ώστε δικαίως να προσβλέψουμε σε αυτούς για μια εξίσου δημιουργική και ενδιαφέρουσα συνέχεια. Από το σημερινό τεύχος προσεγγίζουμε την νεότερη γενιά καλλιτεχνών —και φιλοξενούμε το θεατρικό σκηνοθέτη Θωδ Εσπίριτου.

● Ο Τζιμ Μόρρισον ξαναζει! Και το χειμώνα που μας έρχεται θα τον δούμε στις οθόνες του κινηματογράφου. Ενσαρκωμένο από τον ηθοποιό Βαλ Κίλμερ. Η ταινία γυρίστηκε από τον Όλιβερ Στόουν και ήδη γνωρίζει μεγάλη επιτυχία στην Αμερική. Ο σκηνοθέτης αντιμετωπίζει τους *DOORS* σαν μια παρέα οραματιστών που γλίστρησαν στο σκοτάδι και τον Μόρρισον ως άγιο, που πέθανε για τις αμαρτίες του ακροατηρίου του. Περιμένουμε...

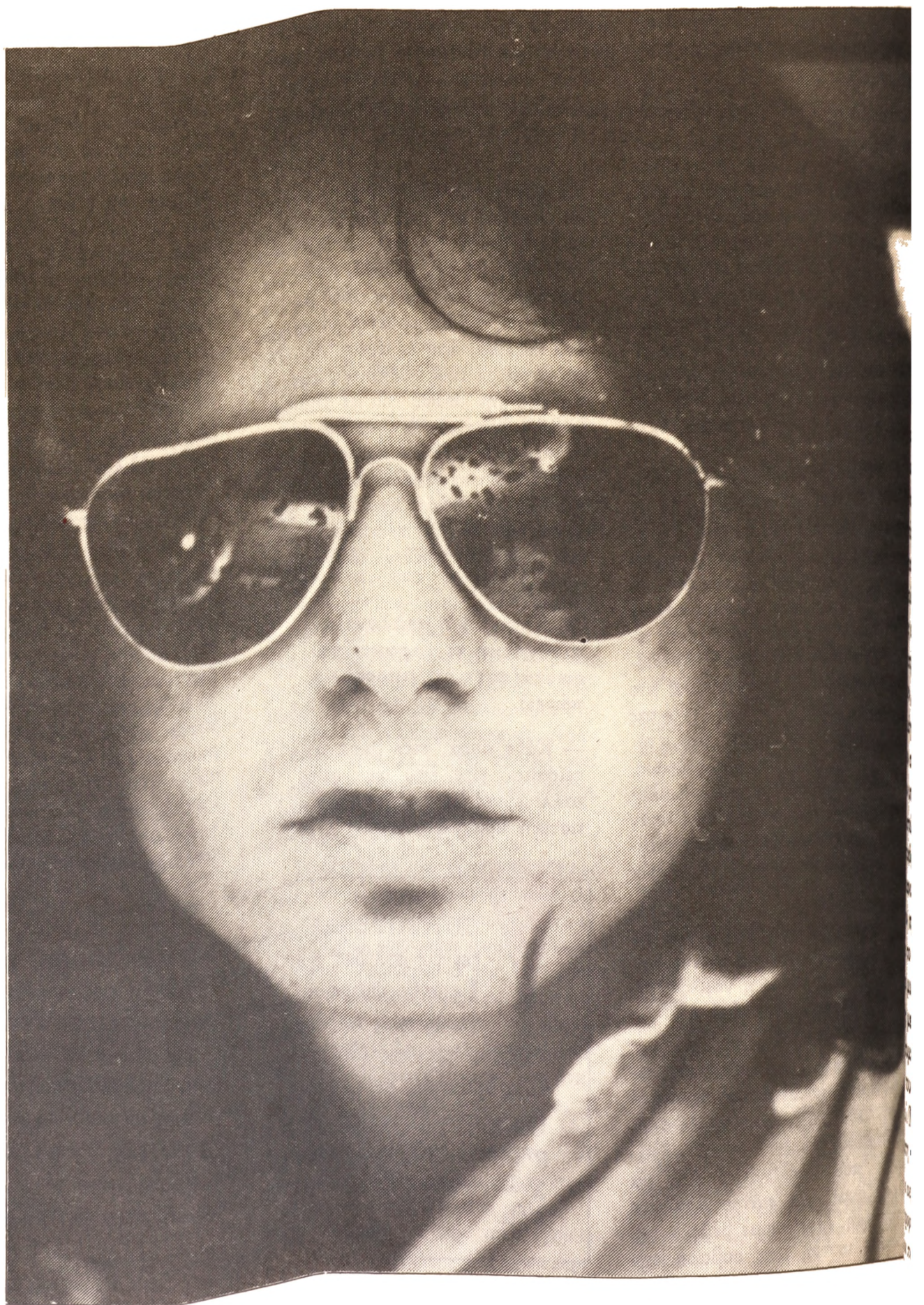
Πέρα από τις πύλες της ενόρασης*

του Νίκου Βρατσάνου

Είκοσι χρόνια μετά το θάνατό του, ο Τζιμ Μόρρισον των *Doors*, συνεχίζει να είναι αγαπητός —και όχι μόνο στους νέους της γενιάς του.

Ο Κ. Βεργόπουλος αναλύοντας το «πνεύμα της παρακμής» των Ελλήνων λογοτεχνών των αρχών του αιώνα μας (*Εθνισμός και οικονομική ανάπτυξη*, 1978), τονίζει την ειδοποιό διαφορά μεταξύ των πιο «ρομαντικών», που αδυνατώντας να συμβιβαστούν με την πραγματικότητα, βρίσκουν διέξοδο στην φυγή (Λαπαθιώτης, Καρυωτάκης κ.ά.) και των πιο «πραγματιστών», που, όπως ο Καβάφης, καταλαβαίνοντας το μάταιο μιας υπερρεαλιστικής αναζήτησης, προσπαθούν να γευθούν την έντονη —και ιταμή— πραγματικότητα.

Ο Τζιμ Μόρρισον, που φέτος συμπληρώνονται είκοσι χρόνια από το θάνατό του, ήταν μια τραγική περίπτωση καλλιτέχνη - ποιητή με συνεχείς μεταπτώσεις και στα δύο άκρα: και στην επίπονη φυγή και στην τριβή με την καθημερινότητα.

Γεννημένος το 1943 στη Φλώριδα των Ηνωμένων Πολιτειών, μετά τις σπουδές του στο Λος Άντζελες, σχηματίζει το 1966 το συγκρότημά του «*The Doors*», διαλέγοντας ένα όνομα άμεσα επηρεασμένο από το έργο του Άλντους Χάξλεϋ. Από τον Χάξλεϋ όχι μόνο δανείζεται φραστικά σχήματα, αλλά έχει και παρόμοια έφεση για οργή μέσω παρασθησιογόνων ουσιών. Ο Μόρρισον είχε μια «διονυσιακή» αντίληψη για την χρήση αυτών των ουσιών, κοινή σε πολλούς προβιομηχανικούς πολιτισμούς (π.χ. οι μάγοι των Ινδιάνων, οι δερβίσηδες, κ.ά.). Πίστευε ότι μόνο «φτιαγμένος» μπορούσε να υποβάλει και να υπνωτίσει το κροατήριό, ούτως ώστε να το οδηγήσει στην «ενόραση», στο δρόμο για την τελική άθαρση.

Από τον πρώτο ήδη δίσκο των *Doors* («*The Doors*», 1967) προτρέπει για το μεγάλο άλμα στην άλλη όχθη, σαν κι αυτό που έκανε η Αλίκη όταν πέρασε στην Χώρα των Θαυμάτων. (Ας μην ξεχνάμε ότι και ο Γουίλιαμ Σαίξπηρ έγραφε υπό την επήρεια μεθαινών).

Όρμα και πέρασε στην άλλη πλευρά...
(«*Break On Through*»)

Στο θεατρικό του έργο «*Η Γιορτή του Πασιλιά Ερπετού*», ο Μόρρισον περιγράφει τη πορεία προς την άλλη πλευρά πίσω από τις «Πύλες»: Ένα σουρρεαλιστικό επίμοιρο με καφκικές μεταμορφώσεις (το ερπετό, φροϋδικές αναφορές σε παιδικά παραμύθια, τα θανατερά σύμβολα του Πόε (ο γίγας, η πίσσα), άτακτη φυγή στα μυστικά τοπία του Γουίλλιαμ Μπλαϊνκ (το γόγο του οποίου θαύμαζε) και στο τέλος τη σωτηρία: τις ετοιμασίες για τον εξαγνισμό και την επιστροφή στη μητρική γη. Το «*Soft Parade*», 1969, είναι μια ακόμα πρόκληση του μάγου - ιερέα προς τους πιστούς προσέλθουν στην Ελευσίνεια Πομπή, ορμημένοι στον υπνωτιστικό ρυθμό των αφρικανικών κρουστών.

Ως δραματικός καλλιτέχνης, ο Μόρρισον έχει την μεσαιωνική αντίληψη ότι υποδύμενος το πάσχον πρόσωπο «αίρει τας αμαρτίας του» και το βοηθάει να σωθεί. Έτσι, αναπτύχει μια έντονη θεατρική παρουσία επί σκηνής με συνεχείς παντομίμες και κινούμενα (συμπεριλαμβανομένης της απαράστασης του «Τραγουδιού της Αλαμίας» των Βάιλ/Μπρεχτ). Υπενθύμιζε συνεχώς στον θεατή ότι τον υποδύεται:

...Είμαι ο αέρας που αναπνέεις
η τροφή που τρως
οι φίλοι που συναντάς...

(«*The Changeling*»)

Απαιτούσε όμως ενεργό συμμετοχή. Καλούσε τον θεατή να συμμετάσχει στα δρώμενα ώστε να προσδώσει την απαιτούμενη ενέργεια στον καλλιτέχνη.

...Έλα, άναψε τη φλόγα μου
Ας προσπαθήσουμε να βάλουμε φωτιά στη
νύχτα...
(«*Light My Fire*»)

Ο άλλος εαυτός του Μόρρισον ρίχνεται και ζει την πραγματικότητα.

...Αναπνέσαμε, αγριέψαμε
γεννημένοι για τον πόνο
αναγκασμένοι να απογυμνωθούμε μέσω' την
ερημιά...

Οι δίσκοι «*Strange Days*», 1967, «*Waiting For the Sun*», 1968 και «*Morrison Hotel*», 1970, με τα ιθαγενή μουσικά σχήματα και τις συνεχείς αναφορές σε παραδοσιακά μοτίβα του δρόμου, μπλουζ, πόλκες, εμβιατήρια, αρχέγονα ροκ-εν-ρόλλ, συνθέτουν το υπόστρωμα για την περιπλάνηση του ποιητή στην αμερικανική γη.

Η Αμερική είναι για τον Μόρρισον ένα τοπίο, όπως αυτό που κατέγραψε —αργότερα— στο σινεμά ο Βέντερς. Ο αυτοκινητόδρομος, οι κακόφημες γειτονιές, τα μικροαστικά προάστια, οι αχανείς εκτάσεις, η ζωή της νύχτας, είναι τα σημεία στίξης που ορίζουν γεωγραφικά μια νέα έρμη, όπου οι επιζώντες περιπλανώνται με θολές μνήμες και χωρίς όραμα, ανάμεσα στις σκιές μιας τεράστιας πινακοθήκης τεράτων.

...Μοτέλ, λεφτά, φόννοι, τρέλα
τα μπαρ με στριπ-τηζ
οι αστυνομικοί στ' αμάξια...
(«*L.A. Woman*»)

Ο ποιητής βυθίζεται στην ασωτεία αυτής της καθημερινότητας. Προβληματικός, «φτιαγμένος», ερωτύλος, ερεϊστικός, υποδύεται και στην «κανονική» του ζωή, αδυνατώντας στο τέλος να ξεχωρίσει το όριο μεταξύ σκηνής και πλατείας. Ο Μόρρισον «έδωσε ζωή στο θρύλο του»: ένας νέος Αρθούρος Ρεμπώ ή Τζαίμς Ντην, που όπως κι αυτοί ήξερε ότι ο θάνατος είναι η μόνη διέξοδος.

...Ακυρώστε την συνδρομή μου στην
Ανάσταση...
(«*When the Music's Over*»)

Όντας τόσο προσγειωμένος στην αληθινή ζωή, είναι προφανές ότι ο Μόρρισον δεν συμμετείχε στο χίππικο κίνημα που φτάνει στο απόγειό του εκείνη την εποχή. Αρνείται να εγκλωβιστεί στις ψευδαισθήσεις περι-

παγκόσμιας ειρήνης και κοσμικής αρμονίας. Δεν ήταν πολιτικοποιημένος, όμως, με την στρατευμένη έννοια που ήταν τότε άλλοι καλλιτέχνες όπως η Τζόαν Μπαέζ. Τα πολιτικά δρώμενα είναι για τον Μόρρισον τραύματα που αποτυπώνονται πάνω του· δεν εξετάζει τα αίτιά τους, ούτε αναζητεί λύσεις, αλλά πάσχει και γι' αυτό ουρλιάζει. Οι φυλετικές ταραχές γίνονται «αίμα που φτάνει στα γόνατα», οι διωγμοί των Ινδιάνων ένα τοπίο με «σκορπισμένα κορμιά στον αυτοκινητόδρομο», η οικολογική καταστροφή ένας παγανιστικός θρήνος για τη γη, την «αιθέρια αδελφή μας», ο πόλεμος του Βιετνάμ μια παντομίμα για την εκτέλεση του «άγνωστου στρατιώτη».

Το 1971 οι *Doors* κυκλοφορούν το «*L.A. Woman*», τον τελευταίο δίσκο τους. Μια ελεγεία στα κατακερματισμένα όνειρα του ποιητή. Η ασφυκτική μεγαλούπολη, ο Βασιλεύς Όφιος, ο Δολοφόνος της Θύελλας, παρασύρουν σε έναν αρχέτυπο λατρευτικό χορό με τον θάνατο.

Λίγο μετά, ο Μόρρισον τα παρατάει και φεύγει για τη Γαλλία. Ένας ακόμη «Αμερικανός στο Παρίσι», πιστός στην παράδοση που θέλει τα ανήσυχα πνεύματα της Αμερικής να αναζητούν στην πόλη αυτή την αυτογνωσία. Πέθανε στις 3 Ιουλίου 1971 από καρδιακή προσβολή.

Ο θρύλος του, που είχε ήδη στηθεί, δυνάμωσε τα χρόνια που ακολούθησαν. Ο τάφος του στη Μονμάρτρη έχει γίνει τόπος προσκυνηματος, αν και η φήμη ότι δεν πέθανε πραγματικά, αλλά ζει κάπου απολαμβάνοντας τη μεταθανάτια αϊγλή του, είναι ευρέως διαδεδομένη. Το χαρακτηριστικό λογότυπο με το όνομα των *Doors* αναγράφεται στις τσάντες και τα ξεβαμμένα τζην χιλιάδων εφήβων σε όλο τον κόσμο. Οι δισκογραφικές εταιρείες συνεχώς ανακαλύπτουν «ανέκδοτο» υλικό, που να δικαιολογεί την κυκλοφορία νέων ηχογραφήσεων. Αλλά τι πειράζει; Μήπως η ειδωλοποίηση δεν είναι μια ακόμα πλευρά ενός δραματικού ποιητή, μια ακόμα αντίφαση στην πορεία του; Αρκεί να μην καλύψει ποτέ την κραυγή του...

...σ' αυτόν τον κόσμο ήρθαμε
σ' αυτό το σπίτι γεννηθήκαμε
σαν ένα σκυλί χωρίς κόκκαλο
σαν ένας χρεωμένος ηθοποιός

καβαλλάρηδες της καταιγίδας
υπάρχει ένας δολοφόνος στο διάβα σας...
(«*Riders on the Storm*»)

* Ο τίτλος παραφράζει το γνωστό βιβλίο του Άλντους Χάξλεϋ «*The Doors of Perception*», 1954.

Πείραμα αναγέννησης

της Πέγκυ Κουνενάκη

Χωρίς να έχει ορισθεί καλλιτεχνικός διευθυντής, ο Δήμος της Πάτρας επιδιώκει να ξαναδώσει λάμψη στο φεστιβάλ του. Έτσι, φιλοξενεί εκδηλώσεις και παραστάσεις του Διεθνούς Ινστιτούτου Μεσογειακού Θεάτρου που αρχίζει τη λειτουργία του από αυτή την πόλη, υπό την καλλιτεχνική διεύθυνση του Θόδωρου Τερζόπουλου, του Δημοτικού Περιφερειακού Θεάτρου της Πάτρας που γιορτάζει τα τριήχρονά του με τρία ελληνικά μονόπρακτα σκηνοθετημένα από τη Μάγια Λυμπεροπούλου και μουσικές εκδηλώσεις αυτοσχεδιαζόμενης μουσικής οργανωμένες από τον τζαζίστα Σάκη Παπαδημητρίου.

Με τρεις ουσιαστικά αυτόνομες πολιτιστικές εκδηλώσεις μεγάλου βεληνεκούς αλλά και αρκετές μικρότερου, ο Δήμος της Πάτρας επιδιώκει να ξαναδώσει ένα χαρακτήρα στο φεστιβάλ του, μετά την περσινή δυναμική αναμέτρησή του με το υπουργείο Πολιτισμού που είχε αποτέλεσμα την παραίτηση του Θάνου Μικρούτσικου. Χωρίς καλλιτεχνικό διευθυντή λοιπόν φέτος, ο Δήμος, μέσα από πολλές δυσκολίες, συνεχίζει τις καλοκαιρινές δραστηριότητές του, τις οποίες ονομάζει *60 Διεθνές Φεστιβάλ Πάτρας*: όπως λέει ο κ. Ορέστης Σκαλτσάς, υπεύθυνος της Δημοτικής Επιχείρησης Πολιτιστικής Ανάπτυξης, «είναι μια προσπάθεια να διατηρηθούν τα χαρακτηριστικά εκείνα, με τα οποία ο θεσμός καταξιώθηκε στη διαδρομή του. Επιδιώκουμε μίαν αποκλειστικότητα στις εκδηλώσεις μας από άξιους καλλιτέχνες των οποίων η δουλειά έχει ερευνητικό χαρακτήρα: θέλουμε να προβάλλουμε τους τοπικούς δημιουργούς, όσοι από αυτούς βέβαια μπορούν να εμφανιστούν σε μια τέτοιου είδους διοργάνωση».

Σύμφωνα με τα λεγόμενα του κ. Σκαλτσά, το φεστιβάλ έχει προϋπολογισμό

90.000.000 δρχ., από τα οποία τα 25 εκατ. προέρχονται από το Δήμο, 15 εκατ. δρχ. έχει υποσχεθεί το υπουργείο Πολιτισμού υπό την προϋπόθεση βέβαια ότι θα εγκριθεί ο προϋπολογισμός του από το υπουργείο Οικονομικών (!), έχουν συμπεριληφθεί οι προβλέψεις επί των εισιτηρίων, ενώ συνεχίζουν να φέρουν και κάποιοι χορηγοί.

Προτού περάσουμε όμως σ' αυτές καθαυτές τις εκδηλώσεις θα πρέπει να αναφέρουμε ότι στην Πάτρα διεξάγεται και ένα ακόμη φεστιβάλ, το οποίο διεκδικεί τον τίτλο *100 Φεστιβάλ της Πάτρας* και διοργανώνεται από τον *Οργανισμό Καλλιτεχνικών Πολιτιστικών Εκδηλώσεων*, του οποίου υπεύθυνος φέρεται ο κ. Ανδρέας Ανδρεόπουλος, οινολόγος. Το φεστιβάλ αυτό διεκδικεί την

μερίδα του λέοντος από το υπουργείο Πολιτισμού, αφού ο εμπνευστής του ανήκει στους πολιτικούς κύκλους της *Νέας Δημοκρατίας* στην Πάτρα. Οι διοργανωτές του υπόσχονται «από Νίνα Σιμόν μέχρι κλασική μουσική, πανδαισία τζαζ, αρχαίο ελληνικό δράμα αλλά και συναυλίες των Χατζηγιάννη, Σπανού, Κορκολή και όχι μόνον...», όπως λέει το δελτίο τύπου.

Μια πολυσήμαντη συνάντηση

Το Διεθνές Ινστιτούτο Μεσογειακού Θεάτρου αρχίζει φέτος τις εκδηλώσεις από την Πάτρα, καλύπτοντας τη χρονική περίοδο από 24 Αυγούστου έως την 1η Σεπτεμβρίου. Συμμετέχουν οι χώρες: Ελλάδα, Ιταλία, Ισπανία, Γαλλία και Τунσία. Οι εκδηλώσεις διοργανώνονται με τη συνεργασία των πολιτιστικών ινστιτούτων των χωρών, δήμων και άλλων φορέων. Καλλιτεχνικός υπεύθυνος του όλου πράγματος είναι ο Θόδωρος Τερζόπουλος.

Ο γενικός τίτλος των εκδηλώσεων θα διεξαχθούν στην Πάτρα αλλά και άλλες μεσογειακές πόλεις (Βαρκελώνη, Μαδρίτη, Νάπολη, Μασσαλία, Τύνις, Βιέννη, Βερολίνο) είναι: *Βία και ειρήνη στο μεσογειακό θέατρο*. Ο τίτλος αυτός επιλέχτηκε από το Θόδωρο Τερζόπουλο.

Ταυτόχρονα με τις καλλιτεχνικές εκδηλώσεις θα πραγματοποιηθεί τριήμερο συνέδριο με θέμα *Η δυναμική των αρχαίων ελληνικών μύθων στο σύγχρονο κόσμο*. Αυτό μετέχουν διάσημοι θεωρητικοί, σκηνοθέτες και ηθοποιοί από όλη την Ευρώπη: Χάινερ Μύλλερ, Λουίς Πασκουάλ, Ροσάριο Μονλεόν, Βιντάλ Ναχέ, Ροσάριο Ροσάντα, Πέτερ Στάιν και άλλοι.

Θεματολογία που άπτεται της δραστηριότητας ή των προβλημάτων του μεσογειακού χώρου χαρακτηρίζει τις παραστάσεις που θα φιλοξενήσει το Διεθνές Ινστιτούτο Μεσογειακού Θεάτρου. Ο Πρόεδρος του Χάινερ Μύλλερ είναι μια από αυτές: ερμηνεύεται από τον ίδιο το σύγγραφο και μετέχουν τρεις μουσικοί από το Βερολίνο καθώς και η ηθοποιός Σοφία Μπούλου: οι «Πέρσες» του Αισχύλου. Στην ομάδα Άττις του Θόδωρου Τερζόπουλου.

Σκηνή από τους «Πέρσες» που θα παρουσιάσει η θεατρική ομάδα «ΑΤΤΙΣ» του Θόδωρου Τερζόπουλου, στο πλαίσιο των εκδηλώσεων του Διεθνούς Ινστιτούτου Μεσογειακού Θεάτρου.

νός» —φωτογραφίες, κατασκευές, αντικείμενα που η σύνδεσή τους δίνει εύγλωττα όλα τα επίπεδα του πολέμου· η δεύτερη είναι μια έκθεση οπτικής ποίησης, στις σταφίδες του Μπάρι, με τίτλο *Maie Nostalgia*— μετέχουν σε αυτήν οι χώρες: Ελλάδα, Ιταλία, Ισπανία, Γαλλία, Τунησία και Γιουγκοσλαβία.

Ένας κινηματογραφικός κύκλος θα εμπλουτίσει τη συνάντηση με ταινίες από όλες τις μεσογειακές χώρες και με περιεχόμενο που αντλείται από το θέμα «Βία και ειρήνη στη Μεσόγειο». Κι ακόμη, θα προβληθούν ταινίες που το περιεχόμενό τους βασίζεται σε ελληνικούς μύθους ή στην αρχαία ελληνική τραγωδία, καθώς και βίντεο από παραστάσεις αρχαίας ελληνικής τραγωδίας. Μεγάλο οπτικοακουστικό γεγονός τέλος, θα αποτελέσει η *Action* του διάσημου Έλληνα γλύπτη Γιάννη Κουνέλη με θέμα «Ο διαμελισμός του Απόλλωνα» από τις «Μεταμορφώσεις» του Οβιδίου.

Η ιδρυτική πράξη του Διεθνούς Ινστιτούτου Μεσογειακού Θεάτρου έγινε το Δεκέμβριο του 1990 στη Λισαβόνα. Πρόεδρός του είναι ο Ισπανός κριτικός Χοσέ Μονλεόν, καλλιτεχνικός υπεύθυνος ο Θόδωρος Τερζόπουλος και συνιδρυτικό μέλος ο Μαουρίτσιο Σκαπάρο, διευθυντής του Δημοτικού Θεάτρου της Ρώμης.

Τρεις νεοελληνικές πρεμιέρες

Το Δημοτικό Περιφερειακό Θέατρο της Πάτρας γιορτάζοντας τα τριχρόνα μόνιμης παρουσίας του στην πόλη συμμετέχει στις εκδηλώσεις του Φεστιβάλ παρουσιάζοντας, σε σκηνοθεσία Μάγιας Λυμπεροπούλου, τρία άπαιχτα νεοελληνικά έργα: τον «Κλόουν» της Μαρίας Λαϊνά (παίζει η Μαρία Σάββα), τη «Μεγάλη άρκτο» του Γιώργου Ιωάννου (Θοδωρής Γκόνης) που θα παιχτούν σε κοινό πρόγραμμα στις 30 Ιουνίου, 1 και 2 Ιουλίου, αλλά και το «Δαίδαλο» του Ανδρέα Στάικου (Άρης Λεμπεσόπουλος, Χριστίνα Αλεξανιά και Δημήτρης Καραμπέτσης), στις 7-8-9 Ιουλίου. Κατά σύμπτωση, στις 9 Ιουλίου του 1988 σε συμπαραγωγή με το Διεθνές Φεστιβάλ της Πάτρας πρωτοπαρουσιάστηκε το τότε Θέατρο Πάτρας με το έργο του Κλωντέλ «Πρωτέας» με σκηνοθεσία του τότε καλλιτεχνικού συνδιευθυντή Βίκτωρα Αρδίτη. Τα μικρά αυτά γενέθλια λοιπόν θα συνοδεύονται από την έκδοση ενός πλούσιου εντύπου, που θα περιέχει τα πεπραγμένα του θεάτρου —23 συνολικά παραγωγές—, ένα ξεχωριστό αφιέρωμα στο θεατρικό αναλόγιο καθώς και τον αναλυτικό προγραμματισμό της τέταρτης θεατρικής περιόδου.

Η Μάγια Λυμπεροπούλου για τη συμμετοχή του ΔΙΕΘΝΕΣ Πάτρας στο Φεστιβάλ, λέει: «Το 6ο Διεθνές Φεστιβάλ Πάτρας σε

μια προσπάθεια του Δήμου να διατηρηθεί μια συνέχεια έως ότου ορθοποδήσει και πάλι, αφορά στην ουσία τρεις αυτόνομες και εντελώς ξεχωριστές ενότητες εκδηλώσεων που γίνονται από παντελώς ξεχωριστούς και αυτόνομους οικονομικά και οργανωτικά φορείς. Το να συντονίζονται μεταξύ τους αυτά τα τρία εντελώς ξεχωριστά μεταξύ τους πράγματα ως προς τις ημερομηνίες και τους χώρους των εκδηλώσεών τους, δεν σημαίνει —εκτός από δείγμα στοιχειώδους σοβαρότητας— ότι είναι κανένα από αυτά υπεύθυνο για τις επιλογές του άλλου ή ότι παρεμβαίνει στις επιλογές του κατά οποιονδήποτε τρόπο. Το ότι δεν θα μπορούσαν να υπάρξουν στην Πάτρα δίχως τη θέληση του Δήμου και τη διάθεση από μέρους των χώρων ή άλλου είδους διευκολύνσεις, είναι αυτονόητο. Το ότι «στεγάζονται» κάτω από τον γενικό τίτλο του Διεθνούς Φεστιβάλ Πάτρας, γιατί όχι; —μέχρι να επανακτήσει το φεστιβάλ τη δική του φυσιογνωμία που μόνο με έναν καλλιτεχνικό διευθυντή μπορεί να γίνει εφικτή, υποδομή και νομική μορφή, πράγμα που οφείλουμε όσοι κοπτόμεθα περί τα πολιτιστικά να ευχόμαστε. Οι παρασκευαστικές, ηθελημένες ή μη παρερμηνείες και διαδόσεις περί τρικέφαλής καλλιτεχνικής διεύθυνσης στη θέση του Θάνου Μικρούτσικου, αφορούν εκείνους που ηθελημένα ή μη παρερμηνεύουν και διαδίδουν όσο και εκείνους που ελαφρά τη καρδία υιοθετούν τέτοιες παρερμηνείες και διαδόσεις».

Τζαζ και Μεσόγειος

Χωρίς σούπερ σταρ της τζαζ επιδιώκει να οργανώσει το δικό του δεκαήμερο ο Σάκης Παπαδημητρίου, που έχει την ευθύνη των εκδηλώσεων τζαζ. Αντίθετα, όπως λέει ο ίδιος, στόχος του είναι να οργανώνει κάποιες μουσικές εκδηλώσεις, οι οποίες θα έχουν καθαρά μεσογειακό χαρακτήρα, ενώ μερικές από αυτές θα αφορούν και την αυτοσχέδιαζόμενη τζαζ.

Έτσι, ανάμεσα στα γκρουπ που θα πάρουν μέρος στο φεστιβάλ είναι το Μεσογειακό Ανσάμπλ, που αποτελείται από επτά μουσικούς, προερχόμενους από την Ιταλία, τη Γαλλία, την Ισπανία, την Ελλάδα και την Τунησία. Πρόκειται για ένα σύγχρονο σχήμα, που η μουσική του χαρακτηρίζεται από μεικτά στοιχεία —παραδοσιακοί μουσικοί, οι οποίοι έχουν ταυτόχρονα τη δυνατότητα να αυτοσχεδιάζουν πάνω στην τζαζ. Ενδεικτική είναι επίσης η παρουσία ενός παρόμοιου γκρουπ από την Σικελία, αλλά και ενός ακόμη που αποτελείται από δυο μουσικούς, ένα Λιβανέζο και έναν Σύριο, που κι αυτοί αυτοσχεδιάζουν πάνω σε τζαζ φόρμες. Ταυτόχρονα, ο Σάκης Παπαδημητρίου ενδιαφέρεται να προσελκύσει όλες τις νέες μουσικές ιδέες, όπως αυτές διαμορφώνονται τώρα στην Ελλάδα. □

ΓΛΥΠΤΙΚΗ, ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ, ΧΑΡΑΚΤΙΚΗ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

Μερικές από τις πιο ενδιαφέρουσες εκθέσεις της τελευταίας περιόδου

Τα πρώτα έργα της Λοϊζίδου (γ. 1958) τα γνώρισα στη Λεμεσό πριν 7-8 χρόνια. Πρόδιναν κιόλας μια προσωπικότητα σκυπηλά ερευνητική που πρέπει να την παίδευε κάποιο όραμα. Είχε γυρίσει από σπουδές στη Σχολή Καλών Τεχνών της Λυών με σαφή πληροφόρηση για το τι γινόταν στη Δύση, αλλά και εξίσου σαφή απόφαση να μην κάνει απομίμηση ή αντιγραφή. Εξήση ως το 1986 στο Παρίσι όπου την ξεχώρισαν για διάφορες εκθέσεις οι Γάλλοι.

Αργότερα είδα δουλειά της στη Μπιεννάλε Βενετίας (1986) — μίαν «έγκατάσταση περιβάλλον» με λίγη δράση: το «Μύθο της Αριάδνης σε τρεις πράξεις». Με εντυπωσίασε γιατί είχε αφομοιώσει τις «δυτικές» εμπειρίες σε ένα ύφος δικό της. Τα έργα που παρουσίασε στην Αθήνα το 1989 έδειχναν πως έλεγχε πια όλα τα μέσα της προσωπικής της έκφρασης και ότι, επιστρέφοντας στην Κύπρο είχε ίσως βρει τον προσωπικότερο τρόπο να αρθρώσει με πειστικότητα το όραμά της. Το χαρακτηρίζα τότε «περιβάλλοντα ενός ήμερου πάθους, μιας εσωτερικής οικειότητας και εννοιασθίας...» (ΑΝΤΙ 404/1.6.89).

Στον «Δεσμό» σήμερα παρουσιάζει ολοκληρωμένο το όραμά της. Καταπλήσσει ο εκφραστικός συγκερασμός των πιο μοντέρνων μέσω Ντυσάν αντιλήψεων με παμπάλαιες τεχνικές του πηλού σε έργα —ή σε ένα σύνολο έργων— που έχουν κάτι από την παιχνιδιάρικη ποίηση του Κάλντερ δίχως την ελαφράδα του, αλλά όλη τη σοβαρότητα, το βάρος, την στοχαστικότητα μιας καλλιτεχνίδας (γλύπτριας; κατασκευάστριας;) σε διαπάλη με τις ρίζες της. Αύνει η Λοϊζίδου τη διαπάλη αυτή με επιτυχία που πείθει

και ικανοποιεί τουλάχιστον ένα θεατή. Αραγε ικανοποιεί την ίδια;

Οι ρίζες της Λοϊζίδου στην Κύπρο είναι πανάρχαιες και πανίσχυρες. Η τέχνη της όμως που φυτρώνει από αυτές είναι γνήσιος, αυθεντικός καρπός του τέλους του 20ού αιώνα. Κατόρθωμά της θα είναι να συνεχίσει το φυτόμα της τέχνης της, δίχως να τη ρουφήξουν οι ρίζες της μετατρέποντάς την σε φυλκλόρ.

Νακίς Ιατσιογλου.
Γλυπτική, Μεθούσα ως 1991.

Πρωτότυπη χρήση ενός γοητευτικού υλικού —του πλεξιγκλάς. Οι πέντε «θάλαμοι» του Τασσιόγλου (γ. 1955) αξιοποιούν όλες τις διαφάνειες και τις ανακλάσεις του, τις περιορισμένες σε αριθμό φόρμες που επιτάσσει —μόνο σωληνες - κυλινδρικούς και επίπεδες επιφάνειες— σε ένα παιχνίδι που καλεί τον θεατή σε ένα «χάππενινγκ» μπεινοβγαίνοντας στον κάθε θάλαμο. Παρόμοια παιχνίδια έχουν φτιάξει άλλοι με καθρέφτες. Όμως η ευρηματικότητα δεν μπορεί να είναι από μόνη της τέχνη.

Μιχαήλ Κατζουράκης.
Ζωγραφική, Ζουμπουλακή ως 2001.

Ο Κατζουράκης (γ. 1933) μας είχε συνηθίσει σε μια δουλειά «γραφίστα» φηλής ποιότητας. Οι αφίσες του, σχεδόν όλες τουριστικές, κέρδιζαν συνέχεια από το 1961, διεθνείς διακρίσεις. Με την καθ' αυτό ζωγραφική ελάχιστα τον συσχέτιζαν. Όταν άρχισε να εκθέτει πιο ταχτικά, τα έργα του δεν έδειχναν την πολυχρωμία, τη γραφικότητα, τη φαντασία που είχαν, όπως χρειαζόνταν, οι αφίσες του. Σε ευθεία αντίδραση προς αυτές, χρησιμοποιούσε φόρμες ψυχρές, στοιχειωδώς γεωμετρικές, κυρίως συνδυασμούς τετραγώνων και ορθογώνιων —με χρώματα «πλακάτα» σε τόνους σβησμένους και γλυκερούς, δίχως τα προοπτικά «εφφέ» μιας

πιο προχωρημένης γεωμετρίας. Από κει πέρασε φυσιολογικά στα «σκληρά περιγράμματα» (hard edges) για να διαμορφώσουν την εικόνα ενός ζωγράφου - τεχνίτη, μάλλον διακοσμητή, που αποφεύγει τις «ψυχικές διαθέσεις» (états d'âme) στο όνομα μιας άσπιλης και αγνής αφαίρεσης, με νύξεις μινιμαλισμού.

Εξαφνα μας εμφανίζεται με τούτα τα έργα τα γερά όχι μόνο γιατί είναι ζωγραφισμένα σε χαρτόπανο με τη συνηθισμένη του φροντίδα, αλλά όπου η έφεση της ζωγραφικής ξεχειλίζει από όλες τις φόρμες του, σπάζοντας ή μαλακώνοντας τα αυστηρά περιγράμματα σε ένα παιχνίδισμα ματιέρας και χρώματος που αποκαλύπτει ένα λυρικό ταμπεραμέντο ζωγράφου που δεν το υποφιαζόμουν.

Βάσω Κατράκη, Αναδρομική, Διμοτική, Πινακοθήκη, Μύνα ως 30.1. Διμοτική, Πινακοθήκη, Πατρα ως 1.11.

Η πεποίθησή μου ότι η Βάσω Κατράκη (1914-1988) ήταν και παραμένει η σημαντικότερη χαράκτρια της γενιάς της, και της σημερινής ελληνικής χαράκτικής, (ο Ν. Βεντούρας είναι προηγούμενης γενιάς) εδραιώθηκε βλέποντας την έκθεση ολόκληρου περίπου του έργου της, που με περίσσιαν αγάπη οργάνωσε και παρουσίασε ο συνάδελφος Κ. Σταυρόπουλος. Οι μεγάλοι χώροι της Δημοτικής Πινακοθήκης προσφέρονταν για την άνετη παρουσίαση των μεγάλων «πετρογραφιών» της, καθώς και αρκετών από τις ίδιες τις μονοκόμματα πέτρινες μήτρες τους μια τεχνική που συγγενεύει με τη γλυπτική όσο και με τη χαράκτική, και που η Κατράκη αναβίωσε από τους Κινέζους. Το απλόχερο έργο της έβρισκε εδώ τους χώρους για τους οποίους ήταν φτιαγμένο. Έργο όχι δεξιότεχνου γιγαντισμού φτιαγμένο να εντυπωσιάσει, αλλά για να αποδώσει όσο γινόταν πιστότερα το μεγαλείο του οράματός της, και την εγγύτητά της προς τον α-

Μαρία Λοϊζίδου: Ενθυμητικό Σημείωμα. Εργαστήριο, Λευκωσία 1991

πλού, ταπεινό άνθρωπο που στρογγυλεύει το στόμα του σε μια κραυγή ελευθερίας ή κάν, μια χειρονομία αντίστασης. Μερικά σχέδια του 1958 που δεν τα γνώριζα δείχνουν ότι την απλότητα και τη σιγουριά της τέχνης της Κατράκη —έχουν την αμεσότητα που μόνο οι μεγάλοι σχεδιαστές, από τους ανώνυμους αγγειογράφους των αττικών ληκύθων στα πιο «κλασικά» σχέδια του Πικασό, μπορούν να φτάσουν. Με την ιδίαν αμεσότητα είχα φτιαγμένες οι γρήγορες ζωγραφές βινιέτες της Κατράκη για την 25 Μαρτίου 1943, όπως και οι πέτρες που ζωγράφιζε στα Γιούρα —από μίαν στική ανάγκη άμεσης έκφρασης.

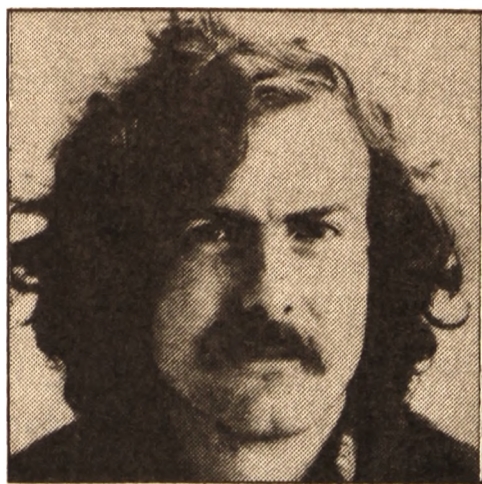
Η τέχνη της Κατράκη, νομηνικά μόνο απλοϊκή, έχει σοφία την κερδισμένη από συνεπή, τίμια άσκηση τοι πλού και του απέριττου. Εξαιτίας που ο δάσκαλός της ο φαλλήνος δεν στέγνωσε το γαίο ανάβλυσμα του ταλέντου της, επιβάλλοντας την ψυχική της δεξιότητα. Η Κατράκη δεν μπορούσε να κρατηθεί στενά πλαίσια της τελειότητας του διδασκαλίας, Βιρτζιλιανός της χαρακτικής δεν μπορούσε να γίνει —χρειάζονταν αιδιουφία ψυχρή και υπολογιστική— κι όχι τη γενναία, και θερμή τη δικιά της. Διότι να οι επιταγές του υλικού που την οδήγησαν στην απλότητα, αλλά η ίδια, το χέρι ψυχής της που επιβάλλουν το λίκό της να μιλάει δίχως στροφές, δίχως κραυγές, στολίδια και γραφικότητες τις μεγάλες έννοιες της ζωής. Τέτοια ξαναβρήκα την Κατράκη στη Δημοτική Κοιμήκη.

18.9.91
Αλέξανδρος Ξ.

ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΣΦΕΤΣΑΣ: Η ΟΥΤΟΠΙΑ ΣΕ C.D.

«Ημέρες σιωπής»
Ο Κυριάκος Σφέτσας
μ' ένα C.D.

διαμαρτύρεται για τη
βία του κόσμου που
γεννάει σιωπή, αλλά
και για τη σιωπή της
δισκογραφίας

(1) Κυριάκος Σφέτσας

ΠΡΙΣΜΑΤΙΚΟΣ στις αναζη-
σεις του, ο Κυριάκος Σφέτσας
πισσότερο κι από συνθέτης
αυτότυπης μουσικής, είναι τε-
λής μιας προσωπικής γλώσ-
ς και οραματιστής μιας εκ-
αστικής παγκοσμιοτήτας.

Δύο και πλέον δεκαετίες δου-
ιάς χαράζουν μια τεθλασμένη
δρομή γεμάτη εκπλήξεις, α-
μεσα στη συμφωνική μουσι-
το ηλεκτρικό φιούζιον, το
τα-κλασικό σονέτο, την ηλε-
ρονική μουσική, τις παράξε-
σπουδές για σολίστες και μι-
ά σύνολα, τα τραγούδια σε
ήση Ελλήνων ποιητών και
ελληνοκεντρικά κινηματο-
γραφικά σάουντρακ. Το Στίγ-
, Παραγγελιά, Νύχτα με τη
λένα...

Ο συνθέτης αν δεν έχει «α-
ποιήσει», τότε σίγουρα έχει
ανακαλύψει το ταλέντο του.
τό, μερικοί το αποκαλούν
δημιουργικότητα...

Το C.D. με έργα Κυριάκου
έσσα «Silent Days» («Ημέ-
Σιωπής»), πριν κι από λεξι-
έντεχνης φόρμας είναι μια
μαρτυρία διπλής κατεύθυν-
ς. Προς τη βία του σύγχρο-
κόσμου που γεννάει σιωπή
προς την απάθεια (στην κα-
τερη περίπτωση: ακαμψία)
ελληνικής δισκογραφίας, α-
ναντι στην πρόκληση της αδέ-
ευτης μουσικής έκφρασης και
μιουργίας. Στον τόπο μας,
τυχώς ή δυστυχώς, δεν «αν-
ζουν» μόνο εφήμερα τραγού-
α και βαλκανικά χιτς...

Αλλά, ας ξεφυλλίσουμε το εν-
ργω «λεξικό».

1. «ΝΤΟΥΟ» (Αναπόλη-
). Έργο του '89 για σοπρά-
σαξόφωνο και πιάνο. Ανα-
λήψη μιας γκριζας παριζιάνι-

κης μέρας του '68 —όπως μας
εκμυστηρεύεται ο ίδιος ο συνθέ-
της— με τον Κολτρίν να περι-
στρέφεται στο πικάπ και τον ή-
χο του να λυτρώνει από τη θλί-
ψη και τη μοναξιά.

2. ΤΡΕΙΣ ΜΠΑΛΛΑΝΤΕΣ
(1986-1987). Ο λυρικός τόνος
των τίτλων είναι κάτι παραπά-
νω από ενδεικτικός. «Πάνω α-
πό τον ουρανό», «Μακρυνή νύ-
χτα», «Το μελαγχολικό τρα-
γούδι της αιωνιότητας». Ορά-
ματα για πιάνο, που ερμηνεύει
ο Michail Petukhov.

3. ΤΕΣΣΕΡΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ
(1989). Η αποκάλυψη του δι-
σκου. Η σοπράνο Susan Lam-
bert υποβάλλει εικόνες και αι-
σθήσεις αξέχαστης ομορφιάς, με
αφοπλιστικούς ερωτικούς τό-
νους. Ατμόσφαιρα μιούζικαλ,
σε ποίηση 17ου αιώνα του ιδιο-
συγκρασιακού Τσαρλς Κόττον.
Τη φωτεινή και στυλάτη «σκη-
νογραφία» αναλαμβάνει το πιά-
νο του Τάκη Φαραζή. Δικαιώ-
νεται εδώ και ο Γκέρσουιν και ο
Κόουλ Πόρτερ.

4. ΚΟΥΑΡΤΕΤΟ Νο 1. Έρ-
γο του '87. Αυστηρό και σύνθε-
το, σταθεροποιεί μια ολόκληρη
αλχημεία επιδράσεων και ανα-
φορών. Όχι απλώς μια σπουδή
επί του «δικαιώματος στη δια-
φορά», αλλά και μια ενδοσκο-
πηση, που ενεργοποιεί την ου-
σιαστική προσέγγιση Ανατολής
- Δύσης. Ερμηνεύει το Σοβιετι-
κό κουαρτέτο MLADA.

Ιδού λοιπόν 65' 22'' αι-
σθητικής αντίδρασης στη στασι-
μότητα και τη σύγχυση της πο-
λιτιστικής μας αυτογνωσίας, με
τη σφραγίδα της «σημαδιακής»
UTOPIA RECORDS.

Χρήστος Τσανάκας

Σημειωματάριο

ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΝΕΩΝ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΩΝ

Στη μνήμη του Ασάντουρ
Μπαχαριάν είναι αφιερωμένη η
17η Συνάντηση Νέων Δημιουργ-
ών που διοργανώνεται, για μια
ακόμη φορά, από την γκαλερί
«Ωρα». Οι εκδηλώσεις που άρχι-
σαν χτες με έκθεση ζωγραφικής
της Μαρίας Αναστασίου και της
Κάτιας Βαρβάκη θα συνεχιστούν
ως εξής:

● Δευτέρα 3 Ιουνίου: Αναδρομή:
Παλιοί, κάποτε «νέοι δημιουργ-
γοί» θυμούνται τον Μπαχαριάν
και διαβάζουν κείμενά τους.

● Τρίτη 4 Ιουνίου: Βραδιά μου-
σικής, με το τρίο για φλάουτο.

βιόλα, κιθάρα (Δ. Ανδρικόπου-
λος, Χρ. Τραβλοπούλου, Ν. Χαλ-
κιάς).

● Πέμπτη 6 Ιουνίου: Βραδιά κι-
νηματογράφου: θα προβληθούν οι
ταινίες μικρού μήκους «Το όνομά
μου είναι Άννα» της Έρσης Δά-
νου, «() γιος του παγοποιού», του
Γιάννη Λεοντάρη και «Γιατί, ά-
μα, όμως» της Φένιας Παπαδό-
δημα.

● Τρίτη 11 Ιουνίου: Αρχιτεκτο-
νική. Παρουσιάζουν δουλειά τους
οι αρχιτέκτονες Όλυμπια Αθανα-
σοπούλου, Τζιάννα Σταμπούλη,
Ειρήνη Χατζηδημητρίου.

ΘΕΑΤΡΟ

Τη Δευτέρα 3 και την
Τρίτη 4 Ιουνίου, στο θέατρο στο
παλιό τυπογραφείο του «Εμπρός»
θα δοθούν δύο παραστάσεις του
έργου του Αλφρέ Ζαρρύ «() Υμψύ

Βασιλείς» από το εργαστήρι δρα-
ματικής τέχνης του Καλλιτεχνι-
κού Οργανισμού Βόλου. Συνδιορ-
γανωτής της εκδήλωσης το Γ' αλ-
λικό Ινστιτούτο Αθηνών.

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

Μεγάλη αναδρομική έκ-
θεση χαρακτικών της Βάσως
Κατράκη λειτουργεί μέχρι τις 15
Ιουνίου στη Δημοτική Πινακοθή-
κη του Δήμου Πάτρας
—προανάκρουσμα των υπόλοιπων
μεγάλων εκθέσεων που θα φιλο-
ξενηθούν το καλοκαίρι.

Εγκαινιάζεται την Τρίτη
4 Ιουνίου στον Αστrolάβο (Αν-
δρούτσου 140, Πειραιάς) ομαδική
έκθεση ζωγραφικής, με τίτλο
«Αναφορά στον Πειραιά και στη
θάλασσα» και με έργα Αγ. Αστε-
ριάδη, Γ. Βακιρτζή, Σπ. Βασι-
λείου και Νίκης Καραγάτση.
Διάρκεια, μέχρι 20 Ιουνίου.

Έκθεση γλυπτικής των
τελειοφοίτων της ΑΣΚΤ λειτουρ-
γεί μέχρι τις 21 Ιουνίου στο Εθνι-
κό Ίδρυμα Νεότητας (Φιλελλή-
νων 9, Σύνταγμα). Συμμετέχουν
οι Μιρέλλα Διαμαντή, Όλγα Ζι-
ρώ, Δημ. Καλφόπουλος, Χρ. Λα-
ζαράκης, Φανή Μακρή, Ελένη
Πολυχρονάτου, Κούλα Γ. Σαββί-
δου και Μαρίνα Χαρογιάννη.
Μια καλή ευκαιρία να δούμε συγ-
κεντρωμένες όλες τις ...νέες δυ-
νάμεις.

Το διεθνές κέντρο εικα-
στικών τεχνών «Αέναον»
(Στουρνάρη 30), φιλοξενεί έκθε-
ση ζωγραφικής, γλυπτικής και
χαρακτικής με θέμα το «Γυμνό».
Συμμετέχουν: Ν. Αντωνιάδου,
Γ. Γεωργιάδης, Π. Γράββαλος,
Δ. Καλλιγερόπουλος, Lambro, (4),
Μανωλίδης, Γ. Μαυροΐδης, Ε.
Μπουλγουρά, (4), Παπαδοπερά-
κης, Β. Σπεράντζας, Γ. Σταθό-
πουλος, Γ. Τσαρούχης, Ν. Φλέσ-
σας, Ν. Φρατζολάς.

ΜΟΥΣΙΚΗ

Βραδιές κλασικής μουσι-
κής διοργανώνει η Ομάδα Πρω-
τοβουλίας Φίλων της Εναλλα-
κτικής Κοινότητας Παρέμβαση.
Τη Δευτέρα 3 Ιουνίου, ρεσιτάλ
πιάνου για τέσσερα χέρια και δύο
πιάνο (Μ. Κολλάρου, Ρ. Ράιας)
με έργα Κ. Σφέτσα, Ντεμπισύ,
Μπραμς, Μότσαρτ, Ραχμάνι-
νωφ. Την Τρίτη 4 Ιουνίου, βρα-
διά μουσικής μπαρόκ (Γ. Παπα-
γιάννης φλάουτο με ράμφος και

μπαρόκ όμποε, Κ. Κτώνα τσέμ-
παλοι με έργα Τέλεμαν, Μπαρ-
σάντι κ.ά. Την Πέμπτη 6 Ιουνίου
ρεσιτάλ τραγουδιού Αθ. Μπεζού-
γλη με έργα Μότσαρτ, Σούμ-
περτ, Σούμαν, Μπραμς κ.ά. Τέ-
λος, τη Δευτέρα 10 Ιουνίου, μου-
σική δωματίου με το Ελληνικό
Τρίο και έργα Ελλήνων συνθε-
τών. Όλες οι συναυλίες θα δοθούν
στην αίθουσα συναυλιών Φίλιπ-
πος Νάκας (Πποκράτους 41).

Καλά να πάθει ο φιλοπεριεργός χαρτοκόπτης όταν, αντί να διαβάσει ήσυχα ήσυχα, τρέχει σε εκθέσεις βιβλίου Αθηνών και Θεσσαλονίκης. Η ελλιπής ενημέρωση που προσφέρει ο μικρός εκθεσιακός πάγκος, η παρατακτική —κατά εκδότες— έκθεση των βιβλίων, η απουσία κάποιου άξονα —θεματικού ή άλλου—, η άχρωμη και άγευστη βιβλιοπανήγυρις που μόνο στόχο της έχει να «ξεστοχάρουν» οι εκδότες, είναι ένας «θεσμός» που η σταθερότητά του υποτιμά τους αναγνώστες. Εφεξής ο χαρτοκόπτης θα επισκέπτεται αποκλειστικά εκθέσεις λουλουδιών!

Λαϊκός ζωγράφος ο Γιάννης Μητράκος, «μισθωτός λαϊκός ζωγράφος της ΔΕΗ» παρουσίασε την έξοχη εργασία του στο Πνευματικό Κέντρο του Δήμου Αθηναίων. Μια ζωγραφική που περιέχει τη δύναμη της παράδοσής μας: ωχρά, ουρανό και λέξεις: «Η ανακάλυψη της Αφροδίτης», «Η λεηλασία της πατρικής μας κληρονομιάς», «Η ψυχή μας αλλιώτεψε». Και μια παράκληση προς το Δήμο Αθηναίων: ας μείνει κι άλλο ανοιχτή αυτή η έκθεση, να τη δουν όλοι οι συντοπίτες μας, μήπως γίνουμε πιο αποφασιστικοί στον έλεγχο του περιβάλλοντός μας...

Μονόχρα, είναι η πολιτεία που δημιούργησε ο Μιχάλης Κατσαρός, μια πολιτεία όπου ανθεί ο έρωτας. Οι Συλλέκται της Μονόχρα, (εκδ. «Γνώσεις», Β' εκδ. 1990) ερασταί της τέχνης, καταγίνονται στην ανακάλυψη, διάσωση και συντήρηση των έργων τέχνης. Στη Μονόχρα θα γνωρίσουμε τον αιγυπτιολόγο Χάουαρντ, τον νεαρό Αιμίλιο ερωτευμένον με τον Ζελέν —και άλλους ανάλογους

ΘΕΛΩ ΜΙΑ ΠΟΛΗ ΝΑ ΜΕ ΚΡΥΒΕΙ

Μια πόλη που ν' ανέχεται μια πόλη να συντρέχει μια πόλη να κατανοεί μια πόλη να συμπράττει μια πόλη ν' αποδέχεται μια πόλη να εγκρίνει μια πόλη να παρακινεί μια πόλη να συμπάσχει μια πόλη πιο κατάλληλη για τον κρυφό το βίο.

Μια πόλη διεγερτική μια πόλη να εξάπτει μια πόλη να συνωμοτεί μια πόλη να μετέχει μια πόλη να ξεσπά να παρασύρεται έχοντας ενοχή σ' έκνομες απολαύσεις...

Που ως θερμή ν' ανοίγεται αγχάλη σε ώρες ειδικές σε κάποιες περιστάσεις και να σχεπάζει τ' ανομήματα με την καλή της όψη.

Μια πόλη θέλω, τι ζητώ, μια πόλη να με κρύβει.

Μια πόλη μ' άγνωστες μορφές καινούρια μέρη κάθε βράδυ

με δυνατότητες πολλών συνδυασμών απρόσμενων συμπτώσεων και ευκαιριών τυχαίων.

Μια πόλη θέλω τολμηρή μια πόλη να θερμαίνει μια πόλη να παθαίνεται μια πόλη να εμπνέει μια πόλη καλομίλητη πόλη παραμυθία πόλη γλυκειά παρήγορη και θαλπωρή του νου μου μια πόλη στο ζεστό κόρφο της να με κλείνει μια πόλη θέλω, τι ζητώ, μια πόλη να με κρύβει.

Όχι του αδιάκριτου χωριού την κρύα σκληρή καρδιά του

το πρόσωπο το παγερό με τους πολλούς καθρέφτες τα σπίτια τα διαφανή τ' ακουστικά στους δρόμους.

Μιχάλης Εφταγωνίτης, *Ενάντια στην ανία και θάνατο μιας πολιτείας* (εκδ. Πλάνοδιον), Αθήνα 1991.

Τα εντός - εκτός της λογοτεχνικής σκακιέρας

Αλέξανδρος Σχινά
Η παρτίδα
(εκδ. «Εστία»)
Αθήνα 1991

Αν παίζετε σκάκι, η «Παρτίδα» του Αλέξανδρου Σχινά συνιστά μιας πρώτης τάξεως ευκαιρία για να ασκηθείτε σε μια πλατφόρμα όπου τα πιόνια κατά σύμβαση είναι ίδια με τους ξύλινους ή σιδερένιους στρατιώτες των λευκών και των μαύρων, αλλά κατ' ουσίαν αποτελούν ένα είδος φιλοσοφικής σκιάς που πέφτει στη σκακιέρα του λόγου και της ύπαρξης. Αν δεν παίζετε, διαβάζοντας το βιβλίο, μπορείτε να βουτήξετε μια και καλή στα βαθειά νερά, συνειδητοποιώντας ότι κανένα παιχνίδι δεν είναι μόνον αυτό που δείχνει. Αν, τέλος, βρίσκεστε κάπου ενδιάμεσα —γνωρίζετε, επί παραδείγματι, τις κινήσεις και είστε σε θέση να οργανώσετε ένα στοιχειώδες σχέδιο επίθεσης ή μιαν αξιοπρεπή αμυντική γραμμή— θα ανακαλύψετε στο ταμπλώ του συγγραφέα μια πρωτότυπη εφαρμογή της σκακιστικής λογικής στη λογοτεχνία. Σε κάθε περίπτωση, ο λευκός άναξ ο οποίος πρωταγωνιστεί στις σελίδες της *Παρτίδας*, δεν θα αποφύγει τον θάνατο που του επιφυλάσσει ο συγγραφέας: η ασυγχώρητη απειρία του στους συνδυασμούς και, κατ' ακολουθίαν, η βιασύνη του να απαντήσει στις σοφά μελετημένες προκλήσεις του αντιπάλου, θα τον οδηγήσουν ούτως ή άλλως —καταδικασμένο από τις μοιραίες αβλεψίες του— εκτός πεδίου αναμετρήσεως.

Επονεϊδιστη, ομολογουμένως, κατάληξη για έναν βασιλιά που ξεκινάει τη μάχη με όλες τις προϋποθέ-

σεις υπέρ του. Το κατάφρακτο στράτευμά του τον τωκραυγάζει, η βασίλισσα του στέλνει μηνύματα γάπης και ερωτικής αφοσίωσης και —όπλο καθόλου ευκαταφρόνητο— η πρώτη κίνηση είναι δική του. Μάτην, ωστόσο. Το ένα σφάλμα διαδέχεται το άλλο και τα μαύρα κάνουν ματ, χωρίς να σπαταλήσει στο ελάχιστο τις δυνάμεις τους. Αρχούν δύο άλλοι και μια αυτοκρατορική σύζητος για να επιβάλει στον ματαιόσπουδο ηγέτη την ήττα που του αξίζει. Υπό μία, επομένως, έννοια, ο κατά κράτος νικητής ηγεμόνας εκπροσωπεί την αλαζονεία της ηλιθιότητας και της άγνοιας και δείχνει σα να έχει προέλθει κάποιο ιστορικό εγχειρίδιο για το Βυζάντιο ή τη Γαλλία. Η οκνηρία του παραπέμπει στο μοτιβο του κανου κληρονομικού πρίγκηπα, που ανεβαίνει στον θρόνο παντελώς απροετοίμαστος για το στίβη. Δεν ξέρει καν πώς παίζεται μια παρτίδα, δυσκολεύεται να αναγνωρίσει τους αξιωματούχους του, κλείνει τα αυτιά στις συμβουλές του υπασπιστή του και ελπίστροποιεί βλακωδώς με τη σκακιστική του σύντηξη μέσα στη φωτιά του πολέμου.

Αν, εντούτοις, παραμέναμε σε αυτή τη μονόδρομη και μάλλον «επικαιρική» εξήγηση, θα καταπατούσαμε την ειρωνική διάσταση του κειμένου και θα πηγαίναμε στα δρώμενα μια σοβαροφάνεια που δεν αντιστοιχεί στη συγγραφική ιδιοσυγκρασία του Σχινά.

χρειαστεί να πιάσουμε τον μίτο από την αρχή για να καταλάβουμε καλύτερα τι συμβαίνει: η σκακιέρα είναι ένας αυστηρά διατεταγμένος χώρος, με μαθηματικά υπολογισμένες σχέσεις. Λάθος κίνηση (έρωτας, χαλάρωση της προσοχής, επανάπαυση στις νίκες μιας προσωρινής ή κοντόφθαλμης νίκης) σημαίνει παραβίαση των κανόνων ενός παιχνιδιού το οποίο απαγορεύει το παίζειν. Σημαίνει ακόμη εξώθηση του παίκτη σε έναν τόπο όπου είναι αδύνατον να εντοπίσουμε εμπράγματα σχέσεις και να διακρίνουμε νοήματα ή υποστάσεις. Έξω από τη σκακιέρα, μας λέει ο λευκός βασιλιάς, δεν υπάρχει τίποτε. Εντός σκακιέρας, μας λέει ο συγγραφέας, όποιος δεν παίζει σύμφωνα με τη νόρμα, θα χάσει το κεφάλι του. Έτσι, το «εντός-εκτός» —η αντίθεση του παραδοσιακού ορθολογισμού— υπονομεύεται από μια ταύτιση των διαφορών στο επίπεδο της έκβασης της πλοκής: ελεύθερη, χωρίς κανονιστικούς περιορισμούς εκλογής έχει ως συνέπεια τον αφανισμό του υποκειμένου· η ρητή, στρατηγικά σχεδιασμένη, επιλογή οδηγεί στην ανελευθερία του υπερσυστήματος (πολιτικού, κοινωνικού, φιλοσοφικού —ο ορισμός είναι ανοιχτός). Η συνόμηση του «μέσα-έξω» τροφοδοτείται και από

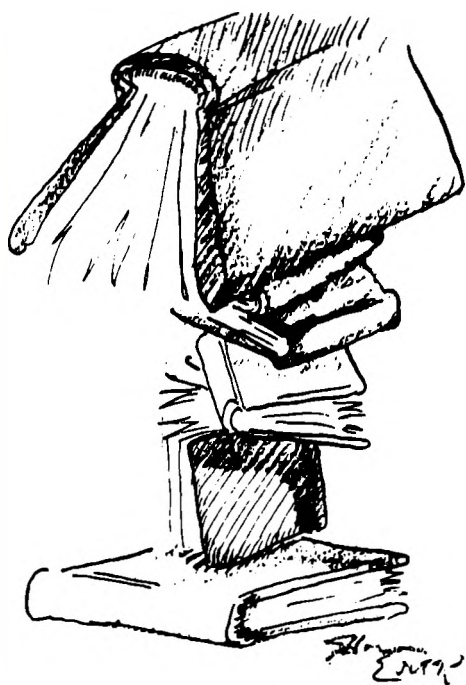
μιαν άλλη, εγγενή στον αφηγηματικό μύθο πηγή. Ο ηγεμόνας των λευκών και ο πιστός υπασπιστής του αποδεικνύονται, κατά τη διάρκεια της εξέλιξης των γεγονότων, ταυτόσημοι. Ο Σχινάς αποφεύγει τους επάλληλους αντικατοπτρισμούς μεταξύ σκακιστικού συμβόλου και λογοτεχνικού ήρωα, που δοκίμασε ο Ναμπόκωφ στον «Σεμπάστιαν Νάϊτ». Επιμένοντας σε μια ηπιότερη και απλούστερη ενδοβολή (ο άρτια καταρτισμένος αξιωματικός εκπροσωπεί την άλλη πλευρά του κατά τεκμήριον ανυποψίαστου βασιλιά), οργανώνει ένα δευτερογενές —πίσω και πέρα πλέον από τα μαύρα και τα άσπρα πιόνια - παιχνίδια, ανάμεσα σε νόηση και επιθυμία ή σε τάξη και αναταραχή.

Ο ήρωάς μας κερδίζει εσωτερικά, ικανοποιώντας τις επιθυμίες του και συντριβεται εξωτερικά, υποκείμενος στους νόμους του λόγου και του γινώσκειν. Η διαχωριστική γραμμή που διαστέλλει το εντός και το εκτός έχει, για άλλη μια φορά, καταπατηθεί, ενώ ο συγγραφέας έχει, εκ παραλλήλου, καταφέρει το πιο σημαντικό από όλα: να μας κρατήσει, με το χιούμορ και τους εύστοχους χειρισμούς του, καθηλωμένους ως το πέρας της ανάγνωσης.

Βαγγέλης Χατζηβασιλείου

Βουτιά στα Βαθιά

Ηρακλής Δ. Λογοθέτης
ο αρχιπέλαγος της γραφής
(κδ. Εξάντας)
Αθήνα 1990

πάρκειας αναφορών αλλά και ανεπάρκειας αυτοαναφορικότητας συνάμα. Και δικαιολογημένα: ως ποιο σημείο μπορεί να αυτοβυθοσκοπηθεί όταν απαραίτητη εναρκτήρια συνθήκη είναι ακριβώς η κατάργηση των ορίων;

Ο προσεκτικός αναγνώστης (γιατί το «Αρχιπέλαγος» από πλευράς μορφής και περιεχομένου απαιτεί, διαμορφώνει και προκαλεί έναν προσεκτικό αναγνώστη) προσλαμβάνει το κείμενο διπλά: αφενός ως κωδικοποίηση σχέσεων από αυτονόητων έως εξεζητημένων, κι εδώ απαιτείται πια η συνενοχή του, αφετέρου ως αφορμή

για μια θέση· πειστική γίνεται η ανάγκη συνεργείας, όπως πειστική πια προβάλλει η επιθυμία απελευθέρωσης με μόνο μέσο τη γραφή που «για μας τους Έλληνες είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τον θάνατο» από την Ιλιάδα ακόμη. Και πρώτος νεκρός είναι βέβαια ο συγγραφέας, καθώς «αν και δεν μπορεί να νοηθεί χωρίς αυτόν, η γραφή έγκειται στην απουσία του».

«Κατά τον Αριστοτέλη», γράφει σε κάποιο σημείο ο συγγραφέας «η βασιική αρετή του ύφους έγκειται στην επιδίωξη της σαφήνειας». Αν είναι όντως έτσι (κι αυτό εγγράψιμο), ο λόγος του Λογοθέτη κάποτε ενοχλεί, όταν από έντεχνα πεποιημένος κι ελκυστικά ενσχηματισμένος γίνεται φορτικός και δυναστικά ιδιόλεκτος, όταν «ο ματαιωμένος απόπλους» μεταμορφώνεται σε «ματωμένο ανάπλου». Έτσι κι αλλιώς όμως, έχουμε εντέλει να κάνουμε με ένα αστυνομικό μυθιστόρημα: η γραφή είναι το θύμα αλλά και ο θύτης. Το ταξίδι αρχίζει όταν ανακαλύπτουμε ότι είναι συγχρόνως και ο ντετέκτιβ. Εν διαφέρον βιβλίο.

Δημήτρης Καργιώτης

έρωτες μεταξύ ανδρών. Θα γνωρίσουμε τον νέγρο ζωγράφο Ιράμ, την εθνική ποιήτρια Θαμάβ, που ίδρυσε τη Λέσχη Ανθοκομικής (!) και ισχυρίζεται ότι η εθνική ιστορία είναι ζήτημα συλλεκτών και αχθοφόρων, τον ωραίο έφηβο Μισέλ, που χρησιμοποιεί ως γυμνό μοντέλο ο μέγας γλύπτης Δεφτ.

Θα γνωρίσουμε τον στρατηγό Ριζ και τους εθνικούς ήρωες, τον κυβερνήτη Σόιλ και τους οραματισμούς του όπως διατυπώνονται στο βιβλίο του «Είμεθα Έθνος». Θα γνωρίσουμε τους Κοινωνιστές και θα συμμετάσχουμε στο παρθενικό ταξίδι του τραίνου - τορπίλη μαζί με τους εν πλήρει εθνική εξάρσει κατοίκους της Μονόχρα. Και θα τραγουδήσουμε μαζί με τη νέγρα Ενσώ: «Ήταν μοιχός ο Ριβερό / και έτρεχε στα δάση / ζητώντας τα παιδιά του / που τα πετούσαν όπως τα γατιά / στα ρέματα των ποταμών. / Ήταν μοιχός ωραίος ο Ριβερό».

Νέοι γρηγορείτε! Μια νέα σειρά για νέους! «Οι Συγγραφείς του Κόσμου»: αρχαίοι - κλασικοί - σύγχρονοι: Διογένης Λαέρτιος, Σουητώνιος, Θεόφραστος, Ηρόδοτος και «Η αυτοκρατορία των τεσσάρων ανέμων», «Εγώ ελπίζω να τη βολέψω», «Δύο ιστορίες από την Πεσκάρα», «Η συμμορία Καπαρούτσι». Καλοδιαλεγμένοι τίτλοι, ελκυστική μετάφραση, φροντισμένη έκδοση —αρκούν αυτά για μια ξεχωριστή σειρά για νέους; Και τι σημαίνει, άραγε, αυτό το «για νέους»; Ο αμήχανος χαρτοκόπτης απορεί αλλά δεν βιάζεται να βγάλει συμπεράσματα. Προτιμά, ωστόσο, τα ταξίδια του κόσμου...

ο Χαρτοκόπτης

Φορταμε-
νταλιστικός
Κινημα-
τογράφος.
Όλη την
εβδομάδα
που πέρασε
στο Παλλάς.
Ιρανικός
κινηματο-
γράφος: ούτε
καλύτερος
ούτε
χειρότερος
από άλλους
εθνικούς
κινηματο-
γράφους.
Ωστόσο, οι
εκδηλώσεις
του Παλλάς
μας έδωσαν
την ευκαιρία
να
ακούσουμε
ύμνους προς
τους
λογοκριτές
του ιρανικού
μουσουλ-
μανικού
καθεστώτος,
καθώς κι
ένα
χείμαρρο
επαίνων
προς το
ιρανικό
καθεστώς
από τον
πρόεδρο του
Ελληνικού
Ερυθρού
Σταυρού κ.
Αποστολάτο.
Υπήρξαμε
ψυχραιμοί
και
συγκατα-
βατικοί.
Ούτε το
χιούμορ μας
ούτε το
χαμόγελό
μας έχουμε
απωλέσει...

ΓΙΑΤΙ... ΦΥΤΡΩΝΟΥΝ ΘΕΑΤΡΑ ΣΤΑ ΧΑΝΙΑ;

Κορυφώθηκαν την προηγούμενη Κυριακή οι εκδηλώσεις για την 50ή επέτειο της Μάχης της Κρήτης, στα Χανιά. Και τι απέμεινε αλήθεια από όλη αυτή την φανφάρα; Το μόνο ίσως, ότι ο πρωθυπουργός της Ελλάδος προέρχεται από ένα γενναίο νησί, είναι γενναίος ο ίδιος, αλλά αυτά έχουν ειπωθεί και ξαναειπωθεί, τόσο που να ακούγονται πια αστεία...

Ωστόσο, θα παραθέσουμε κάποια στοιχεία, τα οποία λίγο έως πολύ σκιαγραφούν την εκδήλωση και αποδεικνύουν πως εκτός των άλλων έγινε, για να ευνοηθούν κάποιοι ήδη ευνοούμενοι, για να ροκανιστούν ακόμα μερικά χρήματα από την ήδη χρεωκοπημένη χώρα. Εκτός, λοιπόν, από το θέατρο το οποίο δημιουργήθηκε στην βενετσιάνικη τάφρο των Χανίων (όπως αναφέρθηκε στο προηγούμενο τεύχος του ΑΝΤΙ), και το οποίο, όπως μάθαμε, προσφέρθηκε η ΒΙΟΣΩ.1 να το μεταφέρει σε άλλο σημείο, μετά την κατακραυγή), κατασκευάστηκε ένα ακόμη στην παραλία του Μαραθίου, χωρητικότητας 7.500 θέσεων! Ένα θέατρο που δεν πρόκειται —κατά πάσα πιθανότητα— να ξαναχρησιμοποιηθεί, για το οποίο δαπανήθηκε ένα τεράστιο ποσό, αν υπολογίσει κανείς τη μελέτη, τα υλικά που αγοράστηκαν αλλά και τη συναρμολόγησή τους. Ας υπολογίσει επίσης ο αναγνώστης ότι κατασκευάστηκε και ένας μεγάλος δρόμος ο οποίος οδηγεί στο καινούριο θέατρο...

Ουσιαστικά βέβαια, όλη αυτή η επένδυση έγινε για να αξιοποιηθούν τα οικοπέδα ημετέρων του κ. Μητσοτάκη στο Μαραθί!

Στο υπαίθριο λοιπόν αυτό θέατρο, το οποίο μάλιστα δημιουργήθηκε σε απαγορευμένη περιοχή των αμερικάνικων βάσεων,

φιλοξενήθηκε ένα πολύωρο χάπενινγκ του κ. Μίνου Βολανάκη, με τίτλο «Μνεία πολέμου». Εμφανίστηκαν αεροπλάνα και ακτίνες λέιζερ, αναπαραστάθηκαν αερομαχίες με ασφαιρα πυρά πάνω από τα γύρω χωριά, ενώ στη συνέχεια ακολούθησε ο «θρήνος των γυναικών». Μαυροφορεμένες Κρητικές ξεκίνησαν με βάρκες για να αποβιβαστούν στα απέναντι από το Μαραθί άγονα νησάκια, για να θρηνήσουν τους νεκρούς από τη μάχη της Κρήτης, χορεύτριες αναδύθηκαν από τη θάλασσα ως γοργόνες...

Στο τρίτο και καταληκτικό μέρος έγιναν παρελάσεις επιζώντων και ακούστηκαν μηνύματα των τεσσάρων πρωθυπουργών: της Ελλάδας, της Αγγλίας, της Νέας Ζηλανδίας και της Αυστραλίας.

Ας σημειωθεί πως από τους τέσσερις πρωθυπουργούς που υποσχέθηκαν να έρθουν κατέφθασαν στην Κρήτη τελικά μόνο ο κ. Μητσοτάκης και ο κ. Χέλμουτ Κολ, ο οποίος βέβαια εκπροσώπησε τις δυνάμεις Κατοχής. Μετά από όλο αυτό το χάπενινγκ, ακολούθη- λαικό γλέντι, γιατί με κάποιον τρόπο έπρεπε να αποζημιωθεί και ο φτωχός λαός που σέρθηκε μέχρι το Μαραθί για να παρακολουθήσει το όλο θέαμα. Το οποίο, κα- τα ψέματα, δεν οργανώθηκε για να τιμηθεί ο λαός της Κρήτης, που στη δεδομένη στιγμή αγωνίστηκε για να υπερασπιστεί τα όσια και τα ιερά του και όχι να αποτελέσει το φολκλορικό συμπλήρωμα της τεράστιας αυτή- φιάστας που οργανώθηκε από τον κ. Μητσοτάκη και που πραγματικά θυμίζει τις εορτές πολεμικής αρετής των Ελλήνων, αυτές που συχνά - πυκνά έκανε η επάρατος χούν-

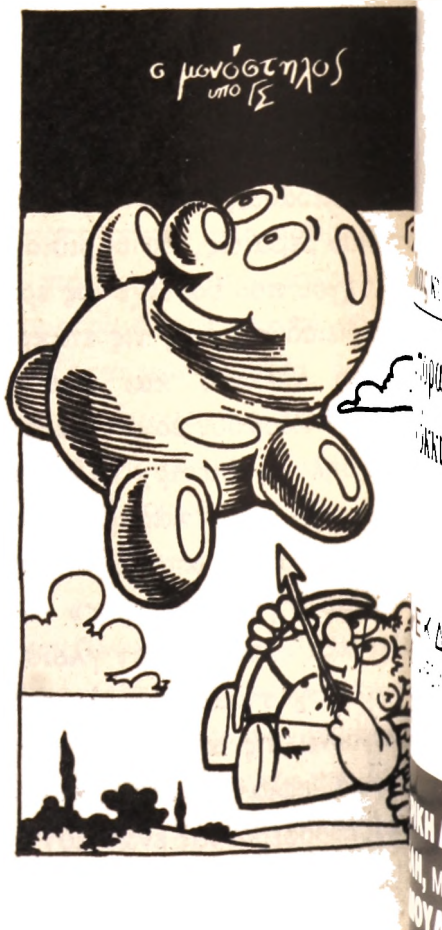
ΛΕΥΤΕΡΗΣ ΚΥΠΡΑΙΟΣ

Έφυγε ξαφνικά στα 32 του. Δούλενε στο πολιτιστικό τμήμα του «Ελεύθερου Τύπου» —ήταν διευθυντής και είχε καταφέρει να φτιάξει πολιτιστικές σελίδες, που, πράγμα παράξενο για την εφημερίδα του, ενδιαφέρονταν για τη δημιουργία, φιλοξενούσαν απόψεις, πρόβαλλαν αισθητικές, ήταν αιχμηρές αλλά και ευπρεπείς.

Υπήρξε λάτρης του θεάτρου (είχε βραβευθεί με κρατικό βραβείο για τη συγγραφή ενός έργου) και του κινηματογράφου (είχε σκηνοθετήσει, παλιότερα, δύο ταινίες μικρού μήκους και για χρόνια εργαζόταν ως κριτικός κινηματογράφου). Κι ο θάνατός του υπήρξε κινηματογραφικός —ένα αυτοκίνητο παρεξέκλινε από την πορεία του— κι ο δάσκαλός του, ο κριτικός κινηματογράφου Βασίλης Ραφαηλίδης θλιμμένος αναρωτήθηκε γιατί να πεθαίνουν οι μαθητές πρώτα από τους δασκάλους...

Κι ο Λευτέρης, νέος και ακμαίος, έφυγε αποστρεφόμενος το βασίλειο της κοινοτοπίας που ποτέ του δεν κολάκεψε. Στο χώρο της δημοσιογραφίας αυτό και μόνο είναι λόγος να τον θυμόμαστε —και να πνίγουμε ένα δάκρυ.

H.K.

ΑΠΟ ΣΗΜΕΡΑ ΣΕ ΟΛΑ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

Αλκυόνη Παπαδάκη

ΤΟ ΧΡΩΜΑ ΤΟΥ ΦΕΓΓΑΡΙΟΥ

— Τι χρώμα έχει η λύπη; ρώτησε το αστέρι την κερασιά και παραπάτησε στο ξέφτι κάποιου σύννεφου που περνούσε διαστικά. Δεν άκουσες; Σε ρώτησα, τι χρώμα έχει η λύπη;

— Έχει το χρώμα που παίρνει η θάλασσα την ώρα που γέρνει ο ήλιος στην αγκαλιά της. Ένα βαθύ άγριο μπλε.

— Τι χρώμα έχουν τα όνειρα;

— Τα όνειρα; Τα όνειρα έχουν το χρώμα του δειλινού.

— Τι χρώμα έχει η χαρά;

— Το χρώμα του μεσημεριού, αστεράκι μου.

— Και η μοναξιά;

— Η μοναξιά έχει χρώμα μενεξελί.

— Τι όμορφα που είναι τα χρώματα! Θα σου χαρίσω ένα ουράνιο τόξο, να το ρίχνεις επάνω σου όταν κρυώνεις.

— Το αστέρι έκλεισε τα μάτια του κι ακούμπησε στο φράχτη. Έμεινε κάμποσο εκεί και ξεκουράστηκε.

— Και η αγάπη; Ξέχασα να σε ρωτήσω, τι χρώμα έχει η αγάπη;

— ... Το χρώμα που έχουν τα μάτια του Θεού, απάντησε το δέντρο.

— Τι χρώμα έχει ο έρωτας;

— Ο έρωτας έχει το χρώμα του φεγγαριού, όταν είναι πανσέληνος.

— Έτσι, ε; Ο έρωτας έχει το χρώμα του φεγγαριού, είπε τ' αστέρι...

Κοίταξε μακριά στο κενό... Και δάκρυσε...

Της ίδιας κυκλοφορούν

• Η πόρα

• Το κόκκινο σπίτι

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΛΕΝΤΗΣ
ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ 5 • 1ος ΟΡ. • 106 79 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ. 3623553

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

ΝΕΦΕΛΗ, ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ 9, ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 3604793 • **ΠΑΤΑΡΙ**, Χ. ΤΡΙΚΟΥΠΗ 31, ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 3602542

• **ΣΤΑΜΟΥΛΗΣ -ΚΑΝΑΚΗΣ**, Ζ. ΠΗΓΗΣ 2, ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 3623113 • **ΧΡΙΣΤΑΚΗΣ**, ΣΟΛΩΝΟΣ 81, ΑΘΗΝΑ,

ΤΗΛ.: 3607876 • **Α. ΠΟΥΛΟΥΚΤΣΗ & ΣΙΑ**, ΛΑΣΣΑΝΗ 9, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, ΤΗΛ.: 285857.

Καλό σας ταξίδι

ΟΛΥΜΠΙΑΚΗ
ΑΕΡΟΠΟΡΙΑ